

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

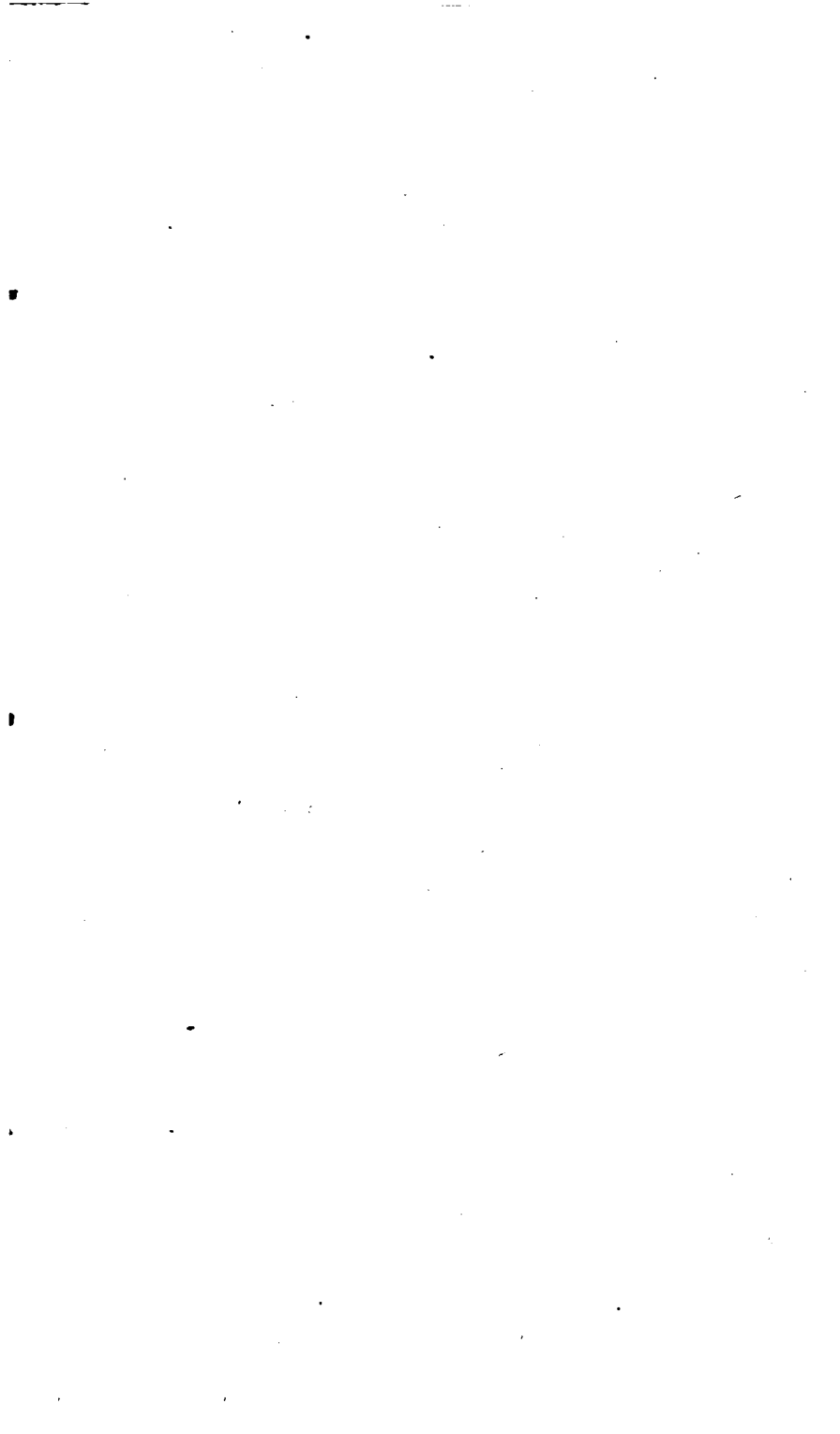
HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

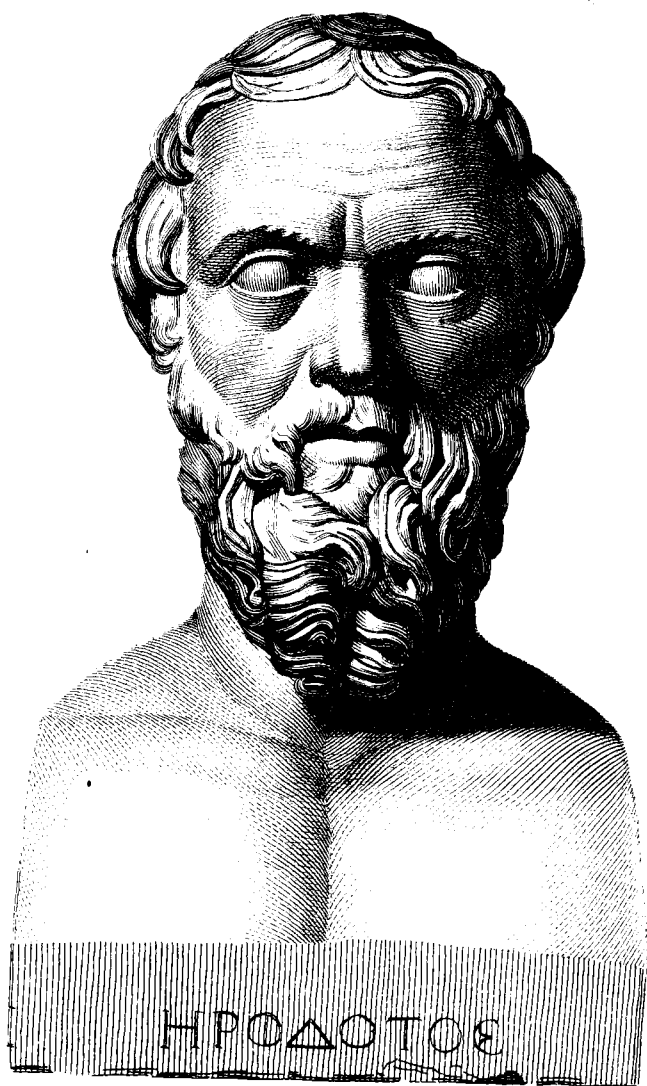
TOMUS I.

Liber I et II. cum Varietate Lectionis.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

Bein del. et sculpt.

HERODOTI MUSAE

SIVE

HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

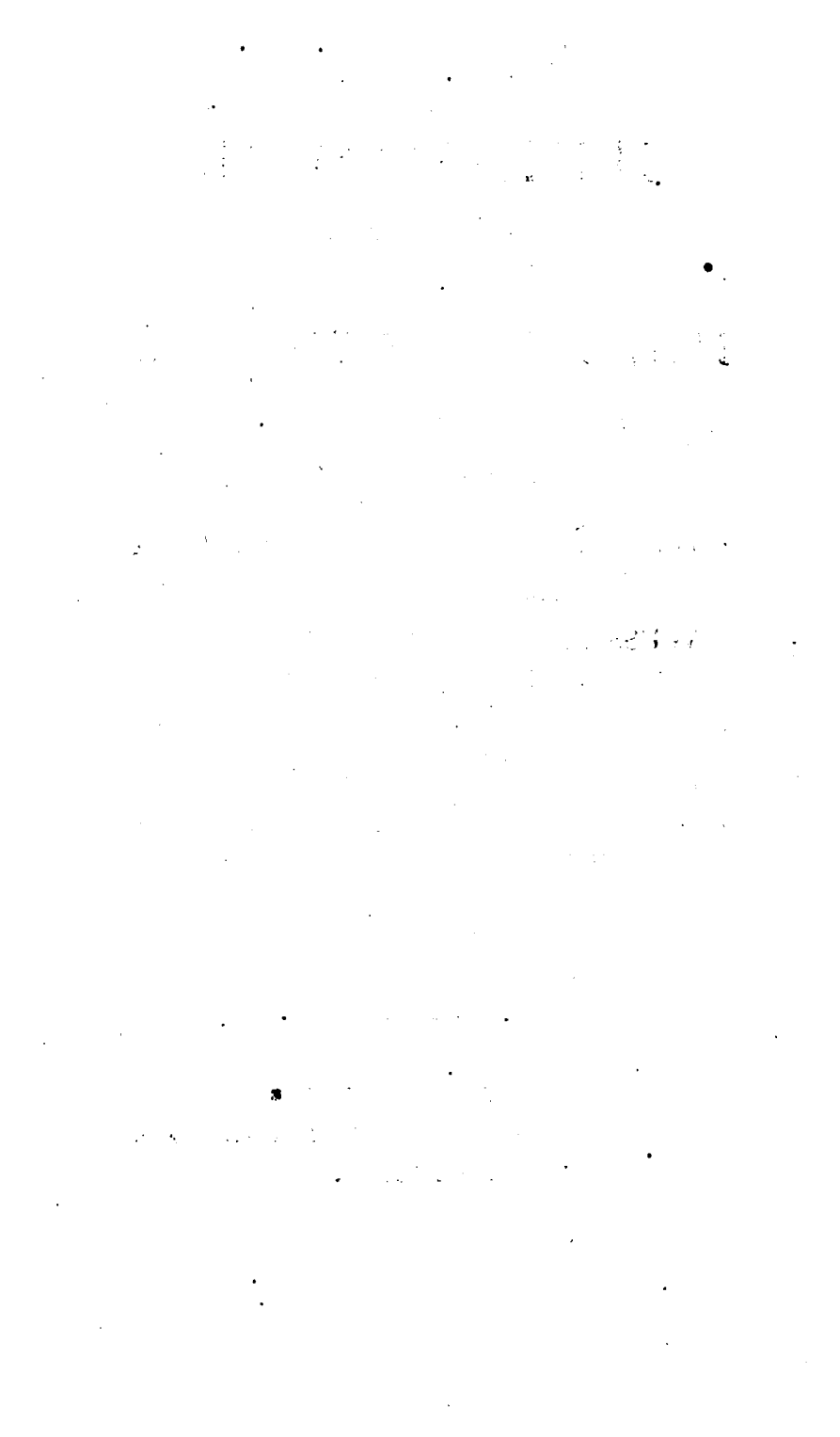
TOMUS PRIMUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.

MDCCCXVI.

1
L
939
/1
14

IOH. SCHWEIGHAEUSER
MUSARUM AMICIS SALUTEM.

LIBERARE posse fidem publice datam, promissumque absolvere opus, clementer nobis adspirante Dei Opt. Max. numine, per multiplices tempestatum turbines contigit. Sextus hic agitur annus, ex quo Bibliopolae quorum periculo in lucem hoc opus exit, schedâ in publicum emissâ, meis verbis professi sunt, non esse me alienum a consilio, si favisset studiosorum hominum voluntas, et vita viresque suppetiissent, *Wesselingianam Herodoti Editionem* ea lege *instaurandi*, ut, si quid vel in graeco exemplo, vel in adiecta latina versione, vel in Wesselingii Valckenariiue Adnotationibus desideraretur, quod aut commodius poni posse aut suppleri debere videretur, id ita corrigeretur supplereturque, ut nihil tamen eorum, quae a summis illis Duumviris in Historiae parentem collata sunt, neglectum abiectumve lateret Lectores.

IN manibus iam tunc meis erant *e quinque Codicibus Mssis Parisiensibus*, cum exemplo Wesselingiano ab erudito iuvene *Georgiade* Thessalonicensi, cuius et fidem et industriam mihi BOISSONADUS Vir clarissimus commendaverat, diligenter collatis, excerpta *Lectionis Varietas*. Accesserunt
Praef. T. I. P. I.

deinde *Lectiones e sexto* quodam *Regio Codicē* enotatae, qui quidem nonnisi Fragmenta nonnulla, satis tamen illa notabilia, Historiarum Herodoti complectitur: accesseruntque, primum, *e membranae-
o eo vetusto Codice Italico*, integrum Scriptoris nostri opus exhibente, neque umquam antea excusso, excerptae Lectiones, a CREUZERO, Heidelbergensis Academiae decore, penes quem tunc is codex erat, ultro mihi oblatae; moxque, veniā ab illustri membranarum possessore; LIBERO BARONE DE SCHELLERSHEIM, *Eisbergae aliorumque in Westphalia locorum domino*, per eiusdem Creuzeri apud illum gratiam et in me benevolentiam impetratā, ipsae illae praestantissimae Membranae ad me transmissae, earumque usura in tantum temporis spatium, quantum mihi ipsi commodum visum fuisset, supra quam dici potest liberaliter concessa.

HISCE munitus praesidiis, de quibus in Praefatione alteri Parti huius Tomi praemissa uberius exponam, ac *praecipuarum* quarumque *Herodoti Editionum* exemplo instructus, postquam intellexi haud ingratam fore doctis studiosisve hominibus operam nostram Herodoto navandam, primam in eo diligentemque posui curam, ut ex collatis inter se *diversis Lectionibus*, quas ad quemque Scriptoris nostri locum vel Wesselingianus adparatus vel nostrae nobis copiae offerebant, eam seligerem adoptaremque, quae aut citra controversiam repraesentare *genuinam Auctoris scripturam* aut ad eam proxime accedere videretur; quo admirabili huic antiquitatis monumento nativus suus color atque habitus, quoad fieri posset, restitueretur. Quod quum

mihi fuerit propositum, ridiculus sim utique, si cunctis in locis, quae difficultatem habere aliquam videntur, acu (quod aiunt) rem tetigisse mihi persuadeam; qui saepenumero ipse, quid adoptarem, quid seponerem, incertissimus haeseram: abunde mihi gratulandi erit materia, si maiori ex parte, et his quidem maxime in locis quae sunt potioris cuiusdam momenti, doctorum iudicio Virorum satisfecero.

De ratione quam in constituendo graeco exemplo sive contextu, quem vulgo vocant, secutus WESSELINGIUS est, sic ipse Vir doctus exposuit: *) *Ex scriptis Codicibus Ionici sermonis, quoties licuit, formam et habitudinem reformavi; in integrum nullo suo merito possessione deiecta restitui: innumera mendis liberavi, sed parcissime de coniectura, atque illis duntaxat in vocabulis, quae dictionis indoles aversabatur. Qua re nonnullis, quod aperte mendosa et levi brachio concinnanda reliquerim, iusto visus fui cautior: verum illud malui; satis habens, si ad medicinam via monstraretur.* **) Haec ille. Nos probas multas Lectiones, quae videri poterant haud satis certa auctoritate a Viro doctissimo receptae, accedente nostrorum Codicum testimonio firmavimus; plurimas alias, ab illo sepositas, partim nunc primum, partim praeexistentibus aliis ante aut post illum Editoribus, vindicavimus auctori; nonnullas etiam, Wesselingio ne memoratas quidem, nunc primum e Co-

*) In Praefationis postrema pagina.

**) Nempe id frequenter in Adnotationibus a Viro praestantissimo praestitum..

dicibus nostris productas, quum verissimae nobis visae essent, Herodoto restituimus; denique haud pauca loca, quae vel Wesselingio, vel Valckenario praesertim, aut corrupta aut prorsus adulterina et ab aliena manu inculcata visa erant, demonstrasse mihi videor aut omnino sollicitari non debuisse, aut leniore quadam medicina, ab ipsis vetustis libris indicata, persanari. Coniecturas vero, ut Wesselingius, sic et nos non nisi rarissimis quibusdam in locis in contextum recepimus, ubi et manifesto corrupta esse librorum omnium scriptura nobis videbatur, et emendatio occurrebat, quae non modo probabilis, sed et certa atque ita evidens videretur, ut ipsa per se sui faceret fidem.

P O R R O, quum ionica dialecto scriptae hae Historiae sint, consentaneum utique fuit, ut, sicubi loco formarum communi Graecorum sermone tritarum ionicas verborum formas libri veteres exhiberent, eae non negligerentur, sed ionice loquenti restituerentur Scriptori: atque in hoc etiam genere largam messem nobis reliquam fecit Wesselingii industria. Nec vero putandum est, cunctis eis in locis, ubi etiam nunc formae verborum communes praeceuntibus libris omnibus supersunt, quum alibi in eisdem verbis formâ Ionibus propriâ usum esse videamus Scriptorem, per librariorum aut temeritatem aut socordiam esse illas invectas. Licitum fuit ionico scriptori communibus verborum formis promiscue atque illis uti quae Ionibus propriae erant: et haud dubiis documentis intellexisse mihi videor, ut olim Homerum, sic etiam *Herodotum*, si quis alius, hanc sibi veniam sumsisse; et, quamvis idem *optima ionicae*

dialecti norma merito dicatur,*) tamen, ut aliis multis modis,**) sic et hoc ipso in genere *variationem* consulto esse secutum. Quo minus caussae esse equidem iudicavi, cur perspicua in hanc partem *Hermogenis* verba,†) *non pura, sed mixta dialecto scripsisse Herodotum* docentis, cum doctissimo *Wesselingio* nostro ††) aliam in partem interpretaremur.

AD *Varietatem Lectionis* quod spectat, idem *Wesselingius* in sua *Praefatione*, continuo post verba superius adposita, haec subiecit: *Ex contextu, uti vocant, quae exterminavi, relegata in Variantes sunt Lectiones; copiosissime, quocensendi facultas foret, adpositas. Qua quidem in re nihil novi praeterque consuetudinem machinatus fui. Conquirimus sollicita cura et in pensis amplis diversas membranarum scripturas; cui tandem bono, si uti illis nefas putetur? — Nos, eandem cum Viro doctissimo rationem secuti, Lectionibus ab illo prolatis has, quas nostri insuper Codices et notabiliores offerebant Editiones, larga manu adiecimus. Qui artem criticam attigerunt, et*

*) 'Ηρόδοτος, τῆς Ἰαίδος διαλέκτου ἀριστος κανών. *Dionys. Halic. Epist. ad Pompei. Opp. T. VI. ed. Reisk. p. 775.*

**) Vide eundem *Dionys. de Compos. Verbor. cap. 19. T. V. p. 133 seq.*

†) *Hermog. de Formis Orationis lib. II. pag. 513. coll. p. 406.*

††) *Dissert. Herodotea, p. 147 seq. Schaeferum, virum de Scriptore nostro praeclare meritum, postquam in edendis Musis coepisset, impulsis ubique formis verborum communibus, ionicis substituere formas, mox meliora edoctum abiicisse novimus istud consilium.*

in tractandis vetustis codicibus vel mediocriter sunt versati, satis hi norunt, etiam vitiosissimarum notationem Lectionum multiplicem posse usum praestare; et ex medio fumo tenebrisque, quas librariorum vel oscitantia vel temeritas vel ignorantia obfudit genuinae auctoris scripturae, inopinatam subinde lucem oriri. Constitutum mihi erat initio, eis in locis, ubi de selectu ex diversis Lectionibus faciendo incertus fuisset ipse, aut ubi ambigi ab aliis non sine caussa posse videretur, illas Lectiones, quae a me sepositae forent, ipsi statim contextui qualibet in pagina subiicere. Sed tanta fuit huius generis multitudo, ut in hac praesertim minori forma, qua prodit haec editio, nimium spatii absumptura fuisset illa ratio, magno incommodo taedioque plerorumque Lectorum; qui in legendo Scriptore, seriei nequique rerum intenti, graviter ferunt, si criticis notulis, ad singulorum verborum selectum plerumque spectantibus, interrumpitur attentio animi et ad minuta, quae quidem ipsis videntur, distrahitur. Quare, abiecto illo consilio, consultissimum duxi universum simul adparatum *Variarum Lectionum*, quae ad quemque Editionis huius *Tomum* pertinerent, separata *Parte* ita complecti, ut illarum *Partium* quaeque, pro Lectorum arbitrio, vel simul cum ea *Parte*, quae *Contextum* continet, uno eodemque volumine posset compingi, vel seorsim per se compacta sive seponi posset ab his qui haec talia minus curant, sive inter legendum a latere prioris *Partis* poni commodiusque inspicere ab eis, qui in locis quibusque difficilioribus, aut si qua loca suspecta ipsis videntur, continuo cognoscere cupiunt quid sit quod ibidem aliae Editiones aliive Codices ma-

nuscripti praeferant. Rarioribus tamen nonnullis in locis ipsi statim contextui criticam Notulam placuit subiicere; ibi praesertim ubi aut ex coniectura aliquid in contextu positum est, nullius veteris Codicis auctoritate firmatum, aut ubi diversae Lectiones, quae de principatu inter se contendere posse videbantur, non ad singula verba idem significantia, aut ad solam verborum formam seriemve, sed ad rem ipsam sententiamque pertinebant.

Post Graeci exempli constitutionem proxima nobis cura in *Latinam Versionem* impendenda visa erat; quam a se paene prorsus neglectam esse Wesselingius his verbis professus est:*) *Vallae Latina*, inquit, *praeuentium more Graecis adiunxi; non illa profecto optima, sed a clariss. Gronovio multifariam purgata, et, sicubi ἢ τῇ αἰσθησὶν aliquid innovatum, a me quoque. Maluissem equidem, ut suavissimus Scriptor ea dialecto ab omnibus tereretur, qua agnosci voluit. Sed, uti seculum est, Latinae postulantur; maneat proinde hoc Catone per me contentum.* — Iam fuit quidem Laurentius ille Valla elegantiarum Latinarum inprimis callens, at non proinde Graeci sermonis scientia imbutus; cuius adipiscendae multis etiam tunc subsidiis, quae nobis hac aetate in promptu sunt, destituti erant doctissimi viri. Quare, quum admodum etiam corrupto usus esset Herodoti codice, ita Scriptorem hunc latine convertit, ut incredibile dictu sit quam multis in locis aut prorsus ab auctoris mente aberret illius Versio, aut ita ambigua

*) Sub finem Praefationis.

sit et parum dilucida, ut haud raro, quid sit quoddam vel graecus Scriptor vel eius Interpres dicere voluerit, perinde incertus haereas. Denique videtur ille etiam non tantam curam, quantam potuerat, in hanc conficiendam Herodoti Versionem impendisse, sed totam admodum deproperasse operam. Et Gronovius quidem multa Vallae errata passim correxit, sed longe tamen plurima intacta reliquit: nonnulla etiam ita mutavit, ut pervertisse magis quam correxisse videatur. Quae vero Wesselingius in eadem Versione correxit, oppido pauca sunt; caetera a Viro longe doctissimo, maiora spectante, consulto neglecta. Ita fit ut vix ullus exstet Graecus auctor, cuius Latina versio tam male misereque comparata sit, quam ea quae ad hunc usque diem suavissimis Herodoti Musis comes iuncta erat. Quare, quum hac nova Editione propositum nobis fuerit, non solum doctorum hominum, qui tali adminiculo non indigerent, inservire studiis, verum etiam ab eis Musarum amicis inire gratiam, quibus in hoc mari, quamvis placido, non sine cortice natare datum est; illusurus mihi visus eram Lectoribus, si Latinam Versionem, qualis adhuc fuit, repetitam exhibuissem. In qua quidem emendanda postquam primum ita constitueram versari, ut, intacta relinquens quaecumque ferri utcumque possent, ea demum mutarem, quae aut obscuriora, aut ad sensum minus commode posita, aut quae ab auctoris mente prorsus essent aliena; mox intellexi, et ad aequabilitatem orationis aptius fore, et alioqui multo commodius, si totam de integro refingerem. Atque hoc ita peregi, ut, absoluta pro mei captu ingenii singulorum capitum versione, Latina nostra cum Lau-

rentianis et cum his quae in illis vel ab *Henr. Stephano* in ora suae editionis mutanda proposita, vel quae a *Gronovio* aut *Wesselingio* mutata sunt, plerumque conferrem; et, si quid in his rectius commodiusve positum videretur, id ipsum, deletis nostris, adoptarem. Ita in conficienda hac Latina versione idem prorsus secutus sum consilium, quod *Reizio* olim clarissimo Viro propositum fuisse deinde demum animadverti:*) cui si exsequi quod constituerat licuisset, plurimum ille otii nobis hac parte erat factururus. *Larcheri* praestantissimam *gallicam Versionem* in locis difficilioribus consului: e qua ut multum passim me profecisse gratus profiteor, sic ab eadem haud raro in diversum mihi discedendum putavi: cuius dissensionis causas, sicubi opus esse videbatur, in Adnotationibus exposui. Alias vernaculas Herodoti versiones, non quod eas spernam, sed otio parciturus, consulere supersedi.

Ad *Adnotationes* quod pertinet, Tomo quinto sextoque huius Editionis comprehensas, iam initio professus sum, illud mihi primum fuisse propositum, quod etiam magno numero studiosorum hominum inprimis gratum fore intellexeram, ut eorum, quae vel a *Wesselingio* vel a *Valckenario* ad Herodotum adnotata in *Wesselingiana* Editione exstant, nihil praetermitterem. *Iacobi Gronovii* Notas, quas eadem Editio repetitas exhibet, indignas iudicavi quibus bonae chartae denuo contaminarentur. Quodsi illas subinde laudavit *Wesselingius*, non eo id factum quod per se magni fecerit, sed, (qui

*) Vide *Reizii* Praefationem, Herodoti Historiis ab illo edi coeptis, praemissam p. xxix.

praestantissimi Viri candor et humanitas fuit) quod daret aliquid et praeceptoris olim sui memoriae, et omnino nomini *Gronoviano*, quod ob paterna maxime merita magno apud Batavos in honore erat. Si quando tamen bonae frugis quidpiam, quod per raro quidem mihi usu venire memini, in Notis huius viri reperi, quod ad illustrandum faceret Scriptorem nostrum, non id negligendum putavi, sed fideliter inde excerptum adposui Lectoribus. Reliqua quae *Wesselingianis* aut *Valchenarii* Adnotationibus adieci, partim ex Virorum doctorum scriptis publice editis (quorum quemque, uti par erat, suo loco laudavi) excerpta sunt; de multis etiam privatim me eruditi Amici monuerunt, in quibus prae caeteris *Boissonadi* mei et singularis benivolentia, et exquisitissima doctrina, et indefessum de me et de Herodoto nostro bene merendi studium eminuit. Quae de meo adiunxi, in his illud maxime spectavi, ut partim receptam a me scripturam, sicubi dubia nonnullis posset videri, nec illam iam satis in *Var. Lect.* adseruissem, quoad fieri posset vindicarem stabiliremque; partim ut Scriptoris sententiam mentemque, quam haud paucis in locis parum recte perceptam vulgo aut prorsus in alienam partem detortam vidi, patefacere enuclearemque. In disquisitiones ad reconditiorem veterem Historiam, ad Chronologiam, ad Geographiam spectantes, et quae sunt alia genera in quibus illustrari eruditorum Commentatorum solertia solet, rarius me immersi: atque eo etiam magis ab his talibus consulto me abstinui, quod iam pluribus abhinc annis eam provinciam

idem Vir doctissimus, cuius in hanc nostram Editionem praeclarissimum meritum supra praedicavi, sibi designavit. *)

LIBELLUS de *Vita Homeri*, vetustus ille quidem, sed falso *Herodoti* nomen in fronte gerens, ab hac Editione non debuit abesse; quum praesertim haud indignum *Wesselingius* iudicaret quem eruditus suis Notis illustraret. De *Ctesiae Excerptis*, quae praeter idoneam causam plerasque onerant *Herodoti* Editiones, omissis aliis, satis habui reliquias *Rerum Persicarum* ad ea usque tempora, in quibus *Herodotus* desinit, adposuisse.

POSTERIORI Parti quarti Tomi adiectus est *Index Rerum et Personarum*; quem, per *Iungermani* industriam satis commode confectum, superiores exhibebant Editiones, nostri autem causâ denuo recensuit, partimque auxit, partim melius passim digessit et ordinavit meus in corrigendis specimenibus typographicis socius *Daniel Waetien*, Bremensis, qui humaniorum divinarumque literarum et scientiarum curriculum, quibus per quatuor continuos annos in Argentoratensi Academia et in Seminario theologico Protestantium apud nos strenue incubuit, his ipsis diebus multa cum laude absolvit.

GLOSSARIUM *vetus Vorum Herodoteorum*, ad quod in *Wesselingii* Adnotationibus et in *Varietate Lectionis* subinde provocatur, in fine posterioris

*) Vide. **GEORG. FRID.** *corum (die Historische Kunst CREUZERI* Praefationem *li-* *der Griechen)* Lips. 1803. *bro de Historica arte Grae-* praemissam, p. 7 seq.

Partis sexti Tomi cum eiusdem *Wesselingii* in illud Animadversionibus repraesentavi. Vellem etiam nunc continuo comitem huic Herodoti Editioni dare potuissem *Lexicon Herodoteum*, in quo instruendo iam a plusculis inde annis operam collocavi, sed cui elaborando perficiendoque ad hunc diem defuit otium. Quod si et vita et corporis animique suffecerint vires, poterit illud, interiecto quodam temporis spatio, separatim in lucem emitti: quae res multis Herodoti Lectoribus eo etiam gratior, ut equidem coniicio, erit futura, quoniam eadem haec veluti *Clavis Herodotea*, quam meditor, ad omnes Musarum Editiones, quae inde a Iungermaniana prodierunt, perinde erit adcommodata. Igitur, postquam et probari studiosis hominibus intellexero hanc operam adhuc a nobis Herodoto impensam, et postquam (id quod factum iri cupio speroque) de his, quae in tractando hoc Scriptore melius a me administrari debuerant, a doctis Viris fuero admonitus; tunc quidem, Bono cum Deo, ultimam illi operi adiiicere manum constitui, nisi interim aut *Schaeferus*, Vir doctissimus diligentissimusque, promisso steterit iam ante hos sedecim annos in Praefatione splendidae Editionis Herodoti interposito, aut ab alio erudito Viro provincia haec fuerit occupata. Quod si nobis contigerit ut *Lexicon* istud in lucem emittere liceat, transferre in illud decrevi, suisque inserere locis, quidquid continet *Wesselingianae* editioni adiectus *Index Vorum et Dictionum graecarum* de quibus in *Adnotationibus* tractatur, commodeque adiici poterit *Index veterum Scriptorum*

PRAEFATIO.

XVII

in Adnotationibus ad Herodotum emendatorum aut illustratorum.

* * *

HIS praemissis, iam quae de HERODOTI *Persona, Vita et Scriptis* in introitu operis praefanda videntur, ea non rectius certiusque expositum iri putavi, quam si, quae huc spectant, ex WESSELINGII *Praefatione* ipsis doctissimi Viri verbis, cum eiusdem Notulis in ima paginarum ora adpositis, repraesentarem. *) Sic igitur ille praefari infit.

A E Q U O L E C T O R I

S. D.

P E T. W E S S E L I N G I U S.

FACTURUS mihi operae pretium videor, si prius nonnulla de HERODOTO eiusque libris, quam instituti mei rationes, exposuero. Magni viri, Ios. Scaliger, Ger. Io. Vossius, Io. Alb. Fabricius, et novissime Io. Bouherius, erudite ea in re fuerunt occupati; saepe tamen discordes, et nonnunquam etiam lapsi. Seligam inde veritati maxime adsimilia, et electa adfirmabo.

*) Quae istis adiecta a nobis sunt, et de Codicibus Manuscriptis, quibus vel Wesselingius usus est vel nobis licuit uti, ea commodius in introitu alterius Partis primi huius Tomi, qua Varietas Lectionis continetur, exposita fore existimavi.

Praef. T. I. P. I.

b

I. HERODOTI VITA.

PATRIAM praeclarissimi Scriptoris Halicarnassum primis verbis Clio; illustre genus, et parentes Lyxen et Dryonem, Suidas a) vetusque Epigramma b) ostendunt. Aetas ac natalis annus testimonio Pamphilae cognoscitur, c) perhibentis principio belli Peloponnesiaci annos illum habuisse tres et quinquaginta: quod bellum Olympiadis LXXXVI. anno secundo cum coeperit, primam utique lucem adspexit ineunte Olympiade LXXIV., quatuor annis ante Xerxis in Graeciam expeditionem. Educatum edoctumque liberaliter fuisse, quamquam de praeceptoribus altum silentium, dubitare nefas. Adultior Halicarnassum, tyrannidem Lygdamidis non ferens, reliquit, seque in insulam Samum contulit; ubi Ionici sermonis, Veneres amplexus animum ad scribendum adpulit, in foro et caussis agendis nihil omnino versatus, teste Cicerone. d)

Ante id tempus in publicum edita fuisse Hecataei Milesii Περίηγησις τῆς Ἀσίας fertur: hinc, quae Aegyptum, descriptionem phoenicis, hippopotami, et crocodilorum venationes spectant, βραχέα παραποιήσας, mutatis paucis, nisi a Porphyrio fallimur, e) mutuatus est. Et fallimur fortasse: namque valde dubium est, fuerit-ne eius Περίηγησις. Hecataeus auctor. Callimachus, cui tali in negotio iusta caussae dictio est, eam Hecataeo abiudicatam obscuriori homini tribuit apud Athe-

a) In Ἡρόδοτος et Πανύσσας. d) In libro II. de Orat.
b) In scholiis ad Aristoph. c. 13. e) In Eusebii Praep.
Nub. vs. 331. c) Apud Gelium. Evang. X. 2. [lib. X. c. 3.]
lium Noct. Attic. XV. 23. p. 466.

naeum. f) *Non addo, quod Cl. Valckenarius verissime monuit.* g) *nihil huiusmodi ab aliis, ne quidem a Plutarcho, exprobratum Herodoto fuisse. Vulgata quoque Xanthi Ἀνδραγαθία fuerant, dederantque illi τὰς ἀφορμὰς, sive ansam et occasionem ad res Lydorum exponendas: neque enim opinor Ephori apud Athenaeum verba h) ulterius posse porrigi. Multa sane Herodotus i) de Lydis eorumque in Italiam coloniis, de quibus nihil Xanthus, aut omnia alia; Dionysio, Herodoti populari, docente. k) Erant praeterea in doctiorum manibus et celebritate Hellanici Milesii et Charontis Lampsaceni Περικλῆς, aut l) similis certe argumenti commentaria. Quorum quidem libris a scribendo de-*

f) Deipnos. lib. II. p. 70. B. [cap. 82. nuperae edit. Conf. Creuzeri Fragmenta Historicor. Graecor. Antiquiss. p. 21 seq.] g) Ad Musae II. 77. h) lib. XI. 3. [c. 11.] p. 515. i) Vid. lib. I. 94. k) Antiq. Rom. lib. I. p. 22. [c. 28. At, quod in narratione de Lydorum colonia in Italiam deducta discedit a Xantho Herodotus, non inde efficitur, nihil e Xantho profecisse Nostrum: neque dubitandum mihi videtur, τὰς ἀφορμὰς, quas Herodoto dedisse Xanthum Ephorus ait, non modo ansam et occasionem, (haec foret, ἡ ἀφορμὴ) sed materiam scribendi argumentumque intelligi debere: in quo quum alios doctos

viros tum Larcherum T. I. p. 381. et Creuzerum lib. cit. p. 142 seq. consentientes habeo. &] l) Vid. Dionysii Halic. Epist. ad Pompeium p. 129. [Dionys. Hal. Vol. VI. ed. Reisk. p. 769. De Hellanico vero, post Sturzium, qui illius Fragmenta collecta edidit, monuit Creuzerus in libro de Historica arte Graecorum p. 96 seq. fuisse illum quidem natu paulo maiorem Herodoto, caeterum post hunc scripta sua edidisse. Charonis Lampsaceni, Hecataei, et Xanthi Fragmenta collecta, commentariisque illustrata, edidit idem Creuzerus in libro paulo superius (notā f.) laudato, qui Heidelb. 1806. prodit. S.]

territus non est, sed conmotus, ut auderet uberius, quam superiores, et ornatus dicere; quae Ciceronis verba: m) Dionysii autem, οὐκ ἀπειράπετο, ἀλλ' ἐπέστευεν αὐτῶν πλείστον τι ἐξέσσειν.

Hunc in finem, ut singula expiscaretur et regionum situs atque habitus coram intueretur et exploraret, taedium ac aerumnas longae peregrinationis non recusavit. Lustrata omni Graecia et Epiro, visaque Macedonia et Thracia, in Scytharum ultra Istrum et Borysthenem n) oras transiit. Neque ab Asia abstinuit, cuius peragrata multo maxima parte, adiit Syriam, ubi Tyrum, o) Phoenicum nobilissimam urbem, et Palaestinam maritimam p) inspexit diligenter. Hinc commodum in Aegyptum iter; quam visendi cupiditate oberasse, Euterpe loquitur. Ex Aegypto in Libyam excucurrit, Cyrenenque vidit, q) forsitan et alia amplissimae regionis oppida. Africae ab Aegypto ad promontorium Soloëntem sollicita descriptio et crebri cum Carthaginensibus habiti sermones r) hoc posse persuadere, neque valide tamen. An Babylonem et uberrimos eius agros inviserit, venit in disputationem. Vir doctissimus, Des Vignoles, sed Herodoto saepius, quam par erat, iniquior, eo profectum vehementer infitiatur. s) Non nego, quod illi opinioni obtentui fuit, itineris Babylonici districtam a Musis mentionem abesse. At sunt de verissima Ampl. Bouherii t) observatio-

m) Orator. c. 12. n) Vid. 168 etc. et ibid. cap. 43. et lib. IV. 81 etc. o) Libro II. 195. 196. s) Chronol. 44. p) Lib. IH. 5. et II. 106. lib. IV. 4, 5. et VI. 3, 10. q) Lib. II. 181. r) Lib. IV. t) Dissert. Herod. cap. 1.

ne conplura, quae illud sibi desiderant: in his repetita cum Chaldaeis u) colloquia, vix ea tempestate extra Babyloniae fines conserta: tum amplissimae urbis operosa et accurata delineatio, templorum praeterea et statuarum, quibus illa merito superbiebat. Ait in suam usque aetatem Babylonte durasse Iovis Beli fanum aereis portis, Διὸς Βήλου ἱεὸν χαλκόφυλον, x) καὶ ἐς ἡμῖν τοῦτο ἔτι ἰόν. Contra ea non vidisse ses. isthic statuam, duodecim cubitorum ex solido auro, quod eam Xerxes aliorum asportasset, ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον. y) Porro declarata cultissimis verbis soli Babylonicum ubertate, ἐκ z) δὲ κέγχρου καὶ σησαμίου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, ἔξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ πᾶσι εἰρημένα καρπῶν ἔχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπῆκται. Ex milio autem et sesamo quantae proceritatis arbor surgat, etsi probe mihi comperta, memorare supersedeo; benignus, iis, qui nunquam Babylonicam regionem adierunt, quae de frugibus dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Talia commentantem negabimus earum rerum testem fuisse oculatum? Verum ista erudito viro, nimio Ctesiae amore in transversum abrepto, condonemus.

HERODOTUS, visis tot regionibus, urbibus et hominum moribus, in Samum reversus, quae ad sedulae apis instar undique collegerat, scriptis consignare, Suida auctore, ingressus fuit. Intento autem isti negotio spes Halicarnassum tyrannico dominatu liberandi adfulsit; quorsum delato res

u) Lib. I. 183. x) Ibid. c. 181. y) Ibid. c. 183.
z) Ibid. c. 193.

bene cessit. Expulsus enim Lygdamis est, et civihus aequa rediit libertas; sed, uti fit, factiones civitatem miscuerunt, invidiaque liberatorem, factionis fortasse gravem, incessit. Tum patriam reliquit, inque Graeciam tetendit. Huc pertinent Luciani ista, a) difficilia quibusdam intellectu visa, πλείους γὰρ οἶσθαι Herodotus ἐκ τῆς Κερίας ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, ἰσχυρῶς, videlicet, qua tandem ratione et minimo labore insignis ac celebris evaderet. Instabat per illi commodum Olympiorum tempus sollemne: properavit ad illud certamen, atque in magno Graecorum consessu recitavit Historias suas. Namque ea non docent, absolvisse Herodotum historiarum libros Halicarnassi, sed compositos in Samo insula, quod ex Suida adsciscendum, ex Cania ad Olympicum conventum secum portasse, et Graecis, ut illis innotesceret, praelegisse. Eligunt ad eam recitationem Olympiadem lxxxvi. viri docti, quippe aetati Herodoti egregie congruam: neque mihi refragari animus est, eoque minus, quod pueriles Thucydidis anni Elidensem hanc Olympiadem sibi postulent. Aderat Thucydides una cum patre Oloro admodum adolescens, b) ἔτι παῖς ὢν, in summo Graecorum plausu recitanti, illacrymavitque, aemulatione quadam iam tum ad consimile laudis studium accensus; quo Herodotus animadverso, ad Olorum, c) ὁρῶν ἢ φύσει τοῦ υἱοῦ τοῦ πρὸς τὰ μαθήματα, optime de puero xv. annorum, et gloriae desiderio lacrymante. Atque hic non obliviscor secundae recitationis,

a) In Herodoto cap. i. p. 832. [T. IV. ed. Bipont. p. 116.] b) Suidas in Θουκυδίδης. c) Marcellinus Vit. Thucyd. p. 9.

*Athenis Olymp. LXXXIII. anno tertio institutae; quam Thucydidem auscultare potuisse, certum quidem est, sed iam virili aetate, non puerum. Erudite hoc H. Dodwellus exsecutus, d) adprobavit Ed. Corsino, e) sibi tamen non constanti, et eandem praelectionem in Olymp. LXXXIV. conii-
cienti. Lucianus et Plinius, quorum auctoritate in illas partes abiit, nihil iuvant. De priore dictum supra est; de Plinio deinceps. Ubi vero post Olympiadem LXXXI., et qua Graeciae in urbe con-
moratus fuerit, an peregre denuo abierit, dicere non habeo. Auctor Dio Chrysostomus est, f) Co-
rinthum venisse, scriptas a se Historias attulisse, grande exspectasse praemium ob adpersas bello.
Persico Adimanti et Corinthiorum laudes: fru-
stratum ea spe, delevisse plura, et civitatis ducisque
gloriam inminutum ivisse. Quae, etsi in Corin-
thiorum et Adimanti rebus laudandis mire parvus
fuerit, g) criminationes videntur hominum aevi
senioris. Certius habetur, Athenis suos eum li-
bros legisse in consilio, uti Hieronymus scribit,
et honoratum fuisse, idque festo Panathenaeorum
die anni tertii Olympiadis LXXXIII., quae elegans
ill. Scaligeri h) doctrina.*

*Sub idem tempus Athenis colonia in Magnam
Graeciam deducta Thurios fuit, i) cui sponte sua
comitem se Herodotus addidit, Θούριος ea propter*

d) Appar. ad Annales Thucydid. p. 23. e) Fast.
Attic. T. III. p. 203. et p. 213. f) Orat. Corinth. p. 456.
g) Vid. ad Lib. VIII. 33. [immo ad VIII. 94.] h) Ad
Eusebii Chronic. pag. 104. i) Diodorus Sicul. lib. XII. 7.
et 10.

saepe dictus, διὰ τὸ κοινωνῆσαι τῆς εἰς Θουρίους ἀποικίας, ut apud Strabonem. k) Ibi per otium Historias recensuit, multaque illis adstruxit. Nam, quod in Plinio est, l) Thuriis in Italia condidisse Historiam anno urbis trecentesimo decimo, aliter si accipiat, erroneum erit. Condidit Historiarum libros alibi, eosdemque ante Italicum iter semel atque iterum in frequenti Graecorum mercatu praelegit; isthic vero illos elimavit, nonnulla adiecit, alia fortasse retexuit. Addidisse autem, ea argumento sunt, quae projectione in Magnam Graeciam longe sunt posteriora. Talis est, neque latuit Ampl. Bouherium, Thebanorum in Plataeenses invasio, m) et caedes Eurymachi, Leontiadae filii, principio belli Peloponnesiaci; τὴν Θηβαίων ἐσβολὴν εἰς τὴν Πλάταιαν, Marcellinus n) vocat, frustra ibi doctis viris adhaerescantibus. Talis etiam Spartanorum in Asiam legatio, et infelix eius (fraude Sitalcae, Thracum reguli) eventus. Verissime Herodotus, o) ταῦτα μὲν νυν πολλοῖσι ἔτισι ὕστερον ἐγένετο τοῦ βασιλέως στόλου. Contigerunt quippe anno Olympiadis LXXXVII. tertio, sive annis post Xerxis in Graeciam transitum duobus et quinquaginta. Pertinerent ad hunc quoque censem, quae de Amyrtaeo et filio eius Pausiri perscripta meminimus, si, quod viro amplissimo in opinionem venit, rege Persarum Dario Notho evenissent: at eam falli, videor mihi clare ostendisse. p) Iustior locus erit fugae Zopyri, filii Megabyzi, ad Athe-

k) Lib. XIV. p. 970. A. [p. 656. ed. Casaub.] l) Nat. Hist. lib. XII. c. 4. [segm. 8.] m) Lib. VII. 233. n) Vid. Thucydjd. p. 9. Edit. Dukeri. [T. I. p. xxviii. ed. Bipont.] o) Lib. VII. 137. p) Vid. ad lib. III. 15.

nienses, q) quem Ctesias sub Olymp. LXXXVIII. non multo ante Artaxerxis obitum ab rege defecisse atque Athenas abiisse, r) commemoravit. Verum de his abunde.

Quo usque vitam extenderit, et ubi eius finem fecerit, partim scriptorum taciturnitas, partim discordia, in dubio relinquit. Suidas s) Thuriis supremum obiisse diem et in foro urbis contumelatum perhibet; esse tamen, qui Pellae in Macedonia decessisse de vita, aiant. Si Marcellino fides constat, t) sepulcrum Herodoti ad portas Athenarum Melitidas in Coela, ubi Κιμώνια μνήματα, ostendebatur olim. Quae de mea quidem sententia expediri nequeunt, nisi cenotaphia tumulique honorarii in auxilium vocentur. Τάφος tamen Marcellino, quo de H. Dodwelli u) luculenta est animadversio.

II.

SCRIPTA HERODOTI.

Ex Scriptis summi viri solae ad nos iucundissimae ix. MUSAE devenerunt. Nam, Ἐξήγησις de vita Homeri titulum ementiri et Herodotum auctorem perperam edere, liquidis rerum argumentis evicisse me puto. Ipse-ne Historiarum libris Musas inscripserit, non liquet. Lucianus, x) cuius Vossius et Fabricius obliti non sunt, hominum ad-

q) Lib. III. c. ult. r) Persic. cap. 42. s) In Ἡρόδοτος.
t) Vita Thucyd. p. 3. [p. ix. ed. Bip.] u) Apparatus ad Annal. Thucyd. Sect. xi. [immo Sect. xx. p. 15. ed. Duk.] x) In Herodoto c. 1.

mirationi, ex narrationum et dictionis iucunditate progenitae, eos adscripsit titulos. In more ipsi fuit, γ) τὸν πρῶτον λόγον, τοὺς πρῶτους λόγους primores libros, et sequentes τοὺς ὀπίσθι λόγους, τοὺς ὀπίσσω λόγους, posthabito Musarum, tametsi iustissimo, nomine adpellare. Quid enim illis ex cuncta Graecia iucundius, quid suavius, elegantiusve? Veracitatis tamen amor, sine quo historiae nihil nisi nugae et Siculae gerrae, pluribus olim et nostri aevi hominibus abesse visus est. Scripserat Ael.

γ) Vid. lib. V. 36. VII. 93. et 213. I. 75.*[Nec vero in hisce locis, aut horum similibus, vocabulum λόγος ita intelligi debet, quasi singulos e novem Historiarum suarum libris singulos λόγους diceret: sed λόγος in huiusmodi locis nihil aliud nisi narrationem, vel historiam, ut nos vulgo vocamus, significat: qua ratione etiam Hecataeus, ut hoc utar, λογοποιός Nostro dicitur, II. 143. V. 36. et 125. id est, Historiarum scriptor; de eodemque Hecataeo loquens idem Noster VI. 137. ait, Ἐκαταῖος ἐν τοῖσι λόγοις, Hecataeus in suis Historiis; denique VII. 152. ubi πάντα τὸν λόγον ait, universam suam Historiam intelligit. Itaque, ubi se ait de re quadam ἐν ἄλλῳ λόγῳ esse dicturum, non semper alium ex novem Historiarum suarum Libris intel-

ligit, verum subinde etiam aliam eiusdem Libri partem; veluti, quae Lib. VI. c. 39. profitetur se ἐν ἄλλῳ λόγῳ expositurum, ea cap. 103. eiusdem sexti Libri exposita leguntur. Eodem modo Pausanias lib. III. cap. 2. quum ait Ἡρόδοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Κροῖστον, non hoc dicit, Herodotus in Libro de Croeso, sed Herodotus in ea narratione (sive, in ea Historiarum suarum parte) quae ad Croesum spectat. Similiterque idem Pausanias lib. V. cap. 26. p. 447. ait, Ἡρόδοτος ἐν τοῖς λόγοις, Herodotus in suis Historiis. Sed de hoc usu vocabuli λόγος vide mox ipsum Wesselingium verissime monentem. — De Musarum nominibus, quae singulis Herodoti libris inscribi vulgo solent, in Varietate Lectionis ad Inscriptionem libri primi nonnihil diximus. S.]

Harpocratio 2) περί τοῦ κατεψεύσθαι τὴν Ἡροδοτοῦ Ἱστορίαν. *Quid carpserit, et quibus in rebus fabulosam iudicaverit, ignoratur. Id novimus, in rhetorum olim usu fuisse, cum clari nominis famam aucupabantur, aliorum meritis detrudere: quod eo non dicitur, ut de Harpocrate adseveretur. Fieri potuit, ut ad nonnulla, quae veri fidem videbantur excedere, offenderit. Multos in consimilem fraudem fabellae induerunt, Musis saepenumero innexae, quibus Scriptor ipse adsensum negavit, crebro obtestatus, se a) ἀποῆ λέγειν, fando accepta referre, neque omnia sibi πιστὰ videri: immo hanc sibi legem dixisse, ut audita enarret, neque cunctis adstipuletur tamen, atque hoc inculcatum omnibus cupere lectoribus. Ἐγὼ b) δὲ ὁθεῖλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαι μὲν οὐ πᾶσι ὁθεῖλω καὶ μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἔχρω ἐς πάντα τὸν λόγον. Quod eius monitum si criminatores habuissent in promptu, uti aequitas postulabat, taxandi utique modum fecissent, debuissent profecto. Acrior tamen, eius non ignarus, insurrexit Plutarchus, vir eccellente eruditione, non falsi, sed et malignitatis c) Herodotum traducendo. Actio docta est, verum mirifice colorata. saepissime fallax, et arecscita adeo, ut culpam, qua illum nimio patriae studio onerare gestit, ipse sustineat. Ioach. Camerarius et H. Stephanus id non dissimularunt, neque nos eorum exemplo, illis praesertim in rebus, quae suggillabantur.*

Atque hic laudibus ferre debeo doctissimi Ab-

2) Suidas in Ἀποκαρατίων. a) Vide lib. II. 29. et cap. 121, 5. III. 116. IV. 5. 25. etc. b) In lib. VII. 152. c) De Malignitate Herodoti, Operum T. II. p. 855. etc.

batis Geinozii in vindictis et defensione Herodoti ab accusationibus Plutarchi et aliorum studium, cuius partem nobis Academiae Inscriptionum Acta sistunt. d) Fuit Herodotus, vitio humani ingenii, obnoxius erroribus; lapsus veri ignorantia haud raro est, saepius etiam ab aliis deceptus. Manetho, referente Iosepho, e) iactitabat, Herodotum πολλά τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐψευσμένον, in rebus Aegyptiis propter ignorantiam crebrius aberrasse: vere fortasse: mallet tamen locupletiolem, quam Manetho vulgo habetur, huius accusationis auctorem. At enim plurima olim in fabulis et figmentis deputabantur, quorum iustissime numero nunc eximuntur. Fabulosa censebantur de Afrorum institutis et moribus prodita, de circumnavigata ea nostri orbis parte, de Aegyptii soli genio et Pyramidibus, de Scythis, succini origine, Caspio mari, innumerisque aliis, quae senior aetas et peregrinatorum frequentia veritati animadvertit congrua. Enimvero, horum omnium memoriam replicare, nihil attinet.

Istud haeret in dubio, truncatae-ne Musae sint, et an alios similis argumenti commentarios Herodotus digesserit? Mutilationis et defectus suspicionem de Athenada, viro Trachinio, indicata movent: f) οὗτος ἀπίκτινε μὲν Ἐπιάλτεια δὲ ἄλλην αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσθεν λόγοισι σημαίνω: hic Epialtem aliam ob causam, quam ego sequentibus in libris [sive, in sequenti narratione] reddam, interemit. Reddidit autem nusquam, non octavo, nedum li-

d) Tom. XIX. Edit. Paris. p. 115. e) lib. I. contr. Apion. c. 14. f) lib. VII. 213.

bro nono. Ergo-ne ea excidit commemoratio? an promissi obliuio eius animum incessit? an decimum adiungere meditatus fuit librum? Utrumque fieri quitum est. Nam hiatus illis in Musis nullum se mihi indicium prodidit. Similis fluctuatio, sed expeditu pronior, de libris Libycis, Λιβυκαῖσι λόγοις, quorum meminit ipse. g) Io. Alb. Fabricius h) elaboratos non censuit, sed intra promissum stetisse. Iustior veriorque Raphellii et Bouherii coniectura, innuisse Scriptorem extimam Musae quartae partem, sedulo rebus Libycis occupatam, et sectionem in primis centesimam quinquagesimam nonam, ubi de Apriae, Aegyptii regis, suscepta in Cyrenen expeditione et infau- sto eius eventu, multo tamen parcius quam promiserat: quod quī contigerit, et an aliquid de prio- re sententia demutaverit, non temere dixerō. Possum adfirmare, veterum neminem λόγους He- rodoti Λιβυκούς ad testimonium excitasse; contra ex libro quarto res Afrus depromsisse plures: im- mo solere illum partem libri λόγον et λόγους adpella- re: de nece Cimonis, patris Miltiadae, τὸν μὲν ἔχων ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημαίνω: i) dixit autem eiusdem Musae cap. 103. Geminum illi Libri primi cap. 75. *)

Hoc itaque bene habet. Quam autem vellem de Rerum Assyriarum libris idem adseri dicique pos- set. Sic de illis: k) Τῆς δὲ Βαβυλωνίας ταύτης πολλοὶ μὲν μου καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοις λόγοις

g) lib. II. 161. h) Biblioth. Gr. lib. II. 20. i) lib. VI. 39.
*) [Scilicet, quam rem lib. I. c. 75. ait se ἐν τοῖσι ὀπίσω λό- γοις declaraturum, eam non in sequentium librorum ali- quo, sed in eodem lib. I. cap. 124. declaratam videmus. S.]
k) lib. I. 184.

μνήμην ποιῆσαι, quorum ego regum in libris Rerum Assyriarum mentionem faciam. *Tum de Nino a Medis occupata*: 1) καὶ τὴν Νῖνον εἶλον· ὡς δὲ, ἐν ἑτέροις λόγοις δηλώσω· καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχμήρους ἐποίησαντο: et Ninum expugnarunt, (ut autem ceperint, in aliis libris indicabo,) Assyriosque suam in ditionem redegerunt. *Conposuit ergo rerum Assyriarum libros, aut animo scriptionem agitavit eorum, neque absolvit: posterius* Io. Alb. Fabricius, quoniam nusquam illorum recurrit memoria, *elegit; neque displicuerat* Ger. Io. Vossio, m) *opportune tamen atque ex vero adfirmanti, apud Aristotelem quidpiam reperiri, n) quod ex Herodoti Assyriacis fluxisse videatur. Deposuit Philosophus pro certissimo, τὰ γαμφώνυχα ἀποτιθεῖναι: culpavit Herodotum, in Nini obsidionis descriptionε, τῇ διπλῇ περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίνου, aquilam bibisse memorantem, cum illa avis, sicuti reliquae aduncis unguibus, potu abstineat. Quod quidem in Musarum opere nusquam nunc obvium, capessere locum in Historia Assyria commodissimum potuit, siquidem Ninus, ut Vossius optime, Assyriae metropolis. Non equidem nescio, Cel. Fabricium de integrioribus, quam nostrae sunt, Musis, ab Aristotele versatis et lectis, suspicatum: quae suspicio, si verum amamus, litem lite resolvit. Ostendi enim oportuerat, ubi et quibus rebus fuerint decurtatae. Liber utique primus, Babylonici et Assyrii rebus abundans, adeo aptus et nexus co-*

1) Libro eodem cap. 106. m) De Historicis Graec. lib. I. c. 3. n) Histor. Animal. lib. VIII. 1. — [Immo lib. VIII. c. 18. quod aliis est cap. 20. At ibi alii libri, quos Camus et Schneiderus secuti sunt, non Herodotum, sed Hesiodum edunt auctorem.]

haeret, ut locum τῇ διγῆσει περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίνου adpositum concedat nullum. Λέγοι proinde Ἀσσύριοι, nisi memoria Philosophum deceperit, absolutē editique fuerunt. Quorum quidem editio tanto certior et omnibus dubiis in posterum foret libera, si fragmentum inde, quod Io. Bouherii sollertiam advertit, perduraret. Apud auctorem Chronici, cui Paschale. nomen, o) Sesostris, rex Aegypti, continuo victoriarum cursu Assyrios, Chaldaeos, Persas Babylonem usque, Asiam praeterea, omnem Europam, Scythiam et Mysiam domat: in Aegyptum reversurus x. millia Scythicae iuventutis in Perside, assignata illis fertili et comoda sede, collocat: postea illi Parthi de Persico sermone, alioqui Seythae, virtute bellica longe praestantissimi, καθὼς additur Ἡρόδοτος ὁ σοφώτατος ταῦτα συνεγράψατο, sicuti sapientissimus Herodotus haec tradidit. Ubi tandem? Musae tacent. Ergo ex libris, uti coniicitur, p) rerum Assyriarum. Quod equidem valde demiror. Herodotus de Sesostride multo scripsit diversiora: q) Assyriaca eius post Aristotelis fata Historicos, Geographos et Grammaticos latuerunt omnes, nec quisquam hilum inde decerpit; et obscurum hominem seculi post Christi natales septimi ea lectitasse putabimus? Immo cuncta cum pulvisculo Chronici sartor corrasit ex Io. Malala, r) quem Suidas s) sibi ducem optavit, haud sane fidelem, et in Herodoti tempore finiendo t) plane stultum. Sed poenarum ille satis Rich. Bentleio, V. Cl., in eruditissima ad Io. Mil-

o) Chr. Pasch. p. 38. d. Edit. Venet. p) Vid. Bouherii Diss. Herodot. cap. 1. q) Lib. II. 103. r) Chronograph. p. 28. s) In Πάροις et Σῶστροις. t) Chronogr. p. 200.

lium *Epistola dedit, et sperni potest. At plurima* Is. Vossius *fragmenta Herodoti detexit, quae nihil nostras ad Musas; ea promi ex commentariis Rerum Assyriacarum potuisse, u) suspicantur. Fateor ultro, talia in Grammaticorum scholiis et Lexicis inveniri, quae Is. Vossius, modo ea curate excussisset, Herodoto citra dubium abiudicaret. Conpendiario scriptionis modo, in scriptis codicibus non parce obvio, HP, HPO, HPOΔ. notare Herodotum, Herodorum, Herodianum, queunt. Inde error et confusio: hinc iactata toties Herodoti fragmenta, verae Herodori aut Herodiani laciniae; quemadmodum in Dissertatione Herodotea liqui² dissime, ut opinor, patefeci: questus ibidem sum de doctissimi Des Vignoles v) imprudente decreto super interitu Assyriacorum, de quibus hactenus.*

HAEC de *Herodoti Vita Scriptisque* WESSE-
LINGIUS. Idem argumentum erudite copioseque *Larcherus* etiam in introitu Gallicae versionis pertractavit. De universo vero harum Historiarum instituto, et de mirabili arte qua illud exsecutus est suavissimus Scriptor, in primis legi meretur supra laudatus *Creuzeri* nostri liber qui de *Historia Arte Graecorum* inscribitur. *)

u) *Bouherius* Dissert. Herod. c. I. *Colomesius* Oper. p. 325. *Berkelius* in *Steph. Byz.* voc. Ἡρόδοτος. v) *Chronolog.* lib. IV. 4, 6. etc. *) Consuluisse etiam iuvabit duas Commentationes, auctore *Meierotto*, *Sur Hérodote et le but de son Histoire*, Actis Acad. Reg. Berolin. ann. 1792. et 1793. p. 574 seqq. et p. 599 seqq. insertas.

HERODOTI HISTORIAR.

T. I. P. I.

LIBER PRIMUS ET SECUNDUS

GRAECE ET LATINE.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

ΚΛΕΙΩ.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνησῆος ἱστορίας ἀπόδεξις
ἥδε ὥς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ
ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θαννα-
στα, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα,
5 ἀκλεᾶ γένηται· τὰ τε ἄλλα, καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέ-
μησαν ἀλλήλοισι.

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER PRIMUS.

C L I O.

HERODOTUS Halicarnasseus, quae quum caeteris
de rebus, tum de caussa bellorum Graecos inter Bar-
barosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his
libris consignata in publicum edit; ne, quae ab ho-
minibus gesta sunt, progressu temporis oblivione
deleantur, neve praeclara mirabiliaque facta, quae
vel a Graecis edita sunt vel a Barbaris, sua laude
fraudentur.

Herod. T. I. P. I.

A 2

1 ΠΕΡΣΕΩΝ μὲν νυν οἱ λόγιοι Φοίνικας αἰτίους Φασὶ
γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ, ἀπὸ τῆς Ἑρ-
φῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν
θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χώρον τὸν καὶ
νῦν οἰκεύουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακροῇσι ἐπιθέσθαι. 5
ἀπαγινέοντας δὲ Φορτία Αἰγυπτία τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ
τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσαπικνέεσθαι, καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος.
τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἅπασι τῶν ἐν
τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη χώρῃ. ἀπικομένους δὲ τοὺς
Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο, διατίθεσθαι τὸν Φόρτον. 10
πέμπτη δὲ ἡ ἕκτη ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολη-
μένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
γυναῖκας, ἄλλας τε πολλὰς, καὶ δὴ καὶ τοῦ βασι-
λῆος θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι, κατὰ ταῦτο τὸ

(1.) Iam *Persarum* quidem literatos si audias, ini-
micitiarum primi auctores *Phoenices* fucere. Nos
enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum voca-
tur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regio-
nem quam etiam nunc incolunt, coepissent habitare,
continuo navigationibus longinquis dedisse operam,
et transvehendis mercibus Aegyptiis Assyriisque quum
alias Graeciae partes, tum vero et Argos adiisse. Ar-
gos enim illis temporibus inter alia eius regionis op-
pida, quae Graecia nunc nominatur, rebus omnibus
eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulissent
Phoenices, ibique merces suas venum exposuissent,
quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere re-
bus omnibus, mulieres ad mare venissè, quum alias
multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eo-
dem nomine Persae adpellant atque Graeci, *Io Ina-*

15 καὶ Ἕλληνες λέγουσιν, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. ταύτας στα-
σας κατὰ πρύμνην τῆς νηὸς, ἀνέεσθαι τῶν Φορτίων,
τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα· καὶ τοὺς Φοίνικας διακε-
λευσαμένους ὀρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας
τῶν γυναικῶν ἀποφυγέειν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρ-
20 πασθῆναι. ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα, οἴχεσθαι ἀπο-
πλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον 2
ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἕλληνες· καὶ
τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἀρξαι πρῶτον. μετὰ δὲ ταῦτα,
Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τὸννομα ἀπηγήσασθαι)
5 Φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχέντας, ἀρπάσαι τοῦ
βασιλῆος τὴν θυγατέρα Εὐρώπην. (εἶψαν δ' αὖ οὗτοι
Κρήτες.) ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι.
Μετὰ δὲ ταῦτα, Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης
γενέσθαι. καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἴαν τε

chi. Quae dum ad puppim navis stantes mercarentur
merces quae illarum maxime animos advertissent,
Phoenices interim mutuo sese cohortatos impetum in
illas fecisse: et maiorem quidem mulierum nume-
rum profugisse, Io vero cum aliis fuisse raptam: qui-
bus in navem inpositis, soluta navi Phoenices Aegy-
ptum versus vela fecisse. (2.) Hac quidem ratione
in Aegyptum pervenisse Io aiunt Persae, secus atque
Graeci, idque primum fuisse iniuriarum initium.
Deinde vero Graecos nonnullos, quorum nomina
non possunt memorare, (fuerint hi autem Cretenses)
Tyrum Phoeniciae aiunt adpulisse, filiamque regis
rapiisse *Europam*; ac sic quidem par pari fuisse ab
his repensum. Post haec autem Graecos secundae in-
iuriae fuisse auctores: etenim longa navi Aeam, Col-

- τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, δια- 10
 πρηξαμένους καὶ τᾶλλα τῶν εἵνεκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι
 τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα Μηδείην. πέμψαντα δὲ
 τὸν Κόλχον εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα, αἰτέειν τε δίκας
 τῆς ἀρπαγῆς, καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. τοὺς δὲ
 ὑποκρίνασθαι, ὥς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργείης ἔδοσαν 15
 σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς, οὐδὲ ὧν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.
- 3 Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν
 Πριάμου, ἀκηκοῦτα ταῦτα, ἐβελῆσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλ-
 λάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάν-
 τως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους δίδοναι. οὕτω
 δὴ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἕλλησι δοῖται, 5
 πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτέειν τε Ἑλένην,
 καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ, προῖσχομέ-
 νων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν· ὥς

chidis oppidum, ad Phasin profectos, perfectis cae-
 teris rebus quarum caussa advenissent, rapuisse in-
 de regis filiam *Medeam*; quumque ad poenas raptus
 huius repetendas et ad reposcendam filiam caducea-
 torem in Graeciam misisset Colchus, respondisse
 Graecos, *quemadmodum illi de raptu Argivae Ius*
sibi non dedissent poenas, sic ne se quidem illis
datuos. (3.) Tum deinde, proxima aetate, *Alex-*
andrum Priami filium, quum ista audivisset, cupi-
 dinem incessisse uxoris sibi e Graecia per rapinam
 comparandae; existimantem utique se non daturum
 poenas, quoniam nec illi dedissent. Ita quum is ra-
 puisset *Helenam*, visum esse Gracis primum missis
 nunciis Helenam repetere et poenas de raptu po-
 scere; illos vero hisce, postulata sua exponentibus,

οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτούντων. βου-
 λοίατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι. Μέχρι μὲν ὧν 4
 τούτου, ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων· τὸ δὲ
 ἀπὸ τούτου, Ἕλληνας δὴ μεγάλως αἰτίους γενέσθαι.
 προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην, ἢ σφέας
 5 ἐς τὴν Εὐρώπην. τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν
 ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι· τὸ δὲ ἀρπασθεισέων σπου-
 δὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν, ἀνοήτων· τὸ δὲ μηδεμίην ὥρην
 ἔχειν ἀρπασθεισέων, σωφρόνων. δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ
 μὴ αὐταὶ ἐβουλεύατο, οὐκ αὖ ἠρπάζοντο. σφέας μὲν
 10 δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίης, λέγουσι Πέρσαι, ἀρπαζομέ-
 νέων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι· Ἕλληνας
 δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στέλον μέγαν συνα-
 γείραι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην, τὴν Πριά-

raptum¹ exprobrasse Medae, ut qui, quum ipsi nec
 poenas dedissent, nec illam reposcentibus reddi-
 dissent, vellent ab aliis poenas sibi dari. (4.) Huc-
 usque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab il-
 lo vero tempore Graecos utique graviorum iniuria-
 rum exstitisse auctores; hos enim prius Asiae coepisse
 bellum inferre, quam Persae intulissent Europae. Et
 mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum
 esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio
 persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam
 habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi
 ipsae voluissent, non futurum fuisse ut raperentur.
 Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persae,
 raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Grae-
 cos autem mulieris Laconicae caussa ingentem con-
 traxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami

μου δύναμιν καταφθίνειν. ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ
Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον. Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ 15
τὰ ἐνοικέοντα ἔθνηα βάρβαρα οἰκειεῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν
δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγνῆται κεχωρισθαι.

5 Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν
Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εὐῶσαν τὴν ἀρχὴν τῆς
ἐχθρῆς τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. Περὶ δὲ τῆς Ἰοῦς οὐκ ὁμο-
λογέουσι Πέρσησι οὕτω Φοίνικες. οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας
χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' 5
ὥς ἐν τῷ Ἀργεῖ ἐμίσγετο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νηός· ἐπεὶ
δὲ ἔμαθεν ἔγκυος εὐῶσα, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω
δὴ ἐβελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὥς ἂν
μὴ κατάδηλος γένηται. ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ
Φοίνικες λέγουσι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι 10

regnum evertisse: ab eo tempore se constanter Graeciae populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam, et barbaras gentes eam incolentes, ad se pertinere autumant Persae; Europam vero et Graecos nihil secum commune habere.

(5.) Hunc in modum Persae quidem gestas res esse memorant, et ab Ilii excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Graecos initium. De Io vero cum Persis non consentiunt *Phoenices* rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Aegyptum abduxisse: sed Argis eam cum nauclero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritam parentum iram, sic volentem ipsam cum Phoenicibus enavigasse, ne comperta foret. Haec sunt igitur, quae partim a Persis, partim a Phoenicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo haec gesta

ἑρέων ὡς οὕτως ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων εἰς τοὺς Ἕλληνας, τοῦτον σημῆνας, προβήσομαι εἰς τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων
 15 ἐπέξιών. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα, πρότερον ἦν σμικρὰ. τὴν ἀνθρωπείην ὦν ἐπιστάμενος εὐδαιμονίην οὐδαμᾶ ἐν ταύτῳ μένουσαν, ἐπιμνήσομαι ἀμφοτέρων ὁμοίως.

ΚΡΟΙΣΟΣ ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάτ- 6
 τω, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἀλυὸς ποταμοῦ· ὃς
 ῥέων ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξὺ Σύρων καὶ Παφλαγόνων, ἐξίει πρὸς βορῇν ἄνεμον εἰς τὸν Εὐξείνον καλεόμενον
 5 πόντον. οὗτος ὁ Κροῖσος, βαρβάρων πρῶτος, τῶν ἡμεῖς

sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quem ipse novi *primum* fuisse *iniuriarum Graecis inlatarum auctorem*, hunc ubi indicavero, tunc ad reliqua exponenda progrediar, perinde et parvarum civitatum et magnarum res persecuturus. Etenim quae olim fuerant magnae, earum plurimae parvae factae sunt: et quae nostra memoria magnae fuere, eadem prius exiguae fuerant. Itaque, bene gnarus humanam felicitatem nequaquam in eodem fastigio manere, perinde utrarumque faciam mentionem.

(6.) CROESUS, genere Lydus, Alyattis filius, rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolentium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphlagonas interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui vocatur Pontum se exonerat. Hic Croesus e barbaris, quos novimus, primus alios Graecorum imperio suo

ἴδμεν, τοὺς μὲν κατέστρέψατο Ἑλλήνων ἐς Φόρου ἀπα-
 γωγὴν, τοὺς δὲ, Φίλους προσεποιήσατο. κατέστρέψατο
 μὲν Ἰωνάς τε καὶ Αἰολέας, καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ·
 Φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς
 Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι. τὸ γὰρ 10
 Κιμμερίων στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον,
 Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον, οὐ καταστροφὴ ἐγένετο τῶν πο-
 7 λίων, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῇ. Ἡ δὲ ἡγεμονίη οὐ-
 τω περιῆλθε, ἐοῦσα Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροί-
 σου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Κανδαύλης,
 τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ἐνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων,
 ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἀγρων μὲν γὰρ 5
 ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου, πρῶτος Ἡρακλει-
 δέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων· Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρ-
 σου, ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες

subiecit et ad tribufum pendendum adegit, alios si-
 bi socios et amicos adiunxit. Subegit Ionas et Aeoles
 et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi
 conciliavit Lacedaemonios. Ante Croesi vero impe-
 rium Graeci omnes liberi fuerunt: nam Cimmerico-
 rum expeditio adversus Ioniam, ante Croesi aetatem
 suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potesta-
 tem, sed rapina ex incursione. (7.) Caeterum re-
 gnum illud, quum Heraclidarum antea fuisset, ad
 Croesi genus, qui *Mermnadae* nominabantur, tali
 modo pervenerat. CANDAULES, quem Graeci *Myrsi-*
lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcaeo oriundus,
 Herculis filio. Nam Agron, Nini filius, Beli nepos,
 Alcaei pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat
 Sardium; Candaules vero, Myrsi filius, postremus.

4. 7.

- ταύτης τῆς χώρας, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄττος·
 10 ἀπ' οὗτου ὁ δῆμος Λυδῖος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον
 Μήων καλεόμενος. παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπιτρα-
 Φθέντες, ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ Θεοπροπίου, ἐκ δούλης
 τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος. ἄρξαντες μὲν
 ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἕτεα πέντε τε καὶ
 15 πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχήν,
 μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου. Οὗτος δὲ ὦν ὁ Καν- 8
 δαύλης ἠράσθη τῆς ἑωυτοῦ γυναικὸς· ἐρασθεῖς δὲ, ἐνό-
 μιζέ οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. ὥστε
 δὲ ταῦτα νομίζων ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ
 5 Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα· τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ
 τὰ σπουδαιότερα τῶν πραγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Καν-
 δαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικὸς ὑπερεπαινέων.

Qui vero ante Agronem in eadem regione regnave-
 rant, a Lydo Atysis filio erant oriundi, a quo uni-
 versus populus *Lydorum* nomen invenit, quum
 prius *Maeones* fuissent nominati. Ab his priscis re-
 gibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto ob-
 tinuerunt Heraclidae, Iardani ancillâ et Hercule
 prognati; regnantes, per duas et viginti virorum ge-
 nerationes, annos quinque et quingentos, continua
 serie filius patri succedens usque ad Candaulem
 Myrsi filium. (8.) Hic igitur CANDAULES uxoris suae
 amore tenebatur, eamque deperiens arbitrabatur es-
 se sibi uxorem mulierum omnium formosissimam.
 Quod quum ei esset persuasum, apud Gygen Das-
 scyli filium, unum e corporis custodibus, quem ma-
 xime acceptum habebat, ut de rebus etiam gravissi-
 mis cum eo communicaret, formae laudem uxoris

χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος, (χρῆν γὰρ Κανδαύλη
 γενέσθαι κακῶς,) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιαῦδε· „Γύγη,
 „οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους 10
 „τῆς γυναικός· (ᾧτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα
 „ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν) ποίει ὅπως ἐκείνην θεήσεται
 „γυμνή.“ Ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας, εἶπε· „Δέσποτα,
 „τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγίεια, κελεύων με δέσποινα
 „τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυο- 15
 „μένω συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. πάλαι δὲ τὰ
 „καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μακρῶν δέ. ἐν
 „τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπέειν τινὰ τὰ ἐαυτοῦ. ἐγὼ δὲ
 „πείθομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην”
 9 „καὶ σοε δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων.“ Ὁ μὲν δὴ, λέ-
 γων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο, ἀρρώδεων μὴ τι οἱ ἐξ αὐ-

supra modum extulit. Neq̃ multo post (erat enim in fa-
 tis ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen
 est adlocutus: *Gyge, videris tu mihi de forma ux-
 oris meae verba facienti fidem non adhibere; auribus
 enim minus fidere amant homines quam oculis: fac
 igitur ut nudam illam spectes.* At ille, vehem-
 enter exclamans, *Domine, inquit, quemnam ser-
 monem haudquaquam sanum profers, iubens me
 heram meam nudam spectare! Mulier enim tuni-
 cam exuens, simul etiam verecundiam exuit. Iam
 olim vero honestatis praecepta inventa sunt ab ho-
 minibus, a quibus discere oportet: quorum unum
 est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero per-
 suasum habeo esse illam mulierum omnium pulcer-
 rimam; teque oro, ne postules illicita.* (9.) His
 usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi

τέων γένηται κακόν. ὁ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· „Θάρσει
 „Γύγη· καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὥς σεο πειρώμενος
 5 „λέγω λόγον τόνδε· μήτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν, μὴ τι τοι
 „ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανή-
 „σομαι οὕτω, ὥστε μηδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσθαι ὑπὸ σεῦ.
 „ἐγὼ γὰρ σε ἐς τὸ οἶκημα, ἐν τῷ κοιμώμεθα, ὅπισθε
 „τῆς ἀνοργομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα,
 10 „παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἐμὴ ἐς κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχοῦ
 „τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἑκα-
 „στον ἐκδύνουσα θήσῃ· καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέ-
 „ξει τοι θεήσασθαι. ἐπεὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στεῖχῃ ἐπὶ
 „τὴν εὐνὴν, κατὰ νῶτου τε αὐτῆς γένη, σοὶ μελέτω τὸ
 „ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε ἴψεται ἰόντα διὰ θυρῶν.“ Ὁ 10
 μὲν δὴ, ὥς οὐκ ἠδύνατο διαφυγέειν, ἦν ἐτοῖμος. ὁ δὲ

ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, *Confide*,
 inquit, *Gyge; neque aut me time, quasi te tenta-*
turus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne
quid tibi ex illa detrimenti creetur. Omnino enim
eas rationes equidem inibo, ut illa ne intellectura
sit quidem, esse se a te conspectam. Te enim post
apertam ianuam cubiculi, in quo cubamus, col-
locabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et
uxor mea in cubiculum: posita est autem prope
introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post
aliam exuens, deponet: ibi tunc licuerit tibi multo
cum otio eam spectare. Deinde, quum e sella in le-
ctum conscendet et tu a tergo eius eris, reliquum
est ut tu cures ne illa te conspiciat foras exeuntem.
 (10.) Igitur Gyges, quum effugere non posset, pa-
 ratus fuit: quem Caudales, postquam cubandi tem-

Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκει ὥρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε
τὸν Γύγεα εἰς τὸ οἶκημα· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πα-
ρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα 5
ἐθῆετο ὁ Γύγης. ὥς δὲ κατὰ νάτου ἐγένετο, ἰούσης τῆς
γυναϊκὸς εἰς τὴν κοίτην, ὑπεκδὺς ἐχώρει ἔξω. καὶ ἡ γυ-
νὴ ἐπορεύετο μιν ἐξίοντα. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ
ἀνδρός, οὔτε ἀνέβασεν αἰσχυρθεῖσα, οὔτε ἔδοξε μα-
θεῖν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα. παρὰ 10
γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοισι
βαρβάροις, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνόν, εἰς αἰσχύνην
11 μεγάλην φέρει. Τότε μὲν δὴ οὕτω, οὐδὲν δηλώσασα,
ἡσυχίην εἶχε· ὥς δὲ ἡμέρῃ τάχιστα ἐγγεγόνε, τῶν οἰκε-
τέων τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς ἑόντας ἑαυτῇ, ἐτοίμους
ποιησαμένη, ἐκάλεσε τὸν Γύγεα. ὁ δὲ, οὐδὲν δοκέων αὐ-
τὴν τῶν προηχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος· ἐὰν 5

pus visum est adesse, in cubiculum introduxit;
pauloque post uxor etiam adfuit. Ingressam et ve-
stimenta ponentem Gyges quum spectasset, mox ubi
aversa illa in lectum se contulit, clam ipse foras se
subduxit: at egredientem conspicata est mulier. Quae
ut intellexit quid a marito actum esset, neque exclamavit,
pudore retenta, et se animadvertisse dissimulavit,
in animo habens ultionem capere de Candau-
le. Apud Lydos enim, ac fere apud caeteros quoque
barbaros, etiam viro magnum in probrum vertitur
nudum conspici. (11.) Itaque tunc quidem nihil
aperiens, silentium tenuit illa: simul ac vero illuxit,
praesto esse iussis famulis quos maxime fidos
sibi cognoverat, Gygen ad se vocavit. Et ille, nihil
eam nosse ratus eorum quae gesta essent, arcessitus

Φεε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασίλεια καλέοι, Φοι-
 τᾶν. ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπῆκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τὰδε· „Νῦν
 „ τοι δυοῖν ὁδοῖν παρεουσέων, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, ὅκο-
 „ τέρην βούλει τραπέσθαι. ἢ γὰρ Κανδαύλεα ἀπο-
 10 „ κτείνας, ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλῆϊν ἔχε τὴν Λυδῶν, ἢ
 „ αὐτὸν σὲ αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ· ὡς ἂν μὴ,
 „ πάντα πειθόμενος Κανδαύλῃ, τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μὴ
 „ σὲ δεῖ. ἀλλ' ἥτοι κεῖνόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ
 „ ἀπόλλυσθαι, ἢ σὲ, τὸν ἐμὲ γυμνὴν θησάμενον, καὶ
 15 „ ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα.“ Ὁ δὲ Γύγης τέως μὲν
 ἀπεθώμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δὲ, ἰκέτευε μὴ μιν
 ἀναγκαίῃ ἐνδεῖν διακρίναι τοιαύτην αἵρεσιν. οὐκ ὦν δὴ
 ἔπειθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθῶς προκειμένην, ἢ
 τὸν δεσπότηα ἀπόλλύναι, ἢ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυ-
 20 σθαι. αἰρέεται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπειρώτα δὴ λέγων τὰδε·

venit; quippe et antea solitus, quoties regina voca-
 ret, eam convenire. Ut venit, his verbis eum adlo-
 cuta est mulier: *Gyge, nunc duarum viarum tibi*
apertarum optionem concedo utram ingredi volue-
ris: aut enim, interfecto Candaule, et me et re-
gnum Lydorum habeto; aut te ipsum protinus
sic mori oportet, ne posthac, Candauli in om-
nibus obsequens, spectes quae te spectare nefas
est. Enimvero aut illum, qui ista molitus est, in-
terire oportet, aut te, qui nudam me es conspicu-
tus et illicita fecisti. Ad haec verba Gyges primum
 stupere, tum deinde obsecrare illam ne se necessitati
 illigaret diiudicandae talis optionis. Nec vero ei per-
 suasit; sed vidit necessitatem utique sibi propositam
 aut perdendi herum aut per alios pereundi. Elegit

- „Ἐπεὶ με ἀναγκάζεις δεσπότεα τὸν ἐμὸν κτείνειν, οὐκ
 „ἐθέλοντα, φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν
 „αὐτῶ.“ Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη „Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν
 „χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται, ὅθεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμὲ ἐπεδέξα-
 12 „το γυμνὴν ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχείρησις ἔσται.“ Ὡς
 δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομένης, (οὐ γὰρ
 μετίετο ὁ Γύγης, οὐδὲ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμίη, ἀλλὰ
 ἔδεε ἢ αὐτὸν ἀπολωλέναι, ἢ Κανδαύλεια,) εἶπετο εἰς τὸν
 θάλαμον τῇ γυναικί. καὶ μιν ἐκείνη, ἐγχειρίδιον δοῦσα, 5
 κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα,
 ἀναπαυομένου Κανδαύλειω, ὑπείσθυσ τε καὶ ἀποκτείνας
 αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιληίην Γύγης
 τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γε-
 13 νόμενος, ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη. Ἔσχε δὲ τὴν

itaque ut ipse superesset: et illam percontans, *Quandoquidem invitum me, inquit, adigis ad herum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo adgressuri simus?* Et illa excipiens, *Ex eodem loco, inquit, adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit: in sopitum somno impetus fiet.* (12.) Ita quum de faciendis insidiis inter se constituissent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum; ubi eum illa, tradito pugione, post eandem ianuam occultavit. Deinde quiescente Candaule leniter accessit, illoque obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges; cuius etiam *Archilochus* Parius, qui eadem vixit aetate, in iambis trimetris meminit. (13.) Obtinuit autem regnum, in

Βασιλῆην, καὶ ἐκρατύνθη, ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστη-
ρίου. ὥς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω
πάθος, καὶ ἐν ὅπλοισι ἦσαν, συνέβησαν ἐς ταῦτό οἱ τε
5 τοῦ Γύγεω στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοί, ἣν μὲν δὴ τὸ
χρηστήριον ἀνέλη μιν βασιλέα εἶναι Λυδῶν, τόνδε βασι-
λεύειν· ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδαν τὴν
ἀρχήν. ἀνείλε τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτω
Γύγης. τοσόνδε μὲντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὥς Ἡρακλείδῃσι
10 τίσις ἔξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγεω. τοῦτου τοῦ
ἔπειτα Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα
ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθῃ.

Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς 14
Ἡρακλείδαν ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέ-
πεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφούς οὐκ ὀλίγα. ἀλλ' ὅσα
μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἔστι οἱ πλεῖστα ἐν Δελφοῖσι·

eoque confirmatus est, ex Delphici oraculi effato.
Nam quum indigne ferrent Lydi casum Candaulis,
essentque in armis, convenit inter Gygae factionem
et reliquos Lydos, ut, si respondisset oraculum
hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin mi-
nus, Heraclidis restitueret regnum. Accepto igitur
oraculo, Gyges ita regnum obtinuit. Verumtamen
hoc simul edixerat Pythia, ultionem venturam esse
Heraclidis in quintum ex posteris Gygis: quod
quidem vaticinium nec Lydi, nec eorum reges, ullius
momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

(14.) Tali igitur modo ad Mermnadas pervenit
Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. Gyges autem,
regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca.
Et argentea quidem eius donaria quam plurima Del-
Herod. T. I. P. I.

πάρεξ δὲ τοῦ ἀργύρου, χρυσὸν ἄπλετον ἀνέθηκεν, ἄλλον 5
 τε, καὶ, τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρες
 οἱ ἀριθμὸν ἐξ χρύσειοι ἀνακέαται. ἐστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαν-
 τα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ, οὐ Κορινθίων τοῦ δημο-
 σίου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος. 10
 Οὗτος δὲ ὁ Γύγης, πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν,
 εἰς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορ-
 δίῳ, Φρυγίης βασιλῆα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν
 βασιλῆϊον θρόνον, εἰς τὸν προκατίζων ἐδίκασε, ἐόντα ἄξιο-
 θέτον. κεῖται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἔνθα περ οἱ τοῦ Γύγεω 15
 κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς, τὸν ὁ Γύγης
 ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀνα-
 θέντος ἐπωνυμίῃν. Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος,

phis exstant: praeter argentum vero, auri etiam im-
 mensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum
 vero (quod praecipue memoratu dignum) crateres
 aurei numero sex ab eodem dedicati exstant talento-
 rum triginta pondo, repositi in Corinthiorum the-
 sauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non
 publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseti,
 Eetionis filii. Est autem hic Gyges barbarorum quos
 novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post,
 Midam Gorgiae filium, Phrygiae regem. Dedicave-
 rat enim *Midas* etiam regiam sellam, in qua prae-
 sidens ius dicere consueverat, spectatu dignam; posi-
 taque est haec sella ibidem ubi Gygae crateres. Au-
 rum vero istud et argentum, quod a Gyge dedica-
 tum est, *Gygadas* [id est, *Gygaeum*] vocatur a Del-
 phensibus de illius nomine qui dedicavit. Et hic

ἐπεὶ τε ᾗρξε, ἐς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολο-
 20 φῶνος τὸ αἶστυ εἴλε. ἀλλ', οὐδέν γάρ μέγα ἔργον ἀπ'
 αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσα-
 ράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσομεν, τσαυτὰ ἐπιμη-
 σθέντες. Ἄρδυος δὲ τοῦ Γύγῃ μετὰ Γύγην βασι- 15
 λεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Πριηνεὺς τε εἴλε,
 ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλε. ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρ-
 δίων, Κιμμέριοι ἐξ ἡθέων ὑπὸ Σκυθίων τῶν Νομάδων
 5 ἐξαναστάντες, ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ Σάρδεις πλην
 τῆς ἀκροπόλεως εἶλον.

Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὸς δέοντα πεντήκοντα 16
 ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος, καὶ ἐβασί-
 λευσεν ἔτεα δώδεκα. Σαδυάττει δὲ, ἈΛΥΑΤΤΗΣ.
 Οὗτος δὲ Κυαξάρη τε τῷ Δηϊόκῃ ἀπογόνῳ ἐπολέμησε,
 5 καὶ Μήδοισι. Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε.

quidem, postquam regno est potitus, arma etiam
 intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonem arce ex-
 ceptâ cepit: caeterum, quum per octo et triginta,
 quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eo-
 dem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc
 faciemus. (15.) *Ardyis* vero, *Gygae* filii, qui post
 illum regnavit, mentionem iniciam. Hic Prienenses
 expugnavit, et Miletum invasit: eodemque regnum
 Sardium obtinente, Cimmerici suis sedibus a Scythis
 nomadibus pulsi, in Asiam venerunt, Sardesque prae-
 ter arcem ceperunt.

(16.) *Ardys* postquam undequinquaginta annos
 regnasset, successorem habuit filium *Sadyatten*, qui
 annos regnavit duodecim. *Sadyattae* successit *ALYAT-*
TES; qui cum *Cyaxare*, *Deiocae* nepote, et cum

Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἴλε, ἐς
 Κλαζομένας τε ἐσέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς
 ἤθελε ἀπῆλλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως. ἄλ-
 λα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἐὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπηγητό-
 17 τατα τὰδε. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος
 τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρὸς. ἐπελαύνων γὰρ ἐπο-
 λόρκεε τὴν Μίλητον τρόπῳ τοιῷδε· ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ
 γῇ καρπὸς ἀδρός, τηνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατὴν.
 ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ 5
 αὐλοῦ γυναικίου τε καὶ ἀνδρηίου. ὡς δὲ ἐς τὴν Μι-
 λησίην ἀπίκοιτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε
 κατέβαλλε, οὔτε ἐνεπίμπρη, οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἕα
 δὲ κατὰ χῶρην ἐστάμεναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν
 καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρει, ἀπαλλάσσετο 10

Medis bellum gessit. Idem Cimmerios ex Asia eie-
 cit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit;
 et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non
 ita ut voluerat discessit, sed cladem haud medio-
 crem passus. Verum et alias res, dum regnum te-
 nuit, gessit; quarum memoratu dignissimae hae sunt.
 (17.) Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum.
 Oppugnabat autem incursione facta Miletum tali mo-
 do: quando terrae fruges adultae erant, tunc exerci-
 tum in regionem immittebat, expeditionem faciens
 ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiae tam mu-
 liebris quam virilis. Ubi vero in fines Milesiorum
 pervenerat, aedificia in agris nec diruebat nec in-
 cendebat, neque fores abstrahabat, sed intacta sta-
 re omnia sinebat; verum arboribus et terrae frugibus
 corruptis domum se recipiebat: quum enim mare

ὀπίσω. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτειον,
 ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. τὰς δὲ οἰκίας
 οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως ἔχοιεν ἐν-
 θεῦτεν ὀρμεῶμενοι τὴν γῆν σπεῖρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι
 15 οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχοι τι
 καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων. Ταῦτα ποιεῶν, ἐπολέμει 18
 ἕτεα ἑνδεκά· ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μι-
 λησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενήϊῳ χώρῃ τῆς σφετέρης
 μαχεσαμένων, καὶ ἐν Μαιανόρου πεδίῳ. τὰ μὲν νυν
 5 ἕξ ἕτεα τῶν ἑνδεκά Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἔτι Λυδῶν
 ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλων τηνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν
 στρατιήν· (Σαδυάττης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον
 ἦν συνάψας·) τὰ δὲ πέντε τῶν ἑτέρων τὰ ἐπόμενα τοῖσι
 10 ἕξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττει ἐπολέμει, ὃς παραδε-
 ξάμενος (ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται) παρὰ τοῦ

obtinerent Milesii, nil addinebat circumsedere ur-
 bem cum exercitu. Aedificia autem non diruebat
 Lydus hoc consilio, ut possent inde progressi Mile-
 siii terram serere colereque, ipse vero, postquam illi
 terram coluissent, haberet quod incursione facta po-
 pularetur. (18.) Hoc maxime modo per undecim
 annos bellum gerebatur; intra quos duo ingentia
 vulnera Milesii acceperunt, unum praelio ad Lime-
 neum in ipsorum finibus commisso, alterum in
 Maeandri campo. Horum undecim annorum sex ad-
 huc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnave-
 rat, qui per id tempus cum exercitu fines Milesio-
 rum incursabat; Sadyattes enim hic conflaverat id
 bellum: quinque vero insequentibus annis *Alyattes*,
 Sadyattis filius, bellum gerebat, qui illud, a patre

πατρὸς τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ
Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπε-
λάφρυνον, ὅτι μὴ Χῖοι μούνοι. οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀν-
ταποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλή-
σιοι τοῖσι Χῖοισι τὸν πρὸς Ἐρυθραίους πόλεμον συνδιήκει 15
19 καν. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει ληΐου ἐμπιπραμένου ὑπὸ
τῆς στρατιῆς, συνηνείχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πρῆγμα·
ὥς ἄφθη τάχιστα τὸ ληΐον ἀνέμῳ βιβαίμενον, ἄφατο
νηοῦ Ἀθηναίης, ἐπὶ κλησιν Ἀσσησίης. ἀφθεῖς δὲ ὁ νηὸς,
κατεκαύθη. καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος, οὐδεὶς ἐγέ- 5
νετο· μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις,
ἐνόσησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς
νούσου, πέμπει ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμ-
βουλευσάντες τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν
θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νούσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπι- 10

(ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente
persecutus est. Quo in bello nulli e Ionibus subleva-
runt Milesios, praeterquam Chii soli: hi autem,
opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Mi-
lesii antea Chiis, in bello cum Erythraeis, sociam
praestiterant operam. (19.) Sed anno duodecimo,
succensis ab exercitu segetibus, hoc rei accidit. Si-
mulatque incensae segetes erant, valido coorto ven-
to, Minervae templum cognomine Assesiae corripuit
flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quae
res principio nullius momenti est habita; deinde ve-
ro, postquam Sardes rediisset exercitus, in morbum
Alyattes incidit. Diuturnior quum esset morbus,
Delphos misit qui Deum de valitudine consulerent,
sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo.

κομμένοισι ἐς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρήσειν, πρὶν ἢ τὸν νηὸν
 τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χάρις τῆς
 Μιλησίου ἐν Ἀσσησῶ. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκού- 20
 σας γενέσθαι. Μιλήσιοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τούτοις·
 Περῖανδρον τὸν Κυψέλου, εἶντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε
 Μιλήτου τυραννεύοντι ξεῖνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον
 5 τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γερόμενον, πέμψαντα
 ἄγγελον κατεπιπεῖν, ὅπως ἂν τι προειδὼς πρὸς τὸ παρεὸν
 βουλευῆται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.
 Ἀλυάττης δὲ, ὡς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλθη, αὐτίκα ἔπεμπε 21
 κήρυκα ἐς Μίλητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι
 Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν
 νηὸν οἰκοδομή. ὁ μὲν δὲ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν·
 5 Θρασύβουλος δὲ σαφέως προπετυσμένος πάντα λό-

Hi quum Delphos venissent, negavit Pythia se re-
 sponsum eis reddituram priusquam Minervae tem-
 plum restituissent, quod Assesi in Milesiorum agro
 cremassent. (20.) Haec ita acta esse equidem ex
 Delphensibus audire memini: sed Milesii istis hoc
 adiiciunt, Periandrum Cypseli filium, quum audis-
 set oraculum Alyattae redditum, ea de re Thrasybu-
 lum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio
 et amicitia sibi in primis coniunctum, misso nuncio
 fecisse certiore; quo ille, re ante cognita, consi-
 lium aliquod ad rem pertinens caperet. Ita quidem
 Milesii rem gestam narrant. (21.) *Alyattes* vero,
 nunciato Pythiae responso, praeconem protinus Mi-
 letum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis
 ad tempus pacturus dum templum aedificaret. Mile-
 tum dum se confert legatus, Thrasybulus de tota re

γον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι πράττειν, μηχανᾶται τοιαύδε. ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄσπεϊ σῖτος καὶ ἑαυτοῦ καὶ ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν, προεῖπε Μιλησίοισι, ἑπεὰν αὐτὸς σημήνῃ, τότε πίνειν 22 τε πάντας καὶ κώμῳ χρεέσθαι ἐς ἀλλήλους. Ταῦτα δὲ ἐποίησεν τε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως αὖ δὴ ὁ κήρυξ ὁ Σαρδιηνὸς, ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἑόντας, ἀγγεῖλῃ Ἀλυάττῃ. τὰ δὴ καὶ ἐγένετο. ὥς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κήρυξ, καὶ εἶπας πρὸς Θρασύ- 5 βουλον τὰς ἐντολὰς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδεις, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλαγὴ. ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδείην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ, καὶ τὸν λεῶν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον

liquido antea certior factus, nec ignarus quid moliretur *Alyattes*, haec machinatur. Quidquid frumenti in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne in forum comportari iussit, praedixitque Milesiis, ut, ubi signum ipse dedisset, tunc computationes comensationesque mutuas cuncti instituerent. (22.) Id fecit praedixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sardinianus legatus, postquam ingentem frumenti acervum in foro profusum et homines vidisset oblectationibus vacantes, Alyattae rem renunciaret. Quod et factum: nam postquam ista vidit caduceator, expositisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit, nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax composita est. Quum enim existimasset *Alyattes* vehementem frumenti penuriam Mileti esse, populumque ad extremum malorum esse redactum, audivit

10 κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλή-
του τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει. μετὰ
δὲ, ἢ τε διαλλαγὴ σφι ἐγένετο, ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλ-
λήλοισι εἶναι καὶ ἑυμμάχους. καὶ δύο τε ἀντὶ ἐνὸς
νηοὺς τῇ Ἀθηναίῃ ὠκοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσ-
15 σησῶ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τὸν
πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάτ-
τη ὥδε ἔσχε.

Περίανδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ 23
Θρασυβούλῳ τὸ χρηστὴριον μηνύσας. ἐτυράννευε δὲ ὁ
Περίανδρος Κορίνθου. τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολο-
γέουσι δὲ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θῶμα μέγιστον
5 παραστῆναι Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφίνος ἐξε-
νιχθόντα ἐπὶ Ταίναρον, εὐόντα κιθαρωδὸν τῶν τότε εὐόν-
των οὐδενὸς δεύτερον· καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων

ex caduceatore domum redeunte contraria eorum
quae erat opinatus. Inde paullo post pax inter illos
conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent so-
ciique: et, pro uno Minervae templo ad Assesum,
duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convaluit.
Haec igitur ratio exitusque belli fuit, quod *Alyattes*
cum Milesiis et Thrasybulo gessit.

(23.) PERIANDER vero, Cypseli filius, is qui Thra-
sybulum de edito oraculo certiore fecit, Corinthi
fuit tyrannus: cui maximum, quod umquam inter
homines evenit, oblatum fuisse miraculum narrant
Corinthii, hisque Lesbii adsentiuntur; scilicet *Ario-*
nem Methymnaeum delphino insidentem ad Taenaron
fuisse delatum. Citharoedus is erat, nulli suae aetatis
secundus; primusque hominum, quos novimus, di-

τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ
 24 διδάξαντα ἐν Κόρινθῳ. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι,
 τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περίανδρῳ,
 ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην· ἐργα-
 σάμενον δὲ χρήματα μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω ἐς Κό-
 ρινθον ἀπικεῖσθαι. ὁρμᾶσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πι- 5
 στεύοντα δὲ οὐδαμῶσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι, μισθώσα-
 σθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγῳ
 ἐπιβουλεύειν, τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας, ἔχειν τὰ χρή-
 ματα. τὸν δὲ, συνέντα τοῦτο, λίσσεσθαι, χρήματα
 μὲν σφι προίεντα, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. οὐκ ὧν δὴ 10
 πείθειν αὐτὸν τούτοισι· ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθέας ἢ
 αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὡς αὖν ταφῆς ἐν γῇ τύχη, ἢ
 ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα
 δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην, παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι

thyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthi.
 (24.) Hunc *Arionem* aiunt, postquam plurimum
 temporis apud *Periandrum* esset versatus, in Italiam
 Siciliamque cupivisse navigare; ingentique pecuniâ
 ibi comparatâ, voluisse Corinthum reverti. Igitur
 quum Taranto esset profecturus, nec ullis magis
 quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxis-
 se hominum Corinthiorum: at hos, ubi altum te-
 nuere, consilium agitasse de illo in mare proiicien-
 do, quo pecuniâ potirentur. Tum illum, quid age-
 retur intelligentem, ad preces confugisse; et, pecuniâ
 omni nautis oblatâ, vitam esse deprecatum: nautas
 vero, precibus viri nil commotos, iussisse ut aut
 sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nanci-
 sceretur, aut ut illico in mare se proiiceret. Has in

15 οὕτω δοκέει, περιϋδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα
 ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, αἰῆσαι· αἰέσας δὲ, ὑπέδεκτο ἑαυτὸν
 κατεργάσασθαι. καὶ, τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν, εἰ μέλ-
 λουεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰοῖδου, ἀναχα-
 ρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης ἐς μέσσην νέα. τὸν δὲ, ἐνδύντα τε
 20 πᾶσαν τὴν σκευὴν, καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα
 ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὀρθιον· τελευτῶν-
 τος δὲ τοῦ νόμου, ῥίψαι μὲν ἐς τὴν θάλασσαν ἑαυτὸν,
 ὡς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν
 ἐς Κόρινθον· τὸν δὲ, δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξ-
 25 νεῖκαι ἐπὶ Ταίναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν ἐς
 Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγγέσθαι
 πᾶν τὸ γεγονός. Περίανδρον δὲ ὑπὸ ἀπιστίας Ἀρίονα
 μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν, οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν

angustias et consilii inopiam redactum *Arionem* oras-
 se, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sine-
 rent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis
 foro stantem, canticum canere; quo facto polliceba-
 tur sibi se manus inlaturum. Tunc nautas, cupidine,
 captos audiendi praestantissimi omnium cantoris,
 e puppi mediam in navem concessisse; et illum,
 omni ornatu indutum, captâ citharâ, in summo na-
 vis foro stantem, carmen quod *orthion* vocatur per-
 egisse; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni or-
 natu in mare se coniecisse. Tum illds, continuato
 cursu, Corinthum navigasse: hunc vero, aiunt, a
 delphino exceptum dorso, Taenaron fuisse delatum;
 ubi quum in terram esset egressus, Corinthum inde
 eodem habitu perrexisse, ibique quid accidisset enar-
 rasse. *Periandrum* vero, quum fidem non haberet,

τῶν πορθμέων· ὥς δὲ ἄρα παρεῖναι αὐτοὺς, κληθέντας
 ἱστορέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. Φαμένων δὲ ἐκεί- 30
 νων ὥς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην, καὶ μιν εὖ πρήσσοντα
 λίποιν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ
 ἔχων ἐξεπήδησε· καὶ τοὺς, ἐκπλαγέντας, οὐκ ἔχειν
 ἔτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν Κορίνθιοί
 τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι. καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα 35
 χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταινάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπεὶ ἄν-
 θρωπος.

- 25 Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον
 διενείκας, μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἔτεα ἑπτὰ
 καὶ πενήκοντα. ἀνέθηκε δὲ, ἐκφυγὼν τὴν νοῦσον, δεύ-
 τερος οὗτος τῆς οἰκῆς ταύτης, ἐς Δελφοὺς κρητῆρά τε

XXIV. 36. οὐ μέγα. *Alii μέγα, magnum, absque particula
 nagante; quod verum videtur.*

tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, cae-
 terum curam intendisse in nautas. Nautae ut Corin-
 thum advenerunt, accitos ad se percontatum esse
 Periandrum, ecquid de Arione memorarent: quibus
 dicentibus salvum illum in Italia esse, et fortuna-
 tum Tarenti a se relictum, adparuisse *Arionem* eo-
 dem cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perter-
 ritos convictosque, non potuisse amplius ire inficias.
 Haec quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et ex-
 stat Taenari donarium Arionis aeneum, non magnum
 illud quidem, homo insidens delphino.

(25.) *Alyattes* Lydus, confecto cum Milesiis bel-
 lo, deinde, quum septem et quinquaginta annos re-
 gnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus
 ex hac familia, postquam e morbo convaluerat,
 Delphis craterem argenteum ingentem, et basin cra-

5 ἀργύρεον μέγαν, καὶ ὑπακορητιρίδιον σιδήρεον κολλητὸν,
θῆς ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων.
Γλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς μῦθος δὴ πάντων ἀν-
θρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω, ἐξεδέξατο τὴν βασι- 26
λήν Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἑὼν ἡλικίην πέντε
καὶ τριήκοντα· ὃς δὴ Ἑλλήνων πρώτοις ἐπεβήκατο Ἐφε-
σίοις. ἐνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκούμενοι ὑπ' αὐτοῦ,
5 ἀνέβησαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξάψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ
σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μεταξύ τῆς τε παλαιῆς
πόλιος, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ, ἑπτὰ στά-
διοι. πρώτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος·
μετὰ δὲ, ἐν μέρει ἐκάστοις Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλ-
10 λοις ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων· τῶν μὲν εὐδύνατο μέζονας
παρευρίσκειν, μέζονα ἐπαιτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτέων καὶ

teris ferream ferruminatam, spectatu dignam inter omnia quae sunt Delphis donaria; Glauci Chii opus, qui primus ferruminationem ferri invenit.

(26.) Mortuo Alyattae successit in regnum C r o e-
s u s, Alyattae filius, annos natus quinque et triginta:
qui Graecorum primos Ephesios armis invasit. Ibi
tunc Ephesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam
Dianae dedicarunt, fune ex illius templo ad murum
adligato: est autem inter veterem urbem, quae tunc
obsidebatur, et Dianae templum, septem stadiorum
intervallum. Hos igitur primos adgressus est Croesus;
deinde vero, per vices, singulos quosque Ioniae et
Aetoliae populos, aliis alias caussas inferens, gra-
viora caussatus adversus hos in quibus graviores re-
perire caussas poterat, nonnullis etiam levia admo-

27 Φαῦλα ἐπιφέρων. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατεστράφατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε, νέας ποιησάμενος, ἐπιχειρέειν τοῖσι νησιώτησι. ὄντων δὲ οἱ πάντων ἐτείμων ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πι- 5 τακὸν τὸν Μιτυληναῖον, εἰρομένου Κροίσου εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τάδε, καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην. „ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνω- „νέονται μυρίην, ἐς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σέ ἔχοντες ἐν νῶ „στρατεύεσθαι.“ Κροῖσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκείνων 10 αἰληθέα, εἰπεῖν. „Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ νόον „νησιώτησι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι.“ Τὸν δὲ, ὑπολαβόντα φάναι. „ὦ βασιλεῦ, προθύμως „μοι φαίνεαι εὗξασθαι νησιώτας ἵππευομένους λαβεῖν :

dum exprobrans. (27.) Deinde, postquam Asiam incolentes Graeci ad pendendum tributum erant subacti, constituit aedificatis navibus insulanos adgredi. Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Priensem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mitylenaeum, interrogatum a Croeso *ecquid maxime novi gereretur apud Graecos*, ea respondisse quae illum ne classem conficeret inhibuerunt. Dixisse enim: *Insulani, ó rex, decem millia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes atque te molientes*. Croesus autem, ratum vera eum dicere, respondisse: *Utinam dii hanc mentem dent insulanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint!* Tum illum excipientem dixisse: *Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in continente, hanc*

- 15 „ ἐν ἡπείρῳ, οἰκότες ἐλπίζων· νησιώτας δὲ τί δοκέεις
 „ εὐχεσθαι ἄλλο, ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντό σε μέλ-
 „ λοντα ἐπὶ σοῖσι ναυπηγέεσθαι νέας, λαβεῖν ἀειράμενοι
 „ Λυδοὺς ἐν θαλάσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκη-
 „ μένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; “
- 20 Κάριτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ· καὶ οἱ (προσ-
 Φυέως γὰρ δόξαι λέγειν) πειθόμενον, παύσασθαι τῆς
 ναυπηγίης. καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι
 ξεινίην συνεθήκατο.

Χρόνου δὲ ἐπιγινομένου, καὶ κατεστραμμένων σχε- 28
 δὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ οἰκημένων· πλὴν
 γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων, τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’
 ἑαυτῷ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος· εἰσὶ δὲ οἷδε·
 5 Λυδοὶ, Φρύγες, Μυσοὶ, Μαριανδυνοὶ, Χάλυβες, Πα-

XXVII. 17. ἀειράμενοι ex nostra coniect. Vulgo ἀρώμενοι.
 Nonnulli codd. ἀρᾶσθαι.

*absurda spe; insulanos vero quid putas, ex quo pri-
 mum aedificare te contra se classem audiverunt,
 exoptare aliud, nisi ut, postquam vela dederint
 ventis, in mari deprehendant Lydos, teque pro
 Graecis continentem incolentibus, quos tu in ser-
 vitude contineres, ulciscantur?* Cuius conclusione
 orationis admodum delectatum Croesum, paruisse
 illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a
 fabricanda classe destituisse. Atque ita cum Ionibus
 insulas incolentibus hospitium contraxit.

(28.) Insequente tempore, subactis fere omnibus
 populis intra Halyn fluvium incolentibus: (nam, ex-
 ceptis Cilicibus ac Lyciis, caeteros omnes suae po-
 testati subjectos *Croesus* tenebat; sunt autem populi
 hi, Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes;

Φλαγόνες, Θρήϊκας, οἱ Θυνοὶ τε καὶ Βιθυνοὶ, Κᾶρες,
 29 Ἴωνες, Δωριέες, Αἰολέες, Πάμφυλοι· κατεστραμμέ-
 νων δὲ τούτων, καὶ προσεπικτωμένου Κροίσου Λυδοῖσι,
 ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε
 οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί, οἱ τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἐτύγχανον εἶντες, ὥς ἕκαστος αὐτέων ἀπικνέοιτο· καὶ 5
 δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους
 κελεύσασι ποιήσας, ἀπεδήμησε ἔτεα δέκα, κατὰ Θεω-
 ρίης πρόφασιν ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μή τινα τῶν νόμων
 ἀναγκασθῇ λῦσαι τῶν ἔθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶαί τε
 ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μεγάλοισι 10
 κατείχοντο, δέκα ἔτεα χρήσεσθαι νόμοισι τοὺς ἄν σφι
 30 Σόλων θῆται. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς Θεωρίας ἐκ-

Paphlagones, Thraces quum Thyni, tum Bithyni,
 Cares, Iones, Dorienses, Aeolenses, Pamphyli:)
 (29.) hos igitur postquam sub potestatem suam Croe-
 sus redeisset, eaque accessione regnum Lydorum
 auxisset, adveniebant Sardes, urbem divitiis floren-
 tem, quum alii omnes e Graecia viri sapientiae laude
 clari, ut cuique commodum erat eo proficisci, tum
 vero etiam S O L O N, Atheniensis: qui postquam
 Atheniensibus iussu ipsorum scripsisset leges, navi
 profectus, caussam interserens velle se alias spectare
 regiones, decem annos peregrinatus est; ne scilicet
 quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare cogere-
 tur. Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas
 erat, quippe qui gravissimo iureiurando sese ob-
 strinxerant, per decem annos eis legibus, quascum-
 que ipsis Solon tulisset, esse usuros. (30.) Hanc
 ipsam igitur ob caussam, tum vero etiam spectandi

- δημήσας ὁ Σόλων εἶνεκεν, ἐς Αἴγυπτον ἀπῖκετο παρὰ
 Ἀμασιν, καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. ἀπικό-
 μενος δὲ, ἐξεκρίβετο ἐν τοῖσι βασιλείοισι ὑπὸ τοῦ Κροῖ-
 5 σου· μετὰ δὲ, ἡμέρῃ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαντος
 Κροῖσου, τὸν Σόλωνα θεράποντες περιήγον κατὰ τοὺς
 θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ἔοντα μεγάλα τε
 καὶ ὀλβία. θησαύμενον δέ μιν τὰ πάντα καὶ σκεψά-
 μενον ὡς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος τάδε·
 10 „Ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ’ ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπῖ-
 „κται πολλός, καὶ σοφίης εἶνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης,
 „ὡς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίης εἶνεκεν ἐπελήλυ-
 „θας. νῦν ὦν ἡμέρος ἐπείρεσθαί μοι ἐπῆλθε, εἴ τινα ἤδη
 „πάντων εἶδες ὀλβιώτατον;“ Ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀν-
 15 θρώπων ὀλβιώτατος, ταῦτα ἐπειρώτα. Σόλων δὲ, οὐ-

gratia, peregre profectus Solon, in Aegyptum se con-
 tulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Croesum. Quo
 ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Croeso.
 Tum tertio aut quarto post die, iussu Croesi, ministri
 regis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et
 quidquid inibi magni et opulenti inerat, ostentantes.
 Quae quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commo-
 dum fuerat, esset contemplatus, tali modo eum per-
 cunctatus est Croesus: *Hospes Atheniensis*, inquit,
multa ad nos de te fama manavit, quum sapientiae
 tuae caussa, tum peregrinationis, ut qui sapien-
tiae studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incessit me cupido ex
te sciscitandi, ecquem tu adhuc videris omnium
hominum beatissimum. Nempe, quod se ipsum ho-
 minum beatissimum esse putaret, idcirco hanc illi
 quaestionem proposuit. At Solon, nulla usus adsenta-

δὲν ὑποθαπεύσας, ἀλλὰ τῷ ἐόντι χρησάμενος, λέγει·
 „ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον·“ Ἀποθωυμάσας δὲ
 Κροῖσος τὸ λεχθέν, εἶρετο ἐπιστρεφέως· „Κοίη δὴ κρί-
 „νεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Τέλλω,
 „τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὖ ἡκούσης, παῖδες ἦσαν καλοὶ 20
 „τε καὶ γαῖοι, καὶ σφι εἶδε ἅπασι τέκνα ἐκγενόμενα,
 „καὶ πάντα παραμείναντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὖ ἤκοντι,
 „ὡς τὰ παρ' ἡμῖν, τελευτῇ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπα-
 „γένετο. γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς
 „ἄστυγίτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιή- 25
 „σας τῶν πολεμίων, ἀπέθανε κάλλιστα. καὶ μιν Ἀθη-
 „ναῖοι δημοσὴν τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ ἔπεισε, καὶ ἐτί-
 „μησαν μεγάλως.“

31 Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προερέψατο ὁ Σόλων

tionem, sed ut res erat respondens, *Ego vero*, inquit, *beatissimum vidi Tellum Atheniensem*. Quod dictum miratus Croesus, concitate quaerit: *Qua tandem ratione Tellum beatissimum iudicas?* Cui ille: *Tellus*, inquit, *florente civitate, filios habuerat bonos viros honestosque, et illis cunctis prognatos viderat liberos, eosque omnes superstites: idemque, quum re familiari satis lauta, ut apud nos, usus esset. vitae finem habuit splendidissimum; nam in praelio, quod Athenienses cum finitimis ad Eleusinem commiserunt, postquam fortiter pugnavit, hostemque in fugam vertit, honestissima morte defunctus est; et eodem loco, quo cecidit, publice ab Atheniensibus sepultus est et magnifice honoratus.*

(31.) Hisce quum Solon, quae de Tello eiusque felicitate copiose exposuit, admonuisset Croesum,

14, 55.

- τὸν Κροῖσον, εἶπας πολλά τε καὶ ὄλβια, ἐπειρώτα
 τίνα δεύτερον μετ' ἐκείνων ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα
 γαῶν οἴσεσθαι. ὁ δὲ εἶπε· „Κλέοβιν τε καὶ Βίτανα. τού-
- 5 „ τοῖσι γὰρ, εὐοῦσι γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων
 „ ὑπῆν, καὶ πρὸς τούτῳ, ρώμη σώματος τοιήδε· ἀέθλο-
- „ Φόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται
 „ ὅδε ὁ λόγος. εὐούσης ὀρτῆς τῇ Ἥρῃ τοῖσι Ἀργείοισι,
 „ ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς
- 10 „ τὸ ἱόν· οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο
 „ ἐν ᾧ· ἐκκληϊόμενοι δὲ τῇ ᾧ οἱ νεηῖαι, ὑποδύντες
 „ αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην, εἴλκον τὴν ἀμαξάν, ἐπὶ τῆς
 „ ἀμαξῆς δὲ σφι ὀχέετο ἡ μήτηρ. σταδίους δὲ πέντε
 „ καὶ τεσσεράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱόν.
- 15 „ ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι, καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανη-
 „ γύριος, τελευταῖα τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγέμετο. διέδεξε

interrogare hic institit, quemnam secundum ab illo
 vidisset beatissimum? existimans utique secundas
 certe partes sese laturum. At ille, *Cleobin*, inquit,
 et *Bitonem*. His enim, genere *Argivis*, et victus
 suppetebat probabilis, et robur corporis erat tā-
 le, ut et uterque pariter certaminum praemia abs-
 tulerit, et de eisdem haec etiam narretur histo-
 ria. Quum festus dies ageretur *Iunonis*, oportet-
 retque omnino matrem horum bigis in templum
 vehi, nec vero in tempore ex agro adessent boves;
 tunc iuvenes, urgente hora, iugum ipsi subeuntes,
 plastrum traxerunt quo mater vehebatur, eoque
 per quadraginta quinque stadia tracto ad templum
 pervenerunt. Quo facto quum oculos universi coe-
 tus in se convertissent, optimus eisdem obtigit vi-

„τε ἐν τούτοισι ὁ Θεὸς, ὡς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνά-
 „ναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες
 „ἐμακάριζον τῶν νεηνιέων τὴν ῥώμην· αἱ δὲ Ἀργεῖαι,
 „τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷον τέκνων ἐκύρησε. ἡ δὲ μήτηρ 20
 „περιχαρῆς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ Φήμῃ, σταῖσα ἀν-
 „τίον τοῦ ἀγάλματος, εὐχετο, Κλέοβι τε καὶ Βίτωνι,
 „τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἱ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦ-
 „ναι τὴν Θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἄριστόν ἐστι. μετὰ
 „ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχῆθησαν, 25
 „κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νεηνῖαι, οὐκέτι ἀνέ-
 „στησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο· Ἀργεῖοι δέ
 „σφῶν εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέθεσαν εἰς Δελφοὺς, ὡς
 „ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.“

32 Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοισι.

XXXI. 19. ῥώμην. Al. γνώμην, consilium, animum.

**tae exitus; ostenditque in his Deus, melius esse
 hominibus mori, quam vivere. Nam quum circum-
 stantes Argivi laudarent iuvenum robur, mulieres
 vero felicem praedicarent matrem quod tales ha-
 beret filios; mater, et facto vehementer gavisae et
 omine, stans ante simulacrum precata est deam,
 ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magni-
 ifice honorassent, id daret quod optimum esset
 contingere homini. Post hanc precationem, pera-
 cto sacrificio, laute epulati iuvenes, quum in ipso
 templo somno se dedissent, non amplius resurre-
 xerunt, sed hoc vitae exitu sunt perfuncti. Eo-
 rumdem dein imagines, ut qui homines fuissent
 praestantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphis-
 que dedicarunt.*

(32.) Istis igitur secundum felicitatis locum Solon

- Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς, εἶπε· „ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ
 „ ἡμετέρη εὐδαιμονία οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν,
 „ ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;“
 5 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν μὲ τὸ θεῖον πᾶν
 „ ἐὼν Φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες, ἐπειρωτᾷς ἀνθρωπηίων
 „ πρηγμάτων πέρι; ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ
 „ μὲν ἐστὶ ἰδέειν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ πα-
 „ θεῖν. ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὖρον τῆς ζῆς ἀν-
 10 „ θρώπῳ προτίθημι. οὗτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα,
 „ παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ
 „ δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ
 „ ἐβελήσῃ τούτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι,
 „ ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον,
 15 „ μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβολίμοι
 XXXII. 11 seq. διηκοσ. καὶ πεντακ. etc. rursusque l. 19 seq.
 πεντηκ. καὶ διηκ. etc. Erratum haud dubie in dierum numeris.
 Priori loco videntur numerari debuisse 24500, posteriori
 25550.

tribuebat. Tum vero subiratus Croesus: *Hospes Atheniensis*, ait; *nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum proiicitur, ut ne privatis quidem hominibus aequiparandos nos existimes?* Cui ille: *Me, ó Croese*, inquit, *gnarum invidam omnino et turbulentam Fortunam esse, interrogas de rebus humanis? In diuturno tempore multa videre est quae quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitae ad septuaginta annos. Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito. Sin velis alternos ex illis annis interiecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines iusto tempore redeant, men-*

„ γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν
 „ τούτων, χίλια πεντήκοντα. τούτων τῶν ἀπασέων
 „ ἡμερέων, τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἕτεα εὐσεύων πεν-
 „ τήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλίων καὶ δις μυ-
 „ ρίων, ἡ ἑτέρα αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν 20
 „ οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πρῆγμα. οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσε,
 „ πᾶν ἔστι ἄνθρωπος συμφορῇ. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλου-
 „ τέειν μὲν μέγα φαίνειαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολ-
 „ λῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶρέό με, οὐκ ἔγωγε
 „ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύ- 25
 „ θωμαι. οὐ γὰρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ’
 „ ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι· εἰ μὴ οἱ τύχῃ ἐπί-
 „ σποιτο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον.
 „ πολλοὶ μὲν γὰρ ζᾶπλουτοι ἀνθρώπων, ἀνὸλβιοὶ εἰσι·

*ses intercalares per annos septuaginta conficien-
 tur triginta quinque, dies autem ex his mensibus
 mille et quinquaginta. Horum autem dierum om-
 nium, qui in septuaginta annis sunt numero du-
 centi et quinquaginta supra viginti sex millia,
 nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio
 adducta est, adducat. Itaque, Croese, homo quan-
 tus est, fortunae casibus est obnoxius. Iam te
 quidem ego et opulentum video, et multorum ho-
 minum regem; istud vero, quod ex me quaeris,
 de te nondum praedicabo priusquam te vitâ bene
 defunctum audiero. Neque enim beatior est ma-
 gnis opibus praeditus, quam is cui in diem victus
 suppetit, nisi eidem omnibus bonis praedito for-
 tuna concesserit vitâ bene defungi. Etenim multi
 homines perquam opulenti, non idcirco beati*

30 „πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, εὐτυχέες. ὁ μὲν δὴ
 „μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυ-
 „χέος μόνον· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀνόλβιου
 „πολλοῖσι. ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ ἄτην με-
 „γάλην προσπεσοῦσαν ἐνείκαι δυνατάτερος. ὁ δὲ, τοισίδε
 35 „προέχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυ-
 „νατὸς ἐκείνῳ ἐνείκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχία αἰ ἀπερύκει·
 „ἄπῃρος δὲ ἐστί, ἄνουσος, ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὐει-
 „δής. εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἔτι τελευτήσει τὸν βίον εὖ,
 „οὗτος ἐκείνῳ τὸν σὺ ζητεῖς, ὀλβιος κεκλησθαι ἄξιός
 40 „ἐστί. πρὶν δ' ἂν τελευτήσῃ, ἐπισχέειν, μηδὲ καλέειν
 „κω ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα
 „συλλαβεῖν ἄνθρωπον ἔοντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χώρη

sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. Iam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem; hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates, et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est. Hic vero illum superat hisce rebus; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed haec incommoda ab illo abigit felicitas; est vero membris integris, prospera fruens valitudine, malorum exsors, laetus liberis, formosus. Quod si praeterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quaeris, dignus qui beatus praedicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est; nec dum beatus hic nominandus, sed felix. Iam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest; quem

„γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν
 „τούτων, χίλιαι πεντήκοντα. τούτων τῶν ἀπασέων
 „ἡμερέων, τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα εὐσεύων πεν-
 „τήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλιέων καὶ δις μυ-
 „ρίων, ἡ ἑτέρη αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν 20
 „οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πρῆγμα. οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσε,
 „πᾶν ἔστι ἄνθρωπος συμφορῇ. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλου-
 „τέειν μὲν μέγα φαίνεαι, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολ-
 „λῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶρέό με, οὐκ ἔγωγε
 „λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύ- 25
 „θωμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ’
 „ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι· εἰ μὴ οἱ τύχῃ ἐπί-
 „σκοιτο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον.
 „πολλοὶ μὲν γὰρ ζᾶπλουτοι ἀνθρώπων, ἀνὸλβιοὶ εἰσι·

*ses intercalares per annos septuaginta conficien-
 tur triginta quinque, dies autem ex his mensibus
 mille et quinquaginta. Horum autem dierum om-
 nium, qui in septuaginta annis sunt numero du-
 centi et quinquaginta supra viginti sex millia,
 nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio
 adducta est, adducat. Itaque, Croese, homo quan-
 tus est, fortunae casibus est obnoxius. Iam te
 quidem ego et opulentum video, et multorum ho-
 minum regem; istud vero, quod ex me quaeris,
 de te nondum praedicabo priusquam te vitā bene
 defunctum audiero. Neque enim beatior est ma-
 gnis opibus praeditus, quam is cui in diem victus
 suppetit, nisi eidem omnibus bonis praedito for-
 tuna concesserit vitā bene defungi. Etenim multi
 homines perquam opulenti, non idcirco beati*

- 30 „ πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, εὐτυχέες. ὁ μὲν δὴ
 „ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυ-
 „ χέος μούνοισι· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀνόλβιου
 „ πολλοῖσι. ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ ἄτην μα-
 „ γάλην προσπεσοῦσαν ἐνείκαι δυναταίτερος. ὁ δὲ, τοισίδε
 35 „ προέχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυ-
 „ νατὸς ἐκείνῳ ἐνείκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχίη αἱ ἀπερύκει·
 „ ἄπληρος δὲ ἐστί, ἄνουσος, ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὖει-
 „ δής. εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἔτι τελευτήσῃ τὸν βίον εὖ,
 „ οὗτος ἐκείνους τὸν σὺ ζητεῖς, ὀλβιος κεκλησθαι ἄξιός
 40 „ ἐστί. πρὶν δ' ἂν τελευτήσῃ, ἐπισχέειν, μὴδὲ καλέειν
 „ κω ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα
 „ συλλαβεῖν ἄνθρωπον ὄντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χῶρη

sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. Iam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem; hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates, et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est. Hic vero illum superat hisce rebus; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed haec incommoda ab illo abigit felicitas; est vero membris integris, prospera fruens valitudine, malorum exsors, laetus liberis, formosus. Quod si praeterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quaeris, dignus qui beatus praedicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est; nec dum beatus hic nominandus, sed felix. Iam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest; quem-

„οὐδὲ μὴ καταρκέει πάντα ἐωυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ
 „ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἡ δὲ ἂν τὰ πλεῖ-
 „στα ἔχῃ, ἀρίστη αὕτη. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν 45
 „οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές
 „ἐστι. ὅς δ' ἂν αὐτέων πλεῖστα ἔχων διατελέῃ, καὶ ἔπει-
 „τα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ
 „οὔνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκο-
 „πέειν δὲ χρὴ παντὸς χρημάτων τὴν τελευτὴν κῆ ἀπο- 50
 „βήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεός,
 33 „προρρίζους ἀνέτρεψε.“ Ταῦτα λέγοντι Κροῖσος οὐ
 κως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενός,
 ἀποπέμπεται· κάρτα δόξας ἀμαθέα εἶναι, ὅς τὰ πα-
 ρέοντα ἀγαθὰ μετεῖς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρημάτων
 ὁρᾶν ἐκέλευε.

XXXIII. 1. λέγοντι Κροῖσος. Vulgo λέγων τῷ Κροῖσῳ. Et dein
 1. 3. ἀμαθὲς ed. Wess. et seqq.

admodum nulla est terra quae cuncta sibi suppe-
ditet, sed aliud habet, alio indiget; quae vero
plurima habet, ea optima est. Nempe eodem modo
etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia
cumulate adsint, sed alia habet, aliorum vero
indiget: qui vero eorum plurima ad vitae usque
exitum habuit, ac deinde placide finiit vitam, hic,
ὁ rex, me iudice, nomine isto praedicari dignus
est. Denique in omni re respiciendus finis est, in
quem sit res exitura: multos enim deus, postquam
felicitatem illis ostendit, funditus dein evertit.
 (33.) Haec dicentem Croesus nec munere ullo donavit,
 et nullam eius rationem habens a se dimisit; incertum
 admodum esse hominem ratus, qui praesentia bona
 omittens, finem cuiusque rei iuberet respicere.

Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ Θεοῦ νέμεσις 34
 μεγάλη Κροῖσον· ὡς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἑαυτὸν εἶναι
 ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δὲ οἱ εὐδοντι
 ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθείην ἔφαινε τῶν μελλόν-
 5 των γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροί-
 σω δύο παῖδες· τῶν οὐτερος μὲν διέφθαρτο· ἦν γὰρ δὴ
 κωφός· ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλικίων μακροῦ τὰ πάντα πρῶ-
 τος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἄτυν ση-
 μαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὡς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σι-
 10 δηρῇ βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἐξεγέρθη, καὶ ἑαυτῷ λό-
 γον ἔδωκε, καταρρώδηςας τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν τῷ
 παιδί γυναικα· ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν,
 οὐδαμῇ ἔτι ἐπὶ τοιοῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· αἰκόντια δὲ
 καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς
 15 πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεάνων ἐκχομίσας, ἐς τοὺς

(34.) Post Solonis discessum, gravis divinitus vin-
 dicta Croesum excepit; hac caussa (ut coniecere
 licet) quod se ipsum hominum beatissimum iudica-
 ret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei som-
 nium est, veritatem indicans malorum quae filio eius
 essent eventura. Erant enim Croeso filii duo; alter
 corporis vitio laborabat, erat enim mutus; alter inter
 aequales rebus omnibus primus, cui nomen erat Atyr.
 Hunc Atyn, Croeso significat somnium, fore ut amit-
 tat ferreâ cuspide ictum. Expergefactus ille, re secum
 versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem;
 eumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydo-
 rum, nusquam porro ad tale munus emittit: iacula
 vero et hastas, et cuiusque generis tela quibus ad
 bellum utuntur homines, e virorum habitatione in

35 θαλάμους συνένησε, μή τι οἱ κρεμύμενοι τῷ παιδί ἐμ-
 πύσῃ. Ἐχόντος δὲ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον,
 ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ
 οὐ καθαρὸς χεῖρας ἔων, Φρυξὲ μὲν γενεῇ, γένος δὲ τοῦ
 βασιλείου. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροίσου οἰκία,
 κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίῳ ἐδέετο κυρῆσαι· 5
 Κροῖσος δὲ μιν ἐκάθηρε. ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ κάθα-
 ρις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἑλλήσι. ἐπεὶ τε δὲ τὰ νο-
 μιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ
 τίς εἴη, λέγων τὰδε· „Ὁνθρῶπε, τίς τε εἶμι, καὶ κό-
 „θεν τῆς Φρυγίης ἦκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε 10
 „ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο·
 „Ὁ βασιλεῦ, Γορδίου μὲν τοῦ Μιδεῶ εἰμι παῖς, οὐνο-
 „μάζομαι δὲ Ἀδραστος· φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐμεῶν-

interiora conclavia congeri iubet, ne quid suspensum
 in filium suum incidat. (35.) Interim, dum nuptias
 filii parat Croesus, advenit Sardes vir calamitate ob-
 strictus, cui manus non erant purae, natione Phryx,
 regio de genere. Qui quum ad aedes Croesi venisset,
 orassetque ut ritu patrio expiari sibi contingeret,
 expiavit eum Croesus: est autem modus expiandi
 apud Lydos similis ei quo Graeci utuntur. Peractis
 legitimis, percontatur Croesus hominem, unde veni-
 ret, quisve esset, his usus verbis: *Quis tu es, homo,*
et quonam e Phrygiae loco veniens, ad meos lares
supplex te recepisti? et quem virum, quamve foe-
minam occidisti? Cui ille respondit: *O rex, Gor-*
diae sum filius, Midae nepos; est autem nomen
mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitus; unde
eiectus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus.

„ τοῦ αἵκαν, πάρειμι ἐξηλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς
15 „ καὶ ἐστερημένος πάντων. “ Κροῖστος δέ μιν αἰμΐβετε
τοῖσδε “ „ Ἀνδρῶν τε Φίλων τυγχάνεις ἔκγονος ἑὼν, καὶ
„ ἐλήλυθας ἐς Φίλους· ἔνθα ἀμυχανήσεις χρήματος
„ οὐδενός, μένων ἐν ἡμετέρου. συμφορὴν δὲ ταύτην ὡς
„ κουφότατα φέρων, κερδανέεις πλείστον. “ Ὁ μὲν δὴ
20 δίαιταν εἶχε ἐν Κροίσου.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμ- 36
πῶ σὺς χρήμα γίνεται μέγα· ὀρμαζόμενος δὲ οὗτος ἐκ
τοῦ οὐρεος τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε.
πολλάκι δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ’ αὐτὸν ἐξειθόντες, ποιέεσκον
5 μὲν οὐδὲν κακὸν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ,
ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι,
ἔλεγον τάδε “ „ Ω βασιλεῦ, υἱὸς χρήμα μέγιστον ἀνα-
„ φάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦ-
„ τον προθυμεόμενοι ἐλέειν, οὐ δυνάμεθα. νῦν ὦν προσδέο-

Tum Croesus: *Ex viris amicis*, inquit, *oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris.* Ita ille in Croesi aedibus vitam agebat.

(36.) Per idem tempus in Olympo Mysio aper exstitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum saepe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed male ab illo fuerant accepti. Ad extremum venere ad Croesum Mysorum legati, haec dicentes: *Adparuit, ὁ rex, in regione nostra immani magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cuius ut potiamur studiosi operam dantes, nihil profi-*

„μεθ' σφιν, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας 10
 „σμπέμψαι ἡμῖν, ὥς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας.“
 Οἱ μὲν δὲ τούτων ἐδέοντο. Κροῖσος δὲ, μνημονεύων τοῦ
 ἀνείρου τὰ ἔπεα, ἔλεγε σφιν τάδε· „Παιδὸς μὲν πέρι
 „τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν σμπέμ-
 „ψαιμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι, καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. 15
 „Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμ-
 „πέμψω· καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι, εἶναι ὡς προ-
 „θυμοτάτοισι συνεξέλεειν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας.“
 37 Ταῦτα ἀμείψατο. ἀποχρεωμένων δὲ τούτοις τῶν Μυ-
 σῶν, ἐπιστρέφεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς, ἀκηκοὺς τῶν
 ἐδέοντο οἱ Μυσοί. οὐ Φαρμένου δὲ τοῦ Κροίσου τὸν γε-
 παῖδά σφιν σμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνίης
 τάδε· „ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν ποτε καὶ 5

cimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et se-
lectos iuvenes canesque nobiscum emittas, quo bel-
luam e terra nostra tollamus. Haec illis precan-
tibus Croesus, recordatus eorum quae per somnum
ipsi praedicta erant, ita respondit: Filii quidem mei
 nolite amplius facere mentionem: nec enim illum
emittere vobiscum possum, est enim novus nup-
tus, et haec res ei nunc curae est. Lydorum au-
tem selectam manum et venaticum omne ministe-
rium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam
promptissime vobiscum belluam e terra submoveant.
 (37.) Haec Croesus respondit; quibus quum con-
 tenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quae Mysi
 precarentur. Pernegante vero Croeso, se filium cum
 illis missurum, haec inquit ad eum adolescens: *At*
 antehac, o pater, hoc mihi honestissimum et no-

- „γενναϊότατα ἡμῖν ἦν, ἔς τε πολέμους καὶ ἐς ἀγρας
 „Φοιτέοντας εὐδοκιμέειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων
 „ἀποκληϊσθας ἔχεις, οὔτε τινα δειλίην μοι παριδῶν, οὔτε
 „ἀθυμίην. νῦν τε τέτοισί με χρηὸν ὄμμασι ἔς τε ἀγορὴν
 10 „καὶ ἐξ ἀγορῆς Φοιτέοντα φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις
 „τοῖσι πολιῆτῃσι δόξω εἶναι; κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ
 „γυναικί; κοῖω δὲ ἐκείνῃ δόξει ἀνδρὶ συνοικέειν; ἐμὲ ὦν
 „σὺ ἢ μέβες εἶναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον
 „ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιεόμενα.“ Ἀμεί- 38
 „βεται Κροῖσος τοῖςδε· „ὦ παῖ, οὔτε δειλίην, οὔτε
 „ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδῶν τοι, ποιεῶ ταῦτα· ἀλλὰ
 „μοι ὄψις ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστᾶσα ἔφη σε ὀλι-
 5 „γοχρόνιον ἔσεσθαι, ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρῆς ἀπο-
 „λέεσθαι. πρὸς ὧν τὴν ὄψιν ταύτην, τόν τε γάμον τοι

bilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo gloriam parare: nunc vero utroque horum exclusum me tenes, nullā in me cognitā ignaviā aut animi deiectione. Nunc ergo quibus oculis me conspici oportet euntem in forum, aut ex foro redeuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis videbor novae nuptae? cui illa viro putabit se conubio esse iunctam? Proinde me tu aut sinas venatum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius mihi hoc esse quod tu ita facis. (38.) Cui respondens Croesus, Non quod ignaviam, inquit, ὁ fili, aut aliud quidquam parum mihi gratum in te cognoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species per quietem oblata dixit brevi aevi te futurum, quippe ferrea perituum cuspide. Cuius visi caussa et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quae nunc

- „τοῦτον ἔσπευσα, καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ
 „ἀποπέμπω, Φυλακὴν ἔχων εἰ καὶ δυναίμην ἐπὶ τῆς
 „ἐμῆς σε ζῆς διακλείψαι. εἰς γὰρ μοι μῦθος τυγ-
 „χάνεις ἂν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διεφθαρμένον 10
 39 „τὴν αἰκοὴν, οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι.“ Ἀμείβεται
 ὁ νεηῆς τοῖσδε· „Συγγνώμη μὲν, ὦ πάτερ, τοί,
 „ιδόντί γε ὄψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ Φυλακὴν ἔχειν· τὸ
 „δὲ οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λέληθέ σε τὸ ὄνειρον, ἐμὲ
 „τοὶ δίκαιόν ἐστι φράζειν. Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ 5
 „αἰχμῆς σιδηρέης φάναι ἐμὲ τελευτήσειν· υἱὸς δὲ κοῖαι
 „μέν εἰσι χεῖρες, κοίη δὲ αἰχμῇ σιδηρῇ, ἣν σὺ φο-
 „βέαι· εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἶχε τελευτήσειν με,
 „ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τούτῳ ἔοικε, χρῆν δὴ σε ποιέειν τὰ
 „ποιέεις· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεὶ τε ὦν οὐ πρὸς ἄν- 10
 40 „δρας ἡμῶν γίνεται ἡ μάχη, μέθες με.“ Ἀμείβεται
 XXXVIII. 11. τὴν αἰκοὴν *suspecta verba viris doctis.*

suscipiuntur te emitto; et custodio te, si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. (39.) Ibi rursus adolescens: Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas: sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspide me periturum: at apro quaenam sunt manus, quaeve ferrea cuspis, quam tu timeas? Quod si enim a dente me periturum dixisset, aut ab alia re simili, tum hoc, quod agis, agere te oporteret; nunc vero a cuspide dixit. Quare, quum non sit nobis cum viris proposita pugna, abire me patere. (40.) Tum

19. 31.

Κροῖσος· „ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾶς, γνώμῃ ἀπο-
 „Φαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ὦν νενικημένος ὑπὸ σέο,
 „μεταγινώσκω, μετήμῃ τε σέ ἰέναι ἐπὶ τὴν ἄγρην.“

Εἰπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπεται τὸν Φρύ- 41
 γα Ἀδρηστον, ἀπικομένω δὲ οἱ λέγει τάδε· „Ἀδρηστοε,
 „ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τὴν τοι οὐκ ὄντι-
 „δίξω, ἐκαθήρα, καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, πα-
 5 „ρέχων πᾶσαν δαπάνην· νῦν ὦν (ὁ Φύλεις γάρ, ἐμεῦ
 „προκοιήσαντος χρηστὰ ἐς σέ, χρηστοῖσί με ἀμείβε-
 „σθαι) Φύλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρηρίζω γενέσθαι,
 „ἐς ἄγρην ὀρμεομένου· μή τινες κατ' ὁδὸν κλῶπες κα-
 „κοῦργοι ἐπὶ δηλήσει Φανέωσι ὑμῖν. πρὸς δὲ τούτῳ,
 10 „καὶ σέ τοι χοεῶν ἔστι ἰέναι ἔνθα ἀπολαμπρύνεαι τοῖσι
 „ἔργοισι πατρώϊόν τε γὰρ τοι ἔστι, καὶ προσέτι ρώμη

Croesus: Fili, ait, aliquatenus me vincis, sententiam insomnii declarans. Itaque, tamquam a te victus, sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi.

(41.) Quibus dictis, Adrastum Phrygem iubet vocari; eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus: *Adraste, ego te funesta calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro, expiavi, et domum meam recepi, in qua etiam nunc omnium rerum sumtum tibi supposito. Nunc ergo (debes enim de me, prius de te bene merito, in vicem bene mereri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui in itinere cooriantur malefici grassatores qui illum interimant. Ad haec, tuâ etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex rebus gestis possis parare; nam et patrium hoc est tibi, et praeterea robur inest.*

- 42 „ὑπάρχει.“ Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος. „ὦ βασιλεῦ,
 „ἄλλως μὲν ἔγω γε ἂν οὐκ ἦϊα ἐς ἄθλον τοιόνδε· οὔτε
 „γὰρ συμφορῇ τοιῷδε κεχρημένον οἶκός ἐστι ἐς ὁμήλι-
 „κας εὖ πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα·
 „πολλαχῇ τε ἀνίσχον ἐμεωυτόν. νῦν δὲ, ἐπεὶ τε σὺ 5
 „σπεύδεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι, (ὁφείλω γὰρ σε
 „ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι,) ποιέειν εἰμὶ ἐτοῖμος ταῦτα.
 „παῖδά τε σὸν, τὸν διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα
 „τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν.“
- 43 Τοιούτοισι ἐπεὶ τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἦσαν
 μετὰ ταῦτα ἐξηρτυμένοι λογάσι τε νεηνίησι καὶ κυσί.
 ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ ὄρος, ἐζήτεον τὸ θη-
 ρίον· εὐρόντες δὲ, καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ, ἐσηκόν-
 τισιν. ἔνθα δὴ ὁ ξείνος, οὗτος δὴ ὁ καθαρθείς τὸν Φόνον, 5
 καλεόμενος δὲ Ἄδρηστος, ἀκοντίζων τὸν σὺν, τοῦ μὲν

(42.) Cui Adrastus: *Alioquin, inquit, rex, in istud certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum calamitate fas est aequalibus se immiscere fortunatis, neque id ego cupio; atque etiam aliàs saepe me continui. Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo, paratus sum exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custodire me iubes, redditurum esse incolumem, quod quidem penes custodem fuerit, exspecta.*

(43) Haec postquam Croeso ille respondisset, proficiscuntur deinde selectis iuvenibus stipati canibusque. Ubi ad Olympum pervenerunt, indagant belluam, et inventam circumfusi iaculis incessunt. Ibi tum hospes, idem ille qui a caede fuerat purgatus, cui Adraсто nomen, vibrato in aprum iaculo, ab illo aber-

αμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παῖδος. ὁ μὲν
 δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ, ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν Φήμην.
 ἔβρε δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμε-
 10 νος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις, τὴν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παῖδος
 μόνον ἐσήμηνέ οἱ. Ὁ δὲ Κροῖσος, τῷ θανάτῳ τοῦ 44
 παῖδος συντεταραγμένος, μᾶλλον τι ἐδυνολογέετο, ὅτι
 μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς Φόβου ἐκάθηρε. περιημεκτέων
 δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς, ἐκάλεε μὲν Δία Καθάρσιον,
 5 μαρτυρόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθώς εἶη· ἐκάλεε
 δὲ Ἐπίστιόν τε καὶ Ἐταιρήϊον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομά-
 ζων θεόν· τὸν μὲν Ἐπίστιον καλέων, διότι δὴ οἰκίοισι
 ὑποδέξάμενος τὸν ξείνον, φονέα τοῦ παῖδος ἐλάνθανε βό-
 σκων· τὸν δὲ Ἐταιρήϊον, ὡς Φύλακα συμπέμψας αὐτὸν,
 εὐρήκοι πολεμιώτατον. Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυ- 45
 δοὶ φέροντες τὸν νεκρόν· ὅπισθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ Φονεύς.

rans, Croesi filium feriit: atque ita ille, cuspide ictus,
 somnii effatum explevit. Quod factum nunciaturus
 aliquis Croeso cucurrit, veniensque Sardes et pugnam
 ei et fatum filii indicavit. (44.) Croesus, morte filii
 consternatus, tanto gravius eam tulit, quod is eum oc-
 cidisset quem ipse expiaverat a caede. Et calamitatem
 eam gravissime lamentans, *Iovem Expiatorem* invo-
 cavit, testificans quae ab hospite esset passus; et *Larem*
 quoque et *Sodalitium* invocavit, eundem deum adpel-
 lans. Nempe *Larem* (sive *Focorum praesidem*) vo-
 cavit, quod, quem hospitem domi suae receperat,
 eundem imprudens interfectorem filii sui aluisset;
Sodalitium vero, quod, quem custodem adiunxis-
 set filio suo, eundem inimicissimum deprehendisset.
 (45.) Post haec Lydi venerunt cadaver ferentes, quos
Herod. T. I. P. I.

στὰς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παρεδίδου ἑαυτὸν Κροΐσῳ, προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάξαι μιν κελεύων τῶν νεκρῶν λέγων τὴν τε προτέραν ἑαυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθήραντα ἀπολωλεκῶς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη βιώσιμον. Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας, τὸν τε Ἀδρηστον κατοικτεῖρει, καίπερ ἔαν ἐν κακῷ οἰκηῖν τοσούτῳ, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν „Ἐχω, ὦ ξεῖνε, παρὰ σεῦ „πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεαυτοῦ καταδικάζεις θά- 10 „νατον. εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ „μὴ ὅσων ἀέκων ἐξεργάσας· ἀλλὰ θεῶν κου τις, ὅς „μοι καὶ πάλαι προσηήμαινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι.“ Κροῖσος μὲν νυν ἔθαιψε ὡς οἶκος ἦν τὸν ἑαυτοῦ παῖδα. Ἀδρηστος δὲ ὁ Γορδίῳ τοῦ Μίδεω, οὗτος δὲ ὁ Φονεὺς 15 μὲν τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, Φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος, ἐπεὶ τε ἡσυχίῃ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ

pone sequebatur interfecto. Et hic quidem, ubi adfuit, stans ante cadaver tradidit sese Croeso, manus protendens, oransque ut se super cadavere mactaret; non esse sibi vivendum, dicens, qui, post superiorem calamitatem, expiatorem etiam suum perdidisset. Quibus auditis Croesus, tanto licet domestico in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi: *Habeo abs te, hospes, omnem vindictam, quoniam te ipse morte condemnas; nec tu mihi huius mali auctor es, nisi quatenus invitatus illud fecisti, sed deorum nescio quis; qui mihi iampridem hoc futurum ante significavit.* Croesus igitur filium prout iustum erat sepeliendum curavit. Adrastus vero, Gordiae filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui fuerat interfecto, et sui expiatoris, ubi silentium fuit

τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς
 ἦειδε βαρυσυμφωρότατος, εἰαυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ
 20 τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτια ἐν πένθει μεγάλῃ
 κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἐστερημένος.

Μετὰ δὲ, ἡ Ἀστυάγεος τοῦ Κυαξάρειω ἡγεμονίῃ κα- 46
 ταιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεω, καὶ τὰ τῶν
 Περσέων πρῆγματα αὐξανόμενα, πένθεος μὲν Κροῖσον
 ἀπέπαυσε· ἐνέβησε δὲ ἐς Φροντίδα, εἴ πως δύναιτο,
 5 πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐ-
 τῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν
 ταύτην αὐτίκα ἀπεπειράτο τῶν μαντητίων τῶν τε ἐν
 Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ,
 τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἵέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φω-
 10 κέων, τοὺς δὲ ἐς Δαδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ
 τε Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ, τῆς Μιλη-

hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse homi-
 num quos ipse novisset calamitosissimum, super busto
 se ipse iugulavit. Croesus vero, filio orbatus, duos
 annos ingenti in luctu desedit.

(46.) Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxaræ
 filii, a *Cyro* Cambysis filio eversum, resque Persarum
 crescentes, luctui *Croesi* finem fecerunt, curam-
 que iniecerunt et cogitationem, si qua ratione posset
 crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium
 invalesceret, coërcere. Ab hac igitur cogitatione sta-
 tim tentare oracula coepit, tum quæ apud *G* raecos
 erant, tum id quod in Libya: aliosque alio dimisit,
 quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium
 oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiaræum
 mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas

σίης ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικά μαν-
 τήια, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος. Λι-
 βύης δὲ παρὰ Ἀμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησόμε-
 νους. διέπεμπε δὲ πειρεώμενος τῶν μαντήϊων ὅτι Φρο- 15
 νέοιεν ὡς, εἰ Φρονέοντα τὴν ἀληθινήν εὐρεθείη, ἐπείρηται
 σφρα δεύτερα πέμπων, εἰ ἐπιχειροῖ ἐπὶ Πέρσας στρα-
 47 τεύεσθαι. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέ-
 πεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων· ἀπ' ἧς ἂν ἡμέ-
 ρης ὀρμηθέωσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέον-
 τας τὸν λοιπὸν χρόνον, ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρῆσθαι τοῖσι
 χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὅτι ποιέων τυγχάνοι ὁ Λυ- 5
 δῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω. ἄσσα δ' ἂν ἑκα-
 στα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψάμενους ἀνα-
 φέρειν παρ' ἑαυτόν. Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρη-
 στηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν· ἐν δὲ

ditionis Milesiae. Haec graeca sunt oracula, ad quae
 Croesus misit consulenda: in Libyam vero ad Ham-
 monem alios misit, qui ab illo responsa peterent.
 Misit autem tentaturus oracula quid saperent; ut,
 si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret
 qui ex illis quaererent, *an expeditionem adversus*
Persas deberet suscipere. (47.) Ad tentanda igitur
 oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo
 die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes
 numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex
 eisque quaererent, *quid esset quod illo die ageret*
rex Lydorum Croesus, Alyattae filius; et quidquid
 a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto man-
 darent, ad seque deferrent. Iam, quid fuerit quod
 caetera responderint oracula, a nemine memoriae

- 10 Δελφοῖσι ὡς ἐσῆλθον τάχιστα εἰς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ
 χρησόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον,
 ἢ Πυθίῃ ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε·

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
 καὶ κωφοῦ συνήμι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.

- 15 Ὀδμή μ' εἰς Φρένας ἦλθε κραταιόνοιο χελώνης
 ἐφομένης ἐν χαλκῷ ἄμ' ἀρνείοισι κρέεσσι,
 ἢ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπίεσται.

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεοπιστάσης τῆς Πυθίης συγγραψά- 48
 μενοι, οἰχοντο ἀπιδόντες εἰς τὰς Σάρδεις. ὡς δὲ καὶ ἄλ-
 λοι οἱ περιπεμφθέντες παρῆσαν φέροντες τοὺς χρησμούς,
 ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπ' ὥρα τῶν συγ-
 5 γραμμάτων. τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσιέτα μιν· ὁ δὲ, ὡς
 τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσεύχεται τε καὶ προσε-

proditum est: Delphis autem, simul atque Lydi, Deum
 consulturi, penetrare templi intrassent, et quod ipsis
 mandatum erat interrogassent, Pythia hexametro te-
 nore haec respondit:

*Aequoris est spatium et numerus mihi notus
 arenae,*

mutum percipio, fantis nihil audio vocem.

Venit ad hos sensus nidor testudinis durae,

quae simul agnina coquitur cum carne lebetes,

aere infra strato, et stratum cui desuper aes est.

(48.) Hoc Pythiae responsum quum scripto man-
 dasset Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cae-
 teri quoque, quos circum miserat Croesus, rediere
 vaticinia ferentes, singula scripta evolvens Croesus
 inspexit. Ac horum quidem nullum advertebat eius
 animum, praeter id quod Delphis erat adlatum: quod

- δέξατο, νομίσας μόνον εἶναι μαντήϊον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκεε τὰ αὐτὸς ἐποίησε. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατό τοιαύδε· ἐπινοήσας 10 τὰ ἦν ἀμήχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι· χελώνην καὶ ἄρνα καταποιήσας, ὁμοῦ ἔψее αὐτὸς ἐν λέβητι 49 χαλκίῳ, χάλκεον ἐπίθημα ἐπίθεις. Τὰ μὲν δὴ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρεω τοῦ μαντήϊου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὅ τι τοῖσι Λυδοῖσι ἐχρήσε ποιήσασι περὶ τὸ ἱερὸν τὰ νομιζόμενα. οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι 5 καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήϊον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.
- 50 Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίησι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἱλάσκετο. κτήνιά τε γὰρ τὰ θυσίμα πάντα τρις-

simul atque cognovit, adoravit probavitque, unum existimans esse oraculum illud Delphicum, quippe cui compertum fuisset, quid ipse fecisset. Postquam enim emisisset homines qui oracula consulerent, statutum diem observans, tale quidpiam machinatus erat, ea commentus quae nemo cognoscere aut hariolari posset: testudinem et agnum in frusta concidit, et unâ coxit ipse aeneo in lebate, aeneo imposito operculo. (49.) Hoc igitur Delphis responsum accepit Croesus: quid sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fuerit responsum, postquam in illius templo legitimis caerimoniis essent perfuncti, non habeo dicere: nec enim de hoc aliud quidquam memoratur, nisi quod hoc etiam oraculum Croesus verax se esse nactum existimaverit.

(50.) Post haec autem ingentibus sacrificiis Delphi-

χίλια ἔθυσε, κλῖνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους,
καὶ Φιάλας χρυστέας, καὶ εἴματα πορφύρεα, καὶ κι-
5 θῶνας, νηήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε· ἐλπίζων τὸν
θεὸν μᾶλλον τι τούτοισι ἀνακτήσεσθαι· Λυδοῖσί τε
παῶσι προεῖπε, θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅ τι ἔχοι
ἕκαστος. ὥς δὲ ἐκ τῆς θυσιῆς ἐγένετο, καταχεάμενος
χρυσὸν ἀπλετον, ἡμιπλύνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυνε· ἐπὶ
10 μὲν τὰ μακρότερα, ποιέων ἐξαπάλαιστα· ἐπὶ δὲ τὰ
βραχύτερα, τριπάλαιστα· ὕψος δὲ, παλαιστιᾶϊα·
αἰρῆμόν δὲ, ἐπτακαίδεκα καὶ ἑκατὸν· καὶ τούτων,
αἰπέφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκα-
στον ἔλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλύνθια, λευκοῦ χρυσοῦ,
15 σταθμὸν διτάλαντα. ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα

Cap. L. lin. 13. τρίτον ἡμιτάλαντον. Vulgo omnes τρία ἡμιτά-
λαντα, id est, unius talenti cum dimidio.

cum deum propitium sibi reddere instituit. Lectas enim victimas ter millenas de quoque genere immolavit; præterea lectulos auro argenteove obductos, et phialas aureas, et purpureas vestes tunicasque, in iugenti pyrâ exstructâ, concremavit, hisce sperans Deum magis sibi se conciliaturum; Lydisque cunctis edixit, ut de suo, quidquid quisque haberet, eidem deo sacrificaret. Tum peractis sacrificiis, conflatâ immensâ vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi iussit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et septemdecim. Horum quatuor ex purissimo auro erant, singuli pondo duorum talentorum cum dimidio; reliqui semilateres ex albido auro, pondo binorum talentorum. Fecit etiam leonis effigiem ex auro

χρυσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουσιν σταθμὸν τάλαντα δέκα.
 οὗτος ὁ λέων, ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς,
 κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων· ἐπὶ γὰρ τούτοισι ἴδρυτο
 καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθ-
 μὸν ἑβδομον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρ- 20
 51 τον ἡμιτάλαντον. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέ-
 πεμπε εἰς Δελφούς· καὶ τὰδε ἄλλα ἅμα τοῖσι κρη-
 τήρας δύο μεγάβει μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον·
 τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἐκέετο ἐπὶ δεξιὰ ἐσιόντι εἰς τὸν νηὸν,
 ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι 5
 ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα· καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν
 τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑννατον ἡμι-
 τάλαντον καὶ ἔτι δωδέκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ
 τοῦ προνήϊου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους.

purissimo, cuius pondus decem talenta colligebat.
 Hic leo, quo tempore deflagravit Delphicum tem-
 plum, de semilateribus decedit, (super illis enim erat
 collocatus) et nunc in Corinthiorum thesauro est re-
 positus, pondusque eius sex talentorum est cum dimi-
 dio; periire enim liquefacta talenta tria cum dimidio.
 (51.) Haec Croesus postquam confecta habuit, Del-
 phos misit, cum eisque simul haecce: crateres duos
 ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum al-
 terum; quorum aureus ad dextram positus erat intran-
 tibus templum, argenteus ad sinistram. Sed et hi, quo
 tempore conflagravit templum, loco moti sunt: et
 aureus quidem, cuius pondus octo talenta cum dimi-
 dio colligit duodecimque insuper libras, in Clazome-
 niorum thesauro positus est; argenteus vero in atrii
 angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur enim

- 10 ἐπικρίναται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. Φασὶ δὲ
 μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι· καὶ ἐγὼ
 δοκέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι.
 καὶ πῖβους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ ἑστᾶσι· καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέ-
 15 θηκε, χρυσεόν τε καὶ ἀργύρεον· τῶν τῷ χρυσεῷ ἐπιγέ-
 γραπτῶν, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, Φαμένων εἶναι ἀναθή-
 μα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροίσου.
 ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, Λακεδαιμονίοισι βου-
 λόμενος χάρισσθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα, οὐκ
 20 ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' αὐτῆς χειρὸς ρέει τὸ
 ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστὶ· οὐ μέντοι τῶν γε περιρραν-
 τηρίων οὐδέτερον. ἀλλὰ τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολ-
 λά ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα
 ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἰδῶλον χρύ-

in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum die.
 Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii;
 quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Praeterea quatuor dolia misit ar-
 gentea, quae in Corinthiorum thesauro reposita sunt.
 Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram,
 alteram argenteam: quarum illa, quae ex auro est, titu-
 lum praefert LACEDAEMONIORUM, dicuntque Lace-
 daemonii suum esse donarium, falso; nam et hoc
 Croesi est; titulum autem inscripsit Delphensium non
 nemo, Lacedaemoniis gratificaturus; cuius nomen,
 bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem,
 cuius per manum effluit aqua, Lacedaemoniorum
 donarium est, at urnarum neutra. Alia denique multa
 donaria nullo titulo signata simul cum istis misit

- σεον τρίπηχυν, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροΐσου εἰ- 25-
κὸνα λέγουσιν εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἐαυτοῦ γυναικὸς
τὰ ἀπὸ τῆς δεξιῆς ἀνέθηκε ὁ Κροΐσος, καὶ τὰς ζώνας.
- 52 Ταῦτα μὲν ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρεω,
πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε
σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶ-
σαν χρυσεήν, τὸ ξυστὸν τῆσι λόγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύ-
σειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω ἐς ἐμὲ ἦν κείμενα ἐν Θήβῃσι, 5
καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῶ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος.
- 53 Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα
ἐς τὰ ἱερά· ἐντετέλλετο ὁ Κροΐσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστή-
ρια, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροΐσος, καὶ εἴ τινα
στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο Φίλον; Ὡς δὲ αἰπκόμενοι
ἐς τὰ ἀπεπέμφθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήμα- 5
τα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοις, λέγοντες· „Κροΐσος,
„ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τὰδε

Croesus: in his guttos argenteos orbiculatâ formâ; et
praesertim mulieris simulacrum aureum tricubitale,
quam Delphenses aiunt effigiem esse pistricis Croesi.
Ad haec uxoris etiam suae collare dedicavit, eiusdem-
que cingula. (52.) Ista igitur dona Delphos Croe-
sus misit. Amphiarao vero, cuius et virtutem et cala-
mitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex
auro; item hastam ex solido auro totam, hostile pa-
riter aureum atque spiculum: quae donaria ad meam
usque aetatem Thebis reposita sunt, nempe Thebano-
rum in templo Ismenii Apollinis.

(53.) Haec dona ad deorum templa delaturis Ly-
dis iniunxit Croesus, ut interrogarent oracula, *An
adversus Persas expeditionem susciperet Croesus,*

25, 9.

„μαντήϊα εἶναι μούνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἄξια δῶ-
 „ρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾷ,
 10 „εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀν-
 „δρῶν προσθέοιτο σύμμαχον;“ Οἱ μὲν ταῦτα ἐπει-
 ρώτεον. τῶν δὲ μαντήϊων ἀμφοτέρων ἐς τὸ αὐτὸ αἰ γινώμαι
 συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύηται ἐπὶ
 Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλῦσαι. τοὺς δὲ Ἑλ-
 15 λήνων δυνατωτάτους συνεβούλευον οἱ ἐξευρόντα φίλους
 προσθέσθαι. Ἐπεὶ τε δὲ ἀνεπιχθέντα τὰ θεοπρόπια 54
 ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοισι· πάγ-
 χυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιλείην, πέμ-
 ψας αὐτῖς ἐς Πυθῶν, Δελφοὺς δωρέεται, πυθόμενος
 5 αὐτῶν τὸ πλήθος, κατ' ἄνδρα δύο στατήρσι ἕκαστον

et an copiarum auxiliarium manum sibi adiungeret? Qui ut eo quo missi erant pervenere, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans haec sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quaerit, an adversus Persas suscipere expeditionem, tum ecquem exercitum socium armorum debeat sibi adiungere? Quae quum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; nempe praedicebant Croeso, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum imperium; simulque ei consulebant, ut Graecorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adiungeret. (54.)
 Ea oracula postquam ad se relata Croesus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis

χρυσού. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωσαν Κροίσῳ καὶ
 Λυδοῖσι προμαντήϊν καὶ ἀτελείην καὶ προεδρίην, καὶ
 ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτέων γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν
 55 αἰὶ χρόνον. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφούς ὁ Κροῖσος,
 ἐχρηστηρίαζέτο τὸ τρίτον. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ
 μαντηίου ἀληθείην, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. ἐπειράτα δὲ τὰδε
 χρηστηριαζόμενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μοναρχία.
 ἡ δὲ Πυθίη οἱ χαῖρ' τὰδε·

5

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
 καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήφίδα παρ' Ἑρμον
 Φεύγειν, μὴδὲ μένειν, μὴδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.
 56 Τούτοις ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπεσι ὁ Κροῖσος πολλόν τι μά-

rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, nu-
 merum illorum percontatus, viritim duobus stateri-
 bus auri donavit. Vicissimque Delphenses Croeso Ly-
 disque in omne futurum temqus primas detulerunt
 in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et
 primum in consessibus locum, denique ius civitatis
 cuique qui numero Delphensium voluisset adscribi.
 (55.) Caeterum donis istis Delphenses prosecutus Croe-
 sus, tertio oraculum consuluit; quippe veracitatem
 eius expertus, largiter sibi in eo consulendo indulge-
 bat. Interrogavit autem oraculum, *an diuiternum*
sibi futurum esset imperium? Cui Pythia haec re-
 spondit:

*Regis apud Medos multo iam sede potito,
 Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Her-*
mon,

neve manē; ignavus posito sis, Lyde, pudore!

(56.) Quibus verbis ad Croesum perlatis, longe

λιστα πάντων ἦσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμᾶ ἀντ' ἀν-
δρὸς βασιλεύσειν Μήδων· οὐδ' ὦν αὐτὸς, οὐδὲ οἱ ἐξ
αὐτοῦ, παύσεσθαι ποτε τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα
5 ἐΦρόντιζε ἱστορέων, τοὺς ἂν Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἔον-
τας προσκλήσαιο Φίλους. ἱστορέων δὲ, εὗρισκε Λακεί-
δαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ
Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν
τὰ προκεκριμένα ἔοντα τὰ ἀρχαῖον· τὸ μὲν, Πελασγι-
10 κόν· τὸ δὲ, Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν, οὐδαμῇ κα-
ἐξεχώρησε· τὸ δὲ, πολυπλόκην κάστα. ἐπὶ μὲν γὰρ
Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτιν· ἐπὶ δὲ
Δώρου τοῦ Ἑλλήνος, τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν
Οὐλυμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαϊώτιν· ἐκ δὲ τῆς
15 Ἰστιαϊωτίδος ὡς ἐξάνεστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίν-

omnium maxime gavisus est, ratus nunquam apud Medos mulum pro viro esse regnaturum, adeoque nec ipsum, nec suos posteros, umquam privatum iri imperio. Deinde curam suam eo convertit, ut inquireret quanam essent Graecorum potentissimi, quos socios sibi adiungeret. Sciscitatus igitur reperit, *Lacedaemonios* et *Athenienses* praeter caeteros emine-
re, illos quidem *Dorico* in genere, hos vero in *Ionico*. Hi enim duo populi antiquitus praecipui habebantur; alter, *Pelasgius* populus; alter *Hellenicus*: et alter quidem numquam solo suo excesserat, alter vero valde multumque erat vagatus; nam sub Deucalione rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero, Hellenis filio, regionem Ossae et Olympo subiectam occupavit, quae Histiaeotis vocatur; tum ex Histaeotide eiectus a Cadmeis, Pindum incoluit, et Maced-

δω, Μακεδόνῳ καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς εἰς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως εἰς Πελοπόννησον ἑλθὼν, Δωρικὸν ἐκλήθη.

- 57 Ἦν τινα δὲ γλῶσσαν ἴεσαν οἱ Πελασγοὶ, οὐκ ἔχω αἰρεκέως εἶπαι. εἰ δὲ χρεῶν ἐστὶ τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι ἐοῦσι Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστάνα πόλιν οἰκούντων, οἱ ὁμοῦροί ποτε ἦσαν τοῖσι νῦν 5 Δωριεῦσι καλεομένοισι, ὅπεον δὲ τήνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν ἱκισάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικά ἐόντα πολίσματα τὸ οὐνομα μετέβαλε· εἰ τούτοις 10 τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες· εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος, εὖν Πελασγικόν, ἅμα τῇ με-

nus populus est nominatus; inde rursus in Dryopidem transiit; et ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, et Doricus est adpellatus.

(57.) Iam *Pelasgi* quamam lingua usi sint, pro certo adfirmare non possum. Sed si fas est coniecturam capere ex his qui etiam nunc supersunt *Pelasgi*, qui supra Tyrrhenos Cretonem oppidum incolunt, qui eam terram olim, quae nunc Thessalia vocatur, habitaverant, finitimique per id tempus fuerant eorum qui *Dorienses* hodie nominantur; item ex illis *Pelasgis* qui Placiam et Scylacen in Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus unà habitaverant; sive quae sunt alia oppida, quae nomen mutarunt: ex his si coniecturam capere fas est, barbarà linguâ usi sunt *Pelasgi*. Quod si igitur eadem ratio fuit universi *Pelasgici* generis, statuen-

ταβολῇ τῇ ἐς Ἑλληνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε.
καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστωνιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν
15 σφεας περιοικεόντων εἰσὶ ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακιη-
νοὶ σφίσι δὲ, ὁμόγλωσσοι. δηλοῦσί τε, ὅτι, τὸν ἡνείκαν-
το γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ
χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν Φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν 58
γλώσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ δια-
χρέεται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι. ἀποσχισθὲν μὲν-
τοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὼν ἀσθενὲς, ἀπὸ σμικροῦ
5 τεο τὴν ἀρχὴν ἐρμεῶμενον, αὖξεται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων
πολλῶν, μάλιστα πρόσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων
ἐθνέων βαρβάρων συχῶν. ὡς δὴ ὦν ἐμοὶ τε δοκεῖ οὐδὲ

LVIII. 7. ὡς δὴ etc. Alii πρὸς δὴ.

dum fuerit *Atticum* populum, cum sit Pelasgici ge-
neris, ex quo in Hellenum nomen transiit, simul lin-
guam suam dedidicisse et cum Hellenum lingua per-
mutasse. Etenim neque Crestoniatarum lingua cum ul-
liscorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis
adparet, servasse utrosque eamdem sermonis formam,
quam secum attulerant quum in has, quas nunc in-
colunt, regiones immigrarunt. (58.) *Hellenicum*
vero genus, ex quo ortum cepit, linguâ quidem sem-
per utitur eâdem, ut mihi quidem prorsus videtur:
sed discretum a Pelasgico genere, quum esset infirmum
et ab exiguis profectum initiis, in hanc tamen popu-
lorum multitudinem adcrevit; compluribus maxime
populis, atque etiam barbaris haud paucis, sese illi
adiungentibus. Quo nimirum, ut mihi etiam videtur,

τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐν βάρβαρον, οὐδαμᾶ μεγάλως αὐξήθηται.

- 59 Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμενον τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἱπποκράτεος, τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. Ἱπποκράτει γὰρ, ἐόντι ιδιώτῃ, καὶ θεωροῦντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱερά, οἱ λέβητες ἐπεστεῶτες, καὶ κρεῶν τε ἐόντες ἔμπλεοι καὶ ὕδατος, ἀνευ πυρὸς ἔξεσαν, καὶ ὑπερέβαλον. Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυχῶν, καὶ θεησάμενος τὸ τέρας, συνεβούλευε Ἱπποκράτει, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἄγεσθαι εἰς τὰ οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν γυναῖκα ἐκπέμπειν· καὶ εἴ τίς οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπείπασθαι. οὐκὼν, ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος, πείθε-

factum est, ut Pelasgicum genus, barbarum quum esset, numquam magnos fecerit profectus.

(59.) Horum igitur populorum *Atticum* quidem rescivit Croesus occupatum distractumque teneri a *Pisistrato*, Hippocratis filio, qui ea tempestate tyrannus erat Atheniensium. Hippocrati enim, quum esset privatus spectaretque Olympia, ingens oblatum prodigium fuerat. Sacra quum fecisset, in propinquo stantes lebetes, carnibus et aquâ repleti, absque igne fervere coeperant et exundare. Itaque Chilon *Lacedaemonius*, qui forte aderat prodigiumque erat conspicatus, suasit Hippocrati, primum quidem, *ne domum duceret uxorem ex qua liberos procrearet: sin iam haberet*, secundo loco, *ut repudiaret uxorem; filiumque, si forte ei iam natus esset, abdicaret.*

σθαι θέλειν τὸν Ἱπποκράτεια. γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα
 15 τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὃς, στασιαζόντων τῶν παρὰ-
 λων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προσ-
 στεῶτος Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ
 πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαΐδew, καταφρονήσας τὴν
 τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώ-
 20 τας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστάς, μηχανᾶ-
 ται τοιάδε. τραματίσας ἑαυτὸν τε καὶ ἡμιόνους, ἤλασε
 ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦγος, ὡς ἐκπεφευγῶς τοὺς ἐχθροὺς,
 οἱ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν·
 εἶδετό τε τοῦ δήμου Φυλακῆς τιнос πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι,
 25 πρότερον εὐδοκμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένῃ
 στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἐλὼν, καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος
 μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς,

Cuius consilio parere nolenti Hippocrati natus post-
 hac est hic Pisistratus; qui in seditione litoralium
 Atheniensium, quibus praeerat Megacles, Alcmaeo-
 nis filius, et campestrium, quibus Lycurgus prae-
 erat Aristolaidae filius, tertiam concitavit factionem,
 tyrannidem adfectans. Contractis enim seditiosis qui
 secum facerent, per causam tutandi montanos, huius-
 cemodi rem machinatus est. Se ipsum ac mulos quum
 vulnerasset, agitavit iumenta in forum, quasi elapsus
 esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus profici-
 scentem interimere nimirum voluissent; precatusque
 est populum, ut aliquid custodiae ab illo obtineret:
 iam enim prius in existimatione apud populum fuerat,
 quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu ge-
 sto, cepisset Nisaeam, et alia praeclare facta edidis-
 set. Sic deceptus populus Atheniensium adiunxit ei
Herod. T. I. P. I. E

ἔδωκε οἱ τῶν ἀσπῶν καταλέξας ἄνδρας τούτους, οἱ δορυ-
 φόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ.
 ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντό οἱ ὅπισθε. συνεπα- 30
 ναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρό-
 πολιν. ἔνθα δὴ ὁ Πεισιστράτος ἦρχε Ἀθηναίων, οὔτε
 τιμὰς τὰς εἰσάσας συνταράξας, οὔτε θέσμια μεταλλά-
 ξας· ἐπὶ τε τοῖσι κατεστέωσι ἔνεμε τὴν πόλιν, κοσμέων
 60 καλῶς τε καὶ εὖ. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τῷτὸ
 φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἱ
 τοῦ Λυκούργου, ἐξελαύνουσί μιν. οὕτω μὲν Πεισιστρά-
 τος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὕκω
 κάρτα ἐρρίζωμένην ἔχων, ἀπέβαλε. οἱ δὲ ἐξελάσαντες 5
 Πεισιστράτον, αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν.
 περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλῆς, ἐπεκηρυ-
 κεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν

delectos viros, qui ut satellites non quidem hastis
 eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas ge-
 stantes, a tergo eum sequebantur. Iidem vero simul
 cum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. Inde
 igitur imperio Atheniensium potitus *Pisistratus*, nul-
 lis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque
 legibus mutatis, sed priore statu integro, administra-
 vit civitatem, ac bene recteque ordinavit. (60.) Sed
 haud multo post Megaculis factio, et factio Lycurgi,
 factâ consensione, eum eiecerunt. Ita Pisistratus, post-
 quam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem
 nondum satis firmatam rursus amisit. Sed, qui eum
 eiecerant, mox denuo inter se dissidium fecerunt.
 Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisi-
 stratum caduceatore, sciscitatus est *velletne filiam*

γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ
 10 ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται
 δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐθέστατον, ὥς ἐγὼ εὐρί-
 σκω, μακρῶ· ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρ-
 βάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν, εὐν καὶ δεξιότερον, καὶ
 εὐηθὲς ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γε
 15 οὗτοι ἐν Ἀθηναίοις, τοῖσι πρῶτοις λεγομένοις εἶναι
 Ἑλλήνων σοφίην, μηχανῶνται τοιαύδε. Ἐν τῷ δήμῳ τῷ
 Παιανίῃ ἦν γυνή, τῇ οὐνομα ἦν Φύη, μέγας ἀπὸ
 τεσσάρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ
 20 ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκεύδσαντες πανο-
 πλῆ, ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα
 οἷόν τι ἐμελλε εὐπρεπέστατον φανέσθαι ἔχουσα, ἤλα-
 νον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἱ

suam ducere uxorem, tyrannidis praemio. Quem sermonem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim iam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Graccum fuit, utpote dexterius et a stoliditate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Graccos feruntur sapientiâ principes. Erat in pago Paecaniensi mulier, nomine Phya, quatuor cubitorum staturâ minus tribus digitis, et alioqui formosa. Hanc mulierem quum universâ instruxissent armaturâ, in currumque sustulissent edoctam prius eum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, praemissis

τὰ ἐντέταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιάδε· „ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων 25
„μάλιστα, κατὰγει ἐς τὴν ἑαυτῆς ἀκρόπολιν.“ Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δῆμους Φάτις ἀπίκετο, ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατὰγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστει πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεόν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρώπων, καὶ ἐδέ- 30
κοντο τὸν Πεισίστρατον.

- 61 Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. οἷα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νεηνιέων, καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλομένός οἱ γε 5
νέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσητό οἱ οὐ

qui praecurrerent praeconibus, qui ubi in urbem venissent haec mandata edicerent: *Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa praecipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!* Hi igitur passim circumeuntes haec praedicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui in urbe erant, persuasi hanc mulierem esse ipsam Minervam, adorarunt eam, Pisistratumque receperunt.

(61.) Hunc igitur in modum, quem diximus, recuperatâ tyrannide, *Pisistratus* ex pacto cum Megacle inito filiam Megaculis duxit uxorem. Verum quum et filii essent ei adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, nolens ex novo coniugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum

κατὰ νόμον. τὰ μὲν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή·
 μετὰ δὲ, εἴτε ἰστορεύσῃ, εἴτε καὶ οὐ, φράζει τῇ ἑαυτῆς
 μητρί· ἡ δὲ, τῷ ἀνδρί. τὸν δὲ δεινόν τι ἔσχε, ἀτιμάζε-
 10 σθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δὲ, ὥς εἶχε, καταλλάσ-
 σετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτησι. μαθὼν δὲ ὁ Πεισί-
 στρατος τὰ παιεύμενα ἐπ' ἑωτῷ, ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς
 χώρας τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἐρέτριαν, ἐβου-
 λεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. Ἰππία δὲ γνώμην νικήσαντος,
 15 ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἡγείρον δω-
 τίνας ἐκ τῶν πολλῶν, αἵ τινὲς σφί προηδέατό κού τι.
 πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι
 ὑπερεβάλλοντο τῇ δόσει τῶν χρημάτων. μετὰ δὲ, οὐ πολ-
 λῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφυ, καὶ πάντα σφί ἐξήρτυτο
 20 ἐς τὴν κάτοδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ αἰπύκοντο ἐκ

uxore. Atque id quidem primum celavit mulier: de-
 inde vero, sive interrogata a matre, sive minus, ma-
 tri suae adperuit, atque illa cum marito rem commu-
 nicavit. Megacles vero inique ferens se a Pisistrato
 ludibrio haberi, per iram e vestigio cum adversae
 factionis hominibus, positis inimiciis, in gratiam
 rediit. Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur
 rescivit, prorsus e terrâ Atticâ discessit: et Eretriam
 profectus, ibi cum filiis de rebus suis deliberavit.
 Ubi vincente Hippiae sententiâ, *tyrannidem postlî-
 minio occupandam* censentis, munera colligebant ex
 eis civitatibus, quae illos superiori tempore obser-
 vantia quadem erant prosecuti. Quarum quum mul-
 tae magnas conferrent pecunias, Thebani prae caete-
 ris liberalitate eminuere. Posthaec, ut brevi sermo-
 ne absolvam, interiecto tempore, omnia ad reditum

Πελοποννήσου· καὶ Νάξιος σφι ἀνὴρ ἀπιγμένος ἐβελον-
 τῆς, τῷ οὐνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμίην πλείστην πα-
 62 ρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἀνδρας. Ἐξ Ἐρε-
 τρίας δὲ ὀρμηθέντες, διὰ ἑνδεκάτου ἔτεος ἀπίκοντο ὀπί-
 στω. καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἴσχουσι Μαραθῶνα. ἐν
 δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευομένοισι, οἱ τε ἐκ
 τοῦ ἄσπετος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δῆμων. 5
 προσέρρεον, οἷσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστό-
 τερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἱ ἐκ τοῦ
 ἄσπετος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ
 μεταῦτις ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. ἐπεὶ
 τε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ 10
 τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βοηθέουσι ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοί τε

eis parata fuere: nam et Argivi mercenarii advene-
 rant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis
 nomen, ultro eos convenerat, et quum pecuniis col-
 latis, tum adductis militibus, propensam inprimis
 animi voluntatem probaverat. (62.) Itaque Eretriā
 profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et pri-
 mum in Atticā terrā Marathonem occuparunt. Quo
 loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui
 cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e
 pagis alii confluebant; quibus regnum libertate erat
 optabilius. Atque ita hi quidem congregabantur.
 Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecu-
 niam cogebat, ac deinde rursus quum Marathonem
 teneret, nullam eius rationem habuerant: sed ubi
 resciverunt, Marathone cum urbem versus movere,
 tum vero ei occurrendum statuerunt. Hi igitur cum
 omnibus copiis adversus redeuntes egressi sunt:

πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πει-
 σίστρατον, ὡς ὀρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ
 ἄστυ, ἐς τὰντὸ συνιόντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος
 15 Ἀθηναίης ἱερὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα. ἐνθαῦτα θείῃ
 πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος
 ὁ Ἀκαρναν, χρησμολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσίων χρᾶ ἐν
 ἑξαμέτρῳ τόνῳ, τάδε λέγων·

Ἐρρίπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·
 20 Θῦνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.
 Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρᾶ τάδε· Πεισίστρατος δέ, συλ- 63
 λαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ Φᾶς δέκεσθαι τὸ χρησθὲν,
 ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστυος πρὸς
 ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τηνικαῦτα· καὶ μετὰ τὸ
 5 ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν, πρὸς κύβους, οἱ δέ,

LXII. 17. Ἀκαρνάν) *Rectius* Ἀχαρνῆς, Acharnensis.

simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Mara-
 thone profecti contra urbem ivere, illis occurrentes
 ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique
 castra ex adverso posuerunt. Ibi tum divinitus missus
 adstitit Pisistrato Amphilytus Acarnan, [*sive potius*
Acharnensis,] vir vaticinia edere doctus; qui illum
 adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis:

Iactum est verriculum nunc, est tibi rete repa-
sum:

nocte oderunt thynni claro sub sidere lunae.

(63.) Sic ille divino adflatu concitatus cecinit:
Pisistratus vero, percepto oraculo, *accipere se omen*
 dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem
 urbani per id tempus ad prandium se converterant,
 et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad som-

πρὸς ὕπνον. οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπεύοντες, τοὺς
 Ἀθηναίους τρέπουσι. Φευγόντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐν-
 θαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως
 μήτε αἰσθεῖεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκεδασμένοι τε εἶεν.
 ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους, προέπεμπε· οἱ 10
 δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς Φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντε-
 ταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσύνειν τε καλεῦντες,
 64 καὶ ἀπιέναι ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ. Πειθομένων δὲ
 τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὴ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχῶν
 Ἀθήνας, ἐρρίξωσεν τὴν τυραννίδα ἐπικούροισι τε πολλοῖσι,
 καὶ χρημάτων συνόδοισι, τῶν μὲν, αὐτόθεν, τῶν δὲ, ἀπὸ
 Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων· ὁμήρους τε τῶν παρα- 5
 μεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα Φυγόντων παῖδας
 λαβὼν, καὶ καταστήσας ἐς Νάξον· (καὶ γὰρ ταύτην
 ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ, καὶ ἐπέτρεψε

num. Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu, in fugam vertit. Qui dum profugiunt, ibi tum prudentissimo consilio usus est Pisistratus, quo minus ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi manerent. Filios suos equis impositos praemisit; qui consecuti fugientes, Pisistrati verbis *bono animo esse iuberent, et ad sua quemque abire.* (64.) Ita, dicto parentibus Atheniensibus, *Pisistratus* tertio potitus Athenis, tyrannidem firmavit quum auxiliaribus multis, tum pecuniarum redditibus, quae partim ex ipsa regione, partim a Strymone fluvio cogeabantur. Filios quoque eorum Atheniensium, qui restiterant, nec e vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos Naxum transtulit: nam etiam hanc Pisistratus bello subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam.

Λυγδάμει) πρὸς γε ἐτι τούτοισι, τὴν νῆσον Δῆλον κα-
 10 θήρας ἐκ τῶν λογίων. καθήρας δὲ ᾧδε. ἐπ' ὅσον ἔπα-
 ψις τοῦ ἱοῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας
 τοὺς νεκροὺς, μετεφέρει εἰς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου.
 καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων· Ἀθηναίων
 δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ
 15 Ἀλκμαιωνίδεω ἔφευγον ἐκ τῆς οἰκῆϊς.

Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον 65
 ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα· τοὺς δὲ Λακεδαιμο-
 νίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγτάς, καὶ ἔοντας
 ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπετέρους Τεγεαίων. ἐπὶ γὰρ
 5 Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ, τοὺς
 ἄλλους πολέμους εὐτυχεύοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς
 Τεγεάτας μόνους προσέπταιον. τὸ δὲ ἐτι πρότερον τού-
 των, καὶ κακονομώτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων,

Ad haec Delum insulam ex oraculi responso expiavit.
 Expiavit autem hoc modo: quousque prospectus tem-
 pli pertinet, ex tota ea regione effodienda cadavera
 curavit, et in alium insulae locum transferenda. Ita
Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem
 alii in praelio ceciderant, alii cum *Alcmaeonida* e
 patria terra profugerunt.

(65.) Talem igitur rerum statum per id tempus
 apud Athenienses obtinere audiverat *Croesus*. *Lace-
 daemonios* vero rescivit, magnis malis defunctos,
 bello iam superiores esse Tegeatis. Quippe, regnan-
 tibus Spartaee Leone et Hegesicle, quum caeteris in
 bellis feliciter rem gessissent Lacedaemonii, a Tegea-
 tis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem
 temporibus et inter se invicem legibus usi erant pes-

κατὰ τε σφέας αὐτοὺς, καὶ ξείνοισι ἀπρόσμικτοι. με-
τέβαλον δὲ ᾧδε ἐς εὐνομίην. Λυκούργου, τῶν Σπαρ- 10
τιητέων δοκίμου ἀνδρὸς, ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ
χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε ἐς τὸ μέγαρόν, εὐθύς ἡ Πυθίη λέ-
γει ταδε·

Ἦκεις, ὦ Λυκούργε, ἐμὸν ποτὶ πύονα νηὸν,
Ζηνὶ Φίλος, καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι. 15
διζῶ ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.
ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκούργε.
Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐ-
τῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι.
ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνισι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτρο- 20
πέυσαντα Λεωβῶτew, ἀδελφιδέου μὲν ἑαυτοῦ, βασι-
λεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦν

simis fere omnium Graecorum, et cum aliis populis
nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in
melius mutatae sunt hoc modo. *Lycurgo*, viro inter
Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto,
simulatque penetrare ingressus est, protinus Pythia
haecce profatur:

*Ad mea venisti praepingula templa, Lycurge,
grate Iovi et cunctis qui tecta tuentur Olympi.
Ambigo, te - ne deum iam nunc, hominemve,
salutem:*

sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.
Nonnulli praeter haec aiunt Pythiam eidem leges
etiam et instituta ea tradidisse, quae nunc apud Spar-
tanos obtinent. At Lacedaemonii ipsi narrant, *Ly-*
curgum, quum fuisset tutor filii fratris sui *Leobotae*,
Spartanorum regis, e Creta haec adtulisse. Simulat-

τα. ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμι-
μα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. μετὰ
25 δὲ, τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ
συσσίτια, πρὸς τε τούτοισι τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας
ἔστησε Λυκοῦργος. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομή- 66
θησαν. τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱερὸν εἰσάμενοι,
σέβονται μεγάλως. οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ, καὶ πλή-
θει οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα, καὶ
5 εὐθηνήθησαν. καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν,
ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρείσσονες εἶναι, ἐχρη-
στηριάζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
ἡ δὲ Πυθίη σφι χρεῖα τάδε·

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.

10 πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,

que enim tutor factus est, omnia iura immutavit,
operamque dedit ne quis ea quae ab ipso constituta
essent transgrederetur. Deinde quae ad bellum per-
tinent ordinavit, enomotias, triacadas et syssitia: ad
haec ephoros et senatores instituit Lycurgus. (66.)
Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi
sunt Lacedaemonii: vita autem functo Lycurgo tem-
plum statuerunt, et magnopere eundem colunt. Tum
vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est,
ut brevi incrementum caperent, opibusque augeren-
tur. Iamque quietem agere non contenti, quum Ar-
cadibus praestantiores esse arbitrarerentur, de universa
Arcadum regione oraculum Delphis consuluerunt.
Quibus Pythia haecce respondit:

*Me petis Arcadiam? Magnum petis: haud tibi
tradam.*

Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,

οἳ σ' ἀποκωλύσουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὐ τι μεγαίρω
 δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι,
 καὶ καλὸν πεδῖον σχοίνῳ διαμετρέσασθαι.

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἄρ-
 κάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο· οἱ δὲ, πέδας Φερό- 15
 μνοι, ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῷ κιβοήλων
 πίσυνοι, ὡς δὴ ἔξανδραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας. ἐσ-
 σωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτέων ἐζωγρήθησαν, πέ-
 δας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοῖ, καὶ σχοίνῳ διαμε-
 τρησάμενοι τὸ πεδῖον τὸ Τεγεγτέων, ἐργάζοντο. αἱ δὲ 20
 πέδαι αὐται, ἐν τῇσι ἐδεδέεατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν
 σῶαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κα-
 μάμναι.

67 Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχῶς αἰεὶ

*qui te reiicient. Nec vero invidero prorsus:
 saltandam Tegeam plantâ plaudente daturus,
 utque queas campum metiri fune feracem.*

Quod responsum ubi accepere Lacedaemonii, a cae-
 teris quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero
 bellum intulerunt, compedes secum ferentes; vide-
 licet captioso oraculo freti, tamquam redacturi Tegea-
 tas in servitutem. Verum praelio victi, quicumque
 eorum vivi sunt capti, hi eisdem compedibus vincti,
 quas ipsi secum adtulerant, campumque Tegecatarum
 fune metientes, opus facere sunt coacti. Compedes
 autem illae, quibus hi vincti erant, ad meam usque
 aetatem Tegeae servatae sunt, circa Minervae Aleae
 templum suspensae.

(67.) Ita quidem priore bello infelicitèr semper

- κακῶς αἰέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεάτας. κατὰ δὲ τὸν κατὰ
Κροῖσον χρόνον, καὶ τὴν Ἀναξανδρίδew τε καὶ Ἀρίστω-
νος βασιληῖν ἐν Λακεδαίμονι, ἥδη οἱ Σπαρτιῆται κα-
5 τυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε γε-
νόμενοι. ἐπειδὴ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ Τεγε-
τέων, πέμψαντες Θεοπρόπους εἰς Δελφοὺς, ἐπειράτεον,
τίνα αὖ Θεῶν ἱλασάμενοι, κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τε-
γεγνέων γενοίαιτο. ἡ δὲ Πυθίη σφί ἐχρησε, τὰ Ὁρέ-
10 στεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστιά ἐπαγαγομένους. ὥς δὲ
ἀνευρεῖν οὐκ οἶοί τε ἐγινέαιτο τὴν θῆκην τοῦ Ὁρέστω,
ἐπεμπον αὐτίς τὴν εἰς Θεὸν ἐπειρησόμενους τὸν χρόνον ἐν
τῷ κέοιτο ὁ Ὁρέστης. εἰρωτῶσι δὲ ταῦτα τοῖσι Θεοπρό-
ποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε·
15 Ἔστι τις Ἀρκადίης Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,
ἐνθ' ἀνέμοι πνέουσιν δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,

pugnaverant cum Tegeatis : sed Croesi aetate, regnum
Lacedaemone tenentibus Anaxandrida et Aristone, su-
periores iam bello fuerant Spartani, idque tali ratione
erant consecuti. Quum in bello numquam non supe-
rarentur a Tegeatis, missis Delphos consultoribus
sciscitati sunt oraculum, *quemnam deorum placarent, ut bello superiores Tegeatis essent futuri.*
His Pythia respondit, *tum futuros, quum ossa Orestis, filii Agamemnonis, Spartam adtulissent.*
At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto
potuerunt, rursus ad Deum mittunt sciscitatu-
ros, *quonam loco situs Orestes esset?* Id interroganti-
bus haec respondit Pythia :

*Est quaedam Arcadiae Tegea in regione patenti:
hinc duo flant venti, vi pervehemente citati;*

καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κεῖται.
 ἐνθ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει Φυσίζοος αἶα·
 τὸν σὺ κομισσάμενος, Τεγέης ἐπιτάρροδος ἔσση.
 Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπέϊχον 20
 τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι· ἐς οὗ δὴ
 Λίχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων,
 ἀνέυρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξίεντες ἐκ τῶν
 ἰππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἐκάστου· τοὺς
 δὲ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν ἰππέων, 25
 Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους, μὴ ἐλυνύειν,
 68 ἄλλους ἄλλη. Τούτων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε
 ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης
 γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμιξίης πρὸς τοὺς Τεγεάτας,
 ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον, ἐθήετο σίδηρον ἐξελαυνόμενον· καὶ

forma hostis formae, et noxae superindita noxa.
Hic Agamemnonides terrâ omniparente tenetur;
quo tu sublato, Tegeae sperabere victor.

Ubi haec quoque audierunt Lacedaemonii, nihilo magis reperire potuerunt, omnia licet disquirentes: donec tandem Lichas, unus ex iis Spartanis qui *benemeriti* (*Agathoërgi* graece) vocantur, invenit. Sunt autem *Benemeriti*, cives e militiâ equestri egressi, aetate semper maximi, quinque quotannis: qui eo anno, quo ex equitibus exeunt, non debent otium agere, sed rei publicae causâ Spartanorum alius alio dimittuntur. (68.) Ex horum igitur hominum numero Lichas id quod quaerebatur invenit Tegeae, quum fortunâ usus, tum solertiâ. Nam quum eo tempore ius commercii esset Lacedaemoniis cum Tegeatis, intrans ille Tegeae in ferrariam officinam, specta-

- 5 ἐν θάσματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιούμενον. μαθὼν δὲ μιν ὁ
χαλκεὺς ἀποθαυμάζοντα, εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου·
„ Ἡ κου αὖν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἴ περ εἶδες τό περ ἐγὼ,
„ κάρτα αὖν ἐθάυμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θάσμα
„ ποιούμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε
10 „ θέλων τῇ αὐλῇ φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον.
„ σορῶ ἐπταπήχει· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι
„ μηδαμᾶ μέζονας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶξα αὐτὴν, καὶ
„ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῶ. μετρήσας
„ δὲ, συνέχωσα ὀπίσω.“ Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τὰ περ
15 ὁπῶπεί· ὁ δὲ, ἐννώσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν
Ὀρέστια κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμ-
βαλλέμενος· τοῦ χαλκεὺς δύο ὁρέων φύσας, τοὺς ἀνέ-
μους εὕρισκέ ἔοντας· τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφύραν, τὸν

bat ibi procudendi ferri rationem, mirabaturque id quod fieri videbat. Cuius admirationem animadver- tens faber, cessans ab opere ait: *Profecto magis quo- dammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id quod ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem ferri ita admiraris. Hac ipsa enim in aula puteum quum facere voluissem, fodiendo incidi in loculum septem cubitorum. Ego vero, quum persuadere om- nino mihi non potuissem, fuisse umquam maiores quam nunc sunt homines, aperui loculum, et vidi cadaver eadem cum loculo longitudine: cuius post- quam mensuram cepi, rursus terrâ loculum obrui.* Haec illo quae viderat referente, Lichas narrata animo volvens, coniectabat esse hunc *Orestem*, quem oraculum dixisset. Coniectabat autem hac ratione. Duos videns fabri ferrarii folles, hos esse ventos illos

τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον· τὸν δὲ ἐξελαινόμενον σίδηρον, τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον· κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων, 20 ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται. Συμβαλλέμενος δὲ ταῦτα, καὶ ἀπελθὼν ἐς Σπάρτην, ἔφραζε Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ, ἐκ λόγου πλαστοῦ ἐπενείκαντές οἱ αἰτίην, εἰδὼξαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐς Τεγέην, καὶ φράζων τὴν ἐαυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν 25 χαλκία, ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη. ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον, καὶ τὰ ὀστέα συλλέξας, οἶχeto φέρων ἐς Σπάρτην. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως ἐπιπειρώατο ἀλλήλων, πολλῷ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαι- 30 μόνιοι· ἥδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

reperiebat: incudem vero et malleum, formam (*sive* ictum) et formae (*sive* ictus) repercussionem: pro-
cusum vero ferrum, noxam superinditam noxae;
quod quidem ex ea coniectabat ratione, quod in
noxam hominis inventum esset ferrum. Quae quum
ita ille coniectasset, Spartam abiit, totamque rem La-
cedaemoniis exposuit. Tum illi ex composito fictum
crimen homini inferentes, exilio eundem mulctant.
Qui Tegeam profectus, calamitatem suam retulit fa-
bro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret: cui diu
quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset,
inibi habitavit; moxque effosso sepulcro ossa collegit,
Spartamque remigrans transportavit. Quo ex tem-
pore, quoties vires suas invicem tentarunt, semper
superiores bello excessere Lacedaemonii: eisdemque
iam maior etiam pars Peloponnesi erat subiecta.

ΤΑΥΤΑ δὲ ὧν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος, 69
 ἔπεμπε εἰς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας, καὶ
 δεησομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν.
 οἱ δέ, ἐλθόντες ἔλεγον· „Ἐπεμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ
 5 „ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε·
 „ ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ Θεοῦ τὸν Ἑλληνα
 „ φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προεστά-
 „ ναι τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὧν κατὰ τὸ χρηστήριον
 „ προσκαλέομαι, φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμ-
 10 „ μαχος ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης.“ Κροῖσος μὲν δὴ
 ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο. Λακεδαιμόνιοι δέ,
 ἀκηκοότες καὶ αὐτοὶ τὸ Θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γινόμενον,
 ἤσθησάν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυδῶν, καὶ ἐποίησαντο ὅρ-
 κια ξεινίης πέρι καὶ συμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς
 15 εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἔτι γεγонуῖαι. πέμ-

(69.) Haec igitur cuncta quum Croesus comperisset, legatos Spartam misit dona ferentes, societatemque petentes, quibus quae dicerent mandavit. Qui ubi advenere, his usi sunt verbis: *Misit nos Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, haec dicens: O Lacedaemonii, quoniam deus me per oraculum monuit, ut Graecum adsciscerem socium, vos idcirco ex oraculi mandato invito, amicus esse cupiens et socius absque dolo et fraude.* Haec Croesus per legatos nunciavit. Quorum aduentu gavisī Lacedaemonii, qui et ipsi oraculum Croeso editum cognoverant, hospitium et societatem pacto foedere cum eo contraxerunt; nam et antea iam beneficia nonnulla Croesi in illos exstiterant. Sardes enim

ψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς Σάρδεις, χρυσὸν ὠνέαν-
 το, εἰς ἀγαλμα βουλόμενοι χρήσασθαι, τοῦτο τὸ νῦν τῆς
 Λακωνικῆς ἐν Θόρνακι ἴδρυται Ἀπόλλωνος· Κροῖσος δὲ
 70 σφι ὠνεομένοισι ἔδωκε δωτήν. Τούτων τε ὧν εἵνεκεν
 οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ
 πάντων σφέας προκρίνας Ἑλλήνων, αἰρέετο Φίλους. καὶ
 τοῦτο μὲν, αὐτοὶ ἔσαν ἐτοῖμοι ἐπαγγείλαντι· τοῦτο δὲ,
 ποιησάμενοι κρητῆρα χάλκεον, ζωδίων τε ἕξωθεν πλή- 5
 σαντες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ μεγάθει τριηκοσίους ἀμφο-
 ρέας χωρέοντα ἄγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροί-
 σω. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπίκετο εἰς Σάρδεις, δι' αἰτίας
 διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέ-
 γουσι, ὡς ἐπεὶ τε ἀγόμενος εἰς τὰς Σάρδεις ὁ κρητὴρ ἐγί- 10
 νετο κατὰ τὴν Σαμίην, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπελοίατο
 αὐτὸν, νηυσὶ μακρῇσι ἐπιπλάσαντες. αὐτοὶ δὲ Σάμιοι

quum misissent Lacedaemonii ad emendum aurum,
 quo usuri erant in statuam, hanc quae Apollini po-
 sita nunc est in Thornace Laconiae, Croesus illud
 emturis dono dederat. (70.) Quum hanc igitur ob
 caussam, tum quod ipsos reliquis omnibus praeferens
 Graecis selegisset amicos, societatem admiserunt La-
 cedaemonii. Ac non modo parati erant denunciante
 mittere auxilia, verum etiam craterem aeneum fabri-
 candum curarunt, multis imagunculis circa exterius
 labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas cape-
 ret amphoras, quem ad Croesum miserunt, dono
 hoc illum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non
 pervenit, cuius rei caussa dupliciter narratur. Lace-
 daemonii quidem aiunt, quum Sardes veheretur cra-
 ter et prope Samum esset, Samios, re cognita, na-

λέγουσι, ὡς ἐπεὶ τε ὑστέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαι-
μονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδεις τε καὶ Κροΐ-
15 σον ἡλιεῖναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας
δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναβείναι μιν ἐς τὸ Ἡραῖον· τά-
χα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν, ἀπικόμενοι ἐς
Σπάρτην, ὡς ἀπαρεβείησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μὲν
νυν τὸν κρητῆρα οὕτως ἔσχε.

Κροῖσος δὲ ἁμαρτὰν τοῦ χρησμοῦ, ἐποιέετο στρατήϊν 71
ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταιρῆσεν Κῦρόν τε καὶ
τὴν Περσέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροίσου
στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν, νομιζόμε-
5 νος καὶ πρόσθεν εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης
καὶ τὸ κάρτα οὖνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε
Κροίσῳ τάδε· (οὖνομά οἱ ἦν Σάνδανις) „ὦ βασιλεῦ,

vibus longis advectos, eum interceptisse. Ipsi vero Samii aiunt, Lacedaemonios craterem advehentes, quum sero venissent, et Sardes expugnatas regemque captum esse comperissent, craterem in Samo insula vendidisse, privatosque homines suo aere emtum in Iunonis templo consecrasset: fortasse autem hos, qui eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse illum a Samiis vi ablatum. Ac de cratre quidem ita res se habet.

(71.) CROESUS vero, quum ab oraculi sententia aberrasset, Cappadociam bello invasit, Cyrum et Persarum potentiam eversurum se sperans. Dum vero bellum adversus Persas Croesus parabat, Lydorum aliquis, qui et iam ante habitus erat sapiens, et ab hac, quam tunc dixit, sententiâ vel maxime etiam nomen est adeptus, (Sandanis homini nomen erat) his ver-

„ἐπ’ ἀνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, οἱ
 „σκυτίνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆ-
 „τα φορέουσι· σιτέονται δὲ οὐκ ἔσα ἐβέλουσι, ἀλλ’ 10
 „ὅσα ἔχουσι, χώρην ἔχοντες τρηχεῖνι· πρὸς δὲ, οὐκ
 „οἶνω διαχρέονται, ἀλλὰ ὕδροποτέουσι· οὐ σῦκα δὲ
 „ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν
 „δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρήσεις, τοῖσί γε μὴ ἔστι
 „μηδέν; τοῦτο δὲ, ἦν νικηθῆς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀπο- 15
 „βαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, πε-
 „ριέζονται, οὐδὲ ἀπωστοὶ ἔσονται. ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι
 „ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιεῖουσι Πέρσῃσι στρα-
 „τεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς.“ Ταῦτα λέγων, οὐκ ἔπειθε
 τὸν Κροῖσον. Πέρσῃσι γάρ, πρὶν Λυδούς καταστρέψα- 20
 72 σθαι, ἦν οὔτε ἀβρὸν, οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Οἱ δὲ Καπ-

his Croesum admonuit: *O rex, inquit, tales adver-*
sus homines tu bellum paras, qui coriacea subliga-
cula et ex corio reliquam vestem gestant: qui co-
medunt non quantum volunt, sed quantum habent,
aspero solo utentes: adhaec non vino utuntur, sed
aquam bibunt: non ficos habent quas comedant,
nec aliud bonum ullum. Hos igitur sive viceris,
quid eis auferes, nihil habentibus? sin victus fue-
ris, vide quot quantaque bona sis amissurus. No-
stra enim bona postquam degustaverint, nolent ea
e manibus dimittere, neque se abigi patientur.
Equidem nunc diis habeo gratias, quod Persis non
in animum inducunt bello invadere Lydos. Haec
ille dicens, Croeso non persuasit: [quamvis vere
dicta:] etenim Persis, priusquam Lydos subegissent,
nihil delicati, nihil boni fuerat. (72.) Cappadoces

παδόκαι ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ
Σύριοι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἄρξαι, Μή-
δων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. ὁ γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε
5 Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυσ ποταμός· ὃς
ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗρος διὰ Κιλικίαν· μετὰ δὲ, Ματιη-
νοὺς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύ-
γας· παραμειβόμενος δὲ τούτους, καὶ ῥέων ἄνω πρὸς
βορέην ἀνεμὸν, ἐνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει,
10 ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. οὕτω ὁ Ἄλυσ ποταμός
ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίης τὰ κάτω ἐκ θα-
λάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον. ἔστι
δὲ αὐχὴν οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μῆκος ὁδοῦ,
εὐζώνῳ ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι ἀντισιμοῦνται.
Ἔστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶν 73
δε εἵνεκα· καὶ γῆς ἡμέρῳ, προσκτήσασθαι πρὸς τὴν

illi a Graecis Syrii nominantur. Fuerant autem hi Sy-
rii, priusquam Persae obtinuissent imperium, Medo-
rum potestati subiecti: tunc vero Cyro parebant. Li-
mes enim Medici imperii et Lydici fluvius Halys erat;
qui ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde
a dextra Matienos habet, a sinistra Phrygas; quos
praeterlapsus versus boream sursum fluens, ab altera
parte Syrios Cappadocas, a laeva vero Paphlagonas
disiungit. Ita Halys fluvius omnem fere inferiorem
disterminat Asiam, a mari quod Cypro oppositum est
ad Pontum usque Euxinum; estque haec cervix totius
huius regionis: longitudinem quod adtinet itineris,
expedito viro quinque dies insumuntur.

(73.) Bellum autem *Croesus* Cappadociae intulit
his de caussis: partim quidem potiundae regionis

ἑαυτοῦ μοίρην βουλόμενος· καὶ μάλιστα, τῷ χρηστηρίῳ
 πίσυνος εἶν, καὶ τίσασθαι θέλων ὑπὲρ Ἀστυάγεος Κῦ-
 ρον. Ἀστυάγεα γὰρ, τὸν Κυαξάρει, ἐόντα Κροίσου 5
 μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλῆα, Κῦρος ὁ Καμβύ-
 σεω καταστρεψάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροίσῳ
 ᾧδε. Σκυθέων τῶν νομάδων εἴλη ἀνδράων στασιάζασα,
 ὑπεξῆλθε εἰς γῆν τὴν Μηδικήν. ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον
 τοῦτον Μήδων Κυαξάρης, ὁ Φραέρτεω, τοῦ Δηϊόκεω· ὃς 10
 τοὺς Σκύβας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὡς ἐόν-
 τας ἰκέτας· ὡς τε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτοὺς,
 παῖδας σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσάν τε ἐκμαθῆεῖν, καὶ
 τὴν τέχνην τῶν τόξων. χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ
 Φοιτεόντων τῶν Σκυθέων ἐπ' ἄγρην, καὶ αἰεὶ τι Φερόν- 15
 των, καὶ κοτε συνήνεικε ἐλεῖν σθεας μηδέν· νοστήσαν-
 τας δὲ αὐτοὺς κεινῇσι χερσὶ, ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, ὡς

illius desiderio, quam suae adiicere ditioni cupiebat;
 maxime vero, quod oraculo confisus ultionem capere
 de Cyro vellet Astyagis caussâ. Astyagem enim, Cyaxaris filium, Croesi adfinem, Mediae regem, *Cyrus*
Cambysis filius bello victum captumque tenebat. Ad-
 finis autem Croesi factus erat *Astyages* hac ratione.
 Scytharum nomadum turma per seditionem in ter-
 ram Medicam secesserat, quo tempore Medis impera-
 bat *Cyaxares*, Phraortae filius, Deiocis nepos, qui Scy-
 thas istos, ut supplices advenientes, benigne excepe-
 rat. Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem
 tradidit, qui et linguam eorum et sagittandi artem
 addiscerent. Interiecto tempore, quum venatum sem-
 per exirent Scythae, et numquam non aliquid adfer-
 rent, accidit aliquando ut nihil caperent: quos vacuis

διέδεξε, ὄργην ἄκρος) τρηχέως κάρτα περίεσπε αἰκείῃ.
οἱ δὲ, ταῦτα πρὸς Κυαξάρει παθόντες, ὥς τε ἀνάξια
20 σφείων αὐτῶν πεπονθότες, ἐβούλευσαν τῶν παρὰ σφίσι
διδασκομένων παίδων ἓνα κατακόψαι· σκευάσαντες δὲ
αὐτὸν ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυα-
ξάρει δοῦναι φέροντες, ὡς ἄγρην δῆθεν· δόντες δὲ, τὴν
ταχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττεα τὸν Σαδυάττεα
25 εἰς Σάρδις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κυαξάρης
καὶ οἱ παριόντες δα:τυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαν-
το· καὶ οἱ Σκύβαι ταῦτα ποιήσαντες, Ἀλυάττεω ἰκέ-
ται ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάτ- 74
της ἐξεδίδου τοὺς Σκύβας ἐξαίτεοντι Κυαξάρει) πόλε-
μος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μῆδοις ἐγγέγονε ἐπ' ἔτεα
πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν αἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς

LXXIII. 18. ὄργην ἄκρος. *Alia ὄργην οὐκ ἄκρος, pusillo in-
genio.*

manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad
iram praeceps, aspere admodum et contumeliose ac-
cepit. Tum illi, indigne secum actum aegerrime feren-
tes, consilio habito decreverunt urum ex eis pueris,
qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frusta con-
cidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare
consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam
adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattis filium,
Sardes sese recipere. Atque ita etiam, ut illi decreve-
rant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo
erant convivae, carnes istas gustarunt; et Scythae,
perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.
(74.) Post haec, quum *Alyattes* repetenti Cyaxari
Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos

ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ, 5
καὶ νυκτομαχίην τινα ἐποίησαντο. διαφέρουσι δέ σφι
ἐπὶ ἴσης τὸν πόλεμον, τῷ ἔκτῳ ἔτεϊ συμβολῆς γενομέ-
νης, συνήνεικε ὥς τε, τῆς μάχης συνεστωσῆς, τὴν ἡμέ-
ρην ἑξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύ-
την τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγό- 10
ρευσε ἕσεσθαι, οὗρον προθέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον, ἐν ᾧ
δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι
ἐπεὶ τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε
ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέροι
εἰρήνην ἐωυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτούς, 15
ἔσαν οἶδε, Συέννεσις τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύνητος ὁ Βα-
βυλώνιος· οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπεύσαντες γενέ-
σθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάτ-

gestum est per quinque continuos annos: quo in bello
Medi saepe de Lydis, saepe vero etiam de Medis Lydi
victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam
praelio dimicarunt. Scilicet pari utrimque fortuna bel-
lum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam
signa contulissent, iamque ferveret pugna, subito dies
in noctem converteretur: quam diei mutationem *Tha-*
les Milesius Ionibus praedixerat, hunc ipsum annum
prae finiens, quo facta est illa immutatio. Lydi vero
et Medi, quum loco diei subito noctem ingruere viderent,
pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam
magis utrique componendae paci coeperunt studere.
Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix,
et Labynetus Babylonius; quibus rem urgentibus factum
est, ut et foedus inter partes pangeretur, et mu-
tuum iungeretur matrimonium: decreverunt quippe,

20 τεα γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυά-
 γεῖ τῷ Κυαξάρειω παιδί. ἀνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς
 συμβάσιος ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. Ὅρκια δὲ
 ποιεῖται ταῦτα τὰ ἔθνηα τὰ περ τε Ἕλληνες καὶ πρὸς
 τούτοις, ἐπεὰν τοὺς βραχίονας ἐπιτάμωνται εἰς τὴν
 ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

Τοῦτον δὲ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κῦρος, ἔοντα ἑαυτοῦ 75
 μητροπάτερα, καταστρεφάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ
 ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοιςι σημανέω. τὰ Κροῖσος ἐπιμεμ-
 φόμενος τῷ Κῦρι, εἰς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε, εἰ
 5 στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησ-
 μοῦ κιβδήλου, ἐλπίσας πρὸς ἑαυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι,
 ἐστρατεύετο εἰς τὴν Περσέων μοῖρην. Ὡς δὲ ἀπῆκετο ἐπὶ
 τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὡς μὲν ἐγὼ
 λέγω, κατὰ τὰς εἰσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρα-

ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi, Cyaxaris filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis vinculo non solent conventiones firmae manere. Foedus autem sanciant hi populi eodem ritu atque Graeci, nisi quod praeterea brachia incidunt summâ in cute, et sanguinem mutuo lingunt.

(75.) Hunc igitur Astyagen, avum suum materternum, Cyrus regno deiectum in sua potestate tenebat, eam ob causam quam in sequentibus exponam. Quo nomine Croesus ei infensus, ad oracula miserat qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambiguum responsum nactus, ratus sibi favere responsum, expeditionem in Persarum ditionem suscepit. Ubi vero ad *Halyn* fluvium pervenit *Croesus*, deinde, ut ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias

τόν' ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μι- 10
λήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου ὅπως οἱ δια-
βήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατὸς, (οὐ γὰρ δὴ εἶναι καὶ
τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας,) λέγεται πα-
ρεόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ποιῆσαι αὐτῷ τὸν
ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ρέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ 15
ἐκ δεξιῆς ρεῖν· ποιῆσαι δὲ ὥδε. ἀνῶθεν τοῦ στρατοπέδου
ἀρξάμενον, διώρυχα βαθέην οὐρύσσειν, ἄγοντα μνηοειδέα,
ὅπως, ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νότου λάβοι,
ταύτῃ κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων
ρέεθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον, ἐς 20
τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι. ὥς τε, ἐπεὶ τε καὶ ἐσχίσθη τά-
χιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ
καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον ἀποξη-
ρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσίεμαι· κῶς γὰρ ὁπίσω

traduxit; ut vero vulgo Graeci narrant, Thales eas
Croeso traduxit Milesius. Dubitante enim rege quo
pacto flumen transmitterent copiae (necdum enim eo
tempore pontes hos exstitisse) Thaletem aiunt, cum
in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a laeva
exercitus fluebat, a dextra etiam fluere. Effecisse au-
tem aiunt hunc in modum: exorsum ab ea fluvii parte,
quae supra castra erat, altam effodisse fossam, et lu-
natâ specie ita duxisse, ut, postquam castra ad flu-
vium locata circuisset a tergo, flumen illac ex pristino
alveo per fossam aversum, et castra rursus praeterlap-
sum, in pristinum alveum influeret. Ita, simulatque
divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile
factum esse: nonnulli vero etiam aiunt, pristinum
alveum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non

πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν; Κροῖσος δὲ ἐπεὶ τε διαβαὶς 76
 σὺν τῷ στρατῷ ἀπίκητο τῆς Καππαδοκίης εἰς τὴν Πτε-
 ρίην καλεομένην· ἥ δὲ Πτερὶή ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ
 ἰσχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόν-
 5 τῳ μάλιστά κη κειμένη· ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο,
 Φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. καὶ εἶλε μὲν τῶν
 Πτερίων τὴν πόλιν, καὶ ἠνδραποδίσατο· εἶλε δὲ τὰς
 περιουκίδας αὐτῆς πάσας· Συρίους τε, οὐδὲν ἔοντας αἰ-
 τίους, ἀνασταίτους ἐποίησε. Κῦρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑωυτοῦ
 10 στρατὸν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκόντας πάν-
 τας, ἠντιοῦτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὀρμήσαι τὸν
 στρατὸν, πέμψας κήρυκας εἰς τοὺς Ἴωνας, ἐπειράτο
 σφέας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάμεναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπεί-
 15 θοντο. Κῦρος δὲ ὡς ἀπίκητο, καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο
 Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερὶῃ χώρῃ ἐπειρώατο κατὰ τὸ

persuadent; quo enim modo, quum reversi sunt, flu-
 men transierunt? (76.) *Croesus* igitur, superato
 cum copiis fluvio, in eam Cappadociae partem perve-
 nit, quae *Pteria* nominatur, estque totius huius regionis
 pars validissima, ex adverso fere Sinopes ad Pontum
 Euxinum sita. Ibi castris positis, praedia devastavit
 Syriorum, et oppidum Pteriorum cepit, in servitu-
 temque redegit: cunctaque etiam finitima cepit op-
 pida, Syriosque nihil commeritos funditus evertit.
 Tum *Cyrus*, coacto exercitu, adsumtisque omnibus
 qui in medio incolebant, obviam Croeso ivit. Prius-
 quam autem educere institueret copias, caduccatores
 ad Iones misit solicitandos ut a Croeso deficerent. Et
 Iones quidem non paruerunt: Cyrus vero ut advenit,
 castra Croeso opposuit; et ibidem in terra Pteria va-

ἰσχυρόν ἀλλήλων. μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης, καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαντες διέστησαν, νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατόπεδα ἀμφοτέρα οὕτως ἠγωνίσατο.

- 77 Κροῖσος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἐαυτοῦ στρατεύμα· ἦν γὰρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσω· ἢ ὁ Κύρου· τοῦτο μεμφθεὶς, ὥς τῇ ὑστεραίῃ οὐκ ἐπειράτο ἐπιῶν ὁ Κύρος, ἀπήλαυε εἰς τὰς Σάρδεις, ἐν νόῳ ἔχων, παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ ὄρχιον, (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ περ πρὸς Λακεδαιμονίους,) μεταπεμφάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους, (καὶ γὰρ πρὸς τοὺτους αὐτῷ ἐπεποιήτο συμμαχίη· ἐτυράννευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος·) 10 ἐπαγγέλλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίους παρῆναι εἰς χρόνον

lido impetu vires invicem tentarunt. Acri praelio commisso, multis utrimque occisis, ad extremum, cum nox ingrueret, neutram in partem inclinante victoria discesserunt. Et hunc quidem in modum uterque exercitus pugnaverat.

(77.) *Croesus* vero, copiarum suarum accusans paucitatem: nam militum eius, qui conflixerant, multo minor, quam *Cyri*, numerus fuerat: hac ratione inductus, quum postridie eius diei *Cyrus* adgredi illum non conaretur, *Sardes* reversus est, habens in animo et *Aegyptios* evocare ex foedere; quorum cum rege *Amasi*, prius quam cum *Lacedaemoniis*, foedus iniecit: et *Babylonios* arcessere; (nam et cum his societatem armorum pepigerat; rex autem per id tempus *Babyloniorum* *Labynet*us erat:) et *Lacedaemoniis* de-

ῥητόν· αἰλίσας τε δὴ τούτους, καὶ τὴν ἑαυτοῦ συλλέξας
στρατιήν, ἐνέωτο, τὸν χειμῶνα παρεῖς, ἅμα τῷ ἦρι
στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα Φρο-
15 νέων, ὥς ἀπίκητο εἰς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κα-
τὰ τὰς συμμαχίας, προεφύοντας εἰς πέμπτον μῆνα συλ-
λέγεσθαι εἰς Σάρδεις. τὸν δὲ παρῶντα καὶ μαχεσάμενον
στρατὸν Πέρσῃσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπείς,
δισκέδασε· οὐδαμᾶ ἐλπίσας μή κοτε ἄρα ἀγωνισά-
20 μενος οὕτω παραπλησίως Κῦρος ἐλάσει ἐπὶ Σάρδεις.
Ταῦτα ἐπιλεγόμενῳ Κροίσῳ τὸ προάστειον πᾶν ὁφείων 78
ἐνεπλήσθη. Φανέντων δὲ αὐτέων, οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς
νομας νέμεσθαι, Φοιτέοντες κατήσθιον. ἰδόντι δὲ τοῦτο
Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι. αὐτίκα δὲ
5 ἔπεμπε θιερόπους εἰς τοὺς ἐξηγητάς Τελμησσίων.

nunciare, ut ad definitum tempus adsint: denique
hisce coniunctis, suisque ipsius copiis contractis, con-
stituerat, simulatque praeteriisset hyems, primo vere
expeditionem in Persas suscipere. Haec ille animo
agens, ut Sardes venit, nuncios misit ad socios, qui
illis edicerent, ut *ad quintum mensem Sardes conve-*
nirent. Praesentem vero exercitum, qui cum Persis
pugnauerat, qui ibi aderat mercede conductus, om-
nem dimisit dispersitque; nequaquam ratus fore, ut
Cyrus, qui ita aequo Marte pugnasset, adversus Sardes
copias suas duceret. (78.) Haec dum secum reputat
Croesus, suburbana omnia serpentibus impleta sunt:
quos equi, ut adparuerunt, omisso consueto pabulo,
frequentes deglutiebant. Id Croeso cernenti visum
est, ut erat, esse portentum: itaque e vestigio misit
qui haruspice consulerent *Telmessenses*. Sed consul-

ἀπικόμενοισι δὲ τοῖσι θεοπρόποισι, καὶ μαβοῦσι πρὸς Τελμησσέων τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις, ἦλθ' ὁ Κροῖσος. Τελμησσείες μὲν τοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδόκιμον 10 εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικόμενον δὲ τοῦτον καταστρέψεσθαι τοὺς ἐπιχωρίους· λέγοντες ὅφιν εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ, πολέμιόν τε καὶ ἐπήλυδα. Τελμησσείες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ ἤδη ἡλωκότι, οὐδὲν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον. 15

79 Κῦρος δὲ, αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροίσου μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερίῃ, μαθὼν ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευόμενος εὗρισκε πῆγμά οἱ εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύνατο τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλυσθῆναι τῶν 5

toribus Telmessum profectis, ibique quid significaret prodigium edoctis, non contigit, ut Croeso renunciare responsum possent; nam priusquam Sardes renavigassent, captus Croesus erat. Atqui Telmessenses ita censuerant, *exercitum peregrinum ingressurum esse terram Croesi, et incolas oppressurum: serpentes enim, aiebant, esse terrae filios; equos autem, hostes et advenas*. Et haec quidem responderunt Telmessenses Croeso iam capto, sed nescii adhuc ipsi quid Sardibus ageretur aut quid Croeso accidisset.

(79.) At Cyrus certior factus, Croesum, quum continuo post pugnam in Pteria pugnata[m] copias suas domum reduceret, decrevisse post reditum dimittere copias, consilio inito intellexit e re sua esse, quam celerrime posset adversus Sardes ducere, priusquam

39, 21.

Λυδῶν τὴν δύναμιν. ὡς δὲ οἱ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἔπαυε
κατὰ τάχος. ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν εἰς τὴν Λυδίην,
αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. ἐνθαῦτα Κροῖστος εἰς
ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὥς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ
10 πρήγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει, ὅμως τοὺς Λυδοὺς
ἐξῆγε εἰς μάχην. ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν
τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρείοτερον, οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου.
ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον
μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί. Ἐς τὸ 80
πεδῖον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ ἄστεός ἐστι τοῦ
Σαρδηνιοῦ, ἐὸν μέγα τε καὶ ψιλόν, (διὰ δὲ αὐτοῦ πο-
ταμοὶ ρέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ἴλλος συρρηγνῦσι εἰς τὸν
5 μέγιστον, καλεόμενον δὲ Ἑρμον, ὃς ἐξ οὐρεος ἱεροῦ Μη-
τρὸς Δινδυμένης ρέων, ἐκδιδοῖ εἰς θάλασσαν κατὰ Φω-
καίην πόλιν,) ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος ὡς εἶδε τοὺς Λυδοὺς εἰς

Lydorum copiae rursus collectae essent. Atque, ut
ei visum erat, ita protinus fecit. Nam exercitum in
Lydiam ducens, ipse nuncius Croeso advenit. Ibi tum
Croesus in magnam consilii inopiam adductus, quum
longe secus atque exspectaverat res cecidisset, tamen
Lydos in praelium eduxit. Erat autem ea aetate nul-
lus Asiae populus fortior, nec magis strenuus, quam
Lydius. Pugnandi genus erat ex equis; hastasque ge-
stabant praelongas, et equitandi inprimis erant periti.
(80.) Campus, in quo concursus est, ante urbem
Sardianam iacet, magnus et nudus: quem perfluentes
cum alii amnes, tum Hyllus, perrumpunt omnes in
eum qui maximus est, cui nomen *Hermus*; qui, e
monte *Matri Dindymenae* sacro ortus, in mare se
exonerat iuxta *Phocaeam* urbem. Hic ubi Lydos ad

μάχην τασσομένους, καταρρώδηςας τὴν ἵππον, ἐποίησε, Ἀρπάγου ὑποβεμένου ἀνδρὸς Μήδου, τοιόνδε. ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἐωυτοῦ ἔποντο σιτοφόροι τε καὶ σκευοφόροι 10 κάμηλοι, ταύτας πάσας ἀλίσας, καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθεα, ἀνδρας ἐπ' αὐτάς ἀνέβησε ἱππάδα στολὴν ἐνεσταλμένους. σκευάσας δὲ αὐτοὺς, προσέταξε τῆς ἄλλης στρατῆς προίεναι πρὸς τὴν Κροίσου ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ ἔπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε· ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ 15 ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὥς δὲ οἱ πάντες διετέταχато, παραίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ Φειδομένους, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδῶν γινόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἦν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. ταῦτα μὲν παραίνεσε. τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία 20 τῆς ἵππου, τῶνδὲ εἵνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέην αὐτῆς ὀρέων, οὔτε τὴν ὁδμὴν

pugnandum instructos vidit *Cyrus*, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medi, tale iniit consilium. Coactis omnibus quae exercitum ipsius sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus, sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos: quibus ita instructis praecepit, ut caeteras copias praeirent adversus Croesi equitatum; peditatum vero iussit camelorum aciem subsequi; denique post pedestrem aciem equitatum omnem locavit. His omnibus ita ordinatis, edixit ne cui parcerent Lydorum caeterorum, sed occiderent cunctos qui resisterent, *Croesum* vero ipsum non occiderent, ne si captus quidem repugnaret. Hoc imperium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit hac de causa: camelum equus reformidat, adeo quidem ut nec speciem eius

ὅσφραϊνόμενος. αὐτοῦ δὴ ὦν τούτου εἵνεκεν ἐσεσφόριετο,
 ἵνα τῷ Κροίσῳ ἄχρηστον ἦ τὸ ἵππικόν, τῷ δὴ τι καὶ
 25 ἐπείχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὡς δὲ καὶ συνήεσαν ἐς
 τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὅσφραντο τάχιστα τῶν καμή-
 λων οἱ ἵπποι, καὶ εἶδον αὐτάς, ὀπίσω ἀνέστρεφον,
 διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἱ γε Λυ-
 δοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἦσαν· ἀλλ', ὡς ἔμαθον τὸ γινό-
 30 μενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων, πεζοὶ τοῖσι Πέρ-
 σησι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ, πεσόντων ἀμφοτέρων πολ-
 λῶν, ἐτράπαντο οἱ Λυδοί. κατειληθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος,
 ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκεε πολιορκία. Κροῖσος δὲ 80-81
 κέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἐσεσθαι τὴν πολιορκίαν,
 ἔπεμπε ἐκ τοῦ τεύχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμ-
 μαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο, ἐς πέμπτον

intueri, nec odorem percipere sustineat: ob id ipsum
 igitur rationem istam inierat, ut Croeso inutiles essent
 equestres copiae, quibus vel maxime se praevaliturum
 Lydus cogitaverat. Atque etiam, postquam ad pugnam
 concursus est, ibi tum equi, simulatque olfecerunt
 camelos conspexeruntque, protinus retro se averte-
 runt, et elusa Croeso spes erat. Nec vero idcirco Lydi
 continuo abiecere animos; sed, re cognita, ab equis de-
 silientes, pedibus conflixere cum Persis. Postremo ve-
 ro, multis utrimque caesis, in fugam versi sunt Lydi:
 itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

(81.) Dum vero obsidionem parant Persae, *Croesus*
 in longius processuram obsidionem ratus, alios
 ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius di-
 missi erant, hi ad coeundum *Sardes* quintum mensem

Herod. T. I. P. I.

G

μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι εἰς Σάρδεις· τούτους δὲ 5
 ἐξέπεμπε, τὴν ταχίστην δεῖσθαι βοηθεῖν, ὥς πολιορ-
 82 κεομένου Κροίσου. Ἐς τε δὴ ὦν τὰς ἄλλας ἔπεμπε
 συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ εἰς Λακεδαίμονα. τοῖσι δὲ καὶ
 αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτησι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον
 συνεπεπτάκει ἕρις ἐοῦσα πρὸς Ἀργεῖους, περὶ χώρου
 καλεομένου Θυρέης. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, ἐούσας 5
 τῆς Ἀργολίδος μοίρης, ἀποταμόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαί-
 μόνιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἐσπέρην Ἀρ-
 γείων, ἡ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρα, καὶ ἡ Κυθηρίῃ νῆσος,
 καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ
 σφετέρῃ ἀποταμνομένῃ, ἐνθαῦτα συνέβησαν εἰς λόγους 10
 συνελθόντες, ὥς τε τριηκοσίους ἐκατέρων μαχέσασθαι·
 ὁκότεροι δ' αὖ περιγέγωνται, τουτέων εἶναι τὸν χώρον· τὰ
 δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἐκάτερον εἰς τὴν

edixerant: nunc hos dimisit oratum, ut quam celer-
 rime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus ob-
 sesso. (82.) Igitur cum ad alios socios misit, tum
 ad Lacedaemonios. Per idem vero tempus ipsis etiam
Spartanis acciderat, ut contentionem haberent cum
Argivis, de loco cui nomen *Thyrea*. Hasce quippe
 Thyreas, quum essent Argolicae ditionis, Lacedae-
 monii Argivis ademptas tenebant. Etenim Argivorum
 etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita,
 eum in continente, tum insula Cytheria, reliquaeque
 insulae. Igitur quum ad opem ferendam adempto suo
 territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi con-
 venerunt cum Lacedaemoniis, pactique sunt, ut tre-
 centi utrimque pugnarent, et, utri superiores ex-
 cessissent, eorum regio foret; reliquus autem exer-

ἑαυτοῦ, μηδὲ παραμένειν ἀγώνιζομένων, τῶνδ' εἵνεκα,
 15 ἵνα μὴ παρεόντων τῶν στρατοπέδων, ὁρῶντες οἱ ἕτεροι
 ἑσσομένους τοὺς σφετέρους, ἐπαμύνοιν. Συνθέμενοι ὦν
 ταῦτα, ἀπαλλάσσοντο· λογάδες δὲ ἐκατέρων ὑπο-
 λειφθέντες συνέβαλλον. μαχρμένων δὲ σφῶν, καὶ γι-
 νομένων ἰσοπαλέων, ὑπελείποντο ἕξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων
 20 τρεῖς· Ἀργείων μὲν, Ἀλκίνοῦ τε καὶ Χρόμιος· Λακε-
 δαιμονίων δὲ, Ὀθρυάδης. ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς
 ἐπελθούσης. οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων, ὡς νεικηκότες,
 ἔθεον εἰς τὸ Ἄργος· ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης,
 σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς, καὶ προσφορήσας
 25 τὰ ὄπλα πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον, ἐν τῇ τάξει
 εἶχε ἑαυτόν. ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρήσαν πυνθανόμενοι
 ἀμφοτέροι. τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔφασαν νικᾶν·
 λέγοντες, οἱ μὲν, ὡς ἑαυτῶν πλεῖνες περιγεγόνασι· οἱ

*citus utrorumque domum discederet, neque praesto
 esset dum illi pugnarent; eā scilicet caussā, ne, si
 adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His
 conventis digressi sunt; selecti vero ex utrisque relictī,
 certamen inierunt: qui quum aequo Marte pugnassent,
 ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis
 Alcenor et Chromius, ex Lacedaemoniis Othryades.
 Hi quum interveniente nocte superessent, duo Ar-
 givi, ut qui vicissent, cursu Argos repetierunt; Lace-
 daemonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cada-
 veribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione
 mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: ac
 statim quidem utrique, vicisse se, contendebant; Ar-
 givi, dicentes suorum plures superfuisse; Lacedaem-
 onii vero, illos profugisse demonstrantes, suum*

δὲ, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτε-
ρον παραμείναντα, καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νε- 30
κρούς. τέλος δὲ, ἐκ τῆς ἑρίδος συμπεσόντες ἐμάχοντο·
πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαι-
μόνιοι. Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατα-
κειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες,
ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρην, μὴ πρότερον θρέψειν 35
κόμην. Ἀργείων μὴδένα, μὴδὲ τὰς γυναῖκάς σφι χρυ-
σοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαι-
μόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον, οὐ γὰρ κο-
μῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἓνα λέ-
γουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριακασίων, Ὀθρυάδην, αἰ- 40
σχυρόμενον ἀπονοστήειν εἰς Σπάρτην, τῶν αἰ συλλοχι-
τέων διεφθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέῃσι κατα-
83 χρῆσασθαι ἐωυτόν. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτῃσι

vero perstitisse, et cadavera spoliassse Argivorum.
Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes,
pugnam capessunt; et, multis utrimque caesis, Lace-
daemonii victores discedunt. Quo ex tempore Argivi,
tonsas capitibus, quum antea necessario comati essent,
legem condiderunt, sese devoventes, *ne prius comam*
aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum
gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario
Lacedaemonii, quum ante hac non comarentur, le-
gem tulerunt, ut *ab hoc tempore alerent comam.*
Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othrya-
dem, aiunt pudore retentum ne occisis commilitonibus
Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi con-
scivisse. (83.) Haec dum apud Spartanos aguntur,
advenit Sardinus legatus, orans ut *obsesso Croeso*

ἐνεστέωντων πραγμάτων, ἤκε ὁ Σαρδιηνὸς κήρυξ, δεόμε-
νος Κροίσῳ βοηθεῖν πολιορκεομένῳ. οἱ δὲ ὅμως, ἐπεὶ τε
ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὀρμέατο βοηθεῖν. καὶ σφι ἤδη
5 παρσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοίμων, ἦλθε
ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἠλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ
ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθεὶς. οὕτω δὲ οὔτοι μὲν, συμφορὴν
ποιησάμενοι μεγάλην, ἐπέπαιντο.

Σάρδιες δὲ ἤλωσαν ὧδε. ἐπειδὴ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ 84
ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκεομένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ
τῇ ἐαυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε, τῷ πρώτῳ
ἐπιβάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δώσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, πει-
10 ρησαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προσχώρει, ἐμβαῦτα τῶν
ἄλλων πεπαυμένων, ἀνὴρ Μάρδος ἐπειράτο προσβαί-
νων, τῷ ὄνομα ἦν Τροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπό-
λιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο Φύλακος. οὐ γὰρ ἦν δεινόν,

*suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato,
ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum iam pa-
rati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur
nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Croe-
sumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem La-
cedaemonii, casum regis vehementer dolentes, auxi-
lia mittere supersederunt.*

(84.) *Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime
modo. Quartodecimo quam obsideri coeptae erant
die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat
copiis suis, dona se daturum ei qui murum primus
conscendisset. Mox periculo a militibus facto, post-
quam conatui non respondit successus, ibi tum,
quiescentibus caeteris, vir Mardus genere, cui nomen
Hyrocaedes, adscendere conatus est eâ parte arcis, qua*

κατὰ τοῦτο μὴ αἰλῶ κοτέ. ἀπότομός τε γάρ ἐστι ταύτη
 ἡ ἀκρόπολις, καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης, ὁ πρότε- 10
 ρον βασιλεὺς Σαρδίων, μύνη οὐ περιήνεικε τὸν λέοντα,
 τὸν αἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων, ὡς
 περιενειχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σάρδιες
 ἀνάλωτοι. ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενεί-
 κας, τῇ ἣν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλις, κατη- 15
 λόγησε τούτου, ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἐστι
 δὲ πρὸς τοῦ Τρωῶλου τετραμμένον τῆς πόλις. Ὁ οὖν
 δὴ Τροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν
 τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλις καταβάντα ἐπὶ
 κυνέην ἄνωθεν κατακυλισθεῖσαν, καὶ ἀνελόμενον, ἐφρά- 20
 σθη καὶ εἰς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτός τε ἀνα-

nulli locati custodes erant; quia non verendum visum
 erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. Est enim
 ibi abrupta arx, et inexpugnabilis: qua unâ etiam
 parte olim *Meles*, rex Sardium, non circumtulcrat
 leonem, quem ipsi pellex pepererat; quum respon-
 sum edidissent Telmessenses, *si leo circa murum*
circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. Meles
 igitur circa reliquum murum circumferens, qua ex-
 pugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spre-
 verat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea,
 quae Tmolo oppido opposita est. Hyroeades igitur
 hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem
 ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam
 quae superne devoluta erat, eamdemque reportan-
 tem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc
 igitur et ipse adscendit, et eius vestigia legentes plu-
 res adscendebant. Quum igitur frequenti numero Per-

42, 39.

βεβήκει, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων αἰτέβαινον.
προσβάντων δὲ συγχῶν, οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἠλώκεσαν,
καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ 85
καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικῆς, ἄφω-
νος δέ. ἐν τῇ ᾧν παρελθούσῃ εὖστοι ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν
ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ
5 καὶ ἐς Δελφοὺς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμεφει χρησομένους. ἡ
δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖστε,
μὴ βούλευ πολύευκτον ἱὴν ἀνὰ δώματ' ἀκούειν
παιδὸς φθεγγομένου. τόδε σοι πολὺ λῶϊον ἀμφὶς
10 ἔμμεναι. αὐδήσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλβω.
Ἄλσκομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἥϊε γὰρ τῶν τις Περσέων

LXXXIV. 22. κατ' αὐτόν. Alii μετ' αὐτόν, post illum.

sae adscendissent, ita *Sardes captae* sunt, atque urbs
omnis direpta.

(85.) Ad ipsum autem *Croesum* quod spectat, gesta
sunt haecce. Erat ei filius, cuius etiam supra mentio-
nem feci, caetera quidem non ineptus, sed mutus.
Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus
fecerat Croesus huius pueri caussâ, cum aliis initis ra-
tionibus, tum Delphos missis legatis qui super eo
oraculum consulerent. Responderat autem ei Py-
thia haec:

*Lyde genus, rex multorum, valde inscie Croese,
ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
intra aedes vocem; sine qua melius tibi longe:
ille die quoniam primum infelice loquetur.*
Nunc captâ arce quum Persarum aliquis, cui igno-

ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν
 ὄρεων ἐπιόντα, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημε-
 λήκει, οὐδέ τι οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανένῃ· ὁ δὲ
 παῖς οὗτος ὁ ἄφρων, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσῃν, ὑπὸ 15
 δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε Φωνήν, εἶπε δέ· „Ὁνθρῶπε,
 „μὴ κτεῖνε Κροῖσον.“ Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον
 ἐφθέγγετο· μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον
 86 τῆς ζῆς. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδις ἔσχον, καὶ
 αὐτὸν Κροῖσον ἐξώγησαν, ἄρξαντα ἕτα τεσσереσκαί-
 δεκα, καὶ τεσσереσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ
 τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἐαυτοῦ μεγάλην
 ἀρχήν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ 5
 Κῦρον. ὁ δὲ, συνήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ’
 αὐτὴν τὸν Κροῖσον τε ἐν πέδησι δεδεμένον, καὶ δις ἑπτὰ
 Λυδῶν παρ’ αὐτὸν παῖδας· ἐν νόῳ ἔχων εἴτε δὴ ἀκρο-

tus Croesus erat, illum peteret occisurus; Croesus
 quidem, invadentem se conspiciens, ob praesentem
 casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset
 percussum oppetere mortem: at puer hic mutus, ubi
 Persam vidit irruentem, prae metu doloreque rupit
 vocem, dixitque: *Homo, ne occide Croesum!* Sic
 igitur hic tum primum vocem edidit: et post haec iam
 per omne vitae tempus loquelâ usus est. (86.) Per-
 sae vero et Sardibus potiti erant, et Croesum vivum
 ceperant, postquam regnasset quatuordecim annos,
 totidemque dies fuisset obsessus; qui adeo ex oraculi
 responso finem imposuit magno suo imperio! Captum
 vero Persae ad Cyrum duxerunt: qui ingenti rogo,
 ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Croesum
 iussit imponi, et circa eum bis septem Lydorum filios;

θίνα ταῦτα καταγαῖν θεῶν ὀτεωδῇ, εἴτε καὶ εὐχὴν
 10 ἐπιτελέσαι θεῶν· εἴτε καὶ, πυθόμενος τὸν Κροῖσον
 εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν,
 βουλόμενος εἰδέναι εἴ τις μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ
 ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιέειν ταῦτα· τῷ δὲ
 Κροίσῳ, ἐστεῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς, ἐσελθεῖν, καὶ περ ἐν
 15 κακῷ ὄντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὥς οἱ εἶη σὺν
 θεῷ εἰρημένον, τὸ „Μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὄλβιον.“
 ὥς δὲ ἀρα μιν προστῆναι τοῦτο, ἀνενεικάμενόν τε καὶ
 ἀναστενάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης, ἐς τρεῖς ὀνομάσαι
 Σόλωνα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα, κελεῦσαι τοὺς
 20 ἐρμηνέας ἐπείρεσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικα-
 λέειτο. καὶ τοὺς, προσελθόντας, ἐπειρωτᾶν. Κροῖσον δὲ
 τέως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτεώμενον· μετὰ δὲ, ὡς ἡναγκά-

LXXXVI. 18. ἡσυχίης. *Alii λειποψυχίης*, post longum animi
 deliquium.

sive primitias has deo alicui offerre habens in animo,
 sive votum aliquod persolvere; sive cupidus sciendi,
 quum religiosum esse Croesum comperisset, an deus
 aliquis eum esset liberatūrus, ne vivus combureretur.
 Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Croeso vero super
 pyram stanti in mentem venisse, cum tanta quippe
 calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino
 nutu fuisset dictum, *Neminem viventem esse bea-*
tum. Hoc ergo sibi proponens, post longum silen-
 tium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et inge-
 miscens ter nominasse *Solonem*. Tum Cyrum,
 aiunt, hoc audito, iussisse interpretes ex eo quaerere,
quis ille esset quem invocaret! illosque accedentes
 quaesivisse, sed Croesum initio nihil respondisse; ad

ζετο, εἰπεῖν· „Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα
 „μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Ὡς δέ σφι
 ἄσσημα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. λιπα- 25
 ρεόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ,
 ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεησά-
 μενος πάντα τὸν ἑαυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσειε· οἷα δὴ
 εἶπας, ὥστε αὐτῷ πάντα ἀποβεβήκοι τῇ περ ἐκεῖνος
 εἶπε, οὐδὲν τε μᾶλλον ἐς ἑαυτὸν λέγων, ἢ ἐς ἅπαν τὸ 30
 ἀνθρώπινον, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
 δοκέοντας ἐλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπη-
 γέεσθαι· τῆς δὲ πυρῆς ἥδη ἀμμένης, καίεσθαι τὰ πε-
 ριέσχατα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ
 εἶπε Κροῖσος, μεταγρόντα τε, καὶ ἐνώσαντα ὅτι καὶ 35
 αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν, ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἑω-

extremum vero, quum urgeretur, dixisse: *Is est, qui
 ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego in-
 genti pecuniarum copiae praetulissem.* Cuius re-
 sponsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quae-
 rebant quid esset quod diceret. Instantibus et operose
 urgentibus dixit demum quod res erat, *quo pacto olim
 Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam
 omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas
 duxisset, talia scilicet loquutus, ut sibi omnia eve-
 nerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se
 magis dixisse, quam in universum genus hominum,
 et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse
 beati.* Haec dum Croesus referebat, iam incenso rogo
 arsisse aiunt extrema circumcirca: *Cyrum* vero, ubi
 ex interpretibus cognovit quae Croesus dixisset, poe-
 nitentia ductum, cogitantemque quid esset quod,

τοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίῃ· πρὸς
 τε τούτοις, δέισαντα τὴν τίσιν, καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς
 οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀσφαλές ἔχον, κελεύει
 40 σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καίόμενον πῦρ, καὶ καταβι-
 βάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσου· καὶ τοὺς,
 πειρωμένους, οὐ δύνασθαι ἔτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.
 Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν, Κροῖσον μαθόντα τὴν 87
 Κύρου μεταγνώσιν, ὡς ὥρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα
 τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβῶσα-
 σθαι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἴ τι οἱ κεχαρισ-
 5 μένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παραστῆναι, καὶ ῥύσασθαι μιν
 ἐκ τοῦ παρόντος κακοῦ. τὸν μὲν, δακρύνοντα ἐπικαλέε-
 σθαι τὸν θεόν· ἐκ δὲ αἰθρίας τε καὶ νηνεμῆς συνδραμείειν
 ἐξαπίνης νέφεα, καὶ χειμῶνά τε καταρραγῆναι, καὶ

quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non
 inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, adhaec
 veritum deorum vindictam, reputantemque quam ni-
 hil esset in rebus humanis stabile, ocyus restingui
 iussisse accensum ignem, Croesumque et qui cum eo
 erant deduci; verum eos, quibus id mandatum est,
 vim flammae non amplius potuisse superare. (87.)
 Ibi tum Croesum, aiunt Lydi, cognitâ Cyri mutatione
 sententiae, quum cerneret omnes homines restin-
 guendo igni dare operam, nec coërcere illum posse,
 exclamantem invocasse Apollinem, *si quod a se do-
 num ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset,
 et ex praesenti malo se liberaret.* Ita inter lacry-
 mas deum invocante Croeso, repente nubes, quum
 serenum et tranquillum adhuc fuisset coelum, esse
 contractas; coortâque tempestate, et vehementissimo

ὑσαι ὕδατι λαβροτάτῳ, κατασβεσθῆναί τε τὴν πυρὴν. οὕτω δὴ μαθόντα τὸν Κῦρον, ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεο- 10
 Φιλῆς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ
 τῆς πυρῆς, εἶρεσθαι τάδε· „Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων
 „ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον, πολέμιον
 „ἀντὶ Φίλου ἐμοὶ καταστῆναι;“ Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἔπρηξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ 15
 „ἐμεωτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ, αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ
 „Ἑλλήνων θεός, ἐπαείρας ἐμὲ στρατεῦσθαι. οὐδεὶς
 „γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι, ὅς τις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέε-
 „ται. ἐν μὲν γὰρ τῇ, οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι·
 „ἐν δὲ τῷ, οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσι 20
 „κου Φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι.“

88. Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτισε
 τε ἐγγὺς ἐωτοῦ, καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθίᾳ εἶχε.

effuso imbre, ignem esse extinctum. Tum Cyrum, qui ita intellexisset et deo acceptum et bonum virum esse Croesum, a rogo ad se iussisse eum deduci, atque in hunc modo interrogasse. *Quis tibi hominum, Croese, persuasit, ut irruptione meam in ditionem factâ hostis mihi quam amicus esse malueris? Cui ille respondit: Haec ego, o Rex, feci tuo prospero, meo infausto fato. Causa autem incepti fuit Graecorum deus, qui me ad bellum impulit suscipiendum. Nemo enim ita amens est, ut bellum praeferrat paci, quum in hac filii sepeliant patres, in illo autem a patribus filii sepeliantur. Sed, haec ut ita fierent, diis puto placuerat.* (88.) Haec postquam Croesus locutus est, Cyrus vinculis solutum prope se iussit adsidere, et plurimâ eum observantiâ prosecu-

ἀπεθάνουμαζέ τε ὀρέων καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον
 ἔόντες πάντες. ὁ δὲ, συννοή ἐχόμενος, ἥσυχος ἦν. μετὰ
 5 δὲ, ἐπιστραφεὶς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν
 Λυδῶν ἄστῳ κεραΐζοντας, εἶπε· „ὦ βασιλεῦ, κότε-
 „ρα λέγειν πρὸς σέ τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σιγᾶν ἐν τῷ
 παρεόντι χρόνῳ;“ Κῦρος δὲ μιν θαρσύνοντα ἐκέλευε
 λέγειν ὅ τι βούλοιο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα, λέγων· „Οὐ-
 10 „τος ὁ πολλὸς ὄμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργά-
 „ζεται;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Πόλιν τε τὴν σὴν διασπάζει,
 „καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφορέει.“ Κροῖσος δὲ ἀμεί-
 βετο· „Οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ
 „διασπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἐτι τούτων μέτα. ἀλλὰ
 „Φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά.“ Κῦρῳ δὲ ἐπιμελὲς 89
 ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μετασθησάμενος δὲ τοὺς ἄλ-
 λους, εἴρετο Κροῖσον ὅ τι οἱ ἐνοράῃ ἐν τοῖσι ποιευμένοισι.

tus est, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tam omnes qui cum eo erant. At ille, cogitabundus, silentium tenuit. Deinde vero conversus ubi Persas vidit Lydorum urbem vastantes, *Utrum eloqui tibi*, inquit, *ὁ Rex, quod sentio, an tacere hoc in tempore debeo?* Quem ubi Cyrus fidenter quae vellet dicere iussit, interrogans ille eum, ait: *Ingens haec hominum turba quid tandem tanto studio facere properat?* Tum rex, *Urbem*, inquit, *tuam diripit, et opes tuas dissipat.* At Croesus respondit: *Neque meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim horum amplius ad me pertinet: sed tua agunt feruntque.* (89.) Advertit hoc dictum animum Cyri: itaque remotis arbitris interrogavit Croesum, *quid esset, quod sibi faciendum in his, quae fierent, censeret?*

ὁ δὲ εἶπε· „Ἐπεὶ τε με θεοὶ δῶκαν δοῦλόν σοι, δι-
 „καῖω, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, 5
 „Φύσιν ἔόντες ὑβρίζουσι, εἰσὶ ἀχρήματοι. ἦν ὦν σὺ τού-
 „τους περιϊῶς διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρή-
 „ματα μεγάλα, τάδε τοι ἐξ αὐτέων ἐπίδοξα γενέ-
 „σθαι· ὅς ἂν αὐτέων πλεῖστα κατάσχη, τοῦτον προσ-
 „δέκεσθαί τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ὦν ποιήσον ὧδε, 10
 „εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. κάτισον τῶν δορυφόρων
 „ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι Φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς
 „τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρεόμενοι, ὥς σφρα
 „ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διί. καὶ σὺ τέ σφι
 „οὐκ ἀπεχθήσῃ βίῃ ἀπαιρεόμενος τὰ χρήματα· καὶ 15
 „ἐκεῖνοι, συγγόντες ποιεῖν σε δίκαια, ἐκόντες ποιή-
 90 „σουσι.“ Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος, ὑπερήδετο, ὥς οἱ

Tum ille: *Quoniam dii, inquit, me tibi servum tradiderunt, aequum censeo, ut, si quid commodum video, id tibi indicem. Persae naturā protervi sunt, iidemque inopes. Quod si igitur hos passus fueris raptam ingentem pecuniae vim sibi retinere, hoc tibi ab his credibile est eventurum: ut quisque istorum plurimis opibus fuerit potitus, ita maxime exspectare debebis hunc adversus te insurrecturum. Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex satellitibus, qui exportantibus res auferant, dicentes, necesse esse ut earum decimae Iovi offerantur. Sic nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res auferendo; et illi, iusta te facere intelligentes, facient non inviti.* (90.) Haec audiens Cyrus supra modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur.

45, 53.

ἐδόκεε εὖ ὑποτίθεσθαι. αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἐντειλά-
 μένος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτε-
 λείειν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε· „Κροῖσε, ἀναρτημένου
 5 „σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιέειν,
 „αἰτέο δόσιν τὴν τινα βούλεαί τοι γενέσθαι παραυτίκα.“
 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ δέσποτα, ἰάσας με χαριεῖ μάλιστα
 „τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐτίμησα ἐγὼ θεῶν μά-
 „λιστα, ἐπέερεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἰ
 10 „ἐξαπατᾶν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἔστι οἱ.“ Κῦρος δὲ
 εἶρετο ὅ τι οἱ τοῦτο ἐπηγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ
 ἐπανηλόγησε πᾶσαν τὴν ἑωυτοῦ διάνοιαν, καὶ τῶν χρη-
 στηρίων τὰς ὑποκρίσις, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα
 καὶ ὡς ἐπαρβείς τῷ μαντήϊῳ, ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας.
 15 λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτεόμενος, ἐπεὶ

XC. 12. ἐπανηλόγησε. *Corrigunt viri docti ἐπαλλόγησε, repetit.*

Igitur valde laudato Croeso, iussisque satellitibus ex-
 sequi quae ille monuerat, his verbis eum est adlocu-
 tus: *Croese, quoniam hoc tibi institutum est, ut*
viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quid-
quid muneris a me volueris in praesentia tibi dari.
 Et ille: *Domine,* inquit, *maxime gratum mihi fe-*
ceris, si siveris me deum Graecorum, quem maxi-
me omnium veneratus eram, missis hisce compedi-
bus interrogare, Numquid illi fas sit, bene de ipso
meritos decipere? Quaerenti dein *Cyro*, quid rei
 esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam pete-
 ret; alius repetens *Croesus*, consilia sua omnia expo-
 suit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo
 a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso
 bellum adversus Persas suscepisset. Quibus comme-

ναί οἱ τῷ θεῷ τούτων ἀνειδίσαι. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε·
 „Καὶ τούτου τεύξαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου
 „παντὸς τοῦ ἀν' ἐκάστοτε δέη,“ Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε
 ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν εἰς Δελφοὺς, ἐνετέλ- 20
 λετο, τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν, εἰρω-
 τᾶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντήϊοσι ἐπ' ἄρας Κροῖ-
 σον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὡς καταπαύσοντα τὴν
 Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροβίνια τοιαῦτα γενέσθαι·
 δεικνύντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπειρωτᾶν, καὶ εἰ ἀχα-
 91 ρίστοισι νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι. Ἀπικο-
 μένοισι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι, καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα,
 τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τὰδε· „Τὴν πεπρωμένην
 „μοῖρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῷ. Κροῖσος
 „δὲ πέμπτου γονέος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὃς ἐὼν δορυ- 5

moratis, rursus ad preces se convertit, rogans ut sibi
 liceret ista exprobrare deo. Cui adridens Cyrus, *Et
 hoc, inquit, a me impetrabis, et quidquid aliud
 idemtidem a me rogaveris.* His auditis Croesus Ly-
 dorum nonnullos Delphos misit, iussos positos ad
 templi limen compedibus sciscitari, *Annon puderet
 deum, quod oraculi responsis excitasset Croesum
 ad bellum Persis inferendum, iniecta spe eversu-
 rum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi pri-
 mitiae evenissent?* nempe compedes ei ostenderent.
 Hoc igitur sciscitari iussi sunt, et, *num fas sit diis
 Graecorum, esse ingratis.* (91.) Lydis illuc pro-
 fectis, ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita re-
 spondisse: *Sortem fato destinatam effugere etiam
 Deus non potest. Croesus autem quinti genitoris
 peccatum luit; qui quum satelles fuisset Heracli-*

- „Φόρος Ἡρακλειδέων, δόλῳ γυναικῆά ἐπισπόμενος,
 „ἐφένευσε τὸν δεσπότηα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν
 „οἱ προσήκουσαν. προθυμεομένου δὲ Λοξίῳ, ὅπως ἂν κα-
 „τὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροΐσου γένοιτο τὸ Σαρδίων πάθος,
 10 „καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροΐσον, οὐκ οἶόν τε ἐγένετο πα-
 „ραγαγεῖν μοίρας. ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐται, ἡνύσατο,
 „καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν
 „Σαρδίων ἄλωσιν· καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροΐσος, ὥς
 „ὑστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις αἰλούς τῆς πεπρωμένης.
 15 „δεύτερα δὲ τούτων, καιομένων αὐτῷ ἐπήρκεσε. Κατὰ
 „δὲ τὸ μαντήϊον τὸ γεγόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροΐσος μέμ-
 „φεται. προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύηται
 „ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. τὸν
 „δὲ πρὸς ταῦτα χρεὴν, εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι, ἐπέ-

*darum, mulieris dolo obsecutus, interemit domi-
 num, illiusque dignitate potitus est, nihil ad ip-
 sum pertinente. Quamvis autem studuerit Apollo,
 ut ista Sardium calamitas incideret filiorum Croe-
 si aetate, non vivente ipso Croeso, mutare tamen
 fata non potuit: sed, quantum illa permiserunt,
 tantum effecit, eiue gratificatus est. Nam tribus
 annis distulit Sardium expugnationem: et hoc sciat
 Croesus, tribus post annis, quam fata destinarant,
 captum se esse. Secundo loco quum in eo esset ut igne
 cremaretur, opem ei tulit. Iam quod ad oraculum
 spectat, immerito Croesus deum accusat. Prae-
 dixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret,
 fore ut ingens everteret imperium. Croesus autem
 ad haec, si recte sibi consulere voluisset, debuerat
 denuo mittere sciscitatum, suumne, an Cyri im-
 Herod. T. I. P. I. H*

„ρεσθαι πέμψαντα, κότερα τὴν ἐωυτοῦ ἢ τὴν Κῦρου 20
 „λέγοι ἀρχὴν. οὐ συλλαβὰν δὲ τὸ ῥηθὲν, οὐδ' ἐπαν-
 „ειρόμενος, ἐαυτὸν αἴτιον ἀποφαινέτω. ὦ καὶ τὸ τε-
 „λευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ
 „ἡμίονου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος
 „οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυοῖν οὐκ ὁμοσθένων ἐγγόνες, 25
 „μητρὸς ἀμείνωνος, πατρὸς δὲ ὑποδεστέρου. ἡ μὲν γὰρ
 „ἦν Μηδὶς, καὶ Ἀστυάγειος θυγάτηρ τοῦ Μηδῶν βα-
 „σιλέως· ὁ δὲ, Πέρσης τε ἦν, καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι·
 „καὶ ἐνεβθε ἐὼν τοῖσι ἅπασι, δεσποίνῃ τῇ ἐωυτοῦ συνοί-
 „κει.“ Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίῃ ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι· 30
 οἱ δὲ ἀνήμεκαν εἰς Σάρδεις, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Κροί-
 σω. ὁ δὲ ἀκούσας, συνέγνω ἐωυτοῦ εἶναι τὴν αἰμαρτάδα,
 καὶ οὐ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροίσου τε ἀρχὴν,
 καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν, ἔσχε οὕτω.

*perium dixerit deus? Igitur quum non intellexe-
 rit responsum, nec denuo quaesierit, sibi ipsi tri-
 buat culpam. Eidem vero etiam tertium consulenti
 respondit Apollo ea quae de mulo respondit: at
 ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cy-
 rus erat: quippe ex duabus diversis gentibus ortus,
 matre melioris conditionis, patre vero inferioris.
 Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia,
 regis Medorum: hic vero Persa fuit, illorum sub-
 iectus imperio; et, cum inferior esset rebus omni-
 bus, dominam suam in matrimonium duxit. Haec
 Lydis Pythia respondit; quae illi Sardes retulerunt,
 Croesoque nunciarunt. Quibus auditis, ille suam ip-
 sius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad
 Croesi imperium spectat, et ad primam Ioniae sub
 alienum imperium redactionem, eo modo quo expo-
 posuimus res gestae sunt.*

Κροίσῳ δὲ ἔστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἐλ- 92
 λαδί πολλά, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μούνα. ἐν μὲν γὰρ
 Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ
 Ἀπόλλωνι τῷ Ἴσμηνίῳ· ἐν δὲ Ἐφέσῳ, αἱ τε βόες αἱ
 5 χρύσεαι, καὶ τῶν κίωνων αἱ πολλαί· ἐν δὲ Προνηΐδος τῆς
 ἐν Δελφοῖσι, ἀσπίς χρυσή μεγάλη. ταῦτα μὲν καὶ ἔτι
 ἐς ἐμὲ ἦν περιέοντα· τὰ δ' ἐξάπάλῳλε τῶν ἀναθημά-
 των. τὰ δ' ἐν Βραγχίδῃσι τῇσι Μιλησίων ἀναθήματα
 Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὁμοῖα
 10 τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μὲν νυν ἐς τε Δελφούς καὶ ἐς
 τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε, οἰκῆιά τε ἔοντα, καὶ τῶν πα-
 τρώων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα
 ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὅς οἱ, πρὶν ἢ βασι-
 λεῦσαι, ἀντιστασιώτης κατεστήκεε, συσπεύδων Παν-
 15 ταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλέων

(92.) *Donaria autem Croesi non ea solum, quae commemoravimus, sed et alia multa exstant in Graecia. Etenim Thebis Bocotiiis tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio: Ephesi vero, boves aureae, et columnarum pleraeque: tum in Pronaea aede Delphis, clypeus aureus ingens. Et haec quidem ad meam usque aetatem superfuerunt; alia vero interciderunt donaria: in his ea, quae apud Branchidas Milesiorum consecraverat, aequalia pondere, ut audio, et similia eis quae sunt Delphis. Et quae quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant, et paternarum opum primitiae: reliqua vero e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Croeso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum reg-*

ἦν Ἀλυάττεω μὲν παῖς, Κροῖσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καίρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττῃ· Πανταλέων δὲ, ἐξ Ἰάδος. ἐπεὶ τε δὲ, δόντος τοῦ πατρὸς, ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνδρωπον τὸν ἀντιπρῆσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε· 20 τὴν δὲ οὐσίνην αὐτοῦ ἔτι πρότερον κατιράσας, τότε τρώπων τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἶρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τοσαῦτα εἰρήσθω.

93 Θάυματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλα ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλη χώρα, πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τρωάλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται, χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόβι Ἀλυάττεω τοῦ Κροῖσου πατρός σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἐστὶ λίθων μεγάλων, 5

num. Erat autem *Pantaleon* *Alyattis* quidem filius, *Croesi* frater, at non ex eadem matre: nam *Croesus* ex *Caricâ* uxore natus erat *Alyatti*, *Pantaleon* vero ex *Ioniciâ*. Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat *Croesus*, hominem illum, qui sibi erat adversatus, tribulis cruciatum necavit; et bona eius, iam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravit. Et haec quidem de donariis hactenus dicta sunt.

(93.) Res admirandas, quae scripto consignentur, terra *Lydia* nullas admodum habet, prout aliae regiones; praeter *auri ramenta*, quae e *Tmolo* deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post *Aegyptiorum* utique et *Babyloniorum* opera. Est ibi *Alyattis sepulcrum*, patris *Croesi*; cuius basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum

47, 41.

τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δὲ μὴ οἱ
 ἀγοραῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρῶνακτες, καὶ αἱ ἐνεργα-
 ζόμεναι παιδίσκαι. οὗροι δὲ, πέντε ἔοντες, ἔτι καὶ ἐς
 10 ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καὶ σφί· γράμματα
 ἐνεκεκόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο
 μετρεόμενον τὸ τῶν παιδισκέων ἔργον ἐὼν μέγιστον. Τοῦ
 γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶ-
 σαι, συλλέγουσαι σφίσι Φεῖρας, ἐς ὃ ἂν συνοικήσουσι
 15 τοῦτο ποιέουσai. ἐκδιδόασι δὲ αὐταὶ ἑαυτάς. ἡ μὲν δὴ
 περίοδος τοῦ σήματος, εἰςὶ στάδιοι ἕξ, καὶ δύο πλέ-
 θρα· τὸ δὲ εὐρὸς ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. λίμνη δὲ
 ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ αἰεί-
 ναον εἶναι· καλέεται δὲ αὕτη Γυγαίη. τοῦτο μὲν δὴ
 20 τοιοῦτό ἐστι.

monumentum terrae tumulus est, manibus hominum
 aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifi-
 ces, et puellae corpore quaestum facientes. Fuerunt
 autem ad meam usque aetatem in summo tumulo
 quinque termini, in quibus incisa scriptura indica-
 bat quid a singulis confectum fuisset: adparchabatque
 ex mensurâ, puellarum partem operis fuisse maxi-
 mam. Nam filiae populi Lydorum meretricantur om-
 nes, dotem sibi colligentes hoc quaestu, quem faciunt
 donec nupturae sunt: se autem ipsae in matrimonium
 elocant. Circuitus monumenti sex stadiorum est et
 duorum plethrorum: latitudo, plethrorum tredecim.
 Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi
 referunt esse perennem; vocatur autem Gygaecus.
 Atque haec quidem ita se habent.

94 Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέωνται καὶ
 "Ἕλληνες" χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι.
 πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ
 καὶ ἀργύρου κοινάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κά-
 πηλοι ἐγένοντο. Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ, καὶ τὰς παιγνίας 5
 τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστεῶσας, ἐωυτῶν
 ἐξεύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι πα-
 ρὰ σφίσι λέγουσι, καὶ Τυρσηνὴν ἀποικίσαι· ὧδε περὶ αὐ-
 τῶν λέγοντες. ἐπὶ Ἄτῳ τοῦ Μάνεω βασιλέος σιτοδηίην
 ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυ- 10
 δοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας· μετὰ δὲ, ὡς οὐ
 παύεσθαι, ἀκεα δίξῃσθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχα-
 νᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεθῆναι δὲ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων,
 καὶ τῶν ἀστραγάλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ τῶν ἀλ-

(94.) Legibus autem utuntur *Lydi* similibus atque Graeci, praeterquam quod filias suas vitae tradant meretriciae. Primi vero hominum, quos novimus, aureos et argenteos *procuderunt numos* eisquē usi sunt: primique etiam fuerunt mercium institores. Narrant porro ipsi *Lydi*, *lusus* etiam hos, qui nuno et apud ipsos et apud Graecos in usu sunt, ipsorum fuisse inventum: per idem autem tempus, quo *lusus* isti apud se sint inventi, *Tyrrheniam* colonis a *Lydis* esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse referunt. „Regnante *Atye*, *Manis* filio, gravem annonae caritatem per totam fuisse *Lydiam*: et *Lydos* quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum; deinde vero, quum non cessaret, quaesisse remedium, et alium aliud excogitasse. Eo igitur tempore inventos esse et tesserarum et talorum ludum, et pilae caete-

- 15 λέων πασέων παιγνιέων τὰ εἶδη, πλὴν πεσσῶν. τού-
των γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηιοῦνται Λυδοί. ποιέειν
δὲ ὥδε, πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας· τὴν μὲν ἐτέρην τῶν
ἡμερέων παίζειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία· τὴν
δὲ ἐτέρην σιτέεσθαι, παυομένους τῶν παιγνιέων. τοιούτω
20 τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἔτεα δυῶν δέοντα εἴκοσι. ἐπεὶ τε
δὲ οὐκ ἀνίεναι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιά-
ζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν, δύο μοίρας δι-
λόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι, τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ,
τὴν δὲ ἐπὶ ἐξόδῳ ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν
25 αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν μοιρέων ἑωυτὸν τὸν βασιλέα
προστάσσειν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ, τὸν ἑωυτοῦ
παῖδα, τῷ ὄνομα εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν
τοὺς ἐτέρους ἐξίεναι ἐκ τῆς χώρας, καταβῆναι ἐς Σμύρ-

rorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis:
horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi.
Inventis autem istis adversus famem hunc in modum
usos se esse narrant. Duorum quorumque dierum al-
terum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum
requirerent: altero vero, intermissis lusibus, cibum
cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse
vitam. Quum vero non remitteret malum, sed magis
atque magis ingravesceret; tum quidem regem Lydos,
bifariam divisos, in sortem misisse; quorum altera
pars maneret, altera e patriâ terrâ exiret: et se ipsum
quidem ei parti adtribuisse regem, cui sors eventura
esset manendi, filium autem suum, cui nomen *Tyr-
rheno*, ei parti quae domo esset egressura. Sortitione
facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo exceden-
di, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, in-

νην, καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθεμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ 30
βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν· ἐς δὲ, ἔθνεα πολλὰ παραμει-
ψαμένους, ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικούς· ἔνθα σφέας ἐνι-
δρύσασθαι πόλιας, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. ἀντὶ
δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ
παιδός, ὅς σφέας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην 35
ποιευσμένους, ὀνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ
Πέρσῃσι δεδούλωντο.

- 95 ἘΠΙΔΙΖΗΤΑΙ δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τὸν τε
ΚΥΡΟΝ, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατέειλε· καὶ τοὺς
Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίας. Ὡς ὦν
Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σιμνοῦν
τὰ περὶ Κῦρον, ἀλλὰ τὸν εἶντα λέγειν λόγον, κατὰ 5
ταῦτα γράψω· ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τριφασίας

positisque suppellectilibus quaecumque ad usum com-
moda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes
quaerentes; donec multos praetervecti populos, in
Umbriam pervenissent: ibi oppida condidisse, atque
ad hunc usque diem habitare. Mutato vero *Lydorum*
nomine, adscitâ denominatione a regis filio, qui co-
loniam deduxerat, *Tyrrhenos* se ipsos vocasse." —
Lydi igitur ita, ut diximus, a Persis in servitutem
sunt redacti.

(95.) Hinc iam anquirat narratio nostra, CYRUS
ille quisnam fuerit, qui Croesi evertit imperium, et
PERSAE qua ratione imperio Asiae sint potiti. Igitur,
quemadmodum quidam memorant Persarum, qui
non extollere res Cyri, sed prout illae se habent re-
ferre student, ita ego scribam; quum possim triplices

ἄλλας λόγων ὁδοὺς Φῆναι. Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς
 ἀνὰ Ἀσίης ἐπ' ἕτεα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι
 ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι· καὶ κως οὗτοι
 10 περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι,
 ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί· καὶ ἀπώσάμενοι τὴν δουλοσύ-
 νην, ἠλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους, καὶ τὰ ἄλλα
 ἔθνη ἐποίηε ταῦτό τοῖσι Μήδοισι. Ἔόντων δὲ αὐτονό- 96
 μων πάντων ἀνα τὴν ἡπειρον, ὧδε αὐτὶς ἐς τυραννίδας
 περιῆλθον. Ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μήδοισι ἐγένετο σοφὴς, τῷ
 οὐνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηϊό-
 5 κης, ἐρασθεὶς τυραννίδος, ἐποίηε τοιαύδε. Κατοικημένων
 τῶν Μήδων κατὰ κώμας, ἐν τῇ ἐωντοῦ ἐὼν καὶ πρό-
 τερον δέκιμος, καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιο-
 σύνην ἐπιβέβηκεν ἥσκει· καὶ ταῦτα μέντοι, εὐούσης
 ἀνομίας πολλῆς ἀνα πᾶσαν τὴν Μηδικὴν, ἐποίηε, ἐπι-

etiam alias de Cyro narrandi vias indicare. Postquam
Assyrii per annos quingentos et viginti superioris
 Asiae tenuissent imperium, primi deficere ab illis
Medi coeperunt; qui, pro libertate pugnantes cum
Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis
 iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquae
 gentes idem fecere quod *Medi*. (96.) Caeterum quum
 iam omnes per continentem populi propriis viverent
 legibus, tali modo rursus tyrannidi subiecti sunt.
 Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat *Deioces*,
 filius *Phraortae*; qui quum ad tyrannidem adspiraret,
 ita se gessit. Quum per vicos habitarent *Medi*, *Deioces*
 iam ante apud suos probatus, tum magis etiam stu-
 diosiusque aequitatem datâ operâ exercebat; idque,
 quum multa iniquitas per universam *Mediam* obti-

·στάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἀδίκον πολέμιον ἐστί. οἱ δ' 10
 ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι, ὁρῶντες αὐτοῦ τοὺς τρό-
 πους, δικαστὴν μιν ἑαυτῶν αἵρεοντο. ὁ δὲ δὴ, οἷα μνεώ-
 μενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιέων τε ταῦτα,
 ἔπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτῶν, οὕτω ὥστε
 πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμῃσι ὡς Δηϊόκης εἶη 15
 ἀνὴρ μούνος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον περιπίπτον-
 τες ἀδικοῖσι γνῶμῃσι, τότε ἐπεὶ τε ἤκουσαν, ἄσμενοι
 ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι·
 97 τέλος δὲ, οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράπτοντο. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ
 γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέοντος, οἷα πυνθανομένων τὰς δι-
 κας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐόν, γνοὺς ὁ Δηϊόκης ἐς ἑαυ-
 τὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἔτι ἤθελε ἔνθα περ
 ·πρότερον προκατίζων ἐδίκαζε, οὐτ' ἔφη δικᾶν ἔτι. οὐ 5

neret, tamen faciebat, quamvis sciret iniustitiam ini-
 micam esse iustitiae. Cuius mores ubi perspexerunt
 cives eundem vicum incolentes, iudicem illum sibi
 constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret,
 rectum se aequumque praeiuit; eaque re laudem apud
 populares obtinuit haud exiguam; ita quidem ut re-
 liquorum vicorum incolae, intelligentes Deiocem
 unum esse virum qui ex-acquo ius diceret, quum an-
 tea iniquis sententiis saepe succubuissent, tunc, post-
 quam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Deiocem adi-
 rent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alii
 caussarum suarum iudicium permetterent. (97.) Cres-
 cente vero in dies numero adcurrentium, utpote qui
 intelligerent lites ex vero terminari, animadvertens
Deioces omnia in se esse sita, iam non amplius pro
 tribunali sedere, ubi antea ius dicere consueverat,

γὰρ οἱ λυσιτελέειν, τῶν ἑαυτοῦ ἐξημεληκότα, τοῖσι
 πέλας δι' ἡμέρης δικάζειν. εὐούσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνο-
 μίης ἔτι πολλῷ μᾶλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν,
 συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι ἐς ταῦτό, καὶ εἰδίδοσαν σφίσι
 10 λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. ὡς δ' ἐγὼ δο-
 κέω, μάλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ Δηϊόκειω φίλοι· „Οὐ
 „γὰρ δὴ, τρόπῳ τῷ παρεόντι χρεώμενοι, δυνατόί εἰμεν
 „οἰκέειν τὴν χώραν· Φέρε, στήσωμεν ἡμέων αὐτῶν βα-
 „σιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε χώρα εὐνομήσεται, καὶ αὐτοὶ
 15 „πρὸς ἔργα τρεψόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίης ἀνάσταται
 „ἐσόμεθα.“ Ταῦτά κη λέγοντες, πείθουσι ἑαυτοὺς βα-
 σιλεύεσθαι. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων τὸν τινα στή- 98
 σονται βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὸς ὑπὸ παντός

voluit, negavitque se porro lites iudicaturum; *nec enim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum litibus impendere.* Inde quum rapinae iniquitatesque per vicos multo etiam magis, quam ante, grassarentur; concilio convocato Medi colloqui inter se de praesente rerum statu deliberareque instituerunt. Ut autem ego existimo, amici maxime Deiocis verba fecerunt huiusmodi: *Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc terram incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus: sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad opera nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem solum vertere cogemur.* Talia fere dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari vellent. (98.) Tum continuo in deliberationem adducitur, *quemnam sibi regem constituent?* et frequenter ab unoquoque proponitur laudaturque

ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνέόμενος· ἐς δὲ τοῦ-
 τον κατατινέουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐ-
 τοὺς οἰκία τε ἑαυτῶ ἄξια τῆς βασιληΐης οἰκοδομῆσαι, 5
 καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροις. ποιεῦσι δὴ ταῦτα οἱ
 Μῆδοι. οἰκοδομέουσιν τε γὰρ αὐτῶ οἰκία μεγάλα τε
 καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρας· καὶ δορυ-
 φόρους αὐτῶ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέ-
 ξασθαι. Ὁ δὲ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους 10
 ἠνάγκασε ἐν πόλισμα ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περι-
 στέλλοντας, τῶν ἄλλων ἥσσον ἐπιμέλεισθαι. πειβομέ-
 νων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομέει τείχεα μεγάλα
 τε καὶ καρτερά, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται,
 ἕτερον ἑτέρῳ κύκλῳ ἐνεστεῶτα. μεμηχάνηται δὲ οὕτω 15
 τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου κύκλος τοῖσι
 προμαχεῶσι μόνουσι ἐστὶ ὑψηλότερος. τὸ μὲν κου τι
 καὶ τὸ χωρίον συμμαχεῖ, κολωνὸς ἐόν, ὥστε τοιοῦτο

Deioces, isque ad extremum communi consensu
 Rex creatur. Tum ille iussit eos aedes sibi aedificare
 dignas regno, et satellitibus ipsum munire: quod et
 fecerunt Medi, aedesque ei aedificarunt amplas muni-
 tasque in ea regionis parte quam ipse praedixerat, et
 satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt.
 Ille vero, postquam obtinuit imperium, cōegit Me-
 dos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua
 oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in
 re Medis, arcem extruxit amplam validamque, hanc
 quae nunc *Ecbatana* vocatur, ita ut alius moenium
 orbis alio esset circumdatus: et sic instituta erat haec
 arx, ut alius moenium orbis alio nonnisi propugna-
 culis esset excelsior. Quod ut fieret, adiuwabatur partim

εἶναι· τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τι ἐπετηθεύη, κύκλων ὄντων
 20 τῶν συναπάντων ἑπτὰ, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασι-
 λήϊα ἔνεστι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι
 τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηνέων κύκλον μάλιστα καὶ τὸ μέ-
 γαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνές εἰσι
 λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου, μέλανες· τρίτου δὲ κύκλου,
 25 Φοινίκιοι· τετάρτου δὲ, κυάνεοι· πέμπτου δὲ, σανδα-
 ράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνές ἦν-
 θισμένοι εἰσὶ Φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι, εἰσὶ ὁ
 μὲν καταφυρωμένους, ὁ δὲ κατακεχρυσωμένους ἔχων
 τοὺς προμαχεῶνας.

Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἐαυτῷ τε ἐτείχεε, καὶ περὶ 99
 τὰ ἐαυτοῦ οἰκία· τὸν δὲ ἄλλον δῆμον πέριξ ἐκέλευε τὸ
 τεῖχος οἰκέειν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε
 Δηϊόκης πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος· μήτε εἰσέναι

quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis:
 sed magis etiam datâ operâ institutum erat opus,
 quum orbes universi sint septem, quorum in postre-
 mo regia est et thesauri. Qui autem murus maximum
 conficit orbem, is Athenarum fere ambitum amplitu-
 dine aequat. Iam primi orbis propugnacula, alba
 sunt; secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti
 caerulea; quinti sandaracina: ita cunctorum orbium
 propugnacula pigmentis sunt obducta; duorum vero
 postremorum orbium alter argentata propugnacula
 habet, alter inaurata.

(99.) Haec igitur munimenta *Deioces* sibi exstruxit
 et circa aedes suas: tum vero reliquum populum ius-
 sit circumcirca arcem habitare. Constructis autem istis
 omnibus, ordinem primus *Deioces* instituit hunc, ut
 nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios

παρὰ βασιλέα μηδέναι, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρέε- 5
 σθαι, ὁρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός· πρὸς τε τού-
 τοισι ἔτι, γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασι εἶναι
 τοῦτό γε αἰσχρόν. Ταῦτα δὲ περὶ ἑαυτὸν ἐσέμνυκε
 τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ὁρῶντες οἱ ὁμήλικες, ἔόντες
 σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ οἰκίης οὐ Φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς 10
 ἀνδραγαθήν λειπόμενοι, λυπεοῖατο καὶ ἐπιβουλεύοιεν,
 100 ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκέοι εἶναι μὴ ὁρῶσι. Ἐπεὶ τε δὲ
 ταῦτα διεκόσμησε, καὶ ἐκράτυνε ἑαυτὸν τῇ τυραννίδι,
 ἦν τὸ δίκαιον φυλάσσω χαλεπός. καὶ τὰς τε δίκας
 γράφοντες, εἰσω παρ' ἐκείνων ἐσεπέμπεσκον· καὶ ἐκεῖ-
 νος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας, ἐκπέμπεσκε. ταῦτα 5
 μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίηε· τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐκεκοσμέα-
 τό οἱ. εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅπως μετα-

omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quo-
 quam; ad haec, ut ridere aut exspuere coram illo,
 utique omnibus factu turpe haberetur. Adfectabat au-
 tem gravitatem istam hoc consilio, ne cernentes eum
 aequales et una cum eo educati, domoque orti non
 viliori, nec virtute inferiores, dolerent eique insidia-
 rentur; sed ut diversae naturae homo illis videretur,
 ipsum non intuentibus. (100.) His ita ordinatis,
 quum firmasset sibi imperium, in exercenda iustitia
 valde severum se praebuit. Litigantes causas suas
 scripto consignatas ad eum per internuncios intro-
 mittebant; quas ille iudicatas remittebat. Hunc mo-
 rem in iudicandis causis sequebatur: et reliqua etiam
 omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intellexisset
 protervius agentem, hunc ad se arcessitum infligē

πέμψαιτο, κατ' ἀξίην ἐκάστου ἀδικήματος ἰδικαίειν·
καὶ οἱ κατάσκοποι τε καὶ κατήκοοι ἦσαν ἀνὰ πᾶσαν

10 τὴν χώραν τῆς ἡρχε.

Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μῶνον, 101
καὶ τούτου ἦρξε. ἔστι δὲ Μήδων τσαῖδε γένηα, Βου-
σαι, Παρατακηνοὶ, Στρούχατες, Ἀριζαντοὶ, Βούδιοι,
Μάγοι. γένηα μὲν δὴ Μήδων ἔστι τσαῖδε. Δηϊόκειω δὲ 102
παῖς γίνεται Φραόρτης, ὃς, τελευτήσαντος Δηϊόκειω,
Βασιλεύσαντος τρία καὶ πενήκοντα ἔτεα, παρεδέξατο
τὴν ἀρχήν. παραδεξάμενος δὲ, οὐκ ἀπεχράτο μῶνων
5 ἄρχειν τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρατευσάμενος ἐπὶ τοῦς
Πέρσας, πρώτοισι τε τούτοισι ἐπεθήκατο, καὶ πρώτους
Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. μετὰ δὲ, ἔχων δύο ταῦτα
ἔθνη, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρὰ, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην,
ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος. ἐς ὃ στρατευσάμενος ἐπὶ

pro delicti modo poenâ multabat: eâque caussâ ex-
ploratores auscultatoresque per universam, cui im-
perabat, regionem habebat.

(101.) *Deioces* igitur solam *Medicam nationem* in
unam contraxit, eique imperavit. Cuius nationis tot
numero gentes sunt: Busae, Paraetaceni, Struchates,
Arizanti, Budii, Magi. Hae sunt tot Medorum gentes.
(102.) Fuit autem Deiocis filius PHRAORTES, qui,
mortuo Deioce postquam tres et quinquaginta annos
regnasset, suscepit imperium. Hic non contentus so-
lis imperare Medis, expeditionem in *Persas* suscepit,
hosque primos adgressus est, primosque imperio Me-
dorum subiecit. Deinde vero, quum esset horum duo-
rum populorum dominus, validi utriusque, Asiam
subegit, ab alio populo ad alium transiens. Postremo

τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων τούτους οἱ Νῖνον ἔχον, 10
καὶ ἦρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἦσαν μαμουνωμένοι
μέν συμμάχων, αἵτε ἀπείστεώντων, ἄλλως μέντοι ἑαυ-
τῶν εὖ ἤκοντες· ἐπὶ τούτους δὲ στρατευσάμενος ὁ Φραόρ-
της, αὐτὸς τε διεφθάρη, ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ
ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

- 103 Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Κυαξάρης
ὁ Φραόρτεω τοῦ Δηϊόκεω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν
ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων· καὶ πρῶτός τε
ἐλόχισε κατὰ τέλεια τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέ-
ταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους, καὶ 5
τοὺς τοξοφόρους, καὶ τοὺς ἰππέας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμῖξ
ἦν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσι-
ἔστι μαχεσάμενος, ὅτε νύξ ἡ ἡμέρῃ ἐγένετό σφι μα-

adversus *Assyrios* arma convertens, nempe *Assyrio-*
rum illos qui *Ninum* tenebant, quique, quum antea
omnibus imperassent, tunc sociis, quippe qui ab illis
defecerant, erant nudati, caeterum felici rerum sua-
rum statu utebantur; adversus hos postquam arma
convertit *Phraortes*, periiit et ipse, secundo et vicesi-
mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars
copiarum ipsius.

(103.) Mortuo *Phraorti* successit *CYAXARES*, *Phraor-*
tis filius, *Deiocis* nepos. Hic dicitur multo maiori-
bus suis fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit
milites et per cohortes distribuit, primusque ordina-
vit ut seorsim in acie staret unumquodque militum
genus, hastati, sagittarii, equites; quum prius omnia
promiscue pariter fuissent confusa. Idem hic est qui
cum *Lydis* bellum gessit, quo tempore in ipsa pugna

χρομένοισι· καὶ ὁ τὴν Ἄλυσ ποταμοῦ ἀνω Ἀσίην πα-
 10 σαν συστήσας ἑωυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἑωυτῷ
 ἀρχομένους πάντας, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νίνον, τιμα-
 ρέων τε τῷ πατρὶ, καὶ τὴν πόλιν ταύτην θέλων ἐξελεῖν.
 καὶ οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικα-
 τημένῳ τὴν Νίνον, ἐπῆλθε Σκυθέων στρατὸς μέγας·
 15 ἄγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μαδύης, Πρωτο-
 θύεω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν Ἀσίην, Κιμμερίους
 ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τούτοισι δὲ ἐπισπόμενοι
 Φεύγουσι, οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπίκοντο. Ἔστι 104
 δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν
 καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερέων εὐζώνῳ ὁδός. ἐκ δὲ
 τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι ἐς τὴν Μηδικήν,
 5 ἀλλὰ ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες·

diēs in noctem est conversus; quique totam supra
 Halyn fluvium Asiam sibi subiectam tenuit. Tum
 undique contractis copiis, quascumque sub potestate
 sua habebat, adversus Ninum arma convertit, pa-
 trem ulturus, et urbem hanc exscindere cupiens. At,
 superatis praelio Assyriis, dum Ninum circumsedidit,
 ingruit adversus eum ingens *Scytharum* exercitus,
 duce rege *Scytharum Madye*, *Protothyae* filio: qui
 in Asiam irruperant, quum Cimmericos ex Europa cie-
 cissent; quos dum fugientes persequiebantur, ita in
 Medicam terram pervenerunt. (104.) Est autem a
 Maeotide palude ad Phasin flumen atque Colchos
 expedito viatori iter triginta dierum: e Colchis vero
 non ita longo itinere perveniri potest in Mediam,
 sed unus duntaxat interiectus est populus, *Saspieres*;

τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μέν-
 τοι οἱ γε Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατύ-
 περθε ὁδὸν πολλῶ μακροτέρῃ ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιῇ
 ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμ-
 βαλόντες τοῖσι Σκύθησι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς 19
 ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν
 105 ἐπέσχον. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦϊσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεὶ τε
 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχος σφεας
 Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δώροισί τε καὶ λιτῇσι
 ἀποτρέπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε
 ἀναχωρέοντες ὀπίσω, ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκά- 5
 λωνι πόλει, τῶν πλεόνων Σκυθῶν παρεξελθόντων ἀσι-
 νέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες, ἐσύλησαν τῆς
 Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱερόν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱερόν, ὡς
 ἐγὼ πυνθανόμενος εὕρισκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱεῶν

quos ubi transieris, continuo Media occurrit. Scythæ
 tamen hac non irruperunt, sed aliâ viâ superiore et
 multo longiore, Caucasio monte ad dextram relicto.
 Ibi tum Medi cum Scythis congressi, praelioque su-
 perati, Asiae imperium amiserunt; *Scythæ* vero uni-
 versa *Asia* sunt *potiti*. (105.) Inde Aegyptum ver-
 sus intendebant viam: sed Syriam Palaestinam in-
 gressis occurrens Aegypti rex *Psammitichus*, mune-
 ribus precibusque effecit, ut ulterius non progrède-
 rentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriae
 oppidum; maximâ Scytharum parte sine maleficio
 praetergressâ, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris
 Coelestis templum despoliarunt. Est autem illud,
 quantum sciscitans intelligo, ex omnibus huius deae
 templis vetustissimum. Nam quod in Cypro est tem-

- 10 ὅσα ταύτης τῆς Θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱερὸν ἐν-
 Θεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι· καὶ τὸ ἐν
 Κυθήροισι Φοινικὲς εἰσὶ οἱ ἰδρυσάμενοι, ἐκ ταύτης τῆς
 Συρίας ἔόντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθῶν συλήσασι τὸ ἱερὸν
 τὸ ἐν Ἀσκάλωνι, καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέ-
 15 σκηψε ἡ Θεὸς Θήλειαν νοῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσὶ τε
 οἱ Σκύβαι διὰ τοῦτό σφέας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐωυ-
 τοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς δια-
 κέεται, τοὺς καλέουσι Ἐναρέας οἱ Σκύβαι. Ἐπὶ μὲν 106
 νυν ὀκτὼ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύβαι,
 καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ὀλιγωρίας ἀνά-
 στατα ἦν. χωρὶς μὲν γὰρ φόρων, ἐπρησσον παρ' ἐκά-
 5 στων τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ φόρου,
 ἤρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὃ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ
 τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινί-

CVI. 4. Φόρον ἐπρησσον lego, et dein τὸν ἕκαστ.

plum, hinc prodiit; quod ipsi etiam Cyprii confir-
 mant: et, quod Cytheris est, id Phoenices condide-
 runt, ex hac Syria oriundi. His autem *Scythis*, qui
 templum Ascalonis exspoliarunt, eorumque semper
 posteris, inflixit dea *muliebrem morbum*; ita quidem
 ut etiam Scythae dicant, ob hanc causam morbo hoc
 laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam
 terram conspici quo pacto adfecti sint, quos *Enareas*
 Scythae adpellant. (106.) Igitur octo et viginti an-
 nos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorum-
 que proterviam et contemptum omnia susque deque
 versa sunt. Nam, praeterquam quod tributum exige-
 bant a singulis quod singulis inposuerant, insuper
 etiam obequitantes rapiebant quod quique haberent.
 Sed horum quidem maiorem numerum *Cyaxares* et

σαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν. καὶ οὕτω
 ἀνεσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ
 καὶ πρότερον. καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον, (ὥς δὲ εἶλον, ἐν 10
 ἑτέροισι λόγοισι δηλώσω,) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχει-
 ρίους ἐποίησαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μαίρης. μετὰ
 δὲ ταῦτα, Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσεράκοντα
 ἔτεα, σὺν τοῖσι Σκύθαι ἦρξαν, τελευτᾷ.

- 107 Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης, ὁ Κυαξάρει παῖς, τὴν
 βασιληίην. καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὐνομα ἔθετο
 Μανδάνην. τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι
 τοσοῦτον, ὥστε πληῆσαι μὲν τὴν ἑωυτοῦ πόλιν, ἐπικα-
 τακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερέμενος δὲ τῶν 5
 μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη, παρ'
 αὐτέων αὐτὰ ἕκαστα μαθῶν. μετὰ δὲ, τὴν Μανδά-

Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtrunc-
 carunt: atque ita regnum receperunt *Medi*, et rerum,
 quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti.
 Tum vero et *Ninum* cepērunt, (quam quo pacto ce-
 perint, in aliis Historiarum libris exponam) et As-
 syrios, excepta Babylonica ditione, sub potestatem
 suam redegerunt. Post haec Cyaxares, postquam qua-
 draginta annos (simul numeratis his, quibus penes
 Scythas fuerat imperium) regnasset, fato functus est.

(107.) *Cyaxari* in regnum successit filius *ASTYAGES*.
 Huic nata erat filia, cui *Mandanae* inposuerat nomen:
 quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere,
 ut et urbs eius impleretur et tota inundaretur Asia.
 Quod somnium quum exposuisset illis ex Magorum
 numero, qui somniorum interpretationi dabant ope-
 ram, conterritus est, singula quaeque ab illis edo-

νην ταύτην, εοῦσαν ἤδη ἀνδρὸς ὠραίην, Μήδων μὲν τῶν
 ἑαυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ δίδοι γυναῖκα, δεδοικώς τὴν ὄψιν.
 10 ὁ δὲ Πέρση διδοῖ, τῷ οὐνομα ἦν Καμβύσης· τὸν εὕρισκε
 οικήης μὲν ἐόντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου· πολλῶ
 ἔνερθε ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου. Συνοικεούσης 108.
 δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὁ Ἀστυάγης τῷ πρῶ-
 τῷ ἐτεῖ εἶδε ἄλλην ὄψιν. ἐδόκει δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων
 τῆς θυγατρὸς ταύτης Φῦναι ἄμπελον· τὴν δὲ ἄμπελον
 5 ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ἰδὼν δὲ τοῦτο, καὶ ὑπερ-
 θέμενος τοῖσι ὄνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Πέρ-
 σέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα εοῦσαν. ἀπικομένην δὲ
 ἐφύλασσε, βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖ-
 ραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὄνειροπόλοι
 10 ἐσήμαινον, ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος

ctus. Tum deinde Mandanen, viro iam maturam, Me-
 dorum nuli, qui ipsius familiâ dignus fuisset, in ma-
 trimonium dedit, visum istud reformidans; verum
 Persae cuidam iunxit, cui nomen *Cambyses*, quem
 repererat quidem bonâ familiâ ortum, et tranquillo
 hominem ingenio, caeterum quem inferioris esse
 conditionis, quam mediocrem Medum, iudicaverat.
 (108.) Postquam domum duxit Cambyses Mandanen,
 primo anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei
 ex naturalibus huius filiae enasci vitis, eaque vitis
 universam obtinere Asiam. Quo de viso sibi oblato
 quum retulisset ad somniorum interpretes, arcessivit
 ex Persis filiam partui vicinam; eamque, postquam
 advenit, in custodia habuit, interimere cogitans pro-
 lem ex ea nascituram: nam ex viso illo significave-
 rant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae

βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. Ταῦτα δὴ ὦν Φυλασσόμενος
 ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἄρπα-
 γον, ἄνδρα οἰκῆϊον, καὶ πιστότατόν τε Μήδων, καὶ
 πάντων ἐπίτροπον τῶν ἑωυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιαύδε· „ Ἄρ-
 „ παγε, πρῆγμα τὸ ἂν τοι προσθέω, μηδαμᾶ παρα- 15
 „ χρήσῃ· μηδὲ ἐμέ τε παραβάλλῃ, καὶ ἄλλους ἐλόμε-
 „ νος; ἐξ ὑστέρης σοὶ ἑωυτῷ περιπέσης. λάβε τὸν Μαν-
 „ δάνη ἔτεκε παῖδα· φέρων δὲ ἐς σεαυτοῦ, ἀπόκτεινον·
 „ μετὰ δὲ, θάψον τρόπῳ ὅτεω αὐτὸς βούλῃαι.“ Ὁ
 δὲ ἀμείβεται· „ ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτέ. καὶ πα- 20
 „ ρεῖδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν, Φυλασσόμεθα δὲ ἐς
 „ σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν.
 „ ἀλλ' εἴ τοι Φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρὴ δὴ, τό
 109 „ γε ἐμὸν, ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως.“ Τούτοισι ἀμει-

huius, loco ipsius, regno esse potiturum. Haec igitur
 cavens *Astyages*, simul atque natus erat *Cyrus*,
 vocatum ad se *Harpagum*, virum sibi familiarem, et
 Medorum fidissimum, cui res suas crederet omnes,
 his compellavit verbis: *Harpage, quod tibi com-*
mitto negotium, id cave ne ullo pacto neglectim
tractes, neve me decipias, aliisque hominibus stu-
dens, tuis ipse artibus dehanc capiaris. Cape quem
Mandana peperit puerum; et domum tuam depor-
tatum occide; dein, quoquo modo volueris sepe-
lito. Respondit ille: *Nec aliàs, ὁ Rex, vidisti in*
hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset;
cavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in
te delinquamus. Quare si tibi gratum est, hoc ita
feri; oportet nempe, quod in me est, idoneam
operam praestare. (109.) Hoc dato responso Har-

ψάμενος ὁ Ἄρπαγος, ὥς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἥϊε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἑωυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυά-
5 γέος ρηθέντα λόγον. ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει· „Νῦν ἄν
„τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιέειν;“ Ὁ δὲ ἀμείβεται· „Οὐκ
„ἦ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης· οὐδ' εἰ παραφρονήσει τε καὶ
„μανεῖται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἔγωγε προσθή-
„σομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς Φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω.
10 „πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ φονεύσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι
„συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστι
„γέρον, καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου. εἰ δὲ θελήσει, τοῦ-
„του τελευτήσαντος, ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆ-
„ναι ἢ τυραννίς, ἥς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο
15 „τί ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος;
„ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλέος εἵνεκα ἐμοὶ, δεῖ τοῦτον τε-

pagus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut mortui solent, abiit flens domum suam: quo ubi venit, sermonem omnem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. Cui illa, *Nunc ergo, inquit, quidnam facere cogitas?* Et ille: *Non quemadmodum mandavit Astyages; nec, si vel peius, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati eius obsequar, nec huius caedis minister ero. Multis autem de caussis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et aetate provectus est Astyages, proleque caret mascula. Quod si igitur post illius obitum in hanc filiam regnum transiturum est, cuius nunc puerum per me vult occidere, quid aliud mihi supererit nisi ut hoc facto in summum discrimen adducar? Verumta-*

„λευτῶν τὸν παῖδα· δεῖ μὲν τοι τῶν τινὰ Ἀστυάγεος.
 110 „αὐτοῦ Φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν.“ Ταῦτα
 εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἐπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων
 τῶν Ἀστυάγεος τὸν ἡπίστατο νομᾶς τε ἐπιτηδεατάτας
 νέμοντα, καὶ οὔρεα θηριωδέστατα· τῷ οὐνομα ἦν Μι-
 τραδάτης, συνοίκεε δὲ τῇ ἐαυτοῦ συνδούλῳ· οὐνομα δὲ 5
 τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε, Κυνῶ, κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν· κατὰ δὲ τὴν Μηδικήν, Σπακῶ. τὴν γὰρ
 κύνᾳ καλέουσι σπάκα Μῆδοι. αἱ δὲ ὑπώρεαί εἰσι τῶν
 οὔρεων ἔνθα τὰς νομὰς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βου-
 κόλος, πρὸς βορέῳ τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατᾶνων, καὶ 10
 πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου. ταύτῃ μὲν γὰρ ἡ Μηδι-
 κή χώρα πρὸς Σασπείρων ὄρεϊν ἔστι κάρτα, καὶ ὑψηλή
 τε καὶ ἰθῆσι συνηρεφής· ἡ δὲ ἄλλη Μηδική χώρα ἔστι
 πᾶσα ἀπέδος. ἐπεὶ ὧν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ κα-

men meae ipsius salutis caussâ necesse est ut moriatur hic puer: oportet autem ut interfector eius sit non aliquis meorum, sed ex ipsius Astyagis ministris. (110.) His dictis, protinus nuncium misit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat pascua habere maxime idonea, et montes feris frequentissimos. Nomen huic erat Mitradates, uxorem autem habebat conservam, cui nomen, graeca lingua, *Cyno*; Medorum vero idiomate, *Spaco*: *canem* enim *spaca* dicunt Medi. Saltus autem montium, ubi boum pascua habebat hic bubulcus, ad septemtriones erant Ecbatanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim in tractu, quem Saspirei incolunt, montosa admodum est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqua vero Media plana est omnis. Vocatus igitur bubulcus post-

- 15 λεόμενος ἀπίκετο, ἔλεγε ὁ Ἄρπαγος τὰδε· „Κελεύει
 „σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα, θείναι ἐς
 „τὸ ἐρημώτατον τῶν οὐρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαθβα-
 „ρείῃ. καὶ τὰδε τοι ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἣν μὴ ἀποκτείνης
 „αὐτό, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὁλέθρῳ τῷ κα-
 20 „κίστῳ σε διαχρήσεσθαι· ἐπορᾶν δὲ ἐκκείμενον διατέ-
 „ταγμαί ἐγώ.“ Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος, καὶ 111
 ἀναλαβὼν τὸ παιδίον, ἦε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν, καὶ
 ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ
 γυνή, ἐπίτεξ· εὐῶσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαί-
 5 μονα τίκτει, οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν
 δὲ ἐν Φροντίδι ἀμφότεροι ἀλλήλων πέρι· ὁ μὲν, τοῦ
 τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδέων· ἡ δὲ γυνή, ὅτι οὐκ ἐωθώς
 ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. ἐπεὶ τε

quam nullâ interpositâ morâ advenit, haec ei dixit
 Harpagus: *Iubet te Astyages hunc puerulum su-
 mere, et loco maxime deserto montium deponere,
 ut quam citissime pereat. Et hoc praeterea me
 iussit tibi praedicere, nisi illum occideris, sed
 quocumque modo superstitem esse curaveris, pes-
 simo exitio te periturum. Mihi autem iniunctum
 est, ut expositum inspiciam.* (111.) His auditis
 bubulcus, accepto puero, rediit eâdem viâ, et ad
 stabula pervenit. Forte autem fortunâ accidit, ut
 pastoris etiam huius uxor, quum per totum diem
 parturiisset, tunc pepererit, quum pastor in urbem
 esset profectus. Erant autem anxii uterque alterius
 causâ, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod
 alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ip-
 sius maritum. Ut vero ex itinere redux adstitit pastor,

δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή,
 εἶρετο προτέρη, ὅτι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος με- 10
 ταπέμψαιτο. ὁ δὲ εἶπε· „ὦ γυναῖ, εἰδὼν τε ἐς πό-
 „λιν ἔλθων καὶ ἤκουσα τὸ μὴ τε ἰδεῖν ὄφελον, μὴ τέ
 „κοτε γενέσθαι ἐς δεσπότεας τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν
 „πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχετο· ἐγὼ δὲ ἐκπλα-
 „γείς, ἥϊα ἔσω. ὥς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, ὁρέω παιδίον 15
 „προκείμενον, ἀσπαῖζόν τε καὶ κραυγαζόμενον, κεκοσ-
 „μημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἄρπαγος δὲ
 „ὥς εἶδε με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ
 „παιδίον, οἴχεσθαι φέροντα, καὶ θείναι ἔνθα θηριω-
 „δέστατον εἴη τῶν οὐρέων· φᾶς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν 20
 „ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μὴ σφεα
 „ποιήσαιμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν, ἔφερον, δοκέων τῶν
 „τινος οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα ἔνθεν

tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior
 ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum
 ad se vocasset Harpagus. Tum ille, *O mulier*, in-
 quit, *urbem ingressus vidi audivique quae num-*
quam videre me fas erat, nec umquam cadere de-
bebant nostros in dominos. Tota Harpagi domus
fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut
primum intravi, vidi puerulum in medio positum,
palpitantem clamitantemque, auro et variegata
veste ornatum. Harpagus ut me conspexit, iussit
acceptum ocysus puerum asportare, in locoque feris
maxime obnoxio montium deponere; Astyagem
esse dicens, qui hoc mihi iniungeret, multas adii-
ciens minas ni mandata exsequeretur. Et ego sumens
puerum asportavi, ratus esse alicuius e domesti-

- 25 „ γε ἦν. ἐθάμβεον δὲ ὄρεων χρυσῶ τε καὶ εἵμασι κα-
 „ κοσμημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθμόν κατεστεῶτα ἐμ-
 „ Φανέα ἐν Ἀρπάγου. καὶ πρόκα τε δὴ κατ' ὁδὸν πυν-
 „ θάνομαι τὸν πάντα λόγον θρασέοντος, ὃς ἐμὲ προ-
 „ πέμπων ἔξω πόλιος, ἐνεχείρισε τὸ βρέφος· ὡς ἄρα
 „ Μανδάνης τε εἷη παῖς τῆς Ἀστυάγους θυγατρὸς, καὶ
 30 „ Καμβύσειω τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλε-
 „ ται ἀποκτεῖναι. νῦν τε ὁδε ἐστί. “ Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλε- 112
 „ γε ὁ βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ, ὡς
 „ εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐεῖδές ἐόν, δακρύσασα,
 „ καὶ λαβομένη τῶν γυνάτων τοῦ ἀνδρός, ἔχρηζε μηδεμίῃ
 5 τέχῃ ἐκθεῖναι μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως
 „ αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφοιτήσῃν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρ-
 „ πάγου ἐποψομένους· ἀπολέεσθαι τε κάκιστα, ἢ μὴ

cis; numquam enim exputare potuissem unde esset. Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad haec vero planctum manifestum in Harpagi aedibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerulum Mandanâ natum, Astyagis filiâ, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidi eum iubere. Et ecce hîc ille est! (112.) Haec dicens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrymans genuaque complectens mariti, oravit ut neutiquam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, rem inspecturos; seque misere periturum, nisi imperata fecisset. Mulier, ut viro non persuasit, iterum

σΦεα ποιήσῃ. ὥς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα
λέγει ἡ γυνὴ τάδε· „Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν
„μὴ ἐκβεῖναι, σὺ δὲ ᾧδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη 10
„ὀφθῆναι ἐκκείμενον· τέτοκα γὰρ καὶ ἐγώ, τέτοκα δὲ
„τεθνεὸς· τοῦτο μὲν φέρων πρόθεσ, τὸν δὲ τῆς Ἀστυά-
„γεος θυγατρὸς παῖδα ὥς ἐξ ἡμέων ἑόντα τρέφωμεν·
„καὶ οὕτω οὔτε σὺ ἀλώσθαι ἀδικέων τοὺς δεσπότεας,
„οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται. ὁ τε γὰρ τεθνεὸς 15
„βασιλικῆς ταφῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέει
113 „τὴν ψυχὴν.“ Κάρτα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ
παρεόντα εὖ λέγειν ἡ γυνή, καὶ αὐτίκα ἐποίησε ταῦτα.
τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδι-
δοῖ τῇ ἑαυτοῦ γυναικί· τὸν δὲ ἑαυτοῦ, ἑόντα νεκρὸν, λα-
βὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· κόσμή- 5
σας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, φέρων ἐς τὸ

haec ei verba fecit: Quoniam ergo persuadere tibi,
ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique
necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac.
Nempe et ego peperī, et quidem mortuum enixa
sum. Hunc tu asporta, et expone; puerum vero
filiae Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita
nec tu convinceris deliquisse adversus heros no-
stros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus
enim regiam consequetur sepulchrum; et, qui su-
perstes est, vitam non amittet. (113.) Optime ad
rem praesentem dicere mulier visa est pastori, et
statim rem est exsecutus. Quem puerum morti tradi-
turus adtulerat, eum tradidit uxori: suum vero, qui
mortuus erat, in vas illud, in quo alterum adtulerat,
inposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in

57, 87.

ἐρημότατον τῶν οὐρέων τιθεῖ. ὥς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παι-
 δῶ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἥτε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν
 τινα προβάσκων Φύλακον αὐτοῦ καταλιπών. ἐλθὼν δὲ
 10 ἐς τοῦ Ἀρπάγου, ἀποδεικνύει ἔφη ἐτοῖμος εἶναι τοῦ
 παιδίου τὸν νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν ἐωυτοῦ
 δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδε τε διὰ τούτων, καὶ
 ἔβαλε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ τὸ μὲν ἐτέθαπτο·
 τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κῦρον ὀνομασθέντα, παραλα-
 15 βούσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, ὄνομα ἄλλο κοῦ
 τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη.
 Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, προῆγμα ἐς αὐτὸν 114
 ποιόνδε γεγόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν
 τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὗται, ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων
 ἡλίκων ἐν ὁδῷ· καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἶλοντο ἐωυτῶν
 5 βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπικλήσικ

desertissimam regionem montium deportatum expo-
suit. Postquam in tertium diem expositus infans fuit,
in urbem proficiscitur pastor, subbulborum ali-
quo custode illius relicto; et ad Harpagum ingressus,
paratum se esse, ait, cadaver pueruli ostendere.
 Harpagus, missis satellitum suorum fidissimis, per
 hos inspexit, sepelivitque pastoris puerum. Quo se-
 pulpto, illum qui postmodum *Cyrus* adpellatus est
 sumsit enutrivitque pastoris uxor; aliud ei nomen;
 non *Cyri*, inponens.

(114.) Is quum decem annorum esset puer, res
 quaedam accidit huiusmodi, quae eum cognitum fe-
 cit. Ludebat in eo vico, in quo erant boum greges
 quos diximus, ludebat autem in via publica: et pueri
 cum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem

παῖδα. ὁ δὲ αὐτέων διέταξε τοὺς μὲν, οἰκίας οἰκοδομέειν·
 τοὺς δὲ, δορυφόρους εἶναι· τὸν δὲ κου τινα αὐτέων, ὀφθαλ-
 μὸν βασιλέος εἶναι· τῷ δὲ τινι, τὰς ἀγγελίας ἐσφέρειν
 ἐδίδου γέρας· ὥς ἐκάστῳ ἔργον προστάσσαν. εἰς δὲ τού-
 των τῶν παιδῶν συμπαίζων, ἑὼν Ἀρτεμβάρεος παῖς, 10
 ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι· οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσ-
 ταχθέν ἐκ τοῦ Κύρου· ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους
 παῖδας διαλαβείν. πειθομένων δὲ τῶν παιδῶν, ὁ Κῦρος
 τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων. ὁ δὲ,
 ἐπεὶ τε μετέβη τάχιστα, ὥς γε δὴ ἀνάξια ἑωυτοῦ πα- 15
 θῶν, μᾶλλον τι περιημέκτεε· κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν,
 πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἡγήσας,
 λέγων δὲ οὐ Κύρου, (οὐ γὰρ κω ἦν τοῦτο τὸννομα,)
 ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. Ὁ
 δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὥς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυά- 20

*pastoris filium vulgo nominabant. Ille igitur horum
 aliis partes distribuebat aedificandi domos, aliis ut
 essent satellites, uni etiam eorum ut esset Regis oculus,
 alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque
 ita singulis proprias adsignaverat partes. Quum au-
 tem unus horum puerorum, colludens cum reliquis,
 qui erat Artembarei filius, nobilis inter Medos viri,
 mandatis Cyri non parvisset; iussit Cyrus alios pue-
 ros medium illum comprehendere. Qui quum ei mo-
 rem gessissent, aspere admodum Cyrus tractavit pue-
 rum. Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime
 offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem
 abiit; et apud patrem de his, quae ei a Cyro accidis-
 sent, acriter est conquestus; non a Cyro dicens, nec
 enim iam tum erat ei hoc nomen, sed a filio bubulci*

γά, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρήγμα-
τα ἔφη πεπονθέναι, λέγων· „ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ
„σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς, ὥδε περιῦβρίσμε-
„θα.“ (δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.) Ἀκούσας 115
δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί
τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρους εἵνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε
βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεὶ τε δὲ παρῆσαν ἀμφοτέ-
ροι, βλέψας πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀστυάγης, ἔφη· „Σὺ
„δὴ, ἐὼν τοῦδε τοιοῦτου ἐόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν
„τοῦδε παῖδα, ἐόντος πρώτου παρ’ ἐμοί, αἰεκέει τοιῇδε
„περισπῆν;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο ὥδε· „ὦ δέσποτα,
„ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. οἱ γὰρ με ἐκ
10 „τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες, σφέων
„αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα. ἐδόκεον γὰρ σφί εἶναι ἐς

Astyagis. Et Artembares ira excandescens regem e
vestigio adiit, filium secum ducens, et indigna se
passum esse aiebat, dicens: *O rex, a tuo servo,*
bubulci filio, in hunc modum (hic humeros filii
ostendebat) *contumeliā sumus adfecti.* (115.) Haec
audiens conspiciensque *Astyages*, quum vellet hono-
ris Artembaris gratiā ulcisci filium, arcessivit bubul-
cum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, Cyrum
intuitus *Astyages* ait: *Tu vero, quum sis huius ta-*
lis hominis gnatus, ausus es filium huius viri,
qui apud me principe loco est, ita contumeliose
tractare! Cui Cyrus respondit: *At equidem, ὁ δο-*
mine, cum eo sic egi non iniuriā. Nam colluden-
tes ex vico nostro pueri, quorum in numero hic
fuit, regem me constituerant: visus enim illis

- „τοῦτο ἐπιτηδεύατος. οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπι-
 „τασθόμενα ἐπετέλεον· οὗτος δὲ ἀνηκούστέε τέ, καὶ
 „λόγον εἶχε οὐδένα· ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ἂν δὴ
 „τοῦδε εἴνεκα ἄξιός τευ κακοῦ εἰμι, ὧδέ τοι πάρεμι.“ 15
 116 Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς, τὸν Ἀστυάγεα ἐσῆλθε
 ἀνάγνωσθαι αὐτοῦ· καὶ οἱ ὅ τε χαρακτήρ τοῦ προσώ-
 που προσφύρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἑαυτὸν, καὶ ἡ ὑπόκρισις
 ἐλευθερωτέρη εἶναι· ὃ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ
 τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. ἐκπλαγεῖς δὲ τούτοις, 5
 ἐπὶ χρόνον ἀφθογγος ἦν. μόγις δὲ δὴ κοτε ἀνενοιχθεὶς,
 εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρεια, ὥνα τὸν βου-
 κόλον μῦνον λαβαὶν βασιάνῃ· „Ἀρτέμβαρεις, ἐγὼ
 „ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μη-
 „δὲν ἐπιμέμψεσθαι.“ Τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρεια πέμ- 10

*eram ad hoc maxime idoneus. Igitur reliqui pueri
 imperata faciebant; at hic dicto non erat au-
 diens, et mandata nihili faciebat; quare ad ex-
 tremum poena ei inflicta est. Quod si ergo huius
 rei caussâ malum aliquod commerui, en tibi prae-
 sto sum! (116.) Haec dum puer locutus est, subiit
 Astyagem ut illum agnosceret; quum et faciei spe-
 cies convenire cum sua videretur, et responsum csse
 liberaliûs, et tempus expositionis cum aetate pueri
 videretur congruere. Quibus rebus percussus, ali-
 quantum temporis continuit vocem. Aegre tandem
 se recipiens, volensque Artembarem dimittere, quo
 pastorem solum secum relictum posset percunctari:
 Artembares, inquit, haec equidem ita confecturus
 sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo con-
 queramini. Dimisso Artembare, Cyrus in interiora*

πει' τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ Θεράποντες, κελεύσαν-
 τος τοῦ Ἀστυάγεος. ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος
 μῦνος, μουνωθέντα δὲ αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθεν
 λάβοι τὸν παῖδα, καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς; ὁ δὲ ἐξ ἑωυ-
 15 τοῦ τε ἔφη γεγονέναι, καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ἔτι εἶναι
 παρ' ἑωυτῷ. Ἀστυάγης δέ μιν οὐκ εὖ βουλευέσθαι
 ἔφη, ἐπιθυμέοντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι·
 ἅμα τε λέγων ταῦτα, ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροισι λαμ-
 βάνειν αὐτόν. ὁ δὲ, ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας, οὕτω
 20 δὴ ἔφαινε τὸν ἑόντα λόγον. ἀρχόμενος δὴ ἀπ' ἀρχῆς
 διεξήκει, τῇ ἀληθείᾳ χρεώμενος· καὶ κατέβαινε ἐς λιτάς
 τε, καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κελεύων ἔχειν αὐτόν. Ἀστυά- 117
 γης δὲ, τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθείην ἐκφώναντος, λό-
 γον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποίητο· Ἀσπάγῳ δὲ καὶ μεγά-
 λως μεμφόμενος, καλεῖν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέ-

• aedium introducunt famuli iussu Astyagis. Iamque
 solum relictum pastorem interrogavit Astyages, pue-
 rum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi
 tradidisset: et ille ex se progenitum, ait, matrem-
 que pueri adhuc domi suae vivere. Astyages vero,
 non bene illum sibi consulere, inquit, qui velit
 tormentis ad confitendum adigi: dumque haec lo-
 quitur, signum dat satellitibus ut corripiant homi-
 nem. Tum ille, tormentis expromtis, ita demum
 rem, ut erat, declaravit: nempe a principio orsus,
 omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; de-
 nique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex da-
 ret, oravit. (117.) Astyages, postquam verum pa-
 stor esset confessus, iam minorem rationem culpae
 eius habuit; sed Harpago vehementer indignatus, ius-

λευε. ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἄρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυά- 5
 γης. „Ἄρπαγε, τέω δὴ μόρω τὸν παῖδα κατεχρήσαιο,
 „τόν τοι παρίδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς;“
 Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἔοντα, οὐ
 τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος αἰσίσκη-
 ται· ἀλλὰ λέγει τάδε. „ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε πα- 10
 „ρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν ὅπως σοί τε
 „ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σέ γινόμενος ἀνα-
 „μάρτης, μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ, μήτε αὐτῷ σοι εἶην
 „αὐθέντης. ποιέω δὴ ὧδε. καλέσας τὸν βουκόλον τόν-
 „δε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, φάς σέ τε εἶναι τὸν κε- 15
 „λεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε, οὐκ
 „εἰψυδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι
 „τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θείναι μιν ἐς ἐρήμον
 „σῆρος, καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευ-

sit satellites eum vocare. Qui ubi adfuit, quaesivit ex
 eo Astyages: *Harpagē, quonam genere mortis in-*
terfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea
natum. Harpagus; quum pastorem videret intus esse,
 non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus
 caperetur; sed in hunc modum locutus est. *O rex,*
postquam puerum accepi, deliberavi mecum, an-
quirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem,
et, dum apud te culpā vacarem, nec filiae tuae,
nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. Igitur ita
statui agendum. Pastori huic, ad me vocato, tra-
didi puerum, dicens te esse qui illum occidi iube-
res: atque hoc dicens, non sum mentitus; tu enim
ita iusseras. Tradidi autem ei hoc modo, ut man-
daverim, exponeret illum in deserto monte, et ma-

20 „πῆσει· ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ τὰδε ἐπιτε-
 „λέα ποιήσῃ. ἐπεὶ τε δὲ, ποιήσαντος τούτου τὰ κελευά-
 „μενα, ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων
 „τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔβαιψά
 „μιν. οὕτως ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πρήγματος
 25 „τούτου· καὶ τοιούτῳ μὲν ὁρῶν ἐχρήσατο ὁ παῖς.“

Ἄρπαγος μὲν δὴ τὸν ἱὸν ἔφαινε λόγον. Ἀστυάγης 118
 δὲ, κρύπτων τὸν οἱ ἐνείχῃ χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶ-
 τα μὲν κατάπερ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ
 πῆγμα, πάλιν ἀπηγγέτο τῷ Ἀρπάγῳ· μετὰ δὲ, ὡς
 5 οἱ ἐπαλλλόγητο, κατέβαινε λέγων, ὡς „περίσσι τε ὁ
 „παῖς, καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πε-
 „ποιημένῳ, ἔφη λέγων, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον
 „μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ
 „ἐν ἑλαφρῷ ἐποιεῦμην. ὡς ὦν τῆς τύχης εὖ μετεστεώ-

neret observaretque donec vitam finiisset; multa huic comminatus, nisi haec effecta dedisset. Postquam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eunuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta haec res, talique fato functus est puer.

(118.) Sic igitur Harpagus ex vero rem exposuit. Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob id factum animo conceptam habebat, primum ei rursus narravit rem prouti ex bubulco ipse audiverat; tum, postquam ei hoc repetiisset, ad extremum dixit, superesse puerum, et, quae facta sint, bene habere. Etenim (sic perrexit dicere) admissum in hunc puerum facinus et graviter ipse dolebam, et, quod in filiae meae offensionem incurrissem, haud leviter

„σης, τοῦτο μὲν, τὸν σεωυτοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ 10
 „τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα· τοῦτο δέ, (σῶστρα γὰρ τοῦ
 „παιδὸς μέλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμῇ αὐτῇ προσκέ-
 119 „ται,) παρίσθι μοι ἐπὶ δεῖπνον.“ Ἄρπαγος μὲν, ὡς
 ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας, καὶ μεγάλα ποιησάμε-
 νος ὅτι τε ἡ ἀμαρτὰς οἱ ἐς δέον ἐγεγόνει, καὶ ὅτι ἐπὶ
 τύχῃσι χρηστῇσι ἐπὶ δεῖπνον κέκλητο, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία.
 ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἣν γὰρ οἱ παῖς εἰς μούνος, .5
 ἕτεια τρεῖς καὶ δέκα· κου μάλιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκ-
 πέμπει, ἰέναι τε κελεύων ἐς Ἀστυάγειος, καὶ ποιέειν
 ὅ·τι ἂν ἐκεῖνος κελεύῃ. αὐτὸς δὲ περιχαρὴς ἔων, φράζει
 τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. Ἀστυάγης δέ, ὡς οἱ ἀπί-
 κето ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφάξας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέ- 10
 λεα διελὼν, τὰ μὲν ᾤπησε, τὰ δὲ ἔψῃσε τῶν κρεῶν.

*ferebam. Nunc ergo feliciter conversâ fortunâ, tu
 tuum filium mitte ad hunc puerum recens adve-
 nam; et ipse mihi ad coenam adesto, nam pro ser-
 vato puero sacra diis, ad quos hic honos pertinet,
 sum factururus. (119.) His auditis Harpagus adora-
 vit regem, et admodum gratulatus sibi, quod et de-
 lictum commode ipsi cessisset, et quod felicibus au-
 spiciis ad coenam esset vocatus, domum rediit. Quam
 ubi ingressus est, protinus filium, quem habuit uni-
 cum, tredecim fere annos natum, emittit, adire iu-
 bens Astyagis aedes, et facere quidquid ille iussisset.
 Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quae
 evenissent. At Astyages, ut ad eum venit Harpagi
 filius, iugulavit eum, et membratim concidens cor-
 pus, partim assavit carnes, partim elixavit; easque
 postquam recte paratae fuerunt, in promptu habuit.*

εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος, εἶχε ἐτοῖμα. ἐπεὶ τε δὲ, τῆς
ώρης γινομένης τοῦ δείπνου, παρήσαν οἱ τε ἄλλοι δαι-
τυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ
15 Ἀστυάγει παρετιθέατο τράπεζαι ἐπιπλέαι μηλείων
κρεῶν Ἀρπάγῳ δὲ, τοῦ παιδὸς τοῦ ἑαυτοῦ, πλὴν κε-
φαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τὰλλα
πάντα ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκα-
λυμμένα. ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκεε ἄλῃς ἔχειν τῆς
20 βοῆς, Ἀστυάγης εἶρετό μιν, εἰ ἡσθῆναι τι τῇ θοίνῃ. Φα-
μένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ἡσθῆναι, παρέφερν,
τοῖσι προσέκειτο, τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκα-
λυμμένην, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας Ἀρπαγον
δὲ ἐκέλευον προστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν
25 τὸ βούλεται αὐτέων. πειθόμενος δὲ ὁ Ἄρπαγος, καὶ
ἀποκαλύπτων, ὁρᾷ τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα· ἰδὼν δὲ,

Tum, ubi coenae adfuit hora, quum convenissent et reliqui convivae et Harpagus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensae carnibus agninis referatae; Harpago vero partes omnes corporis filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedibusque: haec enim seorsim in canistro reposita erant contexta. Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat Harpagus, quaesivit ex eo Astyages, *numquid delectatus esset epulo*: qui ubi respondit, *valde quidem se eo esse delectatum*, adtulerant, quibus id mandatum erat, caput pueri obtectum, et manus pedesque; et adstantes iusserunt Harpagum detegere, sumereque ex eis quidquid libuisset. Harpagus obtemperans, ubi detexit, conspicit filii sui reliquias: quo quidem spectaculo non consternatus est, sed sui compos mansit.

οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑωυτοῦ γίνεται. εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, εἰ γινώσκει ὅτευ θηρίου κρέα βεβρώκοι. ὁ δὲ καὶ γινώσκειν ἔφη, καὶ ἀρεστόν εἶναι πᾶν τὸ ἀν βασιλεὺς ἔρδη. τούτοις δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλα- 30
βῶν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἥτε εἰς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἀλίσσας θάψειν τὰ πάντα.

120 Ἀσπάγων μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε. Κύρου δὲ περὶ βουλευῶν, ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἔκριναν οἱ τὴν ὄψιν· οἱ δὲ κατὰ ταυτὰ εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα· εἰ 5
ἐπέζωσεν καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. Ὁ δὲ ἀμειβεται αὐτοὺς τοῖσδε· „Ἔστι τε ὁ παῖς, καὶ περίσσι· καὶ
„μιν, ἐπ’ ἀγροῦ διατρώμενον, οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες
„ἐστήσαντο βασιλέα. ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ ἀληθεῖ

Quaesivit autem ex eo Astyages, cognosceretne cuius ferae carnes comedisset? Cui ille, et noscere se, respondit; et placere debere quidquid rex fecisset. Hoc dato responso, sumtis secum reliquis carnibus, domum abiit; inde collectas, puto, reliquias cunctas humaturus.

(120.) Hac ultione de Harpago captâ, de Cyro deliberans Astyages, eosdem vocavit magos, qui ei insomnium in istam partem interpretati erant. Qui ubi convenerunt, quaesivit ex iis, quam in partem interpretati essent insomnium? Illi vero eodem modo responderunt; dicentes, in fatis fuisse ut regnaret puer, si in vita mansisset, nec ante tempus decessisset. Excepit Astyages: Atqui vivit puer, et superest: et rure agentem pueri eiusdem pagi re-

- 10 „λόγῳ βασιλείης, ἐτελέωσε ποιήσας. καὶ γὰρ δορυ-
 „φόρους, καὶ θυρωροὺς, καὶ ἀγγελιηφόρους, καὶ τὰ
 „λοιπὰ πάντα διατάξας εἶχε. καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα
 „φαίνεται φέρειν;“ Εἶπαν οἱ μάγοι· „Εἰ μὲν περισσὴ
 „τε, καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινός,
 15 „θάρσει τε, τούτου εἵνεκα, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ
 „γὰρ ἔτι τὸ δεύτερον ἄρξει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν
 „λογίων ἡμῖν ἓνια κεχώρηκε· καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων
 „ἐχόμενα, τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται.“ Ἀμείβεται
 „Ἀστυάγης τοῖσδε· „Καὶ αὐτὸς, ὦ μάγοι, ταύτῃ πλεῖ-
 20 „στος γνώμῃ εἰμὶ, βασιλῆος ὀνομασθέντος τοῦ παιδός,
 „ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον, καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι
 „δεινὸν οὐδὲν ἔτι. ὅμως μὲν γε τοι συμβουλεύσατέ μοι,
 „εὐ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι

CXX. 12. εἶχε. Vulgo ἤρχε, regnabat.

gem elegerunt: atque ille, quaecumque faciunt vere nominati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et ianitores, et internuncios, et qui reliquis praees- sent muneribus, habuit constitutos. Et nunc, quor- sum vobis haec valere videntur? Responderunt ma- gi: Si superest puer, et regnavit non praemeditato, confide hactenus; et bono esto animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quiddam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quae de genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile quidpiam subinde desinunt. Ad haec Astyages, Et ipse ego, inquit, ὦ magi, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere insomnium, nec eum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, probe omnia circumspicientes, consulite mihi, quid fu-

„οἴκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν.“ Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μά-
 γοι· „ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ 25
 „ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. κύνως μὲν γὰρ αἰλ-
 „λοτριοῦται, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιούσα, ἔοντα
 „Πέρσῃν καὶ ἡμεῖς, ἔοντες Μῆδοι, δουλούμεθά τε, καὶ
 „λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἔοντες ξεῖνοι·
 „σέο δ' ἐνεστεῶτος βασιλῆος, ἔοντος πολίτῃω, καὶ ἄρ- 30
 „χομεν τὸ μέρος, καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχο-
 „μεν. οὕτω ὦν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς
 „προσπτόον ἐστί. καὶ νῦν εἰ φοβερόν τι ἐωρῶμεν, πᾶν
 „ἂν σοι προσφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπ-
 „νίου ἐς Φλαῦρον· αὐτοὶ τε θαρσέομεν, καὶ σοὶ ἕτερα 35
 „τοιαῦτα παρακελεύομεθα· τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ
 „ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γει-

*turum sit tutissimum et domui meae et vobis. Tum
 magi: Nostrā etiam, inquit, plurimi interest,
 ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alie-
 natur illud, si in hunc puerum transit, qui est
 Persa: et nos, Medi quum simus, servituri sumus,
 et nulla in existimatione erimus apud Persas, ut-
 pote extranei. Te vero manente Rege, qui popula-
 ris es noster, et regnamus ex nostra parte, et
 magnos a te honores obtinemus. Ita igitur omnino
 et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc,
 si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta
 tibi praedicturi eramus: at, quum in rem exilem
 exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut
 idem facias hortamur. Hanc vero puerum e con-
 spectu dimitte in Persas et ad suos parentes.*

„ναμένους.“ Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἐχάρη 121
τε, καὶ καλέσας τὸν Κῦρον, ἔλεγέ οἱ τάδε· „ὦ παῖ,
„σὲ γὰρ ἐγὼ δι' ὅψιν ὀνείρου οὐ τελέην ἡδίκεον, τῇ
„σιωντοῦ δὲ μοίρῃ περὶεῖς· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρ-
5 „σας, πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ,
„πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις, οὐ κατὰ Μιτρα-
„δάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.“

Ταῦτα εἶπας ὁ Ἀστυάγης, ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. 122
νοστήσαντα δὲ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία, ἐδέ-
ξαντο οἱ γεινάμενοι καὶ δεξάμενοι, ὡς ἐπύθοντο, με-
γάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε
5 τελευτῆσαι· ἰστόρεόν τε ὅτῳ τρόπῳ περιγένοιτο. ὁ δὲ
σφι ἔλεγε, Φὰς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρ-
τηκέναι πλεῖστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν

(121.) His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se
vocatū his verbis compellat: *O puer, ego propter
vanum insomniū visum iniuriā te adfeci; tu vero
tuo fato superes. Nunc igitur, quod felix tibi at-
que faustum sit, abi in Persas; quo qui te comi-
tentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem
ibi et matrem invenies, non eius sortis cuius sunt
Mithradates bubulcus illiusque uxor.*

(122.) Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum.
Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere paren-
tes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehе-
menti cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus
a partu vitam finisse arbitrantur: percunctatique
sunt, quonam pacto superfuerit. Et ille rem expo-
suit; dicens, *se ipsum antea nescivisse, sed pluri-
mum a vero aberrasse; in itinere autem omnia,*

ἑωυτοῦ πάθην. ἐπίστασθαι μὲν γάρ, ὡς Βουκόλου τοῦ
 Ἀστυάγεος εἶη παῖς· ἀπὸ δὲ τῆς κείθεν ὁδοῦ τὸν πάντα
 λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ 10
 τῆς τοῦ Βουκόλου γυναικός. ἥϊέ τε ταύτην αἰνέων διὰ
 παντός· ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ
 τοκέες, παραλαβόντες τὸ οὐνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως
 δοκῇ τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναί σφι ὁ παῖς, κατέβαλ-
 λον Φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κῦρον κύων ἐξέβρεψε. ἐνθεῦτεν 15
 123 μὲν ἡ Φάτις αὕτη κεχωρήκει. Κύρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ,
 καὶ ἔοντι τῶν ἡλίκων ἀνδρειοτάτῳ καὶ προσφιλεστά-
 τῳ, προσέειπε ὁ Ἀσπαγός, δῶρα πέμπων, τίσασθαι
 Ἀστυάγεα ἐπιθυμέων. ἀπ' ἑωυτοῦ γάρ, ἔόντος ιδιώτῃ,
 αὐκ ἐνέωρα τιμωρίην ἰσομένην ἐς Ἀστυάγεα· Κῦρον δὲ 5

CXXII. 11. ἥϊέ τε. Forsan ἥί τε ταύτην ἐπαινέων.

*quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse
 filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter
 facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse.*
Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci
uxore. Et hanc laudabat continenter, eratque ei ser-
monum omnium argumentum Cyno. Quod nomen
adripientes parentes eius; quo magis divinitus super-
esse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse
Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum.
Inde haec fama in vulgus manavit.

(123.) Iam virilem aetatem ingressum Cyrum,
 quum et fortissimus esset suorum aequalium et omni-
 bus carissimus, sollicitavit Harpagus donis missis, de
 Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato
 homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem
 non posse existere: sed Cyrum videns suborescem-

ὁρέων ἐπιτρεφόμενον, ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάθας
 τὰς Κύρου τῇσι ἑαυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δ' ἔτι τούτου
 τὰδε οἱ κατέρχαστο· ἔντος τοῦ Ἀστυάγεος πικροῦ ἐς
 τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν
 10 πρώτων Μήδων, ἀνέπειθε ὡς χρὴ Κῦρον προστῆσαι μέ-
 νους, τὸν Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιλείης. κατειρ-
 γασμένου δέ οἱ τούτου, καὶ ἔντος ἐτοίμου, οὕτω δὴ τῷ
 Κῦρῳ διαιτωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος
 δηλώσαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε,
 15 ἅτε τῶν ὁδῶν Φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχᾶται τοιόν-
 δε. λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν
 γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέ-
 θηκε βιβλίον, γράψας τὰ οἱ ἐδόκει. ἀπορράψας δὲ
 τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίκτυα δούς, ἅτε θη-
 20 ρευτῇ, τῶν οἰκετέων τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς

tem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus
 passus erat cum suâ conferens calamitate. Sed iam
 antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbus
 in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque
 principum Medorum colloquia miscens, persuaserat
 illis, *necesse esse Cyrum rebus praeferere, et finem*
facere regno Astyagis. His ita praeparatis, sic de-
 mum Cyro in Persis versanti aperire consilium suum
 cupiens Harpagus, quum aliter id efficere, custoditis
 itineribus, non posset, tali usus est commento. Lepo-
 rem callide instruxit; cuius ventri, ita rescisso ut
 nihil pilorum avelleret, prout erat, indidit libellum,
 in quo quae voluerat scripta erant: tum, consuto
 rursus ventre, leporem atque retia, veluti venatori,
 tradidit servorum fidissimo, eumque in Persas misit,

Πέρσας· ἐντειλάμενός οἱ ἀπὸ γλώσσης, διδόντα τὸν
 λαγὸν Κύρῳ ἐπειπεῖν, αὐτοχειρὴ μιν διελεῖν, καὶ μη-
 124 δένα οἱ ταῦτα ποιεῦντι παρεῖναι. Ταῦτα δὲ δὴ ὦν
 ἐπιτελέα ἐγένετο· καὶ ὁ Κῦρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν
 ἀνέσχισε. εὐρῶν δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνεὸν, λαβὼν
 ἐπελέγετο. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε· „Ω παῖ
 „Καμβύσσει, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορέωσι· οὐ γὰρ ἂν κοτε 5
 „ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπίκευ. σὺ νῦν Ἀστυάγεα τὸν σεω-
 „τοῦ Φονέα τίσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην
 „τέθνηκας· τὸ δὲ κατὰ θεοὺς τε καὶ ἐμὲ περιεῖς. τὰ
 „σε καὶ πάλαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε
 „αὐτοῦ περὶ ὧς ἐπρήχθη, καὶ οἶα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυά- 10
 „γεος πέπονθα, ὅτι σε οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλὰ ἔδωκα
 „τῷ Βουκόλῳ. σὺ νῦν ἢ βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆσπερ
 „Ἀστυάγης ἄρχει χώρας, ταύτης ἀπάσης ἄρξεις. Πέρ-

ore tenus hoc adiiciens mandatum, ut Cyro leporem tradens simul diceret, *necesse esse ut ille sua manu eum exenteret, neque quisquam hoc facienti adsit.* (124.) His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem aperit, et libellum in eo repertum perlegit, in quo erant perscripta haec: *O fili Cambysis! te dii respiciunt; hoc enim absque esset, numquam tam mirā usus esses fortunā. Tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape poenas. Etenim ex huius consilio tu perieras; deorum autem beneficio et meo superes. Quae te omnia pridem puto cognovisse, quum quae tecum acta sunt, tum quae ego ab Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus terris imperat Astyages, earum omnium*

15 „σας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτεις ἐπὶ
 „Μήδους· καὶ, ἥν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος ἀποδεχθῶ
 „στρατηγὸς ἀντία σεῦ, ἔστι τοι τὰ σὺ βούλειαι, ἥν τε
 „τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μήδων. πρῶτοι γὰρ οὗτοι
 „ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου, καὶ γενόμενοι πρὸς σέο,
 „Ἀστυάγεα καταϊρέειν πειρήσονται. ὡς ὧν ἐτοίμου τοῦ
 20 „γε ἐνθάδε ἔοντος, ποίεις ταῦτα, καὶ ποίεις κατὰ
 „τάχος.“

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐφρόντιζε ὅτεω τρόπῳ σο- 125
 Φωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. Φροντίζων δέ,
 εὐρίσκεται ταῦτα καιριώτατα εἶναι· ἐποίει δὴ τὰδε.
 γράψας ἐς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, ἀλήνη τῶν Περσέων
 5 ἐποίησατο· μετὰ δέ, ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλε-
 γόμενος, ἔφη Ἀστυάγεά μιν στρατηγὸν Περσέων ἀπο-
 δεικνύειν. „Νῦν, ἔφη τε λέγων, ὦ Πέρσαι, προαγο-

rex eris. Persuade Persis ut ab illo desciscant, exercitumque duc in Mediam: et, sive ego ab Astyage dux adversus te fuero nominatus, sive alius quisquam nobilium Medorum, habebis quae voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et tecum facientes, tollere Astyagem studebunt. Quare persuasus parata tibi hic quidem esse omnia, fac quae dixi, et fac celeriter!

(125.) His intellectis Cyrus secum deliberavit quo callidissimo modo Persas ad defectionem permoveret. Re deliberata, commodissimum hoc ei visum est consilium, quo nimirum etiam usus est. Conscriptis in libello quae voluit, concionem convocavit Persarum: tum aperiens libellum legensque, ait, *Astyagem sese ducem constituere Persarum.*

„ρεῦω ὑμῖν, παρεῖναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον.“ Κῦρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. Ἔστι δὲ Περσέων συχνὰ γένεα· καὶ τὰ μὲν αὐτέων ὁ Κῦρος συνάλισε, καὶ 10 ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. ἔστι δὲ τάδε, ἐξ ὧν ἄλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι· Πασαργάδαι, Μαράφιοι, Μάσπιοι. τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀριστοὶ· ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ Φρήτην, ἐνθεν οἱ βασιλεῖς οἱ Περσιῖδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι 15 εἰσὶ οἷδε· Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμανῖοι· οὗτοι μὲν πάντες ἀροτῆρες εἰσὶ. οἱ δὲ ἄλλοι, νομάδες. Δάοι, 126 Μάρδοι, Δροπικοὶ, Σαγάριοι. Ὡς δὲ παρῆσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος (ἦν γάρ τις χῶρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα σταδίοις ἢ εἴκοσι πάντῃ) τοῦτόν σφι τὸν χῶρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπιτελεσάντων δὲ 5

Nunc igitur, perrexistis dicere, edico vobis, Persae, praesto sitis singuli cum falcibus. Haec Cyrus pro concione dixit. Sunt autem *Persarum* plura genera; quorum nonnulla in concionem vocavit Cyrus, et ad deficiendum a Medis sollicitavit. Sunt autem ea haec, e quibus alii omnes Persae pendent: Pasargadae, Maraphii, Maspaii. Ex his nobilissimi sunt *Pasargadae*, in quibus est *Achaemenidarum* familia, ex qua reges Persidae sunt prognati. Alii vero Persae hi sunt: Panthialaei, Derusiaci, Germanii, qui omnes agrorum culturam exercent; reliqui nomades, Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. (126.) Ut convenirent omnes cum praedicto instrumento, ibi tum *Cyrus*, quum esset tractus Persicae regionis spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti

τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἄβηλον, δευτέρα σφι
προεῖπε, εἰς τὴν ὑστεραίην παρῆναι λελουμένους. ἐν δὲ
τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποίμνας καὶ τὰ βουκό-
λια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσσας εἰς τὸ αὐτό,
10 ἔθνε, καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεξόμενος τῶν Περσέων τὸν
στρατόν· πρὸς δὲ, οἶνω τε καὶ σιτίοισι ὡς ἐπιτηδεωτά-
τοισι. ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατα-
κλίνας εἰς λειμῶνα, εὐώχῃ. ἐπεὶ τε δὲ ἀπὸ δείπνου
ἦσαν, εἴρετό σφεας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ
15 εἶχαν, ἢ τὰ παρεόντα σφι εἶη αἰρετώτερα. οἱ δὲ ἔφασαν,
πολλὸν εἶναι αὐτέων τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέρην
ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν· τὴν δὲ τότε παρεούσαν,
πάντα ἀγαθὰ. Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος,
παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων· „ Ἄνδρες Πέρ-
20 „σαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι,

stadia, hunc tractum iussit illos eadem die eruncare:
Proposito labore postquam perfuncti sunt Persae,
iterum eisdem praedixit, ut in posterum diem ades-
sent loti. Interim vero *Cyrus* caprarum oviumque
et boum greges patris sui omnes in unum congrega-
tos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum
hisce excepturus, et vino, farinaceisque cibis com-
modissimis: utque postridie convenerunt Persae, re-
cumbere in prato iussos lauto excepit epulo. Dein,
postquam a coena surrexerunt, quaesivit ex his *Cy-
rus*, *utra optabiliora ipsis viderentur? quae pri-
die habuerint, an praesentia?* Et illi, *multum in-
teresse*, dixerunt: *pridie enim omnia se mala ha-
buisse, praesente vero die bona omnia.* Id verbum
adripiens *Cyrus*, rem omnem, quam eis propositu-

„ἔστι τὰδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον
 „δουλοπρεπέα ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθε-
 „σθαι, εἰσὶ ὑμῶν πόνοι τῷ χθιζῶ παραπλήσιοι ἀνα-
 „ρίθμητοι. νῦν ὦν ἐμέο πειθόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι.
 „αὐτός τε γὰρ δοκέω θείῃ τύχῃ γεγονώς τὰδε ἐς χεῖ- 25
 „ρας ἄγεσθαι· καὶ ὑμίας ἡγήμαι ἄνδρας Μήδων
 „εἶναι οὐ Φαυλοτέρους, οὔτε τάλλα, οὔτε τὰ πολέμια.
 „ὥς ὦν ἐχόντων ὧδε, ἀπίσταςθε ἀπ’ Ἀστυάγεος τὴν
 „ταχίστην.“

- 127 Πέρσαι μὲν νυν προστάτew ἐπιλαβόμενοι, ἄσμενοι
 ἐλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μήδων
 ἄρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρήσσοντα
 ταῦτα, πέμψας ἄγγελον, ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν, ὅτι πρότερον ἦξαι 5

rus erat, aperuit dicens: *Viri Persae! ita vobis se res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vobis haec et infinita alia bona, eritisque omnibus servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolentibus erunt labores hesternis similes innumeri. Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi! Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor, ut haec bona in manus nostras congeram; et vos iudico viros esse Medis non inferiores, quum aliis rebus, tum militari laude. Quae quum ita sint, desciscite quam primum ab Astyage!*

(127.) Igitur *Persae*, quum iam pridem aegre tulissent *Medorum* imperium, ducem nunc patronumque nacti, libenter in libertatem se vindicabant. *Astyages* vero, ut intellexit moliri haec *Cyrum*, misso nuncio, eum ad se vocavit. Cui renunciare nuncium iussit *Cyrus*, prius se adventurum, quam

παρ' ἐκείνων ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. ἀκούσας
 δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, Μήδους τε ὥπλισε πάντας,
 καὶ στρατηγὸν αὐτέων, ὥστε Θεοβλαβῆς ἱὼν, ἀπέ-
 δεξε Ἄρπαγον, λήθην ποιεύμενος τὰ μιν ἔοργεῖ. ὡς δ'
 10 οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ
 μὲν τινες αὐτέων ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέ-
 σχον· οἱ δὲ αὐτομόλεον πρὸς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ πλεῖ-
 στοι ἐβελοκάκειόν τε καὶ ἔφευγον. Διαλυθέντος δὲ τοῦ 128
 Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχυρῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα
 ὁ Ἀστυάγης, ἔφη, ἀπειλέων τῷ Κύρῳ „ Ἄλλ' οὐδ'
 „ ὡς ὁ Κύρος γε χαιρήσει. “ Τοσαῦτα εἶπας, πρῶτον
 5 μὲν τῶν μάγων τοὺς ὄνειροπόλους, οἱ μιν ἀνέγνωσαν
 μετῆναι τὸν Κύρον, τούτους ἀνεσκολόπισε. μετὰ δέ,
 ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστει,
 νέους τε καὶ πρεσβύτεας ἀνδρας. ἐξαγαγὼν δὲ τούτους,

gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages
 Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divini-
 tus mente percussus, praefecit Harpagum, oblitus
 quae adversus illum patraverat. Medi, in bellum pro-
 fecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum,
 quicumque consilii non erant participes, pugnam
 inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes;
 sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capesse-
 bant. (128.) Ita turpiter dissoluto Medorum exerci-
 tu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyro, ait:
At ne sic quidem gaudebit Cyrus. His dictis, pri-
 mum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum
 dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde
 Medos, qui in urbe relictis erant, armavit, iuvenes
 provectionesque aetate viros. Quibus eductis, praelio

καὶ σύμβαλὼν τοῖσι Πέρσησι, ἑστῶθῃ· καὶ αὐτός τε Ἀστυάγης ἐξωγήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων 10
 129 ἀπέβαλε. Ἔοντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγῃ προσ-
 σταὺς ὁ Ἄρπαγος, κατέχαιρέ τε καὶ κατεκερτόμην,
 καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ
 καὶ εἶρετό μιν, πρὸς τὸ ἑωυτοῦ δεῖπνον, τὸ μιν ἐκείνος
 σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθόνησε· „ὅ τι εἴη ἡ ἐκείνου δουλοσύνη 5
 „ἀντὶ τῆς βασιλείης.“ ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντείρετο,
 εἰ ἑωυτοῦ παιέεται τὸ Κύρου ἔργον. Ἄρπαγος δὲ ἔφη,
 αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα ἑωυτοῦ δὴ δικαίως
 εἶναι. Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ „σκαίο-
 „τατέν τε καὶ ἀδικώτατον ἔοντα πάντων ἀνθρώπων· 10
 „σκαϊότατον μὲν γε, εἰ παρὲν αὐτῷ βασιλέα γε-
 „νέσθαι, εἰ δὴ δι' ἑωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρῆντα,

cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amis-
 sis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit po-
 testatem. (129.) Tum captivo Astyagi adstans Har-
 pagus, laetitiā ob illius casum gestiens, insultavit;
 et quum alia in eum acerba dicteria coniecit, tum
 in memoriam revocans coenam eam, qua filii carnes
 comedendas illi Astyages proposuerat, quaesivit, *ec-
 quid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset?*
 Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, *an
 suum faceret Cyri factum?* Et Harpagus, *suum
 merito censerī, ait, factum; se enim ipsum de eo
 suscipiendo ad Cyrum scripsisse.* Tum Astyages,
 longiorem exorsus sermonem, declaravit *ineptissi-
 mum illum esse hominum omnium, simulque ini-
 quissimum: ineptissimum quidem, qui, quum ipse
 potuisset rex evadere, si quidem hae res per ipsum*

64, 100.

„ἀλλὰ περιέθηκε τὸ κράτος· ἀδικώτατον δὲ, ὅτι τοῦ
 „δείπνου εἵνεκεν Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δέον
 15 „πάντως περιδεῖναι ἄλλω τῷ τὴν βασιληίην, καὶ μὴ
 „αὐτὸν ἔχειν, δικαιοτέρον εἶναι Μήδων τῷ περιβαλεῖν
 „τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων. νῦν δὲ Μήδους μὲν,
 „ἀγαιτίους τούτου ἔοντας, δούλους ἀντὶ δεσποτέων γε-
 „γονέναι· Πέρσας δὲ, δούλους ἔοντας τὸ πρὶν Μήδων,
 20 „νῦν γεγονέναι δεσπότες.“

Ἀστυάγης μὲν νυν, βασιλεύσας ἐπ' ἔτι πέντε καὶ 130
 τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιληΐης κατεπαύσθη· Μῆδοι δὲ
 ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες
 τῆς ἀνω Ἰλίου ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἔτι τριήκοντα καὶ
 5 ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον.
 Ὑστέρῳ μὲντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τε σφι ταῦτα ποιή-

*gestae sint, ad alium detulerit imperium: iniquis-
 simum vero, quod propter coenam istam Medos
 in servitutem coniecisset. Quod si enim opus fuis-
 set in alium quempiam transferre imperium, sese-
 que destituere; aequius fuisse Medorum alicui tri-
 buere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nunc
 vero Medos, culpâ vacantes, servos factos esse pro
 dominis; Persas autem, quum Medorum pridem
 fuissent servi, dominos eorum evasisse.*

(130.) Igitur *Astyages*, postquam tres et triginta
 annos regnasset, ita regno exutus est: Medi vero,
 propter huius acerbicatem, Persis succubuerunt; post-
 quam imperium superioris trans Halyn fluvium
 Asiae per annos trecentos et duodetriginta tenuerant,
 demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat impe-
 rium. Postero quidem tempore poenituit eos huius

σασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ, ὀπίσω κατεστράφησαν, μάχῃ νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγειος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἤρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίας. Ἀστυά- 10 γα δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἐωυτῷ ἐς ὃ ἐτελεύτησε. Οὕτω δὴ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς ἐβασίλευσε· καὶ Κροῖσον ὕστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίῃς κατεστρέψατο, ὥς εἰρηταί μοι τὸ πρό- 15 τερον. ταῦτον δὲ καταστρεψάμενος, οὕτω πάσης τῆς Ἀσίας ἤρξε.

- 131 ΠΕΡΣΑΣ δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρωμένους· ἀγάλ- ματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμέ- νους ἰδρύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μαωρίην ἐπιφέ- ρουσι· ὥς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυίας ἐνό- μισαν τοὺς Θεοὺς, κατὰπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. οἱ δὲ 5

facti, desciveruntque a Dario: sed post defectionem denuo subacti sunt, praelio superati. Tunc vero *Persae* cum *Cyro*, postquam regnante *Astyage* adversus *Medos* rebellassent, *Asiae regnum* ab eo tempore obtinuerunt. *Astyagem* vero *Cyrus*, nullo alio malo adficiens, apud se tenuit donec vitam finivit. Hoc igitur modo et natus et educatus *Cyrus* regnum obtinuit, et post haec *Croesum*, qui ipsum adgredi coeperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est: quo superato, universae Asiae imperavit.

(131.) *PERSAS* vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant: scilicet, ut mihi videtur, quod non ex hominibus ortos aut naturam humanae similem habere

νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότετα τῶν οὐρέων
ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ
οὐρανοῦ Δία καλέοντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ
καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. τούτοις μὲν
10 δὴ μόνοις θύουσι ἀρχῆθεν. ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ
Οὐρανῇ θύειν, παρά τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀρα-
βίων. καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην, Μύλιττα·
Ἀράβιοι δὲ, Ἀλίττα· Πέρσαι δὲ, Μίτραν. Θυσίῃ δὲ 132
τοῖσι Πέρσησι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἥδε κατέστη-
κε. οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι, μέλ-
λοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέωνται, οὐκ αὐλῶ, οὐ
5 στέμμασι, οὐκ οὐλῇσι. τῶν δὲ ὡς ἐκάστῳ θύειν θέ-
λει, ἐς χῶραν καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτήνος, καλεῖ τὸν
θεόν, ἔσπεφανωμένος τὸν τιᾶραν μυρσίῃ μάλιστα. ἐκω-

Deos arbitrantur, sicuti Graeci. Illis igitur mos est,
Iovi in summis montium iugis facere sacra, univer-
sum coeli orbem *Iovem* nominantibus. Faciunt autem
et Soli sacra, et Lunae, et Terrae, et Aquae, et Ven-
tis. Et his quidem solis numinibus a priscis inde
temporibus sacra faciunt. Addidicerunt vero etiam
Uraniae sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto
ritu. Venerem autem Assyrii *Mylitta* nominant,
Arabes vero *Alitta*; Persae *Mitram*. (132.) Sacri-
ficiorum autem, quae hisce diis peraguntur a Persis,
talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accen-
dunt sacra facturi: libatione non utuntur, non tibia,
non infulis, non mola. Ut cuique deo sacra quis-
piam vult facere, in locum mundum adducit victi-
mam, deumque invocatur, tiaram myrto maxime cin-
ctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli

τῶ μὲν δὴ τῶ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶ-
 σθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσησι κατεύχεται εὖ
 γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασιν 10
 Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπεὰν δὲ διαμιστύλας
 κατὰ μέρεα τὸ ἱεῖον, εἴψῃσιν τὰ κρέα, ὑποπάσας
 ποίην ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον,
 ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὧν πάντα τὰ κρέα· διαθέντος δὲ αὐ-
 τοῦ, μάγος ἀνὴρ παρεστὼς ἐπαίδει Θεογονίην, οἷον δὴ 15
 ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαιδὴν· ἄνευ γὰρ δὴ μάγου
 αὐτοῖσι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχῶν δὲ ὀλί-
 γον χρόνον, ἀποφέρεται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χρᾶ-
 133 ται ὅ τι μιν ὁ λόγος αἰρέει. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων
 μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι, τῇ ἕκαστος ἐγένετο.
 ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτίθε-
 σθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππον καὶ

bona precetur sacrificans: sed cunctis Persis atque regi ut bene sit, precatur; quippe in cunctorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frustra dissecuit victimam, carnesque elixavit, substernit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium, hisque carnes omnes inponit. Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi esse incantationem dicunt: nam absque mago non fas est illis sacra facere. Interiecto brevi tempore, qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet. (133.) Dierum omnium eum maxime celebrare moris est Persis, quo quisque natus est. Eo die aequum censent, copiosius epulum quam aliàs adponere: et fortunatiores quidem eo die bovem, equum, camelum, aut asinum adponunt in-

6 κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέαται, ὅλους ὅπτους ἐν καμί-
 νοις· οἱ δὲ πένητες αὐτέων τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων
 προτιθέαται. σίτοις δὲ ὀλίγοις χρέωνται, ἐπιφασήμασι
 δὲ πολλοῖσι, καὶ οὐκ αἰέσι· καὶ διὰ τοῦτο Φασὶ Πέρ-
 σαι „τοὺς Ἕλληνας σιτεομένους, πεινῶντας παύεσθαι,
 10 „ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεται οὐδὲν λόγου ἄξιον·
 „εἰ δὲ τι παραφέρειτο, ἐσθίωντας ἂν οὐ παύεσθαι.“
 πῶς δὲ κάρτα προσκέαται· καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι,
 οὐκ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. ταῦτα μὲν νυν οὕτω φυλάσ-
 σεται. μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλευέσθαι τὰ σπου-
 15 δαιέστατα τῶν πρηγμάτων· τὸ δ' ἂν ἀδὴ σφι βουλευο-
 μένοισι, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιβῇ ὁ στέγαρ-
 χος, ἐν τοῦ ἂν ἑόντες βουλευόνται. καὶ ἢ μὲν ἀδὴ καὶ
 νήφουσι, χρέωνται αὐτέῳ· ἢ δὲ μὴ ἀδὴ, μετιῶσι. τὰ

tegrum, in camino assatum; pauperiores vero minores
 adponunt pecudes. Farinaceis cibariis paucis utuntur,
 obsoniis vero et secundis mensis multis; eisque non
 simul, sed paulatim, inlatis. Quapropter Persae di-
 cunt, *Graecos, quum cibum capiunt, desinere esu-*
rire; quoniam post coenam nihil amplius, quod
alicuius momenti sit, eis adponitur: si quid enim
porro adponeretur, a comedendo non esse cessa-
turos. Vino largiter admodum indulgent: nec vero
 vomere illis licet, nec urinam mittere, alio praesente;
 atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius
 indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare
 consuerunt: quod vero deliberantibus placuit, id
 aedium herus, apud quem habita est deliberatio,
 postridie eius diei ieiunis proponit. Quod si ieiunis
 idem placet, hoc utuntur; sin minus, omittunt. Con-

134 δ' αὖν κήφοντες προβουλεύσονται, μεθυσκόμενοι ἐπι-
 διαγινώσκουσι. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι
 ὁδοῖσι, τῷδε αὖν τις διαγνοίῃ εἰ ὁμοῖοι εἰσὶ οἱ συντυγχά-
 νοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, φιλέουσι
 τοῖσι στόμασι. ἦν δὲ ἢ οὔτερος ὑποδέεστερος ὀλίγω, τὰς
 παρειὰς φιλέονται· ἦν δὲ πολλῷ ἢ οὔτερος ἀγενέστε- 5
 ρος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ
 πάντων τοὺς ἀγχιστα ἐωυτῶν οἰκέοντας, μετὰ γε ἐωυ-
 τοὺς· δεύτερα δὲ, τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ, κατὰ λόγον
 προβαίνοντες τιμῶσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἐωυτῶν ἐκαστάτω
 οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται· νομίζοντες ἐωυτοὺς εἶναι ἀν- 10
 θρώπων μακρῷ τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους
 κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τοὺς
 δὲ ἐκαστάτω οἰκέοντας ἀπὸ ἐωυτῶν κακίστους εἶναι.

tra, quae ieiuni sobriique ante deliberaverunt, ea
 vino madidi recognoscunt. (134.) Si qui in via sibi
 mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliquis
 potest utrum eadem conditione sint qui sibi occur-
 runt: nempe hi, salutationis loco, ora in vicem os-
 culantur. Quod si alteruter paulo est inferior, oseu-
 lantur genas; sin multo inferior, prostratus adorat
 alterum. In honore autem habent, post sese mutuo,
 illos qui a se proxime habitant; post hos, qui his
 finitimi; et sic deinde in honore habendo pro ratione
 progrediuntur: minimeque omnium in honore ha-
 bent hos, qui ab ipsis longissime remoti vivunt. Sci-
 licet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe
 praestantissimos; alios vero pro praedicta ratione
 virtutem colere; denique, qui ab ipsis longissime
 habitent, esse ignavissimos. Quoad vero penes Me-

Ἐπὶ δὲ Μῆδων ἀρχόντων, καὶ ἦρχε τὰ ἔθνη ἀλλή-
 15 λων. συναπάντων μὲν Μῆδοι, καὶ τῶν ἄγχιστα οἰκούν-
 των σφίσι· οὗτοι δὲ, καὶ τῶν ὁμύρων· οἱ δὲ, μάλιστα
 τῶν ἐχομένων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρ-
 σαι τιμῶσι· προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ
 ἐπιτροπεῦον. Ξεινικὰ δὲ νόμαια Πέρσαι προσίενται 135
 ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα, νο-
 μίσαντες τῆς ἐωυτῶν εἶναι καλλίω, φορέουσι· καὶ ἐς
 τοὺς πολέμους, τοὺς Αἰγυπτίους θώρηκας. καὶ εὐπα-
 5 θρίας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι· καὶ
 δὴ καὶ, ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες, παισὶ μίσγονται. γα-
 μέουσι δ' ἕκαστος αὐτέων πολλὰς μὲν κουριδίας γυ-
 ναῖκας, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται.
 Ἀνδραγαθίη δ' αὕτη ἀποδέδεκται, μετὰ τὸ μάχεσθαι 136

dos fuerat imperium, etiam populi alter alteri impe-
 rabant: cunctis quidem Medi, et praesertim his qui
 proxime eis habitabant; hi vero, suis finitimis; et
 illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et pari
 quoque ratione Persae in honore habent alios popu-
 los: nam similiter progrediendo alius populus alii
 praeest, et in illum imperii partem aliquam sibi com-
 missam exercet. (135.) *Peregrina autem instituta*
admittunt Persae omnium hominum maxime. Etenim
 Medicam vestem, suâ esse honestioram existimantes,
 gestant; et ad bella Aegyptiacos adoptarunt thoraces.
 Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cog-
 nita, sectantur; et quidem pueris etiam ad venerem
 utuntur, a Graecis edocti. Ducunt autem eorum quis-
 que legitimas uxores multas, multo vero etiam plu-
 res habent pellices. (136.) *Strenuitas et boni viri*

εἶναι ἀγαθόν, ὃς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι, δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέεται ἰσχυρὸν εἶναι. παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρχάμενοι 5 μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μοῦνα, ἵππεύειν, καὶ τοξεύειν, καὶ ἀληθίζεσθαι. πρὶν δὲ ἢ πενταετὴς γένηται, οὐκ ἀπικνέεται ἐς ὄψιν τῷ πατρί, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυναῖξι δαίταν ἔχει. τοῦ δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποιεῖται, ἵνα ἢν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίην ἄσῃν τῷ πατρί 10 προσβάλῃ.

137. Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε, τὸ μὴ μῆς αἰτίης εἵνεκα μήτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μηδὲνα φονεύειν, μήτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδὲνα τῶν ἐωυτοῦ οἰκετέων ἐπὶ μῇ αἰτίῃ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν·

officium apud eos, post bellicam virtutem, aestimatur, si quis multos progeniit filios: et, qui plurimos edidit, huic quotannis dona mittuntur a rege. In multitudine enim existimant robur inesse. Puerorum institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesimum, ad sola tria haec refertur, equitare, arcu uti, et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer, non venit in patris conspectum, sed apud mulieres vitam agit: id ea fit causâ, ne, si illa aetate obit, dolorem adferat patri.

(137.) Laudo equidem istud institutum: sed et hoc laudo, quod propter unam simplicem culpam nec rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum Persarum quisquam unius culpaе causâ in aliquem suorum atrocius quiddam et irreparabile committit:

5 ἀλλὰ λογισάμενος ἦν εὐάσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ
 αἰδικήματα ἔοντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ
 χραταί. Ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἑαυτοῦ
 πατέρα, οὐδὲ μητέρα. ἀλλὰ ὅκιστα ἤδη ταιαῦτα ἐγέ-
 νετο, πᾶσαι ἀνάγκη Φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀνευ-
 10 ρεῖναι ἥτοι ὑποβολιμαῖα ἔοντα, ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ
 δὴ Φασὶ οἶκός εἶναι τὸν γε ἀληθέως τοκέα ὑπὸ τοῦ
 ἑαυτοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν· Ἄσσα δὲ σφι ποίειν 138
 οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. αἰχιστον δὲ αἰ-
 τοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενόμισται· δεύτερα δὲ, τὸ ὀφείλειν
 χρέος· πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἵνεκα, μάλιστα δὲ
 5 ἀναγκαίην Φασὶ εἶναι, τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεύδος
 λέγειν. Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ,
 εἰς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι

sed, subductis rationibus, postquam plura et maiora
 esse delicta reperit quam praestita officia, sic demum
 irae indulget. Ut autem patrem aliquis aut matrem
 occiderit, id vero numquam aiunt accidisse. Sed
 quaecumque talia adhuc facta sint, utique necesse
 esse aiunt, ut causâ curatius cognitâ reperiuntur com-
 missa ea esse aut a supposititiis aut adulterino sangui-
 ne natis; nec enim veri simile esse, ut, qui vere
 pater fuerit, a proprio filio occidatur. (138.) Quae-
 cumque vero illis facere non licet, ea nec dicere
 licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur,
 mendacium dicere; alterum post hoc, aes alienum
 habere; et hoc quidem quum aliis de causis,
 tum quod necesse esse aiunt, ut, qui aes alienum
 habet, etiam subinde mendacium dicat. Si quis e
 civibus leprâ aut vitilagine est correptus, in urbem

ἄλλοισι Πέρσῃσι· Φασὶ δὲ μὴν εἰς τὸν ἥλιον ἀμαρτάνεσθαι, ταῦτα ἔχειν. Ξεῖνον δὲ πάντα, τὸν λαμβανόμενον ὑπὸ ταυτέων, πολλοὶ καὶ ἐλαύνουσι ἐκ τῆς χώρας· καὶ 10 τὰς λευκὰς περιστεράς, τὴν αὐτὴν αἰτὴν ἐπιφέροντες. Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνούουσι, οὔτε ἐμπτύουσι, οὐ χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα περιορέωσι, 139 ἀλλὰ σέβονται ποταμοὺς μάλιστα. Καὶ τόδε ἄλλο σφι ὧδε συμπίπτει γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς λέληθε, ἡμέας μὲν τοι οὔ. τὰ οὐνόματά σφι, εἶντα ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ, τελευτῶσι πάντα εἰς ταῦτό γράμμα, τὸ Δωριέες μὲν Σάν κα- 5 λέουσι, Ἴωνες δὲ Σίγμα. εἰς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ 140 δὲ οὔ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως

hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem habet. Dicunt autem, eo huic id accidisse, quod in Solem quidpiam deliquerit. Peregrinum vero quemlibet, qui tali morbo laborat, terrā eiiciunt: et nonnulli etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas laborare existimantes. In fluvium neque immingunt, neque exspuunt, nec manus in eo ablunt, nec alium haec facere patiuntur: sed fluvios praecipue colunt. (139.) Porro hoc aliud habent Persae, quod ipsos quidem latet, at nos non praeteriit. Scilicet nomina eorum, corporibus et maiestate similia, [*alii intelligunt, vel corporibus vel magnificentiae ipsorum respondentia*] desinunt omnia in eandem literam, quam *Dores San*, Graeci *Sigma* vocant. In hanc literam, si volueris inquirere, reperies desinere Persarum nomina, non unum et alterum, sed pariter omnia. (140.) Haec

69, 41.

ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἰπεῖν. τάδε μέντοι ὡς κρυπτό-
 μενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως, περὶ τοῦ ἀποθανόν-
 τος ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσων ὁ νέκυς,
 5 πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἐλκυσθῆναι. μάγους μὲν
 γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ποιόντας ταῦτα· ἐμφανέως γὰρ δὴ
 ποιεῦσι. κατακρηρῶσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ
 κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κεχωρίδαται πολλὸν τῶν τε ἄλ-
 λων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱεράων. οἱ μὲν γὰρ
 10 αἰγνεύουσι ἔμφυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι,
 οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρὶ πάντα, πλὴν κυνὸς καὶ ἀν-
 θρώπου, κτείνουσι· καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποι-
 εῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις, καὶ
 τᾶλλα ἐρπετὰ καὶ πετεινά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ
 15 τούτῳ ἐχέτω ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. ἀνεμι δὲ ἐπὶ τὸν
 πρότερον λόγον.

habui, quae de Persis citra dubitationem bene gna-
 rus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec
 satis aperte, quod ad vitâ functos spectat; scilicet,
 non prius sepeliri hominis Persae cadaver, quam ab
 ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse
 hoc institutum, certo scio: faciunt enim aperte. Cae-
 terum cerâ oblitum cadaver terrâ condunt Persae.
Magi vero multum, quum ab aliis hominibus, diffe-
 runt, tum a sacerdotibus Aegyptiorum. Hi enim nefas
 existimant, quidquam vivum necare, praeter ea quae
 diis immolant: Magi vero omnia manu sua occidunt,
 excepto cane atque homine; et in hoc studium etiam
 magnum ponunt, necantes perinde et formicas et
 angues, et alia reptilia atque volucris. Sed utcumque
 se habeat instisuti istius genuina ratio, haec hacte-
 nus: redeo ad superiorem narrationem.

141 ἼΩΝΕΣ δὲ καὶ Αἰολέες, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα
κατεστράφητο ὑπὸ Περσέων, ἐπέμπον ἀγγέλους εἰς
Σάρδεις παρὰ Κῦρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι
τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοοι. ὁ δὲ, ἀκούσας αὐ-
τέων τὰ προϊύχοντο, ἐλέξε σφι λόγον. „Ἄνδρα, Φάς, 5
„αὐλητὴν, ἰδόντα ἰχθύς ἐν τῇ θαλάσῃ, αὐλέειν, θα-
„λάσῃ σφας ἐξελεύσεσθαι εἰς γῆν. ὡς δὲ ψευσθῆναι
„τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν
„τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξιρύσαι. ἰδόντα
„δὲ παλλομένους, εἰπὼν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθύς 10
„Πανέσθι μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέ-
„λετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι.“ Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λό-
γον τοῖσι Ἴωσι καὶ ταῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἶνεκα ἐλέξε,
ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον, αὐτῷ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγ-
γέλων ἀπίστασθαι σφας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπείθοντο. 15

(141.) Simul atque Lydi subacti a Persis fuere, *Iones Aeolisque* legatos Sardes miserunt ad *Cyrum*, volentes eisdem conditionibus imperio eius esse subiecti, quibus Croeso paruerant. At ille, auditis eorum postulatis, fabulam eis narravit huiusmodi. *Fuit olim tibicen*, inquit, *qui, piscibus conspectis in mari, tibiā cecinit, ratus illos in terram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capifrete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit. Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis: desinite nunc saltare, quum, me tibiā canente, egredi saltareque nolueritis.* Hanc fabulam Ionibus Aeolibusque hac caussā Cyrus proposuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati a Cyro ut a Croeso desciscerent, non paruerant; et tunc de-

70, 71.

τότε δὲ, κατεργασμένων τῶν πραγμάτων, ἦσαν ἐτοιμοὶ
 πείθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ, ὀργῇ ἐχόμενος, ἔλεγέ σφι
 τὰδε. Ἴωνες δὲ ὡς ἤκουσαν τούτων ἀνενειχθέντων εἰς τὰς
 πόλεις, τεύχεά τε περιεβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνε-
 20 λέγοντο εἰς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλην Μιλησίων· πρὸς
 μούους γὰρ τούτους ὄρκιον Κῦρος ἐποίησατο, ἐπ' οἷσι
 περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῶ λόγῳ
 πέμπειν ἀγγέλους εἰς Σπάρτην, δεησομένους Ἴωσι τι-
 μωρεῖν. Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον 142
 ἐστὶ, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ
 ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν. οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία τῷτ' οὖτοι
 5 τῇ Ἰωνίῃ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ, οὔτε
 τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην· τὰ μὲν, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ

mum, confectis rebus, ad parendum Cyro erant pa-
 ratī. Ille igitur, irā commotus, ista eis respondit.
 Quo responso ad Ionum civitates relato, muris sin-
 guli oppida sua cingebant, et ad Panionium congre-
 gabantur reliqui omnes praeter Milesios; cum his
 enim solis Cyrus foedus fecerat eisdem conditionibus
 quibus olim Lydus. Reliquis vero Ionibus placuit,
 communi consilio Spartam legatos mittere, qui ro-
 garent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

(142.) IONES hi autem, quorum est etiam *Panio-
 nium* illud, prae omnibus quos novimus hominibus
 oppida condita tenebant in terrae tractu temperie coeli
 aërisque longe praestantissimo. Etenim neque loco-
 rum superius sitorum eadem ratio est atque Ioniae,
 neque inferius sitorum; nec eorum quae orientem
 spectant, nec quae occidentem: quorum alia frigore

ὕγρου πιεζόμενα· τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχμώδους. Γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὔτοι νενομίκασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτῶν πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην· μετὰ δὲ, 10 Μυούς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικηται, κατὰ ταῦτα διαλεγόμεναί σφι. αἰδέ δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ· Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκαια. αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον λεχθείσῃσι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδέν, σφι δὲ 15 ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον· ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἴδρυται, Ἐρυθραῖ. Χῖοι μὲν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ ταῦτόν τι διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἐωυτῶν μούνοι. οὔτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσερες 20 γίνονται.

aut humiditate premuntur, alia aestu et siccitate. *Lingua* autem non utuntur eadem, sed quatuor modis deflexionum. Prima civitatum Miletus versus meridiem sita est; dein Myus et Priene: et hae quidem in Caria sitae sunt, et dialecto utuntur eadem. Istae vero in Lydia: Ephesus, Colophon, Lebedus, Teus, Clazomenae, Phocaea. Atque hae civitates, ad sermonis characterem quod adtinet, cum illis, quas antè nominavi, nihil commune habent, sed inter se conveniunt. Supersunt tres Ionicae civitates, quarum duae insulas incolunt, Samum atque Chium: tertia in continente sita est, Erythrae. Ex his Chii et Erythraei eadem utuntur dialecto; Samii vero suâ, ab aliis diversâ. Hi sunt quatuor sermonis characteres.

Τούτων δὲ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν 143
 σκέπη τοῦ Φόβου, ὄρκιον ποιησάμενοι. τοῖσι δὲ αὐτέων
 νησιώτησι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν καὶ
 Περσέων κατήκοι, οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται.
 5 Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἐόντος τοῦ παντός τότε Ἑλ-
 ληνικοῦ γένεος, πολλῶ δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων
 τὸ Ἰωνικόν, καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθῆναι,
 ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Ἰω-
 10 νες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὐνομα, οὐ βουλόμενοι
 Ἰῶνες κεκλησθαι· ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονταί μοι οἱ πολ-
 λοὶ αὐτέων ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι. αἱ δὲ δωδέκα
 πόλεις αὗται τῷ τε οὐνόματι ἠγάλλοντο, καὶ ἱερὸν ἰδρύ-
 σαντο ἐπὶ σφείων αὐτέων, τῷ οὐνόματι ἔθεντο Πανιώνιον·

(143.) Horum igitur Ionum *Milesii* tuti a metu erant, utpote foedus cum Cyro pacti. Qui autem ex eisdem insulas incolebant, ne illi quidem quidquam metuebant: necdum enim eo tempore Phoenices Persarum imperio erant subiecti, nec Persae ipsi mare exercebant. Separaverant se autem hi Iones ab aliis Ionibus, [*societatemque inter se contraxerant*] non aliam ob causam, nisi quod, quum universa tunc stirps Hellenica infirma esset, populorum omnium infirmissimus et minimi momenti fuerit Ionicus: nam, praeter Athenas, nulla alia erat eorum civitas notabilis. Quare et alii Iones et ipsi Athenienses nomen etiam fugiebant, nec *Iones* volebant appellari: immo etiam nunc plerosque eorum pudet huius nominis. Sed duodecim illae civitates gaudebant hoc nomine, et separatim ab aliis templum sibi

ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμοῖσι ἄλλοις 15
 Ἰώνων. οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμοὶ μετασχεῖν, ὅτι μὴ
 144 Σμυρναῖοι. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλιος νῦν χώ-
 ρης Δωριεῖς, πρότερον δὲ Ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης
 καλεομένης. Φυλάσσονται ὦν μηδαμούς ἐσδέξασθαι τῶν
 προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱερόν· ἀλλὰ καὶ
 σφέων αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱερόν ἀνομήσαντας ἐξεκλή- 5
 σαν τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλ-
 λωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκέους τοῖσι νικῶ-
 σι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ
 ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. ἀνὴρ ὦν Ἀλι-
 καρνησσεύς, τῷ οὐνομα ἦν Ἀγασικλῆς, νικῆσας, τὸν 10
 νόμον κατηλόγησε· Φέρων δὲ πρὸς τὰ ἑαυτοῦ οἰκία προσε-
 πασσάλευσσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἰ

statuerunt, cui *Panionio* imposuere nomen; decre-
 veruntque nullos alios Ionas participes illius facere;
 nec vero etiam alii, ut in consortium reciperentur,
 petivere; praeter Smyrnaeos. (144.) Simili ratione
Dorienses, Pentapolin quae nunc vocatur incolentes,
 quae olim eadem Hexapolis nominata erat, cavent
 ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici
 templi communionem recipiant; verum etiam suo de
 numero eos, qui adversus id templum scelus admi-
 serant, communionem excluserunt. Nam quum inludis
 Triopii Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes
 donarentur victoribus; quos tripodas qui acceperant,
 his non licebat eos extra templum exportare, sed ibidem
 deo dedicare oportebat; civis quidem Halicarnassensis,
 cui nomen erat Agasicles, victoriam quum reportas-
 set, spreta lege domum suam detulit tripodem et ex

πέντε πόλεις, Λίνδος, καὶ Ἰήλυσσός τε καὶ Κάμειρος,
καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήϊσαν τῆς μετοχῆς τὴν
15 ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησσόν. τούτοις μὲν νῦν οὗτοι ταύ-
την τὴν ζῆμιν ἐπέβηκαν. Δυώδεκα δέ μοι δοκέουσι 145
πόλεις ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐβελῆσαι πλεῖ-
νας ἐσδέξασθαι, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελο-
ποννήσῳ οἴκεον, δυώδεκα ἦν αὐτῶν μέρεα· κατὰ περ νῦν
5 Ἀχαιῶν, τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας, δυώδεκά ἐστι μέ-
ρεα. Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνος· μετὰ δέ,
Αἴγειρα, καὶ Αἰγαί· ἐν τῇ Κραῖθις ποταμὸς ἀένναός
ἐστι, ἀπ' οὗ ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε.
καὶ Βοῦρα, καὶ Ἑλίκη, (ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ
10 Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες,) καὶ Αἴγιον, καὶ Ῥύπες,
καὶ Πατρέες, καὶ Φαρέες, καὶ Ὠλενος, ἐν τῷ Πείρῳ

clavo suspendit. Hanc ob culpam quinque civitates, Lindus, Ialyssus, Camirus, Cos, et Cnidus, sextam civitatem Halicarnassum communionem excluderunt: talem illi his poenam inflixerunt. (145.) Quod autem duodecim civitates confecerunt *Iones*, nec plures voluerunt recipere, id eâ causâ fecisse mihi videntur, quod etiam, quo tempore Peloponnesum habitaverant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmodum nunc *Achaeorum*, qui *Ionas* expulerunt, duodecim regiones sunt: prima Pellene, haud procul Sicyone; dein Aegira, et Aegae, in qua est Cratis amnis perennis, a quo et ille in Italia nomen accepit; tum Bura, et Helice, in quam confugerant *Iones* ab Achaeis praelio superati; et Aegium, et Rypes, et Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus est amnis ingens; et Dymae et Trytaeenses; qui soli ex

ποταμὸς μέγας ἐστὶ καὶ Δύμη, καὶ Τριταῖες, οἱ
 146 ρεῦναι τούτων μεσόγαίαι οἰκέουσι. Ταῦτα δωδέκα
 μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ, καὶ τότε γε Ἴωνων ἦν. του-
 τῶν δὴ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δωδέκα πόλεις ἐποίη-
 σαντο· ἐπεὶ, ὥς γε ἔτι μᾶλλον οὔτοι Ἴωνες εἰσι τῶν
 ἄλλων Ἴωνων, ἢ κάλλιον τι γεγονόασι, μωρὴ πολλή
 λέγειν· τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσι οὐκ ἐλαχί-
 στη μοῖρα, τοῖσι Ἰωνίης μέτα οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν·
 Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμίσχεται, καὶ Καδμεῖοι,
 καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκῆες ἀποδάσμιοι, καὶ Μολοσ-
 σοὶ, καὶ Ἀρκάδες Πελασγοὶ, καὶ Δωριέες Ἐπιδαυριοί, 10
 ἄλλα τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμεμίσχεται· οἱ δὲ αὐτέων,
 αἰπὸ τοῦ πρυτανήσου τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες, καὶ νομί-
 ζοντες γενναϊότατοι εἶναι Ἴωνων, οὔτοι δὲ οὐ γυναῖκας

istis omnibus mediterranea habitant. (146.) Hae sunt nunc duodecim Achaeorum regiones, quae olim ibi Ionum fuerant: quā nimirum de caussā etiam in Asiae duodecim civitates confecerunt: Nam, esse hos magis *Ionas* quam reliqui Iones, aut nobiliori quadam stirpe oriundos, id vero dicere magna foret stultitia. Sunt enim horum quidem haud minima pars Abantes ex Euboea, quibus nihil cum Ionia aut cum nomine isto commune est: admixti porro eis sunt Minyae Orchomenii, et Cadmei, et Dryopes, et Phocenses, qui a popularibus suis se seiunxerunt, et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidaurii; denique multae aliae gentes illis inmixtae sunt. Qui vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt profecti, nobilissimique censentur esse Ionum, hi vero uxores secum in coloniam non adduxerant, sed Ca-

ἡγάγοντο εἰς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Καίρας ἔσχον, τῶν
 15 ἐφόνευσαν τοὺς γονέας. διὰ τοῦτον δὲ τὸν Φόνον αἱ γυ-
 ναῖκες αὐταί, νόμον θέμεναι, σφίσι αὐτῇσι ἔρκους
 ἐπῆλασαν, καὶ παρέδωσαν τῇσι θυγατράσι, μὴ κοτε
 ὁμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὰν
 ἐωυτῆς ἀνδρᾶ· τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς
 20 πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας, καὶ ἔπειτεν, ταῦτα
 ποιήσαντες, αὐτῇσι συνοίκεον. ταῦτα δὲ ἦν γνωόμενα
 ἐν Μιλήτῳ. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο, οἱ μὲν αὐτῶν, 147 +
 Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἰππολόχου γεγονότας· οἱ
 δὲ, Καύκωνας Πυλίους, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου·
 οἱ δὲ, καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ
 5 οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἰωνῶν. ἑστῶσαν δὲ
 καὶ οἱ καθαρώς γεγονότες Ἴωνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες,
 ὅσοι ἀπ' Ἀθηνῶν γεγόνασι, καὶ Ἀπατουρία ἄγουσι

ricas habebant uxores, quarum parentes occiderant. Quam ob caedem mulieres hae legem sibi, iuramento firmatam, imposuerunt, filiabusque suis tradiderunt, ne umquam cum maritis caperent cibum, nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et liberos illi occidissent, et dein patrato hoc facinore ipsas duxissent uxores. Haec Miletī facta erant. (147.) Reges autem sibi constituerant, alii Lycios, a Glauco Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas Pylios, a Codro Melanthes filio; alii ex utroque genere. Enimvero nomen hi tuentur aliquanto acrius quam reliqui Iones. Sint verq̄ etiam ipsi maxime genuini Iones: sunt tamen *Iones* omnes, quicumque ex Attica oriundi sunt, et Apaturia celebrant: celebrant

ὀρτήν. ἄγουσι δὲ πάντες, πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολο-
 Φωνίων· οὗτοι γὰρ μῦνοι Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατού-
 148 ρια· καὶ οὗτοι κατὰ Φόνου τινὰ σκῆψιν. Τὸ δὲ Πα-
 νιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χῶρος ἱὸς, πρὸς ἄρκτον
 τετραμμένος, κοινῇ ἐξαραιρημένος ὑπὸ Ἰώνων Ποσει-
 δέωνι Ἑλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἠπείρου ἄκρη,
 πρὸς ζέφυρον ἀνεμὸν κατήκουσα Σάμῳ. ἐς τὴν συλλε- 5
 γόμενοι ἀπὸ τῶν πολίων Ἴωνες, ἄγεσκον ὀρτήν, τῇ
 ἔθεντο οὐνομα Πανιώνια. πεπόνθασι δὲ οὗτι μῦναι αἱ
 Ἰώνων ὀρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως
 πᾶσαι ἐς τὸντὸ γράμμα τελευτῶσι, κατὰπερ τῶν
 Περσέων τὰ οὐνόματα. αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλιές 10
 149 εἰσι. Αἶδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη, ἡ Φρικωνίς καλεο-
 μένη, Λήρισσαι, Νέον τεῖχος, Τῆμνος, Κίλλα, Νό-
 τιον, Αἰγιρόεσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύ-

autem hoc festum omnes, exceptis Ephesiis et Colo-
 phoniis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia non cele-
 brant, idque ob caedis alicuius culpam. (148.) Est
 autem *Panionium* sacer locus Mycalae, septentrio-
 nem spectans, communi Ionum consilio Neptuno He-
 liconio dedicatus. Mycale autem promontorium est
 continentis, ab occidente Samum versus porrectum.
 Huc convenientes e civitatibus omnibus Iones festum
 celebrabant, quod *Panionia* nominabant. Habent hoc
 autem non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum
 omnium; ut eorum nomina in eamdem desinant li-
 teram, quemadmodum etiam Persarum nomina. Hae
 igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates. (149.) *Aeo-
 lides* vero civitates hae sunt: Cymae, Phriconis co-
 gnominata, Larissae, Neotichos, Temnus, Cilla, No-

νεια· αὗται ἑνδεκά Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι. μία
 5 γὰρ σφραγὶς παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ
 καὶ αὗται δώδεκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. οὗτοι δὲ οἱ Αἰο-
 λῆες χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνων Ἰώνων, ὥρων
 δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ὧδε ἀπέβαλον 150
 Αἰολῆες. Κολοφωνίους ἀνδρας στασι ἐσσωθέντας, καὶ
 ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος, ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ, οἱ
 Φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους
 6 ὁρτὴν ἔξω τείχεος ποιευμένους Διονύσω, τὰς πύλας
 ἀποκληίσαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθησάντων δὲ πάν-
 των Αἰολέων, ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀπο-
 δόντων τῶν Ἰώνων, ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιη-
 σάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδείκνόντο σφραγὶς αἱ

tium, Aegiroessa, Pitane, Aegaeae, Myrina, Grynea:
 hae sunt undecim Aeolensium civitates antiquae:
 una enim eis ademta est a Ionibus, Smyrna. Fuerant
 enim et hae civitates duodecim, in continente om-
 nes sitae. Colebant autem hi Aeolenses regionem, cui
 solum praestantius quam Ionum; caeterum coeli tem-
 perie Ionum regioni erat inferior. (150.) *Smyrnam*
 vero tali modo amiserant Aeolenses. Cives Colopho-
 nios, qui in popularium seditione inferiores discesse-
 rant, patriâque fuerant pulsî, intra urbem suam rece-
 perant. Post haec iidem exsules Colophonii, obser-
 vato die quo Smyrnenses Neptuno extra muros sacra
 faciebant, oclusis portis urbem tenuere. Dein suc-
 currentibus Aeolensibus cunctis, fit pactum hac con-
 ditione, ut Iones omnia quae moveri possent Aeolensibus redderent, Aeolenses Smyrnam relinquerent.
 Quo facto, reliquae undecim civitates Smyrnicos inter

εἰσὶν ἑκατὸν πόλεις, καὶ ἐποίησαντο σφέων αὐτέων πολὺν- 10
 151 τας. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις,
 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίσθαι γὰρ αὗται
 αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσιν, πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσ-
 βον ἰέμενται· τὴν γὰρ ἑκτὴν ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην
 Ἀρίσβαν ἠνδραπόδισαν Μεθυμναῖοι, ὄντας ὁμαίμους. 5
 ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκέεται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν
 Νήσοισι καλεομένῃσι ἄλλη μία. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ
 Τενεδίοισι, κατὰ περ Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι,
 ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλιν ἐὰν κοινῇ Ἰῶσι
 ἐπεσθαι, τῇ αὖ οὗτοι ἐξηγέωνται. 10

152 Ὡς δὲ ἀπικέατο εἰς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ
 Αἰολέων οἱ ἄγγελοι, (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα
 πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαεῖα,

se dispersitae, in civium numerum receperunt. (151.)
 Hae sunt igitur *Aeolensium* civitates in continente
 sitae, praeter eas quae Idam incolunt; hae enim ab
 illis seiunctae sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum
 quinque civitates Lesbium incolunt: nam sextam,
 quam in Lesbo condiderant, Arisbam, Methymnaei
 in servitutem redegerunt, quum essent consanguini.
 In Tenedo vero una habitat civitas; et in Centum-
 insulis quae vocantur, itidem una. Lesbii igitur
 et Tenedii, quemadmodum Iones insulas incolentes,
 nihil metuebant: reliquis vero civitatibus com-
 muni consilio placuit, Ionas sequi, quocumque hi
 ducerent.

(152.) *Spartam* ut venerunt *Ionum Aeolumque*
 legati, (celeriter enim haec conficiebantur) orato-
 rem qui nomine omnium verba faceret delegerunt

73, 14.

τῷ οὐνόμα ἦν Πύθερμος. ὁ δὲ, πορφύρεόν τε εἶμα περι-
 5 βαλόμενος, ὡς ἂν πυθνανόμενοι πλεῖστοι συνέλθοιεν
 Σπαρτιητέων, καὶ καταστάς, ἔλεγε πολλὰ, τιμωρέειν
 ἑαυτοῖσι χρήζων. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ κως ἤκουον, ἀλλ'
 ἀπέδοξε σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσ-
 σοντο· Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς
 10 ἀγγέλους, ὅμως ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρας, ὡς
 μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πηρηγμά-
 των καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν, ἐπεμ-
 πον ἐς Σάρδεις σφέων αὐτέων τὸν δοκιμώτατον, τῷ
 οὐνόμα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων
 15 ῥῆσιν „γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίην πόλιν σιναμωρέειν,
 „ὡς αὐτῶν οὐ περιοψομένων.“ Ταῦτα εἰπέντος τοῦ 153
 κήρυκος, λέγεται Κῦρον ἐπείρεσθαι τοὺς παρέοντας οἱ
 Ἑλλήνων „τίνες ἐόντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κό-

civem Phocacensem, cui nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio, quo major Spartanorum numerus, adventu eorum cognito, conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. At *Lacedaemonii* neutiquam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: *Lacedaemonii* vero, reiectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navī viros emiserunt, res Cyri Ioniaeque (ut mihi videtur) exploraturos. Qui quum Phocaeam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, Lacrinem nomine, qui *Lacedaemoniorum* verbis ediceret Cyro, *ne ulli civitati terrae Graeciae damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.* (153.) Hae quum dixisset legatus, fertur *Cyrus* ex praesentibus Graecis

„σοι πλῆθος, ταῦτα ἐωτῶ προαγορεύουσι.“ πυνθα-
 νόμενον δέ μιν, εἰπεῖν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην 5
 „Οὐκ ἔδεισά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χῶρος
 „ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδεγμένοι, ἐς τὸν συλλεγό-
 „μενοι, ἀλλήλους ὁμοῦντες ἐξαπατῶσι. τοῖσι, ἣν ἐγὼ
 „ὕγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθρα ἔσται ἔλλεσχα, ἀλ-
 „λὰ τὰ οἰκήϊα.“ Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἕλληνας 10
 ἀπέρριψε ὁ Κῦρος τὰ ἔπειτα, ὅτι ἀγορὰς κτησάμενοι,
 ὧν τε καὶ πρήσει χρέωνται. αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι
 ἀγορῇσι οὐδὲν ἐώθασι χρῆσθαι, οὐδέ σφί ἐστι τὸ πα-
 ράπαν ἀγορῇ. Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρ-
 δις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν, τὸν τε Κροί- 15
 σου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν, Πακτῆ ἀνδρὶ Λυδῶ
 κομίζειν, ἀπήλαυνε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε

quaesisse, quinam homines essent Lacedaemonii,
 quantaque illorum multitudo, qui haec ei edicerent.
 Quae postquam ex his cognovit, legato Spartiatæ re-
 spondit: Numquam timui tales viros, qui in medio
 oppido locum habent designatum, in quo con-
 gregati, interposito iuramento, sese invicem de-
 cipiunt: quibus, si ego valebo, accidet, ut non de
 his quae Ionibus, sed quae sibi impendent, sint
 confabulaturi. Haec Cyrus in universos coniecit
 Graecos, eo quod fora publica habent, in quibus
 emtioni et venditioni dant operam: Persae autem
 foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum
 rerum venalium. Post haec vero, Sardium custodia
 Tabalo traditâ, homini Persae, et auri transferendi
 curâ, quod Croesi aliorumque Lydorum fuerat, Pa-
 ctyae commissâ, Lydo homini, ipse Agbatana pro-

ἄμα ἀγόμενος, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιη-
 σάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἥ τε γὰρ Βαβυλωνίη οἱ ἦν ἐμ-
 20 πόδιος, καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος, καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰ-
 γύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπέϊχέ τε στρατηλατέειν αὐτὸς, ἐπὶ
 δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν. Ὡς δὲ ἀπήλασε 154
 ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ
 Πακτίας ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβάς δὲ
 ἐπὶ θάλασσαν, ἄτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ
 τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο, καὶ τοὺς ἐπι-
 5 θάλασσιους ἀνθρώπους ἔπειθε σὺν ἑαυτῷ στρατεύεσθαι.
 ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις, ἐπολιόρκει Τάβαλον,
 ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος, εἶπε πρὸς 155
 Κροῖσον τάδε. „Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γυν-
 „μένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοί, ὡς οἴκασι,

proficiscitur, Croesum secum ducens, nil adfinere in
 praesentiâ ratus ut continuo adversus Ionas iret.
 Obstabat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacae
 atque Aegyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat
 suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.
 (154.) Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos
Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit:
 et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardi-
 bus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit,
 maritimisque hominibus ut secum militarent persua-
 sit. Tum exercitu adversus *Sardes* ducto, Tabalum
 oppugnavit, in arce conclusum.

(155.) Eâ re in itinere cognitâ, *Cyrus* his verbis
 Croesum compellavit. *Croese*, quis mihi erit ha-
 rum rerum finis? Non desinent *Lydi*, uti videtur,

„πρήγματα παρέχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω,
 „μὴ ἀρίστον ἢ ἑξαδραποδίσασθαι σφεας. ὁμοίως γάρ 5
 „μοι νῦν γε φαίνομαι πεποικέναι, ὥς εἴ τις πατέρα
 „ἀποκτείνας, τῶν παίδων αὐτοῦ Φείσαιντο· ὥς δὲ καὶ
 „ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεόν τι ἢ πατέρα ἔοντα σὲ
 „λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδω-
 „κα· καὶ ἔπειτα θωμάζω εἴ μοι ἀπεστᾶσι;“ Ὁ 10
 μὲν δὴ τὰ περ νόεε, ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, δείσας
 μὴ ἀναστάτους ποιήσῃ τὰς Σάρδεις· „ὦ βασιλεῦ,
 „τὰ μὲν οἰκότα εἶρηκας· σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ
 „χρεῖω, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἑξαναστήσης, ἀναμάρτη-
 „τον εἶδον καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν ἐστέων. 15
 „τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἐπρήξα, καὶ ἐγὼ ἐμῇ
 „κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω. τὰ δὲ νῦν παρεόντα Πακ-

et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere?
Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitutem eos redigam. Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens mecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse! Sic ille quae sentiebat dixit. Cui Croesus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. Aequa sunt, inquit, Rex, quae dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas irae, nec penitus evertas antiquam urbem, quae et ante actorum insons est, et eorum quae nunc aguntur. Nam, quae ante acta sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo. Quae vero nunc aguntur, eorum reus Pactias est, cuius

75, 73.

- „τῆς γὰρ ἐστὶ ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις,
 „οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων,
 20 „τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μήτε ἀποστέωσι, μήτε
 „δεινοὶ τοι ἔωσι. ἄπειπε μὲν σφι πέμψας, ὅπλα
 „ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι· κέλευε δὲ σφέας κιβῶνάς τε
 „ὑποδύνειν τοῖσι εἴμασι, καὶ κοθόρνους ὑποδέεσθαι·
 „πρόειπε δ' αὐτοῖσι καθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ κα-
 25 „πηλεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας. καὶ ταχέως σφέας,
 „ὦ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψαι γεγονότας,
 „ὥστε οὐδὲν δεινοὶ τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι.“ Κροῖ- 156
 σος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἰρετώτερα ταῦτα εὐ-
 ρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδιωθέντας πρηθῆναι σφέας·
 ἐπιστάμενος ὅτι ἦν μὴ ἀξιοχρεῶν πρόφασιν προτείνει,
 5 οὐκ ἀναπίσει μιν μεταβουλεύσασθαι· ἀρρωδέων δὲ, μὴ

*tu fidei Sardes commisisti; hic tibi det poenas. Lydis vero dans veniam, haec illis impone, ne post-
 hac a te deficiant, aut ullo modo metuendi sint. Missis nunciis interdicito illis, ne arma possi-
 deant bellica; et tunicas iube eos sub palliis gesta-
 re, cothurnosque pro calceis induere: denique edic
 ut pueros suos instituant citharam pulsare, et
 canere, et mercaturam exercere: et mox videbis
 eos, ὁ Rex, foeminas ex viris factos, ut porro
 non sit quod verearis ne a te deficiant. (156.)*
 Haec Cyro Croesus suasit, optabiliora Lydis ratus,
 quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi:
 pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret
 rationem non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret
 consilium; simul vero timebat, ne in posterum ali-
 quando Lydi, si praesens periculum evasissent, de-

καὶ ὕστερόν ποτε οἱ Λυδοὶ, ἣν τὸ παρεὸν ὑπεκδράμωσι,
 ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κύρος δὲ
 ἡσθεὶς τῇ ὑποθήκῃ, καὶ ὑπὲς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἱ πεί-
 θεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρεα ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά
 οἱ ἐνετείλατο προειπεῖν Λυδοῖσι, τὰ ὃ Κροῖσος ὑπετί- 10
 θετο· καὶ πρὸς, ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάν-
 τας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν
 157 δὲ Πακτύνῃ πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἐαυτόν. Ὁ
 μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλάμενος, ἀπῆλαυνε ἐς
 ἡθεα τὰ Περσέων. Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγχοῦ εἶναι
 στρατὸν ἐπ' ἐαυτὸν ἰόντα, δέσας ὥχετο Φεύγων ἐς
 Κύμην. Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρ- 5
 δις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσῃν δὴ ποτε ἔχων, ὥς
 οὐκ εὔρε ἔτι ἑόντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύνῃ ἐν Σάρδισι,
 πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολας

sciscerent a Persis seseque perditum irent. *Cyrus* ad-
 monitione *Groesi* gavisus, se ei pariturum ait: et
 vocato ad se *Mazari*, homini *Medo*, dat mandatum,
 ut, quae ipsi *Croesus* suaserat, illis imperaret; caete-
 rum alios omnes, qui cum *Lydis* contra *Sardes* mili-
 tassent, sub hasta venderet, ipsum autem *Pactyan*
 utique vivum ad se adduceret. (157.) His ille man-
 datis ex itinere datis, *Persarum* in sedes properavit.
Pactyas autem, ubi rescivit in propinquo esse exer-
 citum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam
 capessivit, et *Cymen* pervenit. *Mazares*, cum proba-
 bili parte copiarum *Cyri Medos* adversus *Sardes*
 ducens, ubi *Pactyan* non amplius *Sardibus* invenit,
 primum *Lydos* coëgit *Cyri* mandata exsequi: cuius
 mandati consequens erat, ut omnem vitae rationem

75, 1.

ἐπιτελέειν· ἐκ τούτου δὲ κελευσμοσύνης Λυδοὶ τὴν πᾶ-
 10 σαν δίαίταν τῆς ζῆς μετέβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ
 τούτο ἔπεμπε εἰς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κε-
 λεύων Πακτύν· οἱ δὲ Κυμαῖοι ἔγνωσαν, συμβουλῆς
 περὶ εἰς Θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχιδῇσι. ἦν γὰρ αὐ-
 τόθι μαντήιον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνές τε πάν-
 15 τες καὶ Αἰολεὺς ἐώθεσαν χρεῖσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτος
 ἐστὶ τῆς Μιλησῆς ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος. Πέμψαν- 158
 τες ὧν οἱ Κυμαῖοι εἰς τοὺς Βραγχίδας θεοπρόπους, εἰρω-
 τευν „περὶ Πακτύν ὁκοῖόν τι ποιεόντες θεοῖσι μέλλοιεν
 „χαριεῖσθαι.“ ἐπειρωτῶσι δὲ σφι ταῦτα χρηστήριον
 5 ἐγένετο „ἐκδιδόναι Πακτύν Πέρσῃσι.“ Ταῦτα δὲ ὡς
 ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδόναι.
 ὀρμεωμένου δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρα-
 κλείδew, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δοκίμος, ἔσχε μὴ ποιῇ-

Lydi mutarent. Dein nuncios Cymen misit Mazares, tradi Pactyam iubens. Cymaei vero statuerunt ea de re ad Deum referre qui in Branchidis oracula edit, eumque consulere. Erat enim ibi oraculum ab antiquis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et Aeoles uti consueverant. Est autem locus ille in Milesiorum ditione, supra Panormum portum. (158.) Missis igitur ad Branchidas legatis Cymaei quaesiverunt, *de Pactya quidnam facientes gratum maxime diis essent facturi?* Et interrogantibus respondit oraculum, *dederent Pactyam Persis.* Quod responsum ubi ad se relatum audivere Cymaei, tradere illum pararunt. Quam in partem quum ferretur multitudo, Aristodiceus Heraclidae filius, probatus vir inter cives, inhibuit eos ne id facerent, fidem non adhi-

σαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ, καὶ
δοκέων τοὺς Θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθέως· ἐς δὲ τὸ 10
δεύτερον περὶ Πακτύεω ἐπειρησόμενοι, ἦσαν ἄλλοι Θεο-
259 πρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν! Ἀπικομένων δὲ ἐς
Βραγχίδας, ἐχρηστηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος,
ἐπειρωτέων τὰδε· „ὦ νᾶξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης
„Πακτύης ὁ Λυδὸς, Φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς
„Περσέων· οἱ δέ μιν ἐξαίτεονται, προεῖναι Κυμαίους 5
„κελεύοντες. ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύνα-
„μιν, τὸν ἰκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι,
„πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως ὁκότερα
„ποιέωμεν.“ Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· ὁ δ' αὖτις τὸν
αὐτὸν σφί χρησμὸν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακ- 10
τύην Πέρσησι. πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίας
ἐποίηε τὰδε· περιῶν τὸν νηὸν κύκλῳ, ἐξαίρει τοὺς στρου-

bens effato oraculi, existimansque vera non retulisse consultores. Denique alii denuo mittuntur legati, qui de Pactye iterum consultarent, quorum in numero Aristodicus erat. (159.) Hi ubi ad Branchidas venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum consuluit interrogavitque his verbis: *O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem effugiens violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi repetunt, Cymaeos illum sibi tradere iubentes. Nos vero, Persarum metuentes potentiam, tradere illum adhuc non sustinuimus, priusquam a te liquido nobis, utrum facere debeamus, declaretur. Hic postquam ita interrogavit, rursus idem responsum deus dedit, tradere iubens Pactyam Persis. Tum Aristodicus hoc, a se praemeditatum, instituit facere:*

θούς, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νενοσσευμένα ὀρνίθων γένηα ἐν
 τῷ νηῷ. ποίοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, λέγεται Φωνὴν ἐκ
 15 τοῦ αὐτοῦ γενέσθαι, Φέρουσιν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστό-
 δικον, λέγουσιν δὲ τάδε· „ Ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί
 „ τάδε τολμᾷς ποιεῖν; τοὺς ἱκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ
 „ κεραΐζεις; “ Ἀριστόδικον δὲ, οὐκ ἀπορήσαντα, πρὸς
 ταῦτα εἰπεῖν· „ ὦ νᾶξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἱκέτησι
 20 „ βοηθέεις· Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἱκέτην ἐκδιδόναι; “
 Τὸν δὲ αὖτις ἀμείψασθαι τοῖσδε· „ Ναὶ κελεύω, ἵνα
 „ γὰρ ἀσεβήσαντες, θᾶσσον ἀπόλῃσθε· ὥς μὴ τὸ λοι-
 „ πὸν περὶ ἱκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον. “
 Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βου- 160
 λόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι, οὔτε παρ’ ἐωυτοῖσι
 ἔχοντες πολιορκέεσθαι, εἰς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι.
 αἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπιτέμποντος τοῦ Μαζάρους ἀγγε-

circa templum circummeans, passeres disturbavit
 aliaque avium genera, quae in templo nidificaverant.
 Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiisse vocem,
 ad Aristodicum directam, haec dicentem: *Scelestis-
 sine mortalium, quid est quod hic facere audes?*
Supplices meos ex meo templo evertis! Et Aristod-
 icus, nil dubitans, respondisse ad haec fertur: *O*
Rex, tu tuos supplices ipse ita tueris: Cymaeos
vero iubes tradere supplicem! Cui rursus deus re-
 gessit: *Immo iubeo, quo vos impii ocys pereatis;*
ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oracu-
lum. (160.) Haec relata ubi audierunt Cymaei,
 quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire,
 nec apud se servando oppugnari, Mytilenen eum
 emis(er)unt. Mytilenaei vero, quum missis nunciis

λίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην, παρσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ 5
 ὅσῳ δὴ. οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ
 ἐτελεύτη. Κυμαῖοι γὰρ, ὡς ἔμαθον ταῦτα πρησσο-
 μενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον εἰς Λέ-
 σβον, ἐκκομίζουσι Πακτύην εἰς Χίον. ἐνθεῦτεν δὲ, ἐξ
 ἱεροῦ Ἀθηναίης Πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων, ἐξε- 10
 δόθη· ἐξέδσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνεί μισθῷ· τοῦ
 δὲ Ἀταρνέος τούτου ἔστι χῶρος τῆς Μυσίης, Λέσβου
 ἀντίος. Πακτύην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι
 εἶχον ἐν Φυλακῇ, θέλοντες Κύρῳ ἀποδέξαι. ἦν δὲ
 χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γενόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ 15
 τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσιν ἐποιέε-
 το θεῶν οὐδενί, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ
 ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ
 161 τῆς χάριος ταύτης γινόμενα. Χῖοι μὲν νυν Πακτύην

Mazares eum repetiisset, parati erant eum tradere,
 pacti mercedem nesciō quam; nec enim hoc perspi-
 cue traditum est, nec res effectum habuit: nam
 Cymaei, ut intellexerunt id agere Mytilenaeos, navi
 Lesbum missā, in Chium Pactyam transportarunt.
 Inde vero, ex Minervae templo urbis Praesidis ex-
 tractus a Chiis, et Persis traditus est: tradiderunt
 eum autem Chiis, mercedem pacti Atarneum; est au-
 tem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi.
 Pactyan igitur sibi deditum Persae in custodia habue-
 runt, Cyri in conspectum volentes eum producere.
 Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo
 Chiorum molā ex hordeo Atarnensis illius agri deo-
 rum ulli litavit, aut ex frumento illinc adlato libum
 eoxit; quidquid ille progenuit ager, id ab omnibus

77, 61.

ἐξέδουσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον. καὶ τοῦτο μὲν, Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο· τοῦτο δὲ, Μαιάνδρου πεδίον
5 πᾶν ἐπέδραμε, λήϊον ποιεύμενος τῷ στρατῷ. Μαγνησίην δὲ ὥσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα, αὐτίκα νοῦσω τελευτᾷ.

Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἀρπαγὸς κατέβη διάδοχος 162 τῆς στρατηγίης, γένος καὶ αὐτὸς εἰὼν Μήδος, τὸν δὲ Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ ἔδαισε, ὃ τῷ Κύρῳ τὴν βασιλείην συγκατεργασάμενος. οὗτος δὲ ὡς ἦν τότε ὑπὸ Κυροῦ στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς, ὡς ἀπίκετο εἰς τὴν Ἰωνίην, αἴρεε τὰς πόλεις χώμασι· ὅπως γὰρ τειχέρεας ποιήσειε, τὸ ἐνθεῦτεν χώματα χῶν πρὸς τὰ τείχεα ἐπόρθεε. πρώτῃ δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

sacrificiis procul habitum est. (161.) Postquam Pactyan Chii tradiderant, bello adgressus est Mazares eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Priennenses quidem devictos sub corona vendidit; Maeandri vero campum universum incursans, itemque Magnesiam, exercitum praedâ ditavit. His autem rebus gestis, paulo post morbo vitam finiit.

(162.) Mortuo Mazare, advenit imperii in inferiore Asiâ successor *Harpagus*, natione itidem Medus; is qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat exceptus, quique Cyro in comparando regno sociam praestiterat operam. Hic vir tunc a Cyro dux copiarum nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida aggeribus iactis capere instituit: scilicet oppidanos intra muros statim compulit, deinde adgestis ad muros aggeribus oppugnavit. Et primum quidem Ioniae oppidum, quod adgressus est, *Phocaea* fuit.

163 Οἱ δὲ Φωκαῖες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακροῖσι πρῶτοι
 Ἑλλήνων ἐχρήσαντο· καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρση-
 νίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ
 καταδέξαντες· ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρεγγύλῃσι νηυσὶ,
 ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησ- 5
 σὸν, προσφιλῆες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησ-
 σίων, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος· ἐτυράννευσε δὲ
 Ταρτησσοῦ ὀγδῶκοντα ἔτη, ἐβίωσε δὲ πάντα εἴκοσι
 καὶ ἑκατόν. τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλῆες οἱ Φωκαῖες
 οὕτω δὴ τι ἐγένοντο, ὥς τὰ μὲν πρῶτά σφεας ἐκλι- 10
 πόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἑαυτοῦ χώρας οἰκῆσαι ὅκου
 βούλονται· μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τῆς Φω-
 καίας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὥς αὖ-
 ξοιτο, εἰδίδου σφι χρήματα τεῖχος περιβαλέσθαι τὴν
 πόλιν. εἰδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ 15
 τεύχους οὐκ ὀλίγοι σταδίοι εἰσι· τοῦτο δὲ πᾶν, λίθων

(163.) *Phocaeenses* hi longinquis navigationibus
 primi Graecorum usi erant: et Adriaticum mare et Tyr-
 rheniam et Iberiam et Tartessum Graecis ostenderunt.
 Ac Tartessum quidem postquam venerunt, cari fue-
 runt regi Tartessiorum, cui erat nomen *Arganthonias*,
 qui octoginta annos Tartessiorum regno praefuit,
 vixit autem in universum annos centum et viginti.
 Huic viro ita cari fuerunt Phocaeenses, ut primum
 quidem eos hortaretur, Ioniam relinquerent, et qua
 parte suae ditionis vellent, habitatum concederent:
 dein, ut hoc eis non persuasit, ex eisdem vero cogno-
 vit de ingruente Medorum potentiâ, pecuniam illis
 dedit ex qua murum urbi circumdarent; et largiter
 quidem dedit: nam circuitus muri haud pauca sunt

μεγάλων καὶ εὖ συναθροισμένων. Τὸ μὲν δὲ τείχος 164
τοῖσι Φωκαieiysi τρόπῳ τοιῷδε ἐξεποιήθη. ὁ δὲ Ἄρπα-
γος ὡς ἐπήλασε τὴν στρατὴν, ἐπολιόρκει αὐτοὺς,
προϊσχύμενος ἔπεα „ὡς οἱ καταχρᾶ, εἰ βούλονται
5 „Ψαι, καὶ οἶκημα ἐν κατιρῶσαι.“ οἱ δὲ Φωκαieiés,
περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ, ἔφασαν „Θέλειν βου-
„λεύσασθαι ἡμέρην μίην, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέσθαι.
„ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκείνον ἐκ-
10 „λεον τὴν στρατὴν ἀπὸ τοῦ τείχεος.“ Ὁ δὲ Ἄρπαγος
ἔφη „εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν ποιέειν, ὁμῶς
„δέ σφι. παριέναι βουλεύσασθαι.“ Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἄρ-
παγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατὴν, οἱ Φω-
καieiés ἐν τούτῳ κατασπᾶσαντες τὰς πεντηκοντέρας,

stadia, et totus hic murus ex magnis lapidibus, eis-
que bene coaptatis, est exstructus. (164.) Tali igi-
tur modo perfectus erat Phocaeensium murus. Har-
pagus vero admoto exercitu urbem obsidens, condi-
tionem proposuit, *satis sibi fore*, dicens, *si unum*
modo propugnaculum muri deiicere Phocaeenses
voluissent, et unam habitationem [regi] dedicare.
Phocaeenses vero, aegerrime ferentes servitutem,
unum diem se deliberaturos aiebant, *ac deinde re-*
sponsuros: interim vero dum deliberarent, postu-
labant ut exercitum a muro abduceret. Quibus Har-
pagus, *probe quidem se nosse*, ait, *quid essent fa-*
cturi; verumtamen tempus illis ad deliberandum
concedere. Igitur dum a muro exercitum abducit
Harpagus, Phocaeenses interim deductis actuariis
quas habebant navibus, liberos, et uxores, et quae

ἑσθέμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἐπιπλα πάντα, πρὸς 15
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν, καὶ τὰ ἄλλα
 ἀναθήματα, χωρὶς ὅ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἔπλεον
 ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον
 165 οἱ Πέρσαι. Οἱ δὲ Φωκαῖές, ἐπεὶ τε σφί Χιοὶ τὰς
 νήσους τὰς Οἰνούσας καλεομένας οὐκ ἐβούλαντο ἀνεο-
 μένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες μὴ αἱ μὲν ἐμπορίον γέ-
 νωνται, ἡ δὲ αὐτέων νῆσος ἀποκληθῆσθαι τούτου εἵνεκα,
 πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖές ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον. ἐν γὰρ 5
 τῇ Κύρνω εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ Θεοπροπίου
 ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὖνομα ἦν Ἀλαλίη. Ἀργανθώ-
 νιος δὲ τηνικαῦτα ἤδη τετελευτήκει. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ
 τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες ἐς τὴν Φωκαίην,

moveri poterant omnia, eis imponunt; ad haec ima-
 ginibus ex deorum templis, aliisque donariis, prae-
 terquam quidquid aes aut lapis aut pictura esset,
 reliquis omnibus in naves inpositis, ipsi eas conscen-
 dunt, et Chium versus navigant. Phocaeam autem
 hominibus vacuum Persae tenuerunt. (165.) Consti-
 tuerant *Phocaeenses* a Chiis dato pretio Oenussas quae
 vocantur insulas emere. Sed quum vendere eas nol-
 lent Chii, metuentes ne emporium fierent hac insu-
 lae, eaque re ipsorum insulae mercatu excluderen-
 tur, super haec in Corsicam [*Cyryum* Graeci vocant]
 Phocaeenses sunt profecti. In Corsica enim vicesimo
 ante anno, oraculi monitu, oppidum condiderant,
 cui nomen Alalia. Arganthonius vero illo tempore e
 vita iam discesserat. In Corsicam vero profecturi, prius
 ad Phocaeam adpulsis navibus, Persarum praesi-

78, 19.

- 10 κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν Φυλακὴν, ἣ ἐφρούρε
 παραδεξαμένη παρὰ Ἀρπάγου τὴν πόλιν. μετὰ δέ,
 ὡς τοῦτο σφί ἐξέργαστο, ἐποίησαντο ἰσχυράς καταράς
 τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ ταύτησι,
 καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ᾤμωσαν „ μὴ
 15 „ πρὶν ἐς Φωκαίην ἔξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀνα-
 „ Φῆναι. “ Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον,
 ὑπὲρ ἡμίσεας τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος
 τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡθέων τῆς χώρας· ψευδάρκιοι δὲ γε-
 νόμενοι, ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν
 20 τὸ ὄρκιον ἐφύλασσαν, ἀερθέντες ἐκ τῶν Οἰνουσσέων
 ἔπλεον. Ἐπεὶ τε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἶκον 166
 κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ’ ἕτεα πέντε,
 καὶ ἰρὰ ἐνιδρύσαντο. καὶ, ἄγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς
 περιοίκους ἅπαντας, στρατεύονται ὧν ἐπ’ αὐτοὺς κοινῶ

dium, cui ab Harpago custodia urbis mandata erat, interficiunt; dein, hoc patrato, atroces diras imprecantur si quis ipsorum classem desereret. Ad hanc ingentem ferri massam mari demergunt; iurantes *non prius Phocaeam se redituros, quam massa illa e mari emersisset*. Sed dum in Corsicam abire parant, ultra dimidium civium desiderium cepit et misericordia urbis et consuetarum in patria terra sedium. Igitur hi, violato iuramento, retro navigant Phocaeam. Caeteri vero, iusiurandum servantes, sublatis ancoris ex Oenussis insulis sunt profecti. (166.) Hi postquam in *Corsicam* peruenere, quinque annos una cum eis qui antea eo migraverant habitarunt, et templa ibi constituerunt. Caeterum quum vicinos omnes incursionibus praedationibusque molestant, bellum

λόγῳ χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ 5
 ἑκάτεροι ἐξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαῖές πληρώσαντες καὶ
 αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ὄντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς
 τὸ Σαρδόνιον καλεόμενον πέλαγος. συμμιογόντων δὲ
 τῇ ναυμαχίῃ, Καδμεΐη τις νίκη τοῖσι Φωκαεῦσι ἐγένετο.
 αἱ μὲν γὰρ τεσσαεράκοντά σφι νῆες διεφθάρησαν· 10
 αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι, ἦσαν ἄχρηστοι· ἀπεστρά-
 φατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν
 Ἀλαλίην, ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ
 τὴν ἄλλην κτῆσιν ὅσῃ οἶαί τε ἐγίνοντο αἱ νῆες σφι ἄγειν·
 καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρνον, ἔπλεον ἐς Ῥήγιον. 15

167 Τῶν δὲ διαφθαρείσων νεῶν τοὺς ἄνδρας, οἳ τε Καρχη-
 δόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ ἔλαχόν τε αὐτέων πολλῶν πλείους,
 καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλ-
 λαίοισι πάντα τὰ παρίεντα τὸν χῶρον, ἐν τῷ οἱ Φω-

eis communi consilio intulerunt Tyrrheni et Carthaginienses, utrique navibus sexaginta. Quibus *Phocaeenses*, impletis suis navigiis, quae erant numero sexaginta, obviam ivere in Sardonium quod vocatur mare. Tum commisso praelio navali, Cadmea quaedam victoria obtigit Phocaeensibus : nam quadraginta ex eorum navibus perierunt; viginti autem reliquae, detortis rostris, inutiles sunt factae. Inde Alaliam revecti, adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid ex eorum facultatibus ferre naves possent, relictâ Corsicâ, Rhegium navigarunt. (167.) Hominum vero, qui navibus depressis vecti erant, multo maiorem numerum Carthaginenses et Tyrrheni, quam ipsi, ceperant; quos illi inter se partiti, in terram eductos, lapidibus obruerunt. Quo facto, quidquid deinde praeter eum locum,

- 5 καίῃς καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγένετο διάστροφα καὶ ἔμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑπόζυγια καὶ ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι εἰς Δελφούς ἐπεμπον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευσε ποιεῖν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι
 10 ἐπιτελέουσι· καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφι μεγάλως, καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστάσι. καὶ οὗτοι μὲν τῶν Φωκαίων τοιούτῳ μῶρῳ διεχρήσαντο. οἱ δὲ αὐτῶν εἰς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες, ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι, ἐκτήσαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας ταύτην, ἥτις νῦν Ὑέλῃ
 15 καλέεται. ἔκτισαν δὲ ταύτην, πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδωνιῆτεω μαθόντες, ὡς τὸν Κύρον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε κτίσαι ἥρων ἐόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαίης μὲν νυν περὶ τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε. Παραπλήσια 168

in quo lapidati Phocaeenses iacebant, praeteribat, (in Agyllaeorum agro is locus erat) id omne distortum, mutilum, aut membris captum reddebatur, perinde pecudes, iumenta, homines. Itaque Delphos Agyllaei mittebant quaesituros quo pacto delictum possent expiare. Quos Pythia id facere iussit, quod etiam nunc Agyllaei faciunt: nempe magnifice illis parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymnicos et equestres. Igitur hi quidem ex Phocaensium numero fato tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium se receperunt, ii oppidum in terrâ Oenotriâ condiderunt illud, quod nunc Hyela [sive Velia] nominatur. Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniata edocti iussos se esse Pythiae oraculo *Cyrnum* Heroëm colere, non insulam. Et haec quidem hactenus de rebus *Phocaeensium*, Ionicae civitatis. (168.) Simi-

δὲ τούτοισι καὶ Τηϊοὶ ἐποίησαν. ἐπεὶ τε γὰρ σφέων
 εἴλε χώματι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσβάντες πάντες ἐς
 τὰ πλοῖα, οἷχοντο πλέοντες ἐπὶ τῆς Θρηϊκῆς, καὶ ἐν-
 θαῦτα ἐκτίσαν πόλιν Ἀβδῆρα· τὴν πρότερος τούτων 5
 Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας, οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ
 Θρηϊκῶν ἐξελαθεῖς, τιμαῖς νῦν ὑπὸ Τηϊῶν τῶν ἐν Ἀβδή-
 ροῖσι ὡς ἥρως ἔχει.

169 Οὗτοι μὲν νυν Ἰωνῶν μοῦνοι, τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνε-
 χόμενοι, ἐξέλιπον τὰς πατρίδας. οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες,
 πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο Ἀρπάγω,
 κατὰπερ οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοί,
 περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἑκάστος μαχόμενοι· ἐσσωθέντες δὲ καὶ 5
 αἰλόντες, ἔμενον κατὰ χώραν ἑκάστοι, καὶ τὰ ἐπιτασ-
 σόμενα ἐπετέλεον. Μιλησίοι δὲ, ὡς καὶ πρότερόν μοι

liter vero, atque hi, *Teii* etiam fecerunt. Nam post-
 quam murum illorum, aggere iacto, cepit Harpagus,
 cuncti navibus conscensis abierunt, in Thraciamque
 navigarunt, et ibi *Abderam* condiderunt coloniam:
 quam quum ante eos Clazomenius Timesius condi-
 disset, operae fructum non perceperat, sed a Thraci-
 bus erat eiectus; cui nunc honorem, ut heroi, habent
Teii *Abderam* habitantes.

(169.) Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servi-
 tutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Cae-
 teri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago
 dimicarunt, quemadmodum hi qui terra excessere,
 fortesque viri fuerunt, quique pro suâ patriâ pug-
 nantes: sed victi expugnatique, in sua quique patria
 manentes imperata fecerunt. Milesii vero, qui, ut
 praëdictum est, cum ipso Cyro foedus pepigerant,

εἶρηται, αὐτῷ Κύρῳ ὄρκιον ποιησάμενοι, ἡσυχίην ἄγον.
 Οὕτῳ δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδούλωτο. ὥς δὲ τοὺς ἐν
 10 τῇ ἡπείρῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἀρπαγος, οἱ τὰς νήσους
 ἔχοντες Ἴωνες, καταρρώδησαντες ταῦτα, σφέας αὐτοὺς
 ἔδωσαν Κύρῳ. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων, καὶ συλλε- 170
 γομένων οὐδὲν ἦσαν ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνώ-
 μην Βιάντα ἀνδρᾶ Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἴωσι χρησι-
 μωτάτην τῇ εἰ ἐπείθοντο, παρείχε ἂν σφι εὐδαιμονέειν
 5 Ἑλλήνων μάλιστα ὃς ἐκέλευε „κοινῷ στόλῳ Ἴωνας
 „ἀεθβέντας πλέειν ἐς Σαρδῶν, καὶ ἔπειτα πόλιν μίαν
 „κτίζειν πάντων Ἰώνων. καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας
 „σφέας δουλοσύνης, εὐδαιμονήσῃν, νήσων τε ἀπασέων
 „μεγίστην νεμομένους, καὶ ἄρχοντας ἄλλων μένουσι
 10 „, δέ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ, ἔφη, ἐνορᾷν ἐλευθερίην ἔτι

quietem habuerunt. Atque ita quidem *Ionia* iterum
in servitutem redacta est. Postquam vero *Ionas* con-
 tinentem incolentes subegit *Harpagus*, insulani *Iones*,
 horum exemplo perterriti, ultro se *Cyro* tradiderunt.
 (170.) His malis afflicti *Iones* quum nihilo minus
 ad *Panionium* convenirent, *Biantem* civem *Prie-*
nensem audio saluberrimam illis aperuisse senten-
 tiam; quam si essent secuti, potuerant *Græcorum*
 omnium esse opulentissimi. Hortabatur ille, ut so-
 ciata classe *Iones* vela darent ventis, et in *Sar-*
diniam navigarent, ibique unam *Ionum* omnium
 conderent civitatem: ita servitute liberatos, opu-
 lentos fore, insulam omnium maximam obtinen-
 tes, aliisque imperantes: qui si in *Ionia* manerent,
 non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam
 sint recuperaturi. Haec fuit *Biantis* sententia, quum

- „ἰσομένην,“ Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Περσηνέος γνώμη, ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἴωσι γενομένη, χρηστὴ δὲ κατὰ πρῶν ἢ διεφθαρῆναι Ἰωνίην, Θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἔοντος Φοίνικος· ὃς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ· Τέων 15 γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πόλεις οἰκεομένας, μηδὲν ἥσσαν νομίζεσθαι κατὰ πρῶν εἰ δῆμοι εἶεν. οὕτω μὲν δὴ σοφὶ γνώμας τοιαύδε ἀπεδέξαντο.
- 171 Ἄρπαγος δὲ καταστρεψάμενος Ἰωνίην, ἐποίεετο στρατήϊν ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι ἐς τὴν ἡπειρον ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ παλαιὸν ἔοντες Μίνω τε κατήκοοι, καὶ καλεόμενοι Λε- 5 λεγες, εἶχον τὰς νήσους, φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέον-

iam perditae essent res Ionum. Sed etiam, priusquam pessum iret Ionia, salutaris fuerat *Thaletis* sententia, civis Milesii, qui generis originem e Phoenicia repetebat. Is Ionas erat hortatus, *ut unam communem curiam haberent, quae esset Tei: Teum enim meditullium esse Ioniae: reliquae autem civitates, a Ionibus habitatae, nihilo minus suis uterentur institutis, perinde ac si singuli essent populi.* Tales illis sententias duo hi viri in medium proposuerunt.

(171.) Ioniā subactā *Harpagus* bellum intulit Caribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Aeolenses secum ducens. *CARES*, quos dixi, ex insulis in continentem olim adveperant. Prius enim *Minois* imperio subiecti, Lelegesque nominati, insulas incoluerant: et tributum quidem, quoad ego auditu, ul-

10 ~~τες~~, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι
 ἀκοῇ· οἱ δέ, ὅπως Μίνως θέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας.
 ἄτε δὲ δὴ Μίνω τε κατεστραμμένου γῆν πολλήν, καὶ
 15 εὐτυχέοντα τῷ πολέμῳ, τὸ Κاريκὸν ἦν ἔθνος λογιμώ-
 τατον τῶν ἐθνέων ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον
 μακρῶ μάλιστα, καὶ σφι τριζὰ ἐξευρήματα ἐγένετο,
 τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα
 λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾱρές εἰσι οἱ καταδέξαντες, καὶ ἐπὶ
 20 πᾶς ἀσπίδος τὰ σημεῖα ποιεῖσθαι. καὶ ὄχανα ἀσπίσι
 οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἀντὶ ὀχάνων
 ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἵπερ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρε-
 σθαι, τελαμῶσι σκυτύνεισι οἰηκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐ-
 χέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὁμοῖσι περικείμενοι. Μετὰ
 20 δὲ, τοὺς Κᾱρας χρόνῳ ὕστερον πολλῶ Δωριεὺς τε καὶ
 Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων· καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπει-

tima tempora repetens, potui cognoscere, nullum
 pependerant; sed, quoties Minos eorum operâ indi-
 gebat, naves eius compleverant. Quandoquidem igitur
 multos terrae tractus Minos sibi subiecit, et felici-
 tate usus est in bello, *Carica gens* omnium gentium
 per id tempus longe fuerat clarissima. Ac tria illis in-
 venta debentur, quibus Graeci usi sunt: nam et galeis
 cristas inponere primi Cares docuere, et signa clypeis
 insculpere; denique, qui clypeis ansas adiungerent,
 hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis
 gestassent quicumque clypeis consueverant uti, cori-
 aceis loris illos regentes, quae cervici et dextero
 humero circumligata habebant. Deinde, multo tem-
 pore interiecto, Cares a Doriensibus et Ionibus ex
 insulis sunt eiecti, atque ita in continentem pervene-

ρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρες οὕτω Κρήτες λέγου-
 σι γενέσθαι. οὐ μὲν τοι αὐτοὶ γε ὁμολογέουσι τούτοις
 οἱ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἑαυτοὺς εἶναι αὐτό-
 χθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰεὶ δια- 25
 χρεωμένους τῷ περ νῦν. ἀποδεικνύσι δὲ ἐν Μυλάσοι-
 σι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ
 Λυδοῖσι μέτεστι, ὡς κασιγνήτοις ἐοῦσι τοῖσι Καρσί.
 τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς
 ἀδελφεούς. τούτοις μὲν δὴ μέτεστι· ὅσοι δὲ, εἰόντες 30
 ἄλλου ἔθνους, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσί ἐγένοντο, τού-
 172 τοῖσι δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καύνιοι, αὐτόχθονες, δο-
 κεῖν ἑμοῖ, εἰσὶ αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης Φασὶ εἶναι.
 προσκεχωρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν
 ἔθνος, ἣ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ

runt. Haec quidem de Caribus Cretenses membrant;
 at Cares ipsi his non adsentiuntur; sed a prima gentis
 origine continentem se autumant incoluisse, eodem-
 que nomine semper fuisse appellatos, quo nunc utun-
 tur. Ostenduntque in oppido, cui Mylasa nomen,
 priscum *Iovis Carii* templum, quod quidem cum
 Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consan-
 guinei sint Carum; Lydum enim et Mysum fratres
 Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud com-
 mune habent; sed quicumque ex alia gente sunt,
 quamvis eadem cum Caribus linguâ utentes, ad hos
 communio illa nihil pertinet. (172.) *Caunii* vero ex
 eadem, quam incolunt, terrâ oriundi mihi videntur,
 quamquam ipsi se Cretenses esse affirmant. Linguam
 vero aut ipsi ad Caricum populum adcommodarunt,
 aut Cares ad Caunium; nec enim hoc diiudicare li-

5 ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι. νόμοισι δὲ χρέωνται κεχωρισ-
 μένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν.
 τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι, κατ' ἡλικίην τε καὶ Φιλότητα
 εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖξιν
 καὶ παισὶ. ἰδρυθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπει-
 10 τα ὥς σφι ἀπέδοξε, (ἐδόξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μῦθον
 χρᾶσθαι Θεοῖσι,) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καύνιοι
 ἠβηδόν, τύπτοντες δούρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὐρῶν τῶν
 Καλυνδικῶν ἔποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινι-
 κούς Θεούς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιοῦτοισι χρέωνται.
 Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τὰρχαῖον γεγόνασι. τὴν γὰρ 173
 Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διενειχθέν-
 των δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώπης παι-
 δων, Σαρπηδόνοσ τε καὶ Μίνω, ὡς ἐπεκράτησε τῇ στά-
 5 σει Μίνωσ, ἐξήλασε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς

quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab aliis populis et a Caribus discrepantibus; habetur enim apud illos honestissimum, ut secundum aetatem et amicitiam catervatim ad computationes convenient viri, et mulieres, et pueri. Idem, quum prius templa constituta habuissent peregrinorum deorum, deinde mutatâ sententiâ, postquam eis placuit non nisi patriis uti diis, arma capessiverunt cuncti, senes iuvenesque, et hastis aërem ferientes usque ad Calyndicos montes progressi sunt, dicentes se peregrinos eiicere deos. Talibus institutis Caunii utuntur. (173.) Lycii vero antiquitus ex Cretâ erant oriundî. Cretam enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero de regno in Creta dissiderent Europae filii, Sarpedon et Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sar-

στασιώτας αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίας εἰς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλυάι, τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τέως μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδὼν ἦρχε· οἱ δὲ ἐκαλέοντο, τό περ τε ἠνείκοντο ὄνομα, καὶ 10 νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι. ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεῖς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπίκετο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδὼνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. 15 νόμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρεώνται. ἐν δὲ τούτῳ ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μητέρων ἑαυτούς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ

pedonem eiusque assecclas eiecit. Tum hi, insulâ expulsi, in Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam regionem nunc *Lycii* incolunt, haec olim *Milyas* erat: Milyae vero Solymi olim nominabantur. Aliquantum igitur temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero nominabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo etiam nunc Lycii a finitimis adpellantur, *Termilae*. Ut vero Athenis *Lycus*, Pandionis filius, et ipse a fratre expulsus Aegeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde demum, a Lyci nomine, successu temporis, *Lycii* sunt adpellati. Institutis autem utuntur partim Creticis, partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec cum ullis aliis hominibus commune: sese ipsi a matribus nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit, quaerit; respondebit illi hic, esse

20 ἑτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑαυτὸν μητρόθεν,
καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν
γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νενό-
μισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστὸς, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυ-
ναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, ἅτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξά- 174
μενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀσπάγου· οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες
ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώ-
ρην οἰκεύουσι. οἰκεύουσι δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμο-
5 νίων ἄποικοι Κνίδιοι, τῆς χώρας τῆς σφετέρης πετραμ-
μένης ἐς πόντον, τὸ δὴ Τριόπιον καλεῖται. ἀργυμένης
δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυβασσίας, εὐούσης τε πά-
σης τῆς Κνιδίης, πλὴν ὀλίγης, περιρρόου (τὰ μὲν γὰρ
αὐτῆς πρὸς βορρὴν ἀνεμὸν, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέρ-

*se huius vel illius matris filium, et matris suae
matres a superioribus temporibus repetet. Porro, si
mulier, quae civis sit, servo nupserit, honesto loco
nati censentur liberi: sin vir civis, atque etiam prin-
ceps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem
habet, ignobiles erunt liberi.*

(174.) Iam Cares quidem, nullo claro edito faci-
nore, subiugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi
memorable quidquam tunc gesserunt, nec quicum-
que natione Graeci illam regionem incolunt. Inco-
lunt autem quum alii, tum Lacedaemoniorum coloni
Cnidii, quorum ager mari est obversus, Triopium-
que vocatur. Initium capit Cnidiorum ditio a Bybas-
sia peninsulâ, et est tota, exiguo excepto spatio, mari
circumflua: nam quae pars eius ad septemtrionem
spectat, eam Ceramicus sinus includit; quae vero ad

γεί· τὰ δὲ πρὸς νότον, ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον 10
θάλασσα·) τὸ ὧν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν ὅσον τε ἐπὶ
πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνίδιοι, ἐν ὧ· Ἀρπαγος
τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χῶρην
ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη
χῶρὴ εἰς τὴν ἡπείρον τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμός ἐστι τὸν 15
ὥρυσσον. καὶ δὴ πολλῇ χερὶ ἐργαζομένων τῶν Κνι-
δίων· μᾶλλον γάρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκε-
σθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τὰ τε ἄλλα τοῦ σώ-
ματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς, θραυ-
μένης τῆς πέτρης· ἐπεμπον εἰς Δελφοὺς θεοπρόπους 20
ἐπερρησομένους τὸ ἀντίξουν. ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ
Κνίδιοι λέγουσι, χερᾷ ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε·
Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε, μὴδ' ὀρύσσετε·

meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est.
Istud igitur exiguum spatium, quod quinque fere
stadiorum est, perfodere instituerunt Cnidii per id
tempus quo Ioniam Harpagus subegit, cupientes ex
agro suo insulam facere. Erat autem universa eo-
rum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus conti-
nentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodie-
bant. Multorum igitur hominum manibus in opere
occupatis, quum magis quam consentaneum erat vul-
nerarentur et alia corporis membra et maxime oculi
eorum qui opus faciebant et petram perfringebant, ita
ut adpareret non sine deorum numine id fieri; mise-
runt Delphos qui consulerent oraculum *quidnam*
asset quod ipsis adversaretur. Quibus Pythia, ut
ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore haecce respondit:

Nec aggerate, nec vel isthmum fodite;

Ζεὺς γὰρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο.

25 Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρύγματος ἐπάυσαντο· καὶ Ἀρπάγω, ἐπιόντι σὺν τῷ στρατῷ, ἀμαχητί σφεας αὐτοὺς παρέδωσαν. Ἦσαν δὲ 175 Πηδασεῖς οἰκοῦντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ μεσόγαϊαν τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτήδευον ἔσεσθαι, αὐτοῖσί τε καὶ τοῖσι περιοίκιοις, ἡ ἱερεὶή τῆς Ἀθηναίης πώγωνα 5 μέγαν ἴσχει. τρίς σφι τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ Κάρην ἀνδρῶν μῦθοι τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγω, καὶ πρήγματα παρέσχον πλεῖστα, ὅρος τειχίσαντες, τῷ οὐνομά ἐστι Λίδη. Πηδασεῖς μὲν νυν χρόνῳ ἐξαιρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε 176 ὁ Ἀρπαγος τὸν στρατὸν, ὑπεξιόντες, καὶ μαχόμενοι ἐλθοῖσι πρὸς πολλοὺς, ἀρετὰς αἰπεδείκνυντο· ἐσωθέντες

nam, si placuisset, insulam dederat Deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destitit; et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nullā inīta pugnā, dediderunt. (175.) Fuere autem *Pedasenses*, mediterranea super Halicarnassum habitantes: quibus quoties publice imminet aliquod incommodum, sacerdos foemina Minervae ingentem emit tit barbam; quae res illis tribus separatim temporibus accidit. Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Harpago aliquamdiu restitit, et plurimam illi molestiam crearunt; quum montem, cui Lida nomen, muro muniissent. Sed et hi haud multo post sunt expugnati. (176.) *Lycii* vero, ut in *Xanthium* campum Harpagus promovit exercitum, eductis copiis pugnam inierunt, pauci adversus multos, et egregia virtutis specimina edidere. Sed praelio superati, et

- δὲ, καὶ κατειληθέντες εἰς τὸ ἄστυ, συνήλυσαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν ἀκρόπολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες καὶ συνομόσαντες ὅρκους δεινούς, ὑπεξελθόντες ἀπέθανον πάντες Ξανθιοὶ μαχόμενοι. τῶν δὲ νῦν Λυκίων Φαμέων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοὶ, πλὴν ὀγδώκοντα ἰστιάων, εἰσὶ ἐπήλυδες· αἱ δὲ ὀγδώκοντα ἰστίαι αὐταὶ ἔτυχον τηλικαῦτα ἐκδημέουσai, καὶ οὕτω περιεγένοντο. τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἄρπαγος. παραπλησίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καῦνιοὶ τοὺς Λυκίους ἐμιμήσαντο τὰ πλέω. 15
- 177 ΤΑ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἄρπαγος ἀνάστατα ἐποίηε· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος καταστρεφόμενος, καὶ οὐδὲν παριείς. τὰ μὲν νυν αὐτέων

in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxoribus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem subiecerunt arci, ut tota concremaretur. His factis, diris iuramentis invicem adstricti, egressi sunt, et fortiter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum Lyciorum, qui nostra aetate *Xanthios* se esse praedicant, advenae sunt plerique, exceptis octoginta familiis; quae familiae tunc temporis forte domo aberant, atque ita superfuerunt. Xantho igitur tali modo potitus Harpagus est. Simili vero ratione etiam *Cauno* est potitus; nam et Caunii maiori ex parte Lycios sunt imitati.

(177.) Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus, superiora autem Asiae *Cyrus* ipse; singulos populos in potestatem suam redigens, nullumque praeter-

πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παρέσχε πόνον τε πλείστον,
5 καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

Κῦρος ἐπεὶ τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίησεν 178
σατο, Ἀσσυρίοις ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ
μὲν κου καὶ ἄλλα πόλιστα μεγάλα πολλά· τὸ δὲ
ὀνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἐνθα σφι, Νίνου
5 ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλῆα κατεστήκει, ἣν
ΒΑΒΥΛΩΝ· εὐῶσα τοιαύτη δὴ τις πόλις κέεται ἐν πε-
δίῳ μεγάλῳ, μέγαθος εὐῶσα μέτωπον ἕκαστον, εἴκοσι
καὶ ἑκατὸν σταδίων, εὐῶσης τετραγώνου· οὗτοι στάδιοι
τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδῶκοντα
10 καὶ τετρακόσιοι. τὸ μὲν νυν μέγαθος τοσοῦτόν ἐστι τοῦ
ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόςμητο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλα
πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, τάφρος μὲν πρῶτά μιν βα-

mittens. Cuius res gestas plerasque quidem silentio
nos praeteribimus: quae vero plurimò cum labore
gessit, quaeve prae caeteris maxime sunt memorabi-
lia, eorum faciam mentionem.

(178.) Universo continente inferioris Asiae pote-
stati suae subiecto, *Assyrios* Cyrus adgressus est.
Sunt autem Assyriae quum aliae urbes insignes multae,
tum clarissima omnium et munitissima, quae post
Ninum eversam regia sedes erat, *Babylon*; cuius
haec erat conditio. Sita in ampla planitie, formam
habet quadratam, cuius quodque latus centum et vi-
ginti stadia metitur: ita totius urbis circuitus confi-
citur quadringentorum octoginta stadiorum. Haec
amplitudo est urbis Babyloniae. Exornata verò in-
structaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia
pervenit. Statim fossa eam circumdat alta latoque,

θεα τε καὶ εὐρέα καὶ πλέῃ ὕδατος περιβέει· μετὰ δὲ,
 τείχος πεντήκοντα μὲν πήχεων βασιλείων ἐὼν τὸ εὖρος,
 ὕψος δὲ, διηκοσίαν πήχεων. ὁ δὲ βασιλῆϊος πήχυς τοῦ 15
 179 μετρίου ἐστὶ πήχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. Δεῖ δὴ
 με πρὸς τούτοισι ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ
 γῆ ἀναισιμώβῃ, καὶ τὸ τείχος ὄντινα τρόπον ἐργαστο.
 ἐρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλίνθευον τὴν γῆν τὴν ἐκ
 τοῦ οὐρύγματος ἐκφερομένην· ἐλκύσαντες δὲ πλίνθους 5
 ἱκανάς, ὥπτησαν αὐτάς ἐν καμίνοισι. μετὰ δὲ, τέλ-
 ματι χρεώμενοι ἄσφαλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τρήκοντα
 δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων διαστοιβαζόντες, ἔδει-
 μαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλεα· δεύτερα δὲ,
 αὐτὸ τὸ τείχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τείχεος 10
 παρὰ τὰ ἔσχατα, οἰκήματα μονόκωλα ἔδειμαν, τε-
 τραμμένα ἐς ἄλληλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλι-

et aquâ numquam non repleta: dein murus, cuius
 latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, alti-
 titudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus re-
 gius maior vulgari tribus digitis. (179.) Oportet me
 vero ad haec declarare, quem in usum insumta sit
 terra e fossâ egesta, et murus ille quo pacto fuerit
 confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul terram e
 fossâ egestam formabant in lateres: utque laterum
 probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus
 coquebant. Tum loco calcis asphalto calidâ utentes,
 et tricesimo cuique laterum ordini arundinum alas
 interstipantes, primum labia construxerunt fossae,
 deinde ipsum murum eodem modo. Super muro vero
 in utriusque lateris orâ, contiguas aedificarunt do-
 munculas, sibi invicem obversas; medium autem

πον τεθρήπῳ περιέλασιν. πύλαι δὲ ἐνεστᾶσι περίξ τοῦ
 τείχεος ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι· καὶ σταθμοὶ τε καὶ
 15 ὑπέρθυρα ὡσαύτως. ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα
 ὀκτὼ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος· Ἴς οὖνομα αὐτῇ.
 ἔνθα ἔστι ποταμὸς οὐ μέγας· Ἴς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ
 οὖνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν
 τὸ ρέεθρον. οὗτος ὢν ὁ Ἴς ποταμὸς, ἅμα τῷ ὕδατι
 20 θρόμβους ἀσφάλτου ἀναδιδῶι πολλούς· ἔνθεν ἡ ἀσφαλ-
 τος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τείχος ἐκομίσθη. Τετείχιστο 180
 μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρώπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο Φάρσα
 τῆς πόλιος· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει, τῷ
 οὖνομά ἐστι Εὐφράτης. ρέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέ-
 5 γας, καὶ βαθύς, καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυ-
 θρὴν θάλασσαν. τὸ ὢν δὴ τείχος ἐκάτερον τοὺς ἀγκῶ-
 νας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἰ

spatium tantum reliquerunt, ut circumagi quadri-
 gae possent. In muro circumcirca centum sunt por-
 tae, aeneae omnes; et postes etiam, et superiora li-
 mina, itidem ex aere. Est autem aliud oppidum, octo
 dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is.
 Ibi fluvijs est, non magnus, cui et ipsi Is nomen,
 qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur
 Is fluvijs simul cum undâ suâ complures edit gru-
 mos asphalti: unde ad aedificandum murum Babylo-
 nis asphaltus devecta est. (180.) Tali igitur modo
 munita *Babylon* est. Sunt autem duae urbis regio-
 nes: mediam enim perfluit et in duas partes dividit
 flumen, cui nomen *Euphrates*. Is ex Armenia fluit
 amplius et altus atque rapidus; exonerat se autem in
 Erythraeum mare. Murus igitur utrimque brachia ad

ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἷμα-
 σιῇ πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, ἐὼν
 πλήρες οἰκίῶν τριορόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατα- 10
 τέμνεται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς
 ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἔχούσας. κατὰ δὴ ὧν
 ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἷμασιῇ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυ-
 λίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμόν.
 ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεια, φέρουσαι καὶ αὐταὶ ἐς 15
 181 αὐτὸν τὸν ποταμὸν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος Φάργῃς
 ἐστί. ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιβεῖ, οὐ πολλῶ τέω
 ἀσθενέστερον τοῦ ἑτέρου τεύχεος, στενότερον δέ. Ἐν δὲ
 Φάργῃ ἐκατέρω τῆς πόλιος τετείχιστο ἐν μέσῳ ἐν τῷ
 ἦεν τὰ βασιλῆα, περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ 5

CLXXXI. 3. ἦεν. εἶεν univ. cod. ms. μὲν corrigunt viri docti.
Poteras ei ἐν τῷ ἐνὶ εὐρυκαί,

flumen usque ducta habet: inde inflexa procedit
 utrimque maceria ex coctili latere, quae utrique flu-
 minis labio praetenditur. Urbs ipsa domibus repleta
 est trium aut quatuor tabulatorum; per eamque du-
 ctae sunt viae ad lineam directae, quum aliae, tum
 eae quae e transverso ad flumen pertinent. Ad quam-
 que harum viarum apertae sunt in maceria iuxta flu-
 men decurrente portae minores, totidem numero quot
 viae sunt: atque etiam hae portae ex aere sunt, per
 quas ad ipsum flumen transitur. (181.) Murus quem
 dixi, robur praecipuum munimenti est: circumdu-
 ctus est autem interior alius murus, haud multo in-
 firmior altero, sed angustior. In medio autem utrius-
 que regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat,
 in alterâ quidem regia aula, vasto circuitu validoque;

85, 76.

ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόπυλον, καὶ εἰς
 ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἐὼν, δύο σταδίων πάντη, ἐὼν τετραγώ-
 νον. ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται,
 σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ
 10 πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ
 τούτῳ, μέχρῃς οὐ ὀκτῶ πύργων. ἀναβάσις δὲ εἰς αὐ-
 τοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα
 πεποιήται. μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσεως, ἔστι κατα-
 γωγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες
 15 ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύρ-
 γῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη
 κείται εὐ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακίεται χου-
 στή. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἔνι οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ
 νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη
 20 τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασίων, ὡς

in alterâ, Iovis Beli templum acneis portis instru-
 ctum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaqu-
 versum metiens, formâ quadratâ. Huius in templi
 medio turris solida exstructa est, unum stadium tam
 in longitudinem quam in latitudinem patens: et su-
 per hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia
 ad octo turres numero. Hae turres conscenduntur ex-
 trinsecus, viâ circum omnes sursum ducente: in me-
 dio vero adscensu diversorium est, et sellae in quib-
 us residentes requiescere possint qui adscendunt.
 Extremae turri templum superstructum est amplum:
 quo in templo stratus lectus magnus, iuxtaque eum
 adposita mensa aurea. Imago autem aut statua nulla
 inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium,
 praeter unam mulierum ex indigenis, quamcumque

λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ἔόντες ἱερεῖς τούτου τοῦ θεοῦ.

- 182 Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε εἰς τὸν νηὸν, καὶ ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβησι τῇσι Αἰγυπτίῃσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαίου 5 γυνή· ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν εἰς ὁμιλίην φοιτᾶν· καὶ κατὰπερ ἐν Πατάροισι τῆς Λυκίας ἡ πρέμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ γένηται· οὐ γὰρ ὦν αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὶ γένηται, τότε ὦν 183 συγκατακληίεται τὰς νύκτας ἕσω ἐν τῷ νηῷ. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηός· ἐνθα ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσειον, καὶ αἱ τράπεζαι μεγάλη παρακέεται χρυσῇ, καὶ τὸ βάθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεός ἐστι· καὶ, ὡς ἔλεγον οἱ 5 Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποιήται

ex omnibus selegerit deus, ut Chaldaei aiunt, qui sunt huius dei sacerdotes. (182.) Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventitare hunc deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Aegyptiis fit eodem modo, ut Aegyptii narrant, nam et ibi in Iovis Thebani templo decumbit mulier: utrumque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem. Simile institutum Patari in Lycia obtinet, quando ibi fatidica Dei sacerdos est; nec enim constanter ibi est oraculum: quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur. (183.) Est autem in Babylonico templo alia etiam aedes inferne: ubi magnum est simulacrum Iovis sedentis, cui mensa adposita aurea, et scabellum et sella ex auro: omnia, ut narraverunt

ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ, βωμός ἐστι χρύσεος. ἔστι δὲ
καὶ ἄλλος βωμός μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεια τῶν
προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι
10 θύειν, ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μοῦνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος
βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιθναντοῦ χίλια τάλαντα
ἔτεος ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἐπεὰν τὴν ὀρθὴν ἀγω-
σι τῷ θεῷ τούτῳ. Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν
χρόνον ἐκείνον καὶ ἀνδρίας δωδέκα πηχέων, χρύσεος,
15 στερεός. ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ
Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος
μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἐτόλμησε λα-
βεῖν· Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβεν, καὶ τὸν ἱεῖα ἀπέ-
κτεινε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν
20 δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμητο. ἔστι δὲ καὶ ἴδια ἀναθή-
ματα πολλά.

Chaldaei, ex octingentis auri talentis confecta. Extra templum vero altare est aureum: estque praeterea alia ara ingens, ubi iustae aetatis mactantur victimae; nam ad aurcam illam aram non nisi lactentes mactare pecudes fas est. In maiore ara vero adolent etiam singulis annis Chaldaei mille thuris talenta, quo tempore festos dies huic deo agunt. Erat autem illa adhuc aetate in eodem templo statua solida ex auro, duodecim cubitorum: quam ego quidem non vidi, refero autem quae a Chaldaeis narrantur. Huic statuae insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen ausus est eam auferre: Xerxes vero abstulit, occiso sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud templum erat: exstant vero in eodem complura etiam privata donaria.

- 184 Τῆς δὲ Βαβυλωνίως ταύτης πολλοὶ μὲν κού καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τεῖχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱρά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. ἡ μὲν πρότερον ἀρξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ 5 οὐνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνὰ τὸ πεδῖον ἔοντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐάθει ὁ πο-
- 185 ταμὸς ἀνὰ τὸ πεδῖον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δεύτερον γενομένη ταύτης βασιλεία, τῇ οὐνομα ἦν Νίτωκρις, (αὕτη δὲ συνεταπτόρη γενομένη τῆς πρότερον ἀρξάσης,) τοῦτο μὲν, μηχανόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγγέσσομαι· τοῦτο δὲ, τὴν Μήδων ὀρώσα ἀρχὴν μεγάλην τε 5 καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄσπεα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον, προεφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφράτην ποταμὸν,

(184.) *Babylonis* huius quum multi alii fuerant *Reges*, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in *Assyriarum rerum Historiâ* faciam mentionem: tum in his etiam duae mulieres. Harum illa, quae prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, cui nomen fuit *Semiramis*; quae aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare. (185.) Altera, quae post hanc regnavit, nomine *Nitocris*, quae priori fuit intelligentior, partim monumenta reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum imperium amplum videret, nec agens quietem, quod et alia multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, praemunivit se adversus illos quam maxime potuit. Primum quidem Eu-

- ῥέοντά πρότερον ἰθὺν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει,
 20 τοῦτον, ἀνωθεν διώρυχας ὀρύσσασα, οὕτω δὴ τι ἐποίησε
 σκολιόν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινα κώμεων τῶν ἐν τῇ
 Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ ὀνομά ἐστι, ἐς
 τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδερικκα. καὶ νῦν οἱ αὖ
 κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα,
 15 καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν, τρεῖς τε ἐς τὴν
 αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέ-
 ρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. Χῶμα δὲ παρέ-
 χωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον
 θάουματος, μέγας καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατύπερθε
 20 δὲ πολλῶ Βαβυλῶνος ὥρυσσε ἑλυτρον λίμνη, ὀλίγον τι
 παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ
 αἰεὶ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιῶσα
 εἰκοσί τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον

phratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum an-
 tea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne
 ductis, ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad
 quempiam Assyriae vicum perveniat. Ardericca vici
 nomen est, ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc,
 qui ab hoc nostro mari Babylonem proficiscuntur,
 quum Euphrate fluvio versus illam descendunt, ter
 ad eundem vicum accedunt, et quidem tribus dein-
 ceptis diebus. Hoc tale ab illa effectum est. Praeterea
 aggerem ad utramque fluvii ripam adgressit miratu
 dignum, quum latitudinis caussâ, tum altitudinis.
 Longe vero supra Babylonem alveum effodit reci-
 piendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in
 altitudinem quidem ubique fodit usque dum aqua
 scaturiret, in amplitudinem vero circuitum alvei

χούν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖ-
 λεα τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ ὤρυκτο, 25
 λίθους ἀγαγομένη, κρηπίδα κύκλω περὶ αὐτὴν ἤλασε.
 Ἐποίηε δὲ ἀμφοτέρω ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σκολιὸν,
 καὶ τὸ ὀρυγμα πᾶν ἕλος· ὥς ὃ τε ποταμὸς βραδύ-
 τερος εἴη, περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ
 πλόοι ἕωσι σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα· ἐκ τε τῶν πλόων 30
 ἐκδέκται περίοδος τῆς λίμνης μακρῆς. κατὰ τοῦτο δὲ
 εἰργάζετο τῆς χώρης τῇ αἰ τε ἐσβολαὶ ἦσαν, καὶ τὰ
 σύντομα τῆς ἐκ Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ
 186 Μῆδοι ἐκμανθάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα. Ταῦτα μὲν
 δὴ ἐκ βάθεος περιεβάλετο· τοιγὰρ δὲ ἐξ αὐτῶν παρεν-
 θήκην ἐποίησατο. Τῆς πόλιος εὐούσης δύο Φαρσέων,

fecit quadringentorum et viginti stadiorum : terram
 autem ex fossa egestam insumsit in aggeres iuxta ri-
 pam fluvii iaciendos. Tum, absoluto effodiendi la-
 bore, advectis lapidibus, totum alveum circumcirca
 crepidine munivit. Duo autem ista opera fecit, flu-
 men tortuosum, et ex effosso alveo lacunam, hoc
 consilio, ut lentior flueret flumen, multis flexibus fra-
 cto illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio, aut,
 si navibus vellent exscendere hostes, exciperet illos
 longus circa lacunam anfractus. Ab ea autem parte
 terrae Babyloniae fecit haec Nitocris, quā erat ex
 Media introitus et iter brevissimum; ne Medi sese
 ingerentes, res ipsius specularentur. (186.) Has igitur
 munitiones illa ex profundo sibi circumdedit : qui-
 bus tale quoddam corollarium, alteri instituto veluti
 medium interponens, adiecit. Quum in duas regio-
 nes divisa urbs esset, quarum medium fluvius obti-

τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσαν ἔχοντας, ἐπὶ τῶν πρότερον βα-
 5 σιλέων ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἐτέρου Φάρσιος εἰς τοῦ-
 τερον διαβῆναι, χρῆν πλοίῳ διαβαίνειν. καὶ ἦν, ὡς ἐγὰρ
 δοκέω, ὁ χληρὸν τοῦτο· αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπεὶ
 τε γὰρ ὤρυσσε τὸ ἑλυτρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τόδε
 ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο. ἐτάμνετο λίθους
 10 περιμήκειας· ὡς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμοι, καὶ τὸ
 χωρίον ὁράφικτο, ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέεθρον
 πᾶν εἰς τὸ ὤρυσσε χωρίον· ἐν τῷ ἐπίμπлатο τοῦτο, ἐν
 τούτῳ ἀπέξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ρέεθρου, τοῦτο μὲν
 τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς κα-
 15 ταβάσις, τὰς ἐκ τῶν πυλίδων εἰς τὸν ποταμὸν φερού-
 σας, ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὀπτῇσι, κατὰ τὸν αὐτὸν
 λόγον τῷ τείχει· τοῦτο δὲ, κατὰ μέσσην καὶ μάλιστα
 τὴν πόλιν, τοῖσι λίθοισι, τοὺς ὠρύξατο, οἰκοδόμει γέφυ-

nebat; superiorum regum aetate, quoties ex una re-
 gione in alteram vellet aliquis transire, navigio erat
 transeundum. Quod quum, ut equidem existimo,
 esset molestum, illa huic rei providit. Ut enim al-
 veum stagno recipiendo effodit, simul aliud hoc mo-
 numentum eiusdem operis reliquit. Lapidescen-
 dos curavit permagnos: qui postquam fuere parati,
 effossusque locus fuit quem dixi, in hunc ipsum effos-
 sum locum cursum omnem fluminis avertit; qui locus
 ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsiccabatur.
 Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
 urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus por-
 tis ad flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo,
 quo murus structus erat, exaedificavit: partim, in
 mediâ fere urbe, ex lapidibus, quos excindi iusse-

ραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολύβδῳ. ἐπι-
 τεύεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρῃ γένοιτο, ξύλα 20
 τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυ-
 λῶνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρεσκον,
 τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ διαφοιτέοντες τὰς νύκτας κλέπ-
 τοιεν παρ' ἀλλήλων. αἷς δὲ τό τε ὄρυχθὲν λίμνη πλήρης
 ἐγεγόνεε ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν 25
 ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφρῆτην ποταμὸν εἰς τὰ ἀρχαῖα ῥέε-
 θρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξάγαγε· καὶ οὕτω τὸ ὄρυχθὲν, ἕλος
 γεγόμενον, εἰς θεὸν ἐδόκεε γεγενῆσθαι, καὶ τοῖσι πολλῇ-
 187 τῃσι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. Ἡ δ' αὐτὴ αὕτη
 βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιήνδε τινα ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ
 τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον
 ἐωυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν
 πυλέων. ἐνεκόλαψε δὲ εἰς τὸν τάφον γράμματα λέ- 5

rat, pontem aedificavit, ferro et plumbo lapides vin-
 ciens. Eo super ponte interdium quotidie tigna quadra-
 ta intendebantur, quibus transirent Babylonii; noctu
 vero tollebantur haec tigna, eâ caussâ, ne per no-
 ctem ex altera urbis regione in alteram transeuntes
 furtia exercerent. Postquam fossa lacus fuerat factus
 aquâ fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum
 deinde Euphrates fluviu in pristinum alveum iterum
 est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus
 fieret, commode hoc recteque factum visum est, et
 civibus pons erat exstructus. (187.) Eadem regina
 dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi.
 Super porta urbis celeberrima sepulcrum exstrui sibi
 iussit sublime, in summo ipsius portae. Ei sepulcro
 inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: Si

γοντα τὰδε· ΤΩΝ ΤΙΣ ἙΜΕΥ ὙΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕ-
ΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ἮΝ ΣΠΑΝΙΣΗ ΧΡΗ-
ΜΑΤΩΝ, ἈΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ ὍΚΟΣΑ
ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ ΜΗ ΣΠΑΝΙ-
10 ΣΑΣ ΓΕ, ἈΛΛΩΣ ἈΝΟΙΞΗ. ὍΤ ΓΑΡ ἈΜΕΙΝΟΝ.
Οὗτος ὁ τάφος ἦν ἀκίνητος, μέχρι οὗ ἐς Δαρεῖον πε-
ρῆλθε ἡ βασιλιή. Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν εἶδοκε εἶναι
τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μηδὲν χρεῖσθαι καὶ χρημάτων
κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεομένων,
15 μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν
ἐχρᾶτο, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγένετο ὁ
νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον, εὗρε χρήμα-
τα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν, καὶ γράμματα λέγοντα τὰδε·
ἼΕΙ ΜΗ ἈΠΑΗΣΤΟΣ ΤΕ ἘΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Αἶ-
20 ΣΧΡΟΚΕΡΔΗΣ, ΟἷΚ ἌΝ ΝΕΚΡΩΝ ΘΗΚΑΣ ἈΝΕΩ-

QUIS EORUM, QUI POST ME REGES ERUNT BABYLONIS,
PECUNIA INDIGUERIT, APERIAT HOC SEPULCRUM, ET
SUMAT QUANTUM VOLUERIT PECUNIAE. AT, NISI AD-
MODUM INDIGUERIT, UTIQUE NON APERIAT. NEC
ENIM ID ILLI PROFUERIT. Hoc sepulcrum intactum
stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero
indigna res esse videbatur, hac portā non uti, et pe-
cuniam quae ibi deposita esset, atque etiam ipsa in-
vitaret, non auferre. Portā hac autem non uteba-
tur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti im-
mineret. Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam qui-
dem reperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptio-
nem, in hanc sententiam: NISI INSATIABILIS ESSES
ET TURPI LUCRO INHIANS, DEFUNCTORUM LOCULOS

Herod. T. I. P. I.

P.

ΓΕΣ, Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία, τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

- 188 Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑαυτοῦ τοῦνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίαν ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένοισι ἐξ οἴκου, καὶ προβάτοισι· καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ 5 Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μόνου πίνει βασιλεὺς, καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπέψη- μένου πολλὰι κάρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι, κο- μίζουσαι ἐν ἀγγείοισι ἀργυρέοισι, ἔπονται ὅπη ἀν' ἐλαύ- 10 νησι ἐκάστοτε. Ἐπεὶ τε δὲ ὁ Κῦρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν πηγαὶ ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ῥεεὶ δὲ διὰ Δαρδανέων,

CLXXXIX. 3. Δαρδανέων. Δαρνέων *foran*.

NON APERUISSÉS. Hæc sunt quæ de regione hæc memorantur.

(188.) Eiusdem huius reginae filium, Assyriae regem, cui nomen erat *Labynetus*, idem quod patri, bello petiit *Cyrus*. Proficiscitur autem in bellum Rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa præterfluit, ex quo solo rex bibit. Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimæ quadrigæ mulis iunctæ constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur. (189.) Cyrus igitur, adversus Babylonem profectus, ubi ad Gyndem amnem pervenit; qui fontes in Matianis habens, postquam per Dardanenses

89, 20.

ἐκδιδοῖ δὲ εἰς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν· ὁ δὲ παρὰ Ὠπιν
 5 πόλιν ῥέων εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ· τοῦτον
 δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειράτο ὁ Κῦ-
 ρος, ὄντα νηυσὶ περητὸν, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἴπ-
 πων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς εἰς τὸν ποταμὸν,
 διαβαίνειν ἐπειράτο. ὁ δὲ μιν συμψήσας, ὑποβρύχιον
 10 οἰχώκεε Φέρων. κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ
 ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίσασθαι, καὶ οἱ ἐπηκέιλησε, οὔτω δὴ
 μιν ἀσθενέα ποιήσειν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναῖκάς
 μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαβήσεσθαι.
 μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν, μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρα-
 15 τευσιν, διαίρειε τὴν στρατιὴν δίχα. διελὼν δὲ, κατέτεινε
 σχοινοτενέας ὑποδέξας διώρυχας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν
 παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τετραμμένας τοῦ Γύνδεω πάν-
 τα τρόπον. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν, ὀρύσσειν ἐκέλευε.

perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui
 Opin oppidum praeterfluens in Erythraeum mare
 infunditur; hunc Gyndem fluvium, qui navibus erat
 traiciendus, quum transire Cyrus conaretur; ibi
 tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans
 ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at flu-
 minis impetus, illum contorquens, demersum abri-
 puit. Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam
 iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effe-
 cturum, ut posthac mulieres etiam, ne genu quidem
 madefacientes, possint transire. Haec minatus, omis-
 sa adversus Babylonem expeditione, exercitum bifa-
 riam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit
 ab utraque fluminis ripâ centum et octoginta fossas,
 quaquaversum ducendas; distributumque exercitum

οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου, ἦνετο μὲν τὸ ἔργον,
 ὅμως μέντοι τὴν θερμὴν πᾶσαν αὐτοῦ ταύτη διέτρυσαν 20
 190 ἐργαζόμενοι. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦ-
 ρος, εἰς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλά-
 βων, καὶ τὸ δεύτερον ἑὰρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε
 ἐπὶ τὴν Βαβυλωνίαν. οἱ δὲ Βαβυλωνῖοι ἐκστρατεύσαντες
 5 ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς
 πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλωνῖοι, καὶ ἐσσωθέντες
 τῇ μάχῃ, κατεilhθησαν εἰς τὸ ἄστυ. οἷα δὲ ἐξεπιστά-
 μενοι ἔτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ'
 ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειρόντα, προσά-
 ξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. Ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν 10
 λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα· Κῦρος δὲ ἀπορήσει
 ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ, ἀνατέρω

has fossas fodere iussit. Igitur, magnâ hominum mul-
 titudine opus faciente, effectum quidem est opus;
 verumtamen totam aestatem in eodem hoc loco opus
 facientes consumsere. (190.) Postquam Gyndae flu-
 vio hanc poenam inflixit *Cyrus*, ut in trecentos sexa-
 ginta canales esset diductus, altero demum adpetente
 vere adversus *Babylonem* exercitum duxit. Et Baby-
 lonii, copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt.
 Ubi propius urbem accessit, praelio cum eo confli-
 xerunt Babylonii; quo praelio superati, in urbem
 sunt compulsi. Iam pridem vero, bene gnari non
 quieturum Cyrum, quum vidissent eum cunctos pa-
 riter populos adgredi, permultorum annorum com-
 meatum in urbem comportaverant. Quare hi quidem
 non admodum graviter ferebant obsidionem: at Cyrus
 difficultatibus premebatur, quandoquidem multo iam

90, 49.

τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων. Ἐπεὶ δὲ ὦν 191
 ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεβήκατο, εἴ τε καὶ αὐτὸς ἔμαθε
 τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίηε δὴ τοιόνδε. τάξας τὴν στρα-
 τὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πό-
 5 λιν ἐσβάλλει, καὶ ὅπισθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας
 ἐτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός· προεῖπε
 τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ρέεθρον ἴδωνται γενό-
 μενον, ἐσιέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὴ τάξας,
 καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας, ἀπήλαινε αὐτὸς σὺν
 10 τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην,
 τὰ περὶ ἣ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ τε
 τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίηε καὶ ὁ Κῦ-
 ρος ἕτερα τῶν ταῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχι ἐσαγα-
 γὼν ἐς τὴν λίμνην ἐοῦσαν ἔλος, τὸ ἀρχαῖον ρέεθρον δια-
 15 βατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γε-

tempore circumactō nihil admodum promotae res
 eius erant. (191.) Igitur, sive quis alius ei dubitanti
 consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset
 intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu cir-
 ca flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem
 influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egre-
 ditur, praedixit militibus, ut, quum viderint vado
 transiri flumen posse, tunc eā viā urbem ingrediantur.
 Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte
 abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod
 Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem
 fecerat, idem nunc ipse *Cyrus* fecit. Fluvio per fos-
 sam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato,
 pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente

νομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι, οἵπερ ἐτετάχα-
 το ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, κατὰ τὸ ρέεθρον τοῦ Εὐφράτεω
 ποταμοῦ, ὑπονενοστηκότες ἀνδρὶ ὡς ἐς μέσον μηρὸν μά-
 λιστά κη, κατὰ τοῦτο ἐσῆσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰ
 μὲν νυν προεπύθοντο, ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλώνιοι τὸ ἐκ τοῦ 20
 Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν, περιιδόντες τοὺς Πέρσας
 ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν κάκιστα. κατακλή-
 σαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας
 ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἵμασιας ἀναβάντες τὰς
 παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμέναις, ἔλαβον 25
 ἂν σφεας ὡς ἐν κύρτη. νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκήτου σφι
 παρέστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλιος,
 ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ
 ἔσχατα τῆς πόλιος ἐαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκούν-
 τας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας· ἀλλὰ 30

aquâ. Quo facto Persae, qui ad hoc ipsum ibi dispo-
 siti erant, per alveum Euphratis fluvii, cuius aqua
 in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur ho-
 minis adtingeret, per hunc alveum Babylonem sunt
 ingressi. Quod si igitur aut ante cognovissent aut
 animadvertissent Babylonii quae *Cyrus* instituebat,
 sane non passi essent Persas urbem intrare, neque ita
 misere periissent. Quippe si portulas omnes, quae ad
 flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscen-
 dissent secundum utramque fluminis ripam ductas,
 veluti in nassâ capturi illos fucrânt. Nunc ex inopinato
 adstiterunt eis Persae. Propter amplitudinem vero
 urbis, ut aiunt oppidani, postquam captae iam erant
 extremae urbis partes, qui mediam Babylonem inco-
 lebant, non animadverterunt captos se esse; sed,

(τυχεῖν γάρ σοφι εἰῶσαν ὀρήν) χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. καὶ Βαβυλῶν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραιήρητο.

Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ 192
ἄλλοισι δηλώσω ὅση τίς ἐστί, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βα-
σιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς
διαραιήρηται, παρὲξ τοῦ φόρου, γῆ πᾶσα ὅσης ἀρχεῖ.
5 δυώδεκα ὦν μηνῶν ἑόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν, τοὺς τέσσερας
μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα· τοὺς δὲ ὀκτὼ
τῶν μηνῶν, ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. οὕτω τριτημορίη ἡ
Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίης· καὶ ἡ ἀρ-
χή τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήην κα-
10 λεοῦσι, ἐστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατί-
στη· ὅκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλείας

quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum *capta est Babylon.*

(192.) *Opes* autem quantae sint *Babyloniorum*, quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno Regi, praeter tributa quae ei penduntur, universa terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum eius, in certas partes est distributa. Iam quum in anno duodecim sint menses; per quatuor menses alit eum *Babylonica* terra; per octo reliquos menses, tota reliqua *Asia*. Ita *Assyria* haec terra tertiam partem possidet opum totius *Asiae*: et praefectura huius regionis (*Satrapias Persae* vocant) omnium praefectarum longe est praestantissima; quandoquidem Tri-

ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον, ἀργυρίου μὲν προσήει ἐκάστης
 ἡμέρης ἀρτάβη μεστή· ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὼν Περ-
 σικόν, χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλείον χροίνιξι τρισὶ
 Ἀττικῇσι. ἵπποι δὲ αἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδίῃ, πάρεξ τῶν πο- 15
 λεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας, ὀκτα-
 κόσιοι· αἱ δὲ βαινόμεναι, ἑξακισχίλιαι καὶ μύριαι.
 ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἴκοσι ἵπ-
 πους. κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δὴ τι πλήθος ἐτρέφετο,
 ὥστε τέσσερες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν 20
 ἄλλων εὐῦσαι ἀτελεές, τοῖσι κυσὶ προσετέταχато си-
 τία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἀρχοντι τῆς Βαβυλῶ-
 193 νος ὑπῆρχε ἑόντα. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ἕται μὲν
 ὀλίγω, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ρίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο.
 ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λήιον,

tantaechmae, Artabazi filio, cui hic districtus a rege
 commissus erat, quotidie redibat artaba pecuniâ re-
 pleta: est autem *artaba* mensura Persica, capiens
 medimnum Atticum cum tribus choenicibus Atticis.
 Equos autem ibidem rex suum in usum alebat, ex-
 ceptis his qui ad belli usum erant destinati, admis-
 sarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi
 admittebantur, decies sexies mille; nam singuli ma-
 res vicensis foeminis admittebantur. Canum autem
 Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quatuor es-
 sent ampli vici in planitie siti, aliorum tributorum
 immunes, quibus hoc iniunctum erat, ut canes illos
 alerent. Has opes possidebat is, qui Babyloani impe-
 rabat. (193.) In agro Assyriaco pluit quidem ali-
 quantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum
 capit nutrimentum; dein vero ex fluviô irrigata seges

- καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος· οὐ, κατάπερ ἐν Αἰγύπτῳ,
 5 αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλ-
 λὰ χερσὶ τε καὶ κηλωνήιοις ἀρδόμενος. ἡ γὰρ Βαβυ-
 λωνίη χώρα πᾶσα, κατάπερ ἡ Αἰγυπτία, κατατέμνεται
 ἐς διώρυχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νηυσι-
 πέρητος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινόν· ἐσέχει
 10 δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφράτης, ἐς τὸν Τίγριν,
 παρ' ὃν Νῖνος πόλις οἰκετο. ἐστὶ δὲ χωρῶν αὕτη ἀπα-
 σίων μακρῷ ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δήμητρος καρ-
 πὸν ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται
 ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκῆν, οὔτε ἄμπελον, οὔτε ἐλαίην.
 15 τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὥδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ,
 ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδοῖ· ἐπεὰν δὲ
 ἀρίστα αὕτη ἐαυτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. τὰ
 δὲ φύλλα αὐτόθι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθῶν τὸ

augetur, et maturescit triticum; non quod fluvius ipse, sicut in Aegypto, arva inundet, sed manibus hominum et tollenonibus haec irrigantur. Est enim tota *Babylonica terra* fossis discissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus traicitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium Tigrin, ad quem Ninus urbs aedificata erat. Est autem haec regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cereali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerumque reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. Folia autem tritici at-

πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. ἐκ δὲ
 κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, 20
 ἐξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι
 τοῖσι μὴ ἀπγυμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν, καὶ
 τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστήν πολλὴν ἀπῖκ-
 ται. χρέωνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων
 ποιεῦντες. εἰσὶ δὲ σφι Φοίνικες πεφυκότες ἀνὰ πᾶν τὸ 25
 πεδίον· οἱ πλεῦνες αὐτέων καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σι-
 τία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται. τοὺς συκέων τρόπον
 θεραπεύουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ Φοινίκων τοὺς ἔρσηνας
 Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι
 βαλανηφόροισι τῶν Φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τέ σφι ὁ 30
 ψῆν τὴν βάλανον ἐσθύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ
 τοῦ Φοίνικος. ψῆνας γὰρ δὴ Φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ
 ἔρσηνες, κατάπερ δὴ οἱ ὄλυνθοι.

que hordei quatuor admodum digitorum latitudinem
 habent. Ex milio et sesamo quantae magnitudinis
 arbor existat, bene equidem cognitum habens, com-
 memorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniam
 terram non adierunt, ne his quidem, quae de aliis
 frumenti generibus dicta sunt, fidem adhibituros.
 Oleo non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. *Pal-*
mas vero arbores habent, per totam planitiem plan-
 tatas: quarum pleraeque frugiferae sunt, e quibus et
 cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt
 ficuum more, quum aliis rebus, tum quod mascula-
 rum quas Graeci vocant palmarum fructum glandife-
 ris palmis circumligant, quo glandem maturet culex
 sese insinuans, nec decidat fructus palmae. Nam cu-
 lices in suo fructu generant masculae palmae, simili-
 ter ut apud nos caprificorum grossi.

Τὸ δὲ ἀπάντων θῶμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύ- 194
 τη, μετὰ γὰρ αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι Φράσων. τὰ
 πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα
 εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἔοντα κυκλοτερέα, πάντα σκυτνα.
 5 εἶπεν γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι, τοῖσι κατύπερθε Ἀσ-
 συρίων οἰκημένοις, νομέας ἱτέης ταμόμενοι ποιήσονται,
 περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν,
 ἐδάφεος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίντες, οὔτε πρῶ-
 ρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιή-
 10 σαντες. καὶ καλάρμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦ-
 το, ἀπὶ αἰσὶ κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλή-
 σαντες· μάλιστα δὲ βίκους φοινικῆίου κατάγουσι οἴ-
 νου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων, καὶ
 δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστεώτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ
 15 πλήκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθεῖ. ποιεῖται δὲ καὶ κάρτα με-

(194.) Quod vero eorum quae sunt in illa regione, post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile visum est, exponere adgredior. *Navigia*, quibus utuntur qui secundo flumine Babylonem proficiscuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. Scilicet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrinsecus tectorias praetendunt, nec puppim distinguentes, nec proram in angustius contrahentes, sed clypei instar rotunda facientes navigia. Tale navigium, mercibus inpositis, totum stramine complent, et flumini permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo vino onusta devehunt. Regitur autem navis duobus remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit remum, alter extrorsus pellit, uterque stans rectus.

γάλα ταῦτα τὰ πλοῖα, καὶ ἐλάσσω τὰ δὲ μέγιστα αὐτέων, καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἐνεστί, ἐν δὲ τοῖσι μέεσσι πλεῦνες. ἐπεὰν ὦν ἀπίκωνται πλέοντες εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαθέωνται τὸν φόρτον, νομέας μὲν 20 τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκήρυξαν τὰς δὲ διφθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνουσι εἰς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν οὐδενὶ τρόπῳ, ὑπὸ τάχους τοῦ ποταμοῦ. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ 25 πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. ἐπεὰν δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω εἰς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπον τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐ-
 195 τοῖσι ἐστί τοιαῦτα. Ἑσθῆτι δὲ τοῖσιδε χροέωνται, κιθῶνι ποδηγεκί λινέῳ καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶ-

Conficiuntur autem huiusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. In quoque navigio asinus inest vivus, in maioribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venumdant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pelli-
 bus, conficiunt navigia. Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio.
 (195.) Vestimento autem utuntur huiusmodi: tunica ad pedes promissa lineâ, cui aliam superinduunt

να ἐπεκδύνει, καὶ χλαῖνιδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιω-
 5 τήσι ἐμβάσι. κομῶντες δὲ, τὰς κεφαλὰς μίτρησι ἀνα-
 δέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγίδα δ' ἑκά-
 στος ἔχει, καὶ σκῆπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἑκάστῳ δὲ
 σκῆπτρῳ ἔπεστι πεποιημένον ἢ μῆλον, ἢ ῥόδον, ἢ κρί-
 νον, ἢ αἰετός, ἢ ἄλλο τι. ἀνευ γὰρ ἐπίσημου οὐ σφί-
 10 νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δὴ σφί ἀρτισίς
 - περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὥδε κατεστήεσθαι. ὁ μὲν σοφώτα- 196
 τος ὅδε, κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν
 Ἐνετοῦς πυνθάνομαι χρῆσθαι. κατὰ κόμας ἐκάστας
 ἀπαξ τοῦ ἔτεος ἐκάστου ἐποιέετο τάδε. ὡς ἂν αἱ παρ-
 5 θένει γυνόιατο γάμων ὠραῖαι, ταύτας ὅπως συναγά-
 γοιεν πάσας, εἰς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον αἰέας· πέριξ δὲ

tunicam laneam, tum candidam paenulam superne
 circumiiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Boeo-
 tiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput
 redimiunt: toto corpore unguuntur. Annulum signato-
 rium unusquisque gestat, et baculum arte factum:
 in quoque baculo superne vel malum est arte factum,
 vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam:
 nec enim illis mos est baculum absque insigni gesta-
 re. Talis igitur illis est corporis cultus.

(196.) *Institutis* vero utuntur huiusmodi. Uno
 quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo;
 quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando
 accepi. In singulis vicis semel quotannis, haec facie-
 bant. Virgines, quotquot viro maturae essent, con-
 gregatas simul omnes, in unum locum deducebant:

αὐτὰς ἴστατο ὄμιλος ἀνδρῶν. ἀνίστας δὲ κατὰ μὴν
 ἐκάστην κήρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην
 ἐκ πασῶν· μετὰ δὲ, ὅπως αὕτη εὐροῦσα πολλὸν
 χρυσίον προηθείη, ἄλλην ἀνεκήρυσσε, ἣ μετ' ἐκείνην 10
 ἔσκε εὐειδεστάτη. ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικῆσει. ὅσοι
 μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι,
 ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστευού-
 σας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἰ-
 δεὸς μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε 15
 καὶ αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. ὥς γὰρ δὴ διεξ-
 ἔλθοι ὁ κήρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθέ-
 νων, ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφεστάτην, ἣ εἴ τις αὐτῶν ἔμ-
 πηρος ᾗε, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θεῖλοι, ἐλά-
 χιστον χρυσίον λαβὼν, συνοικεῖν αὐτῇ· ἐς δὲ τῷ τὸ 20

ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc praeco
 singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio sta-
 tuens venum exponebat; incipiens ab ea quae om-
 nium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pre-
 tio venum datâ, aliam proclamabat, quae huic ve-
 nustate formae proxima erat. Vendebantur autem
 hac conditione, ut matrimonio iungerentur. Igitur
 ex Babylo niis nuptiarum cupidis quicumque erant
 locupletiores, hi licitando quisque alterum superan-
 tes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe
 erant, hi formae speciem nihil curantes, pecuniam
 accipiebant et virgines deformiores. Nam praeco,
 postquam speciosissimarum virginum peregerat ven-
 ditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si
 qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis
 vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimo-

ελάχιστον ὑπισταμένῳ προσεκέετο. τὸ δὲ ἂν χρυσίον
 ἐγίνετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων· καὶ οὕτω αἱ εὐ-
 μορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδονσαν. ἐκδοῦ-
 ναι δὲ τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα ὅτεα βούλοιτο ἕκαστος
 25 οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἄνευ ἐγγυητέω ἀπαγαγέσθαι τὴν παρ-
 θένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα,
 ἥ μὴ συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἂν ἄγεσθαι· εἰ δὲ μὴ
 συμφεραίατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. ἐξῆν
 δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ὠνέε-
 30 σθαι. ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος, οὗτός σφι ἦν· οὐ
 μέντοι νῦν γε διετέλεσε ἑὼν. ἄλλο δὲ τι ἐξευρήκασι
 νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτὰς, μὴδ' ἐς ἐτέ-
 ρην πύλιν ἄγωνται· ἐπεὶ τε γὰρ αἰόντες ἐκακώθησαν

nium ducere; et, qui minimo se contentum fore decla-
 rasset, ei haec tradebatur. Aurum autem conficieba-
 tur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores
 elocabant deformes et mancas. Nemini autem licitum
 erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium
 dare: neque absque fideiussore domum ducere vir-
 nem emtam licebat; sed dato praede spondere quis-
 que tenebatur, *in matrimonium se eam utique ac-*
cepturum, et sic demum abducere secum licebat:
 si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut
 pecuniam acceptam sponsus repraesentaret. Licitum
 vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset,
 aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere.
 Hoc igitur pulcherrimum institutum apud eos olim
 valebat. At nunc quidem non amplius est in usu.
 Sed recens aliud quiddam invenerunt, ne iniuriā
 adficerentur filiae aut in aliam civitatem abduceren-

καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου, βίου σπανί-
 197 ζων, καταπορνεύει τὰ θήλεα τέκνα. Δεύτερος δὲ σο-
 Φίη ὁδὲ ἄλλος σφι νόμος κατεστήκει. τοὺς κάμνοντας
 εἰς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρεώνται ἡγεροῖσι.
 προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβουλευούσι περὶ
 τῆς νοῦσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε, ὁκοῖον ἔχει 5
 ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. ταῦτα προσιόντες
 συμβουλευούσι, καὶ παραινέουσι ἄσσα αὐτὸς ποιήσας
 ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ
 δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἔξεστι, πρὶν ἂν
 198 ἐπείρηται ἥντινα νοῦσον ἔχει. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλιτι.
 θρήνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ὅσῳκίς δ' ἂν
 μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἑωυτοῦ ἀνὴρ Βαβυλωνίος, περὶ θυ-
 μίμημα καταγιζόμενον ἔξει· ἐτέρωθι δὲ ἡ γυνὴ ταὐτὸ τοῦτο

tur: ex quo captâ urbe malis premi coeperunt, res-
 que eorum perditae sunt, quilibet homo de plebe,
 inopiâ victus laborans, filias suas ad quaestum cor-
 pore faciendum adigit. (197.) Alio, post istud, pru-
 denti instituto utuntur hocce. Aegrotos in forum pu-
 blicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi
 accedunt ad aegrotum, eique de curando morbo con-
 sultunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim la-
 boravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntes igitur
 consulunt huic ea suadentque, quibus quisque reme-
 diis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vi-
 dit evasisse. Silentio vero praeterire aegrotum nemini
 licet, quin eum interrogaverit quonam morbo laboret.
 (198.) Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Aegy-
 ptiis similes. Quoties cum uxore concubuit vir Baby-
 lonius, incenso thuri adsidet, et ex aliâ parte idem

5 ποιεῖ. ὄρθρου δὲ γενομένου, λούνται καὶ ἀμφοτέρω·
ἀγγεος γὰρ οὐδενὸς ἀψονται πρὶν ἢ λούσωνται. ταῦ-
τά δὲ ταῦτα καὶ Ἀραβιοὶ ποιεῦσι.

Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων, ἔστι τοῖσι Βαβυλων- 199
ίοις ὁδε. δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἰσομένην ἐς
ἱὸν Ἀφροδίτης, ἅπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξένῳ.
πολλαὶ δὲ καὶ, οὐκ ἀξέκμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλ-
5 λησι, οἷα πλούτῳ ὑπερφρονέουσαι, ἐπὶ ζευγέων ἐν κα-
μάροισι ἐλάσασαι, πρὸς τὸ ἱὸν ἐστᾶσι. Θεραπήν δὲ
σφι ὅπισθεν ἔπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῦνες ποιεῦσι ὧδε.
ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέαται, στέφανον περὶ τῇσι
κεφαλῇσι ἔχουσιν θώμιγγος, πολλὰι γυναῖκες· αἱ
10 μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχροινωτέρες
δὲ διέξοδοι πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναι-

CXCIX. 11. ὁδῶν. Al. ὁδόν. Prorus fors. delendum vocab.

facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nul-
lum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem
institutum Arabes sequuntur.

(199.) Est autem aliud institutum turpissimum,
quo Babylonii utuntur, huiusmodi. Quamlibet in-
digenam mulierem oportet, in Veneris templo seden-
tem, semel in vitâ cum peregrino viro consuetudi-
nem habere. Multae igitur, dedignantur aliis se im-
miscere mulieribus, quippe divitiis superbientes,
plaustris vectae in camaris stant ad templum, et in-
gens illas famularum numerus sequitur. Pleraeque
autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato
sedent coronâ funiculi modo tortâ caput redimitae
mulieres numero multae; aliae enim adveniunt, aliae
abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus

Herod. T. I. P. I.

Q

κῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξιόντες ἐκλέγονται. ἐνθα ἐπεὶ
 ἔξῃται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία,
 ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα, μιχθῇ
 ἔξω τοῦ ἱοῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν τοσόνδε· „Ἐπι- 15
 „καλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα.“ Μύλιττα δὲ καλέου-
 σι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύριον μέγαθός
 ἐστὶ ὅσον ὧν· οὐ γὰρ μὴ ἀπώσῃται· οὐ γὰρ οἱ θεῖμις
 ἐστὶ γίνεσθαι γὰρ ἱερὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρώτῳ
 ἐμβαλόντι ἐπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾶ οὐδένα. ἐπεὶ δὲ 20
 μιχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ
 οἰκία· καὶ τῷ τούτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσεις
 ὥς μιν λάμβαναι. ὅσαι μὲν νυν εἰδέός τε ἐπαμμέναι εἰσὶ
 καὶ μεγάθυοι, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἄμορ-
 φοι αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, οὐ δυνά- 25

viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus
 transeuntes viri seligunt quas volunt. Ibi postquam
 consedit mulier, non prius domum abit, quam pe-
 regrinorum quispiam, pecuniâ in sinum coniectâ,
 eum eâ extra fanum concubuit. Qui pecuniam ei pro-
 iicit, is compellare eam his verbis debet: *Myliitta*
deam, ut tibi adsit, precor. *Myliitta* autem Vene-
 rem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulumcumque
 fuerit, nefas est mulieri eam reiiicere; fit enim sacra
 pecunia. Sequitur igitur eum qui primus pecuniam
 proiecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero
 cum illo rem habuit, deam testata se religioni illius
 satisfacisse, domum abit: ab eoque tempore, quan-
 tumcumque sit quod ei offeras, frustra eris. Quae
 igitur speciosâ sunt formâ et staturâ, eae cito re-
 deunt: quae vero deformes, multum manent tempo-

μῆναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι· καὶ γὰρ τρίτηα καὶ τετραέ-
 τεα μετεξέτεραι χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύ-
 πρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος. Νόμοι μὲν δὲ 200
 τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστῆασι. Εἰσὶ δὲ αὐτέων
 πατριαὶ τρεῖς, αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθῦς
 ροῦνον· τοὺς ἐπεὶ τε ἂν θηρεύσαντες αὐήνωσι πρὸς ἥλιον,
 5 ποιεῦσι τὰδε. ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον, καὶ λεήναντες
 ὑπέρουσι, σῶσι διὰ σινδόνης· καὶ ὅς μὲν ἂν βούληται
 αὐτέων, ἅτε μάζαν μαζάμενος ἔχει· ὁ δὲ, ἄρτου τρέ-
 πον ὀπτήσας.

Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέργαστο, 201
 ἐπιθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐαυτῷ ποιήσασθαι. τὸ
 δὲ ἔθνος τοῦτο, καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον,
 οἰκημένον δὲ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολάς, πέρην τοῦ
 5 Ἀράξει ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσσηδόνων ἀνδράων. εἰσὶ

ris, priusquam legi possint satisfacere; manent enim
 nonnullae ad tres et quatuor annos. Obtinet autem
 alicubi etiam in Cypro simile institutum. (200.) Sed
 de institutis Babyloniorum haec hactenus. Sunt au-
 tem inter illos tres familiae sive tribus, quae nullâ re
 aliâ, nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam cepe-
 runt, siccant ad solem, deinde tali modo parant. In
 mortarium coniectos, et pistillis contusos, per sin-
 donem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vinci
 cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit veluti
 panem.

(201.) Iam *Cyrum*, hoc etiam subacto populo, in-
 cessit cupido *Massagetas* sub potestatem suam redi-
 gendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus,
 habitans versus orientem trans Araxen fluvium, ex

δὲ οἱ τινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.
 202 Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι
 τοῦ Ἰστροῦ· ἡῆσους δ' ἐν αὐτῷ, Λέσβω μεγάλα πα-
 ραπλησίας, συχράς φασί εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώ-
 πους, οἱ σιτέονται μὲν ρίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες παν-
 τοίας· καρπούς δὲ ἀπὸ δενδρέων ἐξευρημένους σφι ἐς 5
 φορβὴν κατατίθουσιν ὠραίους, καὶ τούτους σιτέεσθαι
 τὴν χειμερινήν. ἄλλα δὲ σφι ἐξευρησθαι δένδρεα, καρ-
 πούς τοιούτους τινὰς φέροντα, τοὺς, ἐπεὶ τε ἂν ἐς τῶν-
 τὸ συνέλθωσι κατὰ εἰλας, καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται,
 κύκλῳ περιζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ· ὅσφραι 10
 νομένους δὲ καταγιζόμενου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλο-
 μένου, μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ, κατὰπερ Ἕλληνας τῷ
 αἴνῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον
 μεθύσκεσθαι· ἐς ὃ ἐς ὄρχησίν τε ἀνίστασθαι, καὶ ἐς

adverso Issedonum. Aiuntque etiam nonnulli, esse
 Scythicum hunc populum. (202.) *Araxes* autem ab
 aliis maior, ab aliis minor esse perhibetur Istro: esse
 autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere
 magnitudine. In his habitare homines, qui aestate
 radicibus vescantur cuiusque generis, quas e terra
 effodiunt; fruges autem arborum, quas maturas re-
 periunt, in cibum seponant, eisque vescantur per
 hiemem. Repertas autem ab his etiam esse alias ar-
 bores, huiusmodi fructus ferentes, quos catervatim
 congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem
 coniciant, tum olfacientes fructum in igne arden-
 tem, odore inebrientur, perinde atque Graeci vino:
 • maiore vero copiâ iniecto fructu, magis inebriari;
 denique ad saltandum surgere, et ad canendum pro-

- 15 αἰοιδὴν ἀπικνεύσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέγεται διαίτα
 εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματινηῶν,
 ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε
 καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κῦρος· στόμασι δὲ ἐξερεύ-
 20 ῖναι τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα, πλὴν ἑνός, ἐς
 ἑλέα τε καὶ τεναγέα ἐκδιδόι. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοι-
 κῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς ὤμους σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ
 νομίζοντας χρᾶσθαι Φωκίων δέρμασι. τὸ δὲ ἐν τῶν στο-
 μάτων τοῦ Ἀράξεω ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην
 θάλασσαν. ἡ δὲ Κασπίη θάλασσα, ἐστὶ ἐπ' ἐαυτῆς,
 25 οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θάλασσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἑλ-
 ληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἕξω στηλέων θά-
 λασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρῇ, μία
 τυγχάνει εὐῶσα. Ἡ δὲ Κασπίη, ἐστὶ ἐτέρῃ ἐπ' ἐαυ- 203
 τῆς εὐῶσα μῆκος μὲν πλοῦ, εἰρεσίῃ χρωμένῳ, πεν-

gredi. Talem his esse vitae rationem narrant. Fluit autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit. Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quae omnia, uno excepto, in paludes et lacunas exeunt; quibus in paludibus habitare aiunt homines, nudis piscibus vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phocarum. Unus ille, quem dixi, alveorum Araxis nullo obstante impedimento in Caspium mare influit. Exsistit autem *Caspium mare* seorsim per se, et cum reliquo mari non miscetur. Nam et totum quod Graeci navigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlanticum vocatur, et Erythraeum, haec omnia unum sunt mare et continuum. (203.) Caspium autem aliud est, ab illo disiectum; longitudinem habens

τεκαίδεκα ἡμερέων· εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ
 ἐαυτῆς, ὀκτὼ ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην
 Φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, 5
 ἐὼν οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον, καὶ μεγάλῃ ὑψηλό-
 τατον. ἔθνη δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐω-
 τῷ ἔχει ὁ Καύκασος· τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης
 ἀγροῆς ζῶντα. ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοῖσδε
 ἰδίας παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε καὶ 10
 παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἐαυτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα
 ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγ-
 καταγηράσκειν τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατάπερ ἐνυφανθέντα
 ἀρχήν. μῆξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα,
 204 κατάπερ τοῖσι προβάτοισι. Τὰ μὲν δὲ πρὸς ἐσπέρην
 τῆς θαλάσσης ταύτης, τῆς Κασπῆς καλεζμένης, ὁ
 Καύκασος ἀπέργει· τὰ δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἥλιον ἀνα-

navigationis dierum quindecim, navi remis agitata;
 latitudinem, ubi latissime patet, octo dierum. Et ei
 quidem parti huius maris quae ad occidentem spectat,
Caucasus mons praetenditur, montium omnium et
 amplissimus et altissimus. Populos enim multos et
 multiplicis generis in se comprehendit *Caucasus*; quo-
 rum plerique fructibus sylvestrium arborum arbusto-
 rumque vitam sustentant. In his aiunt esse arbores,
 folia huiusmodi ferentes, quibus contritis, admixtâ
 aquâ, varias in vestimentis figuras pingant; easque
 figuras non elui, sed cum reliqua lana senescere, tales
 manentes, quales initio intextae fuissent. Concubi-
 tum autem horum hominum in propatulo fieri aiunt,
 veluti pecudum. (204.) Occidentalem igitur pla-
 gam huius maris, quod *Caspium* vocatur, *Caucasus*

τέλλοντα, πεδίων ἐκδέκεται, πλῆθος ἄπειρον εἰς ἅπα-
 5 ψιν. τοῦ ὧν δὴ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην
 μοῖρην μετέχουσι οἱ Μασσαγέται, ἐπ' οὓς ὁ Κῦρος
 ἔσχε προθυμίην στρατεύσασθαι. πολλά τε γὰρ μιν
 καὶ μεγάλα τὰ ἐπαίροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶ-
 τον μὲν ἡ γένεσις, τὸ δοκέειν πλέον τι εἶναι ἀνθρώπου·
 10 δεύτερα δὲ, ἡ εὐτυχία ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη·
 ὅκη γὰρ ἰθύσειε στρατεύσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν
 ἐκείνο τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

Ἦν δὲ, τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος, γυνὴ τῶν Μασσαγε- 205
 τῶν βασίλεια· Τόμυρίς οἱ ἦν οὐνομα. ταύτην πέμ-
 πων ὁ Κῦρος ἐμνᾶτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα ἦν
 ἔχειν. ἡ δὲ Τόμυρις συνιῆσα οὐκ αὐτὴν μιν μνῶμενον,

mons includit: versus auroram vero et orientem so-
 lem, excipit planities, immensae amplitudinis pro-
 spectu: cuius amplae planitiei haud minimam partem
 tenebant hi *Massagetae*, quos *Cyrus* bello adgredi
 ingenti studio parabat. Fuerunt autem multae res
 magnaeque, quae ad hoc bellum illum excitaverant
 atque stimulaverant. Primum quidem, ipsius ortus,
 quo fiebat ut aliquid amplius quam hominem se esse
 existimaret: tum vero felicitas, qua in bellis usus
 erat; nam quocumque arma sua *Cyrus* direxisset,
 nullo pacto fieri poterat ut ea gens vim illius effugeret.

(205.) Erat ea tempestate *Massagetarum* regnum
 penes foeminam, quam mortuus rex viduam reli-
 querat: *Tomyris* reginae nomen fuit. Hanc *Cyrus*,
 missis legatis, voluit sibi (ut aiebat) despondere, cu-
 piens in matrimonio habere. At *Tomyris* intelligens,
 non se, sed regnum ambiri *Massagetarum*, aditu

ἀλλὰ τὴν Μασσαγετέων βασιληίην, ἀπείπατο τὴν 5
 πρόσδοτον. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὥς οἱ δόλω οὐ προε-
 χώρει, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξια, ἐποίητο ἐκ τοῦ ἐμ-
 Φανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατήϊν, γεφύρας τε
 ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διάβασιν τῷ στρατῷ, καὶ
 πύργους ἐπὶ πλαίω τῶν διαπορβμευόντων τὸν ποτα- 10
 206 μὸν οἰκοδομεόμενος. Ἐχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον,
 πέμψασα ἡ Τόμυρις κήρυκα, ἔλεγε τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ
 „γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς καιρὸν ἔσται ταῦτα τελευ-
 „μενα· παυσάμενος δὲ, βασίλευε τῶν σεωυτοῦ, καὶ 5
 „ἡμέας ἀνέχευ ὀρέων ἄρχοντας τῶν περ ἄρχομεν. Οὐκ-
 „ων ἐβελήσεις ὑποθήκησι τῇσίδε χρέεσθαι, ἀλλὰ πάν-
 „τα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι. σὺ δὲ εἰ μεγάλως
 „προθυμέαι Μασσαγετέων πειρηθῆναι, φέρε, μόχθον

illi interdixit. Post haec *Cyrus*, ut dolo res non suc-
 cessit, exercitu ad Araxem ducto, aperto bello *Mas-*
sagetas adortus est, fluvium pontibus iungens, quibus
 traduceret copias, et turres in navigiis aedificans,
 quibus pars copiarum transveheretur. (206.) Qui
 dum his rebus occupatur, mittit ad eum *Tomyris*
 caduceatorem, qui reginae verbis haec *Cyro* diceret:
O rex Medorum, desine urgere quae tu urges: nec
enim nosti an tuo commodo sit futurum ut haec
perficiantur. His vero omissis, regna in tuis, et
patere ut nos videas regnare apud hos quibus im-
peramus. Noles autem meis monitis uti; immo
quidlibet potius, quam quietem agere, voles. Quod
si ergo vehementer cupis pugnae discrimen cum
Massagetis experiri; age, omisso labore quem iun-

- 10 „ μὲν, τὸν ἔχεις ζευγνύς τὸν ποταμὸν, ἄφες· σὺ δέ,
 „ ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμε-
 „ ρέων ὁδὸν, διάβαινε εἰς τὴν ἡμετέραν. εἰ δ' ἡμέας βού-
 „ λαις ἐσδέξασθαι μᾶλλον εἰς τὴν ὑμετέραν, σὺ τῶν-
 „ τὸ τοῦτο ποίει. “ Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος, συνε-
 15 κάλεσε Περσέων τοὺς πρῶτους· συναγείρας δὲ τούτους,
 ἐς μέσον σφί προετίθει τὸ πρῆγμα, συμβουλευόμενος
 ὁκότερα ποίει. τῶν δὲ κατα τῶντὸ αἰ γινῶμαι συνεξέ-
 πιπτον, κελυόντων ἐσδέκεσθαι Τόμυριν τε καὶ τὸν
 στρατὸν αὐτῆς εἰς τὴν χώραν. Περσέων δὲ καὶ μεμφόμε- 207
 νος τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς, ἀπεδείκνυτο
 ἐναντίην τῇ προκειμένῃ γνώμῃ, λέγων τάδε· „ ὦ βα-
 „ σιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ πρότερόν τοι, ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς
 5 „ ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὁρῶ σφάλμα ἐὼν οἰκῶ τῷ σῶ, κα-
 „ τὰ δύναμιν ἀποτρέψειν. τὰ δέ μοι παθήματα, ἐόν-

gendo flumini impendis, ingredere nostram terram, nos interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malueris nos in vestram recipere, tu similiter fac. His auditis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam faceret. Quorum cunctorum sententiae in hoc consentiebant, ut illum iuberent Tomyrin eiusque exercitum in suam regionem recipere. (207.) At consilio quum interesset Croesus Lydus, hanc ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis: *O Rex, iam aliàs tibi professus sum, quoniam me Deus tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuae impendere, pro viribus me illum aversurum. Quae mihi acciderant tristitia, documenta mihi fuere.*

„τα ἀχάρिता, μαθήματα γεγόνει. Εἰ μὲν ἀθάνατος
 „δοκέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν αὖ
 „εἴη πρῆγμα γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαίνεσθαι. εἰ δ'
 „ἐγγώκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σύ εἷς, καὶ ἑτέρων τοιῶν- 10
 „δε ἄρχεις, ἐκείνο πρῶτον μάθε, ὡς κύκλος τῶν ἀν-
 „θρωπῶν ἐστὶ πρηγμάτων· περιφερόμενος δὲ, οὐκ
 „εἰς αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. ἤδη ὦν ἐγὼ γνώμην
 „ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρηγματος τὰ ἐμπάλιν ἢ
 „οὔτοι. εἰ γὰρ ἐβελήσομεν ἐσθῆξασθαι τοὺς πολεμίους 15
 „ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνι· ἐσσωθεὶς
 „μὲν, προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· δῆλα γὰρ
 „δὴ, ὅτι νικῶντες Μασσαγέται, οὐ τὸ ὀπίσω Φεύ-
 „ξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δὲ,
 „οὐ νικᾷς τασούτων, ὅσον εἰ διαβαὼς ἐς τὴν ἐκείνων, 20

CCVII. 6 seq. ἔοντα ἀχάρिता. τὰ ἔοντα habent libri fere om-
 nes, et dein unus ἄριστα μαθήματα, optima documenta,
 optima monita.

*Quod si immortalis existimas esse, et exercitui
 imperare immortalī, nil opus fuerit me meam
 tibi sententiam declarare. Sin et te hominem esse
 intelligis, et hominibus imperare; illud primum
 cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum,
 qui dum convertitur, non sinit eosdem semper
 esse felices. Iam igitur ego de re propositā con-
 tra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus
 in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re pe-
 riculum inest: si inferior discesseris, simul uni-
 versum regnum perdes; manifestum est enim, vi-
 ctores Massagetas non retro fugituros, sed in tua
 regna irrupturos: sin viceris, non tanta erit vi-*

„ νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο Φεύγουσι· τὸν γὰρ ἀν-
 „ τὶθήσω ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλάῃς
 „ ἰθὺ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. Χωρὶς τε τοῦ ἀππηγ-
 „ μένου, αἰσχροὺν καὶ οὐκ ἀνασχετόν, τὸν Κῦρόν γε
 25 „ τὸν Καμβύσειω γυναικὶ εἴζαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώ-
 „ ρης. Νῦν ὧν μοι δοκείει, διαβάντας προελθεῖν ὅσον ἀν-
 „ ἐκείνοι διεξίωσι· ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποικῦντας, πειρα-
 „ σθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. ὡς γὰρ ἐγὼ πυθάνομαι,
 „ Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἄπειροι, καὶ
 30 „ καλῶν μεγάλων ἀπαθείς. τούτοισι ὧν τοῖσι ἀνδρά-
 „ σι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας,
 „ καὶ σκευάσαντας, προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ
 „ ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ, καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴ-
 „ νου ἀκρότου, καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦ-

ctoria, quanta si traiecto flumine viceris Massa-
 getas, et fugientes fueris insecutus; nam hoc idem
 priori oppono, victorem te continuo in medium
 illorum regnum ducturum exercitum. Sed, prae-
 ter haec quae exposui, turpe est, nec ferendum,
 ut Cyrus Cambysis filius, foeminae cedens, pedem
 referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo
 mihi videtur, traiecto fluvio progrediendum esse
 quantum illi recesserint, ac deinde operam dan-
 dam ut illos superes tali initū ratione. Scilicet
 quum Massagetae, ut equidem audio, bonorum
 Persicorum sint insueti, et magnorum vitae com-
 modorum expertes; hisce hominibus, caesā para-
 tāque magnā pecudum copiā, ad haec vini meri
 crateribus et farinaceis omnis generis cibariis lar-
 giter adpositis, epulum parandum est nostris in

„τα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ Φλαυρότατον, 35
 „τοὺς λοιποὺς αὐτὶς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμὸν.
 „ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἀμάρτω, κείνοι ἰδομένοι ἀγα-
 „θα πολλὰ, τρέφονταί τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῖν τὸ
 „ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.“

208 Γνώμαι μὲν αὐταὶ συνέστασαν. Κῦρος δὲ, μετεῖς
 τὴν προτέραν γνώμην, τὴν Κροῖσου δὲ ἐλόμενος, προηγό-
 ρευε Τομύρι ἐξαναχωρεῖν, ὡς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ’
 ἐκείνην. ἡ μὲν δὴ ἐξαναχώρει, κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα.
 Κῦρος δὲ, Κροῖσον ἐς τὰς χεῖρας ἐσθείς τῷ ἑωυτοῦ 5
 παιδὶ Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιληίην ἐδίδου, καὶ
 πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιέειν,
 ἣν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ ταῦ-
 τα ἐντειλάμενος, καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας,

*castris; ac deinde, relictâ vilissimâ copiarum par-
 te, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum.
 Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bo-
 narum rerum adparatu, in has se coniciant, et
 nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum
 occasio.*

(208.) Hæc quum inter se oppositæ essent sen-
 tentiæ, Cyrus repudiâtâ priore, Croesi sen-
 tiam amplexus est, et Tomyri prædixit, ut retro
 cederet; se enim, trajecto flumine, illi occur-
 surum. Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius
 pollicita erat. Et Cyrus, postquam Croesum in ma-
 nus filii sui Cambysis, cui etiam regnum reliquit,
 tradidisset, multisque verbis filio mandasset, ut illum
 in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in
 Massagetæ minus prospere cessisset; hæc datis man-

- 10 αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμὸν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.
 Ἐπεὶ τε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξεια, νυκτὸς ἐπελθοῦ- 209
 σης, εἶδε ὄψιν, εὐδων ἐν τῶν Μασσαγετῶν τῇ χώρῃ,
 τοιήδε. ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὁρᾶν τῶν Ὑστά-
 σπειος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων
 5 πτέρυγας· καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν
 Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμεος,
 ἐόντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσ-
 βύτατος, ἐὼν τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσὶ καὶ μάλιστα ἕτεα.
 καὶ οὗτος καταλέλειπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε καὶ
 10 ἡλικίην στρατεύεσθαι. ἐπεὶ ᾧν δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κῦρος,
 εἰδὼν λόγον ἐαυτῷ περὶ τῆς ὄψιος. ὥς δὲ οἱ ἐδόκεε με-
 γάλῃ εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας Ὑστάσπεα, καὶ ἀπο-
 λαβὼν μῶνον, εἶπε· „Ὑστάσπεες, παῖς σὸς ἐπιβου-
 „λεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε· ὥς δὲ ἀτρε-

datis, illos remisit in Persiam, ipse vero cum exer-
 citu flumen traiecit. (209.) Traiecto Araxe, prima
 nocte in Massagetarum terrâ quiescenti Cyro visum
 oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspi-
 cere filiorum Hystapis maximum natu, alas in hume-
 ris habentem, et harum alterâ Asiam obumbrantem,
 alterâ Europam. Erat autem Hystaspi, Arsamis filio,
 ex Achaemenidarum familiâ, filius natu maximus
 Darius, iuvenis tunc temporis viginti maxime anno-
 rum: isque relictus erat in Perside, quippe milita-
 rem nondum habens aetatem. E somno experrectus
 Cyrus, de oblato viso secum cogitabat: quod quum
 illi magni videretur esse momentũ, Hystaspen ad se
 vocat, remotisque arbitris ei dicit: *Hystaspes! filius*
tuus deprehensus est mihi et meo regno insidiari:

„κίως ταῦτα εἶδα, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδον 15
 „ται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφροόμενα·
 „ἤδη ὦν ἐν τῇ παροικημένῃ νυκτὶ εὐδον, εἶδον τῶν σῶν
 „παίδων τὸν προσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτε-
 „ρυγας· καὶ τούτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐ-
 „ρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκὼν ἐστὶ μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὄψιος 20
 „ταύτης οὐδεμίῃ, τὸ μὴ κεῖνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. σὺ
 „τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω εἰς Πέρσας, καὶ
 „ποίηε ὅκως ἐπεὰν ἐγὼ τὰδε καταστρεψάμενος ἔλθω
 „ἐκεῖ, ὡς μοι καταστήσης τὸν παῖδα εἰς ἔλεγχον.“

210 Κύρος μὲν δοκέων Δαρεῖόν οἱ ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε τὰ-
 δε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε, ὡς αὐτὸς μὲν τελευτή-
 σειν αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιληὴ αὐτοῦ περι-
 χωρεῖοι εἰς Δαρεῖον. Ἀμείβεται δὲ ὦν ὁ Ὑστάσπης τοῖς-

*id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. Mei-
 ouram gerunt dii, mihiq̄ ante significant om-
 nia quae imminēt. Nunc igitur proximā nocte
 per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum
 alas in humeris habentem, earumque alterā Asiam
 obumbrantem, alterā Europam. Quod quum mihi
 oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest
 quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu
 ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac. post-
 quam rebus hic bene gestis illuc rediero, filium-
 tuum mihi sistas, ut eius causam cognoscam.
 (210.) Haec Cyrus Dario, ratus illius filium sibi insidias
 struere, dixit: at illi deus significaverat, ipsum eo-
 dem loco, ubi erat, periturum, regnumque ipsius ad
 Darium transiturum. Hystaspes illi his verbis respon-*

99, 16.

5 δὲ „ὦ βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀνὴρ Πέρσης γεγονώς,
 „ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει· εἰ δ' ἔστι, ἀπόλοιτο ὡς τά-
 „χιστα· ὃς ἀντὶ μὲν δούλων, ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρ-
 „σας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἄρχειν ἀπάν-
 „των. εἰ δέ τις τοι ὄψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν
 10 „νεώτερα βουλεύειν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι
 „χρῆσθαι αὐτῷ τοῦτο ὃ τι σὺ βούλει.“ Ὑστάσπης
 μὲν τούτοις ἀμειψάμενος, καὶ διαβάς τὸν Ἀράξεια,
 ἦε ἐς Πέρσας, φυλάξων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρεῖον.

Κῦρος δὲ προσελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξειο ἡμέρης ὁδὸν, 211
 ἐποίησε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου
 τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος
 ἐπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξεια, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀχαιίου,
 5 ἐπελθούσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορίς τοῦ στρατοῦ,

dit: *O Rex, ne sit is homo Persa, si quis tibi in-*
sidias est structururus! Sin fuerit, pereat quam
primum! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servi-
tute in libertatem vindicasti; et, quum aliis suis-
sent subiecti, fecisti ut imperent omnibus! Quod
si vero visum aliquod tibi significat, filium meum
res novas adversus te moliri, ego illum tibi tra-
dam, ut de eo facias quodcumque placuerit. Haec
postquam respondit Hystaspes, trajecto Araxe in Per-
sas profectus est, Cyro filium suum Darium custo-
diturus.

(211.) *Cyrus* ab *Araxe* unius diei itinere progres-
 sus, fecit quod *Croesus* illum monuerat. Deinde post-
 quam ipse, inutili copiarum parte in castris relictâ,
 cum reliquo exercitu, quotquot natione *Persae* erant,
 ad *Araxem* regressus est, adcurrit castra invadens ter-

τούς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευε ἀλεξο-
 μένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρώ-
 σατο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες δαίνυντο· πληρωθέντες
 δὲ Φορβῆς καὶ οἴνου, εὖδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπιλθόντες
 πολλοὺς μὲν σφῶν ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας 10
 ἐξώγησαν, καὶ ἄλλους, καὶ τὸν τῆς βασιλείης Το-
 μύριος παῖδα, στρατηγέοντα Μασσαγετίων, τῷ οὐνο-
 212 μα ἦν Σπαργαπίσης. Ἡ δὲ, τυβομένη τὰ τε περὶ
 τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμ-
 πουσα κήρυκα παρὰ Κῦρον, ἔλεγε τάδε· „ Ἀπληστε
 „ αἵματος Κῦρε, μηδὲν ἐπαρθῆς τῷ γεγονότι τῷδε
 „ πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοῖ ἐμ- 5
 „ πιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω, ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου
 „ ἐς τὸ σῶμα, ἐπαναπλώει ὑμῖν ἔπα κακὰ, τοιούτω
 „ Φαρμάκῳ δολώσας, ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ,

tia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictī erant, repugnantes occidunt; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt; denique cibo potuque repleti, sopore opprimuntur. Inter haec supervenientes Persae magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginae Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises. (212.) Tum illa, cognitis quae et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato, haec ei edixit: *Inexplebilis sanguine Cyre! ne utique efferaris re gesta, quod viteo fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut, postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali veneno deceptum filium meum su-*

„ἀλλ' οὐ μάχῃ κατὰ τὸ καρτερόν. νῦν ὧν μευ εὖ πα-
 10 „ραυνεύουσης ὑπόλαβε τὸν λόγον. ἀποδούς μοι τὸν παῖ-
 „δα, ἀπὶ ἐκ τῆσδε τῆς χώρης ἀζήμιος, Μασσαγε-
 „τέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ μὴ
 „ταῦτα σὺ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμενυμί τοι τὸν Μασσα-
 „γετέων δεσπότην, ἢ μὴν σὲ ἐγὼ, καὶ ἀπληστον ἐόν-
 „τα, αἵματος κορέσω.“ Κῦρος μὲν νυν τῶν ἐπέων οὐ- 213
 δένα τούτων ἀνεειχθέντων ἐποιέετο λόγον. ὁ δὲ τῆς
 βασιλείης Τομύριος παῖς Σπαργαπίσης, ὡς μιν ὁ τε
 οἶνος ἀνῆκε, καὶ ἔμαθε ἵνα ᾗ κακοῦ, δεήσεις Κύρου
 5 ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε· ὡς δὲ ἐλύθη τε τά-
 χιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἑαυτόν.
 καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ. Τόμυρις 214
 δὲ, ὡς οἱ ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν

*perasti, non iusto praelio et bellica virtute vici-
 sti. Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo
 profero, accipe. Redde mihi filium, et abi ex hac
 terra, impune ferens quod tertiam exercitus Mas-
 sagetarum partem hac contumeliā adfecisti. Quod
 si haec non feceris, Solem iuro, dominum Massa-
 getarum, certe me te, quamvis inexplebilem, san-
 guine satiaturam. (213.)* Horum verborum ad se
 relatorum nullam Cyrus habuit rationem. Reginae
 autem Tomyrios filius Spargapises, postquam re-
 missā vi vini didicit quonam in malo esset, oravit
 Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex indulsit.
 At simulatque solutus erat et manuum suarum po-
 tens, se ipse interemit: et hoc vitae exitu ille usus
 est. (214.) Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit
 Cyrus, contractis omnibus copiis, praelio cum illo

τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κύρω. ταύτην τὴν μά-
 χην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, καί-
 νω ἰσχυροτάτην γενέσθαι· καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω 5
 τοῦτο γνόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς δια-
 στάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν· μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ
 βέλεα ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῇσι αἰχμῇσί τε καὶ
 τοῖσι ἐγχειριδίοισι συνέχεσθαι· χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολ-
 λὸν συνεστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐθέλιν Φεύ- 10
 γειν· τέλος δὲ, οἱ Μασσαγέται περιεγενέατο. ἡ τε δὴ
 πολλὴ τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθάρη,
 καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κῦρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ
 πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτα, ἀσκὸν δὲ πλήσασα
 αἵματος ἀνθρωπίνου Τόμυρις, ἐδίξητο ἐν τοῖσι τεθνεώσι 15
 τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν. ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆπτε
 αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἀσκόν· λυμαιομένη δὲ τῷ νε-

CCXIV. 16. ἐναπῆπτε. *Alii ἐναπήκα.*

conflixit. Hoc praelium, quotquot a barbaris homini-
 bus praelia commissa sunt, equidem existimo omnium
 fuisse acerrimum; rem enim tali modo gestam esse ac-
 cepi. Primum ex aliquo spatio distantes, tela invicem
 coniecisse; dein, absumtis telis, concurrisse, et ha-
 stis conflixisse gladiisque; atque diutius ita consertis
 manibus pugnasse, neutris fugam capessere volenti-
 bus. Ad extremum vero superiores Massagetæ dis-
 cesserunt. Igitur maxima pars Persici exercitus eo-
 dem in loco est interemta, et ipse *Cyrus obiit*, post-
 quam annos regnasset undetriginta. Tum Tomyris,
 sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver inter
 caesorum Persarum stragem iussit perquiri: reperti-
 que caput in sacco suspendit, [*sive, in saccum de-*

101, 73.

πρῶ, ἐπέλεγε τάδε· „Σὺ μὲν ἐμὲ ζώουσάν τε καὶ νικῶ-
 „σάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλῳ·
 20 „σε δ' ἐγὼ, κατὰπερ ἠπείλησα, αἵματος κορέσω.“
 Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευταίην τοῦ βίου, πολ-
 λῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίῃν τῇ Σκυθικῇ φο- 215
 ρέουσι, καὶ διαίταν ἔχουσι. ἵππόται δὲ εἰσι καὶ ἀνιπ-
 ποι· ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι. καὶ τοξόται τε καὶ
 αἰχμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχιν. χρυσῷ δὲ καὶ
 5 χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα μὲν γὰρ ἐς αἰχμάς,
 καὶ ἄρδεις, καὶ σαγάρεις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέων-
 ται· ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν, καὶ ζωστήρας, καὶ μα-
 σχαλιστήρας, χρυσῷ κοσμέονται. αἷς δ' αὐτῶς τῶν ἵπ-
 πων τὰ μὲν περὶ τὰ στήθεα, χαλκίους θώρακας περι-
 10 βάλλουσι· τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμια καὶ

misit,] mortuo his verbis insultans: *Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum, sanguine satiabo.* Quod igitur ad *vitae finem Cyri* spectat, multa quidem alia diversaue narrantur, sed ista mihi maxime verisimilis visa erat narratio.

(215.) Utuntur *Massagetae* et vestimento et vitae ratione simili *Scytharum*. Ex equis pugnant, et pedites: nam utroque genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque gestare consuerunt. Ad omnia auro utuntur aut aere. Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi aere utuntur; ad capitibus ornatum, et ad cingula circum lumbos et circa axillas, auro. Similiter equis circa pectus aeneos circumponunt thoraces: habenarum autem ornatum et

Φάλαρα, χρυσῶ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται
 οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφί ἐστι ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλ-
 216 κὸς καὶ ὁ χρυσὸς, ἅπλετος. Νόμοισι δὲ χρέωνται
 τοιοῖσδε· γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτῃσι δὲ ἐπί-
 ποινα χρέωνται. ὃ γὰρ Σκύθας Φασί' Ἕλληνες ποιεῖν,
 οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιοῦντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς
 γὰρ ἐπιθυμήσει γυναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν Φα- 5
 ρετρεῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἀμάξης, μίσγεται
 ἀδεῶς. Οὗρος δὲ ἡλικίης σφί προκέεται ἄλλος μὲν
 οὐδεὶς· ἐπεὰν δὲ γέρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντές
 οἱ πάντες συνελθόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα
 ἅμα αὐτῶ· ἐψήσαντες δὲ τὰ κρέα, κατευαχέονται. 10
 ταῦτα μὲν τὰ ἐλβιώτατά σφί νενόμισται. τὸν δὲ νοῦ-
 σῳ τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπ-

frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero et
 ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terrâ metalla
 haec reperiuntur, sed aeris et auri immensa copia.
 (216.) Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem du-
 xit unusquisque; his autem in commune utuntur.
 Nam, quod Graeci aiunt a Scythis fieri, id non Scy-
 thae faciunt, sed *Massagetae*: nempe cuiuscumque
 mulieris cupido incessit Massagetam, cum eâ, pha-
 retrâ pro plaustro suspensâ, impune concumbit. Ter-
 minum quidem aetatis nullum statutum habent: sed
 quando quis admodum aetate provectus est, conve-
 nientes propinqui mactant eum, et alias simul cum
 eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et
 haec eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo
 obiit, eum non comedunt, sed terrâ condunt; mi-

τούσι, συμφορὴν ποιούμενοι, ὅτι οὐκ ἔκετο εἰς τὸ τυθῆ-
ναι. Σπείρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνῶν ζώουσι
15 καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ, ἄφθοοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξου πο-
ταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσὶ. Θεῶν δὲ
μῦθον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. νόμος δὲ αὐ-
τος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ, πάντων τῶν
θεῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Α'.

serum reputantes quod eo non pervenit ut immola-
retur. Sementem nullam faciunt, sed pecoribus victi-
tant, et piscibus, quos ingenti copiâ Araxes fluvi-
us illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. Deorum
unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem
et ratio huius sacrificiî hæc est, deorum perniciosi-
mo tribuunt perniciosissimum mortaliū.

FINIS LIBRI PRIMI.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΠΗ.

ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιλείην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης, τῆς Φαρνάσπειω θυγατρὸς τῆς προαποθανούσης, Κῦρος αὐτὸς τε μέγα πένθος ἐποίησατο, καὶ τοῖσι ἄλλοις προεῖπε πᾶσι, τῶν ἥρχε, πένθος ποιέεσθαι. ταύτης δὲ τῆς γυναῖκος ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης, 5

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

EUTERPE.

(1.) **V**itâ functo Cyro, regnum suscepit CAMBYSES, Cyri filius et Cassandanae, Pharnaspis filiae; quae quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi praeceperat. Huius igitur mulieris et Cyri filius *Cambyses*, quum Ionas et Ae-

Ἰωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρώϊους ἔοντας
ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλ-
λους τε παραλαβὼν τῶν ἥρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων,
10 τῶν ἐπεκράτεε.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφέων 2
βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς πρώτους γενέσθαι πάν-
των ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας
ἠθέλησε εἰδέναι, οἱ τινες γενοῖατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου
5 νομίζουσι Φρύγας προτέρας γενέσθαι ἑαυτῶν, τῶν δὲ
ἄλλων ἑαυτούς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυκ-
θανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἱ γενοῖατο
πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾷται τοιόνδε. Παιδιά δύο
νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέ-
10 φειν ἐς τὰ ποίμνια τροφήν τινα ταιήνδε· ἐντελάμενος

lenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus Aegyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum nimirum et Graecos qui ipsius potestati erant subiecti.

(2.) AEGYPTII, priusquam apud eos regnum obtinisset Psammitichus, antiquissimos sese omnium hominum esse existimaverant. Postquam vero Psammitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, quoniam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis omnibus. Psammitichus autem, quum perquisitiqne institutâ nullum exitum huius quaestionis, quoniam essent primi hominum, potuisset reperire, tale quiddam est machinatus. Duo pueros recens natos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui eos apud greges tali modo aleret. Praecepit ut nemo

μηδένα ἀντίον αὐτέων μηδεμίην Φωνὴν ἰέναι, ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἐαυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπαγνέειν σφι αἶγας. πλήσαντα δὲ τοῦ γάλακτος, τὰλλα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δ' ἐποίεε τε καὶ ἐνετέλλετο ὁ Ψαμμίτιχος, θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλ- 15 λαχθέντων τῶν ἀσῆμων κνυζημάτων, ἥτινα Φωνὴν ῥήξουσιν πρώτην. τὰπερ ὧν καὶ ἐγένετο. ὥς γὰρ διέτης χρόνος ἐγεγόνεε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντι τὴν θύρην καὶ ἐσιόντι τὰ παιδιά ἀμφοτέρα προσπίπτοντα βεκὸς ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. τὰ μὲν δὴ 20 πρῶτα ἀκούσας, ἥσυχος ἦν ὁ ποιμήν. ὥς δὲ πολλάκις φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος, οὕτω δὴ σημήνας τῷ δεσπότη, ἤγαγε τὰ παιδιά κελεύσαντος ἐς ὅψιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ψαμμίτιχος, ἐπυνθάνετο οἵτινες ἀνθρώπων βεκὸς τί κα- 25

coram illis vocem ullam ederet, sed iacerent in solitaria casa seorsim, et iustis temporibus caprae ad eos adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia pastor ageret. Haec fecit praecipitque Psammitichus, cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infantum vagitus primam vocem essent edituri. Atque id etiam factum est. Nam postquam per duos continuos annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti ianuam intrantique adlabentes ambo pueruli *becos* clamabant, manusque porrigebant. Quod pastor primum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti puerosque curanti idem semper verbum repeteretur, ita demum significavit hero, eiusque iussu pueros in conspectum eius produxit. Quod ubi ipse etiam Psammitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum

λέουσι. πυνθανόμενος δὲ, εὗρισκε Φρύγας καλέοντας
τὸν ἄρτον. οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιούτω
σταθμησάμενοι πρήγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους
εἶναι ἐωυτῶν. Ὡς μὲν γενέσθαι τῶν ἱερέων τοῦ Ἡφαί- 3
στου ἐν Μέμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε
μάταια πολλὰ, καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ
Ψαμμίτιχος ἐκταμών, τὴν διαίταν οὕτως ἐποίησατο
5 τῶν παιδῶν παρὰ ταύτησι τῇσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὴ
τὴν τροφὴν τῶν παιδῶν τοσαῦτα ἔλεγον. Ἦκουσα δὲ καὶ
ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱερεῦσι τοῦ
Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλιούπο-
λιν αὐτέων τουτέων εἵνεκε ἐτραπέμην, ἐθέλων εἰδέναι
10 εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοισι τοῖσι ἐν Μέμφι. οἱ γὰρ
Ἡλιουπολῖται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι

hoc vocabulo uterentur, quidve eo indigitarent: et
sciscitando comperit, apud Phrygas eo vocabulo *pa-*
nem significari. Ita *Aegyptii*, ex eo ducto argumen-
to, *Phrygibus* concessere, esse illos se antiquiores.
(3.) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdoti-
bus Memphi audiui. Graeci vero et alia narrant vana
multa, et in his, mulierum linguas excidisse Psam-
mitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse
nutriendos. De puerorum igitur illorum nutritione
mihi ista narrata sunt. Sed et alia [*ad Aegyptiorum*
antiquitatem pertinentia] Memphi audiui, cum
Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earum-
dem nempe rerum caussa Thebas etiam et Heliopo-
lim me contuli, scire cupiens; an illorum narrationes
convenient cum his quae Memphi narrantur. He-
liopolitae enim dicuntur ex omnibus Aegyptiis po-

Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων οἷα ἤκουον, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγέσθαι, ἔξω ἢ τὰ οὐνόματα αὐτέων μῦθον· νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτέων ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτέων, ὑπὸ τοῦ λό- 15 γου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

- 4 Ὅσα δὲ ἀνθρωπήια πρήγματα, ὧδε ἔλεγον ὁμολογέοντες σφίσι. Πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάντων ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, δωδέκα μέρεα δασαμένους τῶν ὠρέων εἰς αὐτόν. ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρῶν ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τοσῶδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ 5 δοκέειν, ὅσῳ Ἑλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπιμβάλλουσι, τῶν ὠρέων εἵνεκεν· Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δωδέκα μῆνας, ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πλεονάζοντος τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ

ritissimi antiquitatis. Quae igitur audiui ad res divinas spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, exceptis deorum nominibus, existimans omnes [in Aegypto] homines idem de his nosse: quaecumque vero de illis rebus commemoravero, eorum nonnisi a narrationis ratione coactus faciam mentionem.

(4.) Quod ad res humanas spectat, haec illi secum consentientes dixerunt. Primos hominum omnium *Aegyptios annum invenisse*, duodecim partes succedentium invicem temporum per illum distribuentes. Haec autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt autem annum Aegyptii tanto prudentius, ut equidem arbitror, quam Graeci; quod Graeci tertio quoque anno, vicissitudinis temporum caussa, integralarem mensem coguntur adiacere; Aegyptii vero duodecim menses tricenorum dierum agentes, singulis annis

10 σφι ὁ κύκλος τῶν ὠρέων ἐς τὸ αὐτὸ περιῶν παραγί-
νεται. Δωδέκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰ-
γυπτίους νομίσαι, καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων ἀναλα-
βεῖν. βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπο-
νεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι.
15 καὶ τούτων μὲν νυν τὰ πλεῶν ἔργα ἐδήλουν οὕτω γενό-
μενα. Βασιλεῦσαι δὲ πρώτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλε-
γον Μῆνα. ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ,
πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος· καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν
ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνεσθὲ λίμνης τῆς Μοίριος ὄντων· ἐς
20 τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἑπτὰ ἡμερῶν ἐστὶ ἀνα-
τὸν ποταμόν. Καὶ εὖ μοι ἐδόκειον λέγειν περὶ τῆς χώ- 5
ρης. δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅς

quinque dies extra numerum adiiciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper tempore redit. Ad haec *duodecim deorum nomina* Aegyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Graecos accepisse: aras item et imagines et templa diis primos eosdem tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. Et horum pleraque re ipsa demonstrabant ita se habere. *Regnasse* autem in Aegypto, ex hominum numero, primum dixere *Menem*. Hoc regnante totam Aegyptum, excepto Thebano districtu, paludem fuisse; et tunc temporis nihil ex aqua eminuisse eorum, quae nunc sunt infra Moeridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum. (5.) Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo non pror-

τίς γε σύνεσιν ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος ἐς τὴν Ἑλληνες ναυ-
τίλλονται, ἔστι Αἰγυπτίοισι ἐπικτήτός τε γῆ, καὶ δῶ-
ρον τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὰ κατύπερθε ἐτι τῆς λίμνης 5
ταύτης, μέχρι τριῶν ἡμερέων πλοῦ, τῆς περὶ ἐκεῖνοι
οὐδὲν ἐτι τοιόνδε ἔλεγον, ἔστι δ' ἕτερον τοιοῦτον.

Αἰγύπτου γὰρ φύσις τῆς χώρας ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα
μὲν προσπλέων, ἐτι καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ
γῆς, κατεῖς καταπειρητήριον, πηλὸν τε ἀνοίσεις, καὶ 10
ἐν ἑνδεκα ὀργυῖσι ἔσεαι. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον δη-
6 λοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς εὐῶσαν. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύ-
πτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἑξήκοντα σχοῖ-
νοι, κατὰ ἡμέας διαιρέομεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ
Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ'

V. 11. ἐν ἑνδεκα. *Alii ἐν δέκα, in decem orgyis.*

sus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est, *Aegyptum hanc, quam Graeci navibus adeunt, adquisitam Aegyptiis terram esse, et fluminis donum; atque etiam eorum, quae supra hunc lacum sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem esse rationem; quamquam de hoc tractu nihil amplius tale illi narraverunt.*

Est enim *natura huius regionis, quae Aegyptus vocatur*, huiusmodi. Primum quidem, navi eam petens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfueris a terra, si bolidem demiseris, limum extrahes, et in undecim orgyis eris: quod quidem ostendit, in tantum progredi telluris profusionem. (6.) Ipsius autem Aegypti longitudo secundum mare est sexaginta *schoenorum*, quatenus quidem nos Aegyptum definimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Ser-

5 ἢ τὸ Κάσιον ὄρος τείνει ταύτης ὧν ἀπὸ οἱ ἐξήκοντα
 σχοῖνοί εἰσι. ὅσοι μὲν γὰρ γεωπείναι εἰσι ἀνθρώπων,
 ὄργυιῇσι μεμετρήκασι τὴν χώρην· ὅσοι δὲ ἦσσαν γεω-
 πείναι, σταδίοισι· οἱ δὲ πολλὴν ἔχρουσι, παρασάγγῃσι·
 οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοίνοισι. δύναται δὲ ὁ μὲν πα-
 10 ρασάγγῃσι τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος,
 μέτρον ἐὼν Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. οὕτω ἂν εἴη-
 σαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, τὸ
 παρὰ θάλασσαν. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου 7
 πόλις ἐς τὴν μεσόγαιαν, ἔστι εὐρέα Αἴγυπτος, εὐῶσα
 πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ εὐνδρος, καὶ ἰλύς. ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς
 τὴν Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἰόντι, παραπλη-
 8 σὴ τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῶ, τῇ ἀπὸ τῶν δωάδε-
 κα θεῶν τοῦ βωμοῦ Φερύση ἐς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ

VII. 3. εὐνδρος. *Fors. ἔνυδρος. Vulgo omnes ἀνυδρος, aqua-
 rum inops.*

bonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur:
 ab hoc igitur lacu sunt sexaginta schoeni. Nam qui
 haud multum terrae possident homines, hi eam or-
 gyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum
 possident, parasangis; qui valde amplam regionem,
 hi schoenis eam metiuntur. Valet autem *parasanga*
 triginta stadia; *schoenus* vero unusquisque (quae
 Aegyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita *Aegypti*
longitudo secundum mare ter mille sexcentorum fue-
 rit stadiorum. (7.) Inde versus interiora, usque He-
 liopolin, in latitudinem patet Aegyptus, tota plana
 est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari He-
 liopolin adscendenti par fere longitudine viae ei, quae
 Athenis a duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olym-

τὸν μὲν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου. σμικρόν τι τὸ διά-
 φορον εὔροι τις ἂν λογιζόμενος τῶν οὐδῶν τούτων, τὸ
 μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλέον πεντεκαίδεκα σταδίων·
 ἢ μὲν γὰρ ἐς Πίσαν ἐξ Ἀθηνέων, καταδεῖ πεντεκαί- 10
 δεκα σταδίων, ὥς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων·
 ἢ δὲ ἐς Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης, πληροῖ ἐς τὸν
 8 ἀριθμὸν τούτων. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἄνω ἰόντι, στή-
 νη ἐστὶ Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ, τῆς Ἀραβίης ὄρος πα-
 ρατέταται, φέρον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσαμβρίας τε καὶ
 νότου, αἰεὶ ἄνω τῖνον ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θα-
 λασσαν· ἐν τῇ αἱ λιθοτομίαι ἔννευσι, αἱ ἐς τὰς πυρα- 5
 μίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. ταύτῃ μὲν λή-
 γον, ἀνακάμπτει ἐς τὰ εἰρηται, τὸ ὄρος. τῇ δὲ αὐτὸ
 ἐνωτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὥς ἐγὼ ἐπυνθανόμην δύο μη-
 νῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἡοῦς πρὸς ἐσπέρην· τὰ δὲ

prii Iovis templum. Exiguum quiddam interesse repe-
 riet, si quis computaverit, quin aequalis sit longi-
 tudo utriusque itineris; haud amplius quam quin-
 decim stadia: nam via Athenis Pisam est mille quin-
 gentorum stadiorum, minus quindecim; a mari au-
 tem Heliopolim plenus hic numerus est. (8.) Ab
 Heliopoli superiora petenti angusta Aegyptus est:
 nam ab alterâ parte mons Arabiae praetenditur, a
 septemtrione versus meridiem et austrum excurrens,
 semper in altius tendens ad Erythraeum quod vocatur
 mare; quo in monte lapicidinae sunt, unde Memphin
 ducti sunt lapides ad exstruendas pyramides. Hoc
 loco desinens mons flectitur in eam quam dixi par-
 tem. Qua vero est maxima eius longitudo, duorum
 mensium itineris esse accepi ab oriente versus occi-

- 10 πρὸς τὴν ἡῶ, λιβαντωφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι.
 τοῦτο μὲν νυν τὸ ὅρος τοιοῦτο ἐστί. Τὸ δὲ πρὸς Λιβύης
 τῆς Αἰγύπτου, ὅρος ἄλλο πέτρων/τείνει, ἐν τῷ αἰ πυ-
 ραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμω κατειλυμένον, τεταμμένον τὸν
 αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμ-
 15 βρίην φέροντα. Τὸ ὦν δὴ ἀπὸ Ἡλιουπόλιος, οὐκέτι
 πολλὸν χωρίον, ὡς εἶναι Αἰγύπτου· ἀλλ' ὅσον τε ἡμέ-
 ρων τεσσέρων ἀναπλόου στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος εἰοῦσα.
 τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ, πεδιάς μὲν
 γῇ· στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στενό-
 20 τατόν ἐστι, διηκοσίαν οὐ πλείους, ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὐ-
 ρος ἐς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον. τὸ δὲ ἐνθεῦτεν αὐτῆς
 εὐρέα Αἴγυπτος ἐστί. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη
 οὕτω. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἐς Θήβας, ἐστὶ ἀνά 9
 πλοος ἐννέα ἡμερῶν· στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ, ἐξήκοντα

dentem; et extrema quidem illius, orientem spectan-
 tia, thuris esse feracia. Haec igitur huius montis ra-
 tio est. Ab alterâ Aegypti parte, Lybiam versus,
 alius mons praetenditur saxeus, in quo pyramides
 exstructae sunt, arenâ obvolutus, pari modo porrectus
 atque ea pars Arabici montis quae ad meridiem ten-
 dit. Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem
 patet regio quae Aegyptus esse censetur, sed ad qua-
 tuor dierum adverso flumine navigationem angusta
 Aegyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi
 montes interiecta, campestris; cuius latitudo, ubi
 minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud
 amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Lybicum:
 exinde vero rursus fit latior Aegyptus. Haec igitur est
 huius regionis natura. (9.) Est vero Heliopoli The-
 bas naviganti iter novem dierum: stadia sunt autem

καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοίωνων ἑνὸς καὶ
 ἐγδῶκοντα ἑόντων. οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι Αἰγύ-
 πτου, τὸ μὲν παρὰ Θαλάσσαν, ἥδη μοι καὶ πρότερον 5
 δεδήλωται ὅτι ἑξακοσίων τέ ἐστὶ σταδίων καὶ τρισχι-
 λίων ὅσον δὲ τι ἀπὸ Θαλάσσης ἐς μεσόγαίαν μέχρι
 Θηβέων ἐστὶ, σημανέω. στάδιοι γὰρ εἰσι εἴκοσι καὶ
 ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλε-
 φαντίνην καλεομένην πόλιν, στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτα- 10
 κόσιοι εἰσί.

- 10 Ταύτης ὧν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἡ πολλή, κα-
 τάπερ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, ἐδόκει δὲ καὶ αὐτῷ μοι εἶναι
 ἐπίκτητος Αἰγυπτίοισι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων
 τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ ἐφαίνεται
 μοι εἶναι κατὰ κόλπος Θαλάσσης, ὥσπερ γὰρ τὰ περὶ 5

quater mille octingenta et sexaginta; schoeni enim nu-
 merantur octoginta et unus. Haec stadia si inter se
 componantur, quum latitudinem secundum mare por-
 rectam iam supra dixerim esse trium millium sexcen-
 torum stadiorum, quaenam sit longitudo a mari ver-
 sus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo: est
 nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. The-
 bis autem usque Elephantinen sunt mille et octingen-
 ta stadia.

(10.) Huius igitur quam dixi regionis plurima
 pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mi-
 hi ipsi visum erat, adquisita Aegyptiis terra est. Ete-
 nim, quod inter praedictos montes supra Memphin
 sitos interiectum est, id mihi visum erat olim sinus
 maris fuisse, quemadmodum ea quae circa Ilium

Ἴλιον καὶ Τευθρανίην, καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαιάνδρου
 πεδίον· ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβα-
 λείν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποτα-
 μῶν, ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἐόντος πενταστό-
 10 μου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος περὶ ἄξις συμβληθῆναι
 ἐστί. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον
 ἐόντες μεγάλα, οἳ τινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα
 εἰσὶ τῶν ἐγὼ φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων,
 καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελώου· ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ
 15 ἐξείς ἐς Θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμί-
 σεας ἤδη ἤπειρον πεποίηκε. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης 11
 χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐστί-
 χων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, μακρὸς
 οὕτω δὴ τι καὶ στενός, ὡς ἔρχομαι φράσω. μῆκος

sunt et Teuthraniam, et quae circa Ephesum et
 Maeandri campum, si licet parva conferre cum mag-
 nis: nam neuter eorum fluviorum, quorum ex pro-
 luvie haec loca enata sunt, ne cum uno quidem ex
 Nili ostiis, quae numero quinque sunt, magnitudi-
 nem si spectes, meretur comparari. Sunt vero etiam
 alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam confe-
 rendi, qui tamen res maximas efficiunt: quorum ego
 nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime
 Acheloi; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare
 se exonerans, Echinadum iam dimidiam partem ex
 insulis fecit continentem. (11.) Est autem in Arabia,
 haud procul ab Aegypto, maris sinus, ex Rubro quod
 vocatur mari in terram pertinens, ita longus et an-
 gustus, uti dicturus sum. Longitudo navigationis,

μὲν πλόου, ἀρξαμένῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι ἐς τὴν 5
 εὐρέην θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμῶνται τεσσαράκον-
 τα, εἰρεσὴ χρωμένῳ· εὖρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ
 κόλπος, ἡμῖσι ἡμέρης πλόου. ῥηχὴ δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἄμ-
 πωτις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλ-
 πον καὶ τὴν Αἴγυπτον δοκέω γενέσθαι· τὸν μὲν, ἐκ 10
 τῆς βορρῆς θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίας·
 τὸν δὲ [Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξων,] ἐκ τῆς νοτίης
 φέροντα ἐπὶ Συρίας· σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραί-
 νοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας
 τῆς χώρης. εἰ ὧν δὴ ἐβελήσει ἐκτρέψαι τὸ ρέεθρον ὁ 15
 Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει
 ῥέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντὸς γε δισμυρίων ἐτέων;
 ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλλπομαι γε καὶ μυρίων ἐντὸς χωσθῆναι

si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis
 agitātā, donec in mare apertum perveneris, tanta est
 ut dies in eā consumantur quadraginta: latitudo au-
 tem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei naviga-
 tio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et
 refluxus. Alium igitur similem fere huic sinum olim
 Aegyptum fuisse existimo, e septentrionali mari ver-
 sus Aethiopiam influentem, sicut Arabius [de quo me
 dicturum esse professus sum,] ex australi mari Sy-
 riam versus tendit; ambo propemodum sibi invicem
 recessus suos perforantes, exiguo terrae spatio inter-
 iecto. Quod si igitur Nilus in hunc Arabium sinum
 voluerit alveum suum avertere, quid impedit quo
 minus hic sinus intra viginti annorum millia ingesto
 limo compleatur? Ego quidem arbitror, etiam intra
 decem millia annorum posse compleri. Cur igitur

ἄν. κοῦ γε δὴ, ἐν τῷ προανασιμαμένῳ χρόνῳ πρότε-
 20 ρον ἢ ἐμὲ γενέσθαι, οὐκ ἂν χλωσθεὶς κόλπος καὶ πολ-
 λῶ μέζων ἔτι τούτου, ὑπὸ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ
 οὕτως ἐργατικοῦ; Τὰ περὶ Αἴγυπτον ὧν καὶ τοῖσι λέ- 12
 γουσι αὐτὰ πείθονται, καὶ αὐτὸς οὕτω κάρτα δοκέω
 εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἴγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης ^{βιαιωνυφ}
 γῆς, κογχυλιά τε Φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖροις, καὶ
 5 ἄλλην ἐπανθέουσαν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέε-
 σθαι· καὶ ψάμμον μῶνον Αἰγύπτου ὅρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ
 Μέμφιος ἔχον· πρὸς δὲ, τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ
 προσοῦρῳ εἴσῃ τὴν Αἴγυπτον προσεκέλην, οὔτε τῇ Λι-
 βύῃ, οὐ μὴν οὐδὲ τῇ Συρίῃ, (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ
 10 παρὰ Θάλασσαν Σύριοι νέμονται,) ἀλλὰ μελαγχαίον
 τε καὶ κατερρηγνυμένην, ὥστε εἴσῃαν ἰλύν τε καὶ πρὸ-

intra temporis spatium, quod ante meam aetatem ef-
 fluxit, sinus multo etiam maior quam hic non potue-
 rit compleri a fluvio tam ingente tamque valido?
 (12.) Itaque haec, quae de Aegypto retuli, et hīs
 qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere
 existimo; quum et prominere in mare videam Ae-
 gyptum ultra regionem utrique adiacentem, et con-
 chylia videam reperiri in montibus, et salsuginem
 ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides
 corrodantur, et cum solummodo montem, qui su-
 pra Memphin est, arenā obtectum: adhaec nec fini-
 timae regioni Arabicae similem Aegyptum vide-
 mus, nec Lybicae, nec vero etiam Syriacae; (nam
 Arabiae partem secundum mare porrectam Syrii te-
 nent;) sed nigram terram atque confractam, utpote

χυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνεγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ.
τὴν δὲ Λιβύην ἰδμεν ἐρυθροτέρην τε γῆν, καὶ ὑποψαμ-
μότερην· τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλαδοστέ-
ρην τε καὶ ὑπόπετρον εἶδον.

5

13 Ἐλεγον δὲ καὶ τότε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς
χώρης ταύτης οἱ ἱερεῖς, ὡς ἐπὶ Μοίριος βασιλῆος,
ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτὰ πήχεας τὸ ἐλάχιστον,
ἀρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἑνεργε Μέμφιος. καὶ Μοίρι οὐκ
ἦν ἔτεα εἰνακόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱερέων ταῦτα 5
ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ, ἢν μὴ ἐπ' ἑκκαίδεκα ἢ πεντεκαί-
δεκα πήχεας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ
ὑπερβαίνει εἰς τὴν χώραν. δοκέουσί τε μοι Αἰγυπτίων
οἱ ἑνεργε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκέοντες τὰ τε ἄλλα
χωρία καὶ τὸ καλούμενον Δέλτα, ἢν οὕτω ἡ χώρα αὐ- 10

limum et proluviem ex Aethiopiâ a fluvio delatam :
contra, Libyaë solum videmus rubicundum et areno-
siozem, Arabiaë vero et Syriaë magis argillosum pe-
trosumque.

(13.) Magnum vero etiam mihi documentum hoc
memorarunt sacerdotes, ex quo de huius terrae natu-
ra possit iudicari: scilicet regnante Moeri, quando
fluvius ad octo saltem cubitos auctus erat, irrigabat
Aegyptum quae infra Memphin est: a Moeridis au-
tem obitu usque ad id tempus, quo ego hoc e sacer-
dotibus audiui, nondum effluxerant anni nongenti.
Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim mini-
mum, cubitos augeatur, in terram non exundat. Vi-
denturque mihi ex Aegyptiis hi, qui infra Moeridem
lacum quum alia loca, tum *Delta* quod vocatur, in-

τη κατὰ λόγον ἐπιδίδοι ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὅμοιον ἀποδι-
δοῖ ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου
πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτιαι,
τό κοτε αὐτοὶ Ἑλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. πυθόμενοι
15 γὰρ ὡς ἔεται πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ
ποταμοῖσι ἄρδεται, κατὰπερ ἡ σφετέρῃ, ἔφασαν
,,Ἑλληνας ψευσθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς
πεινήσειν.“ τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν, ὡς „εἰ
μὴ ἐβελήσει σφι ἔειν ὁ θεὸς, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶ-
20 σθαι, λιμῶ οἱ Ἕλληνες αἰρεθήσονται· οὐ γὰρ δὴ σφί
ἔστι ὕδατος οὐδεμὴ ἀλλῇ ἀποστροφῇ, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ
Διὸς μοῦνον.“ Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἑλληνας Αἰγυ- 14
πτίοισι ὀρθῶς ἔχοντα εἴρηται. Φέρε δὲ νῦν, καὶ αὐτοῖσι

XIII. 11. καὶ τὸ ὅμοιον etc. *Suspiciatus eram καὶ μὴ ὁ ποτα-
μός τὸ ὅμοιον etc.*

colunt, si pro eadem portione paulatim exaltabitur
terra, et magis magisque augebitur; [*sive potius,*
nisi simul fluvius pari ratione magis magisque auge-
bitur;] videntur, inquam, mihi Aegyptii, quum ter-
ram eorum non amplius inundare Nilus potuerit,
tunc per omne reliquum aevum idem passuri esse,
quod ipsi aiebant Graecos aliquando passuros. Nam
quum audissent, universam Graecorum terram pluviâ
irrigari, non fluviis, quemadmodum Aegyptus; dixe-
runt, fore ut Graeci aliquando, magna spe frustra-
ti, misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quan-
do ipsis deus noluerit pluere, sed siccitatem im-
mittere; fame pressum iri Graecos; nec enim aliud
illis esse refugium unde aquam petant, nisi a solo
Iove. (14.) Et hoc quidem, ad Graecos spectans,
reote dixere Aegyptii. Age vero, ipsorum etiam Ae-

Αἰγυπτίοισι ὡς ἔχει, Φράσω. εἴ σφι ἐβελήσει, ὡς καὶ
 πρότερον εἶπον, ἡ χώρα ἡ ἐνεσθῆ Μέμφιδος (αὕτη γὰρ
 ἐστὶ ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροισχομένου χρό- 5
 νου ἐς ὕψος αὐξάνεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκούντες
 Αἰγυπτίων πεινήσουσι; εἰ μὴτε γε ὕσεται σφι ἡ χώρα,
 μὴτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαί-
 νειν. Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομι-
 ζονται ἐκ γῆς, τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων, 10
 καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων· οἱ οὔτε ἀρότρῳ ἀναρρήγνυν-
 τες αὐλακας, ἔχουσι πόνους, οὔτε σκάλλοντες, οὔτε
 ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ἄλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον
 πονέουσι· ἀλλ' ἐπεὰν σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπελ-
 θῶν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπῃ ὀπίσω, 15
 τότε σπείρας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ἀρουραν, ἐσβάλλει

ἔρπει
 αὐτὸν

gyptiorum quatenam conditio sit, dicam. Si accide-
 rit, quod paulo ante dixi, ut regio infra Memphin
 sita (haec est enim quae augeatur) eadem ratione, qua
 praeterito tempore, in altitudinem augeatur, quid
 aliud eveniet, nisi ut fame premantur Aegyptii re-
 gionem illam incolentes? quandoquidem nec pluvia ir-
 rigabitur illorum terra, nec fluvius poterit arva inun-
 dare. Nam profecto nunc quidem hi, prae aliis homi-
 nibus cunctis, et prae reliquis Aegyptiis, minimo labore
 fructum e terra percipiunt: qui neque aratro sulcos
 findendo, nec terram fodiendo molestiam habent,
 nec opus ullum faciunt eorum, quibus alii omnes
 homines circa segetem multo cum labore occupan-
 tur: sed, postquam fluvius sponte accedens arva in-
 undavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque
 in arvum suum spargit, tum sues in illud immittit;

ἐς αὐτὴν ὕς. ἐπειὰν δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὑσὶ τὸ σπέρμα, ἄμνητον τὸ ἀπὸ τούτου μένει. ἀποδιήσας δὲ τῇσι ὑσὶ τὸν σῆτον, οὕτω κομίζεται.

Εἰ ὦν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰώνων χρᾶσθαι τὰ 15
περὶ Αἴγυπτον, οἱ Φασὶ τὸ Δέλτα μῦνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσέος καλεομένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ
παρὰ Θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχηῶν τῶν
5 Πηλουσιακῶν, τῇ δὲ τεσσαράκοντά εἰσι σχοῖνοι· τὸ δὲ
ἀπὸ Θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαιαν τείνειν αὐτὴν
μέχρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος,
ἐς τε Πηλούσιον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον· τὰ δὲ ἄλλα
λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀρα-
10 βίης εἶναι ἀποδεικνύοιμεν ἂν, τούτῳ τῷ λόγῳ χρεώ-
μενοι, Αἰγυπτίοισι οὐκ ἐοῦσαν πρότερον χώραν. ἥδη γάρ

XIV. 17. *Pro ὕς ei ὑσὶ ex coniect. corrigunt viri docti βοὺς et βοῦσι, boves, bobus. Equidem tenendum ὕς, sed ὑσὶ in βοῦσι mutandum, arbitror.*

deinde, conculcato a suis semine, messis tempus expectat: denique, postquam per suos [*ni potius, per boves*] frumentum protrivit, ita illud domum comportat.

(15.) Quod si igitur Ionum de Aegypto sequi vellemus sententiam, qui *Delta solum* aiunt esse *Aegyptum*, quam secundum mare a Persei quae vocatur speculâ usque ad Pelusiaca Tarichea porrigi dicunt, qua sunt quadraginta schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Aegyptum aiunt usque ad Cercasurum oppidum, ad quod scinditur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canobum; reliquos autem omnes Aegypti tractus, alios Lybiae esse aiunt, alios Arabiae: hac, inquam, ratione utendo demonstrare possemus, nullam olim terram ha-

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι, καὶ
 ἐμοὶ δοκεῖ, ἔστι κατάρρυτόν τε καὶ νεωστὶ (ὡς λόγῳ
 εἰπεῖν) ἀναπεφηνός. εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμίᾳ
 ὑπῆρχε, τί περιειργάζοντο δοκέοντες πρῶτοι ἀνθρώπων 15
 γεγονέναι; οὐ δὲ ἔδει σφέας εἰς διάπειραν τῶν παιδίων
 εἶναι, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουσι. Ἄλλ' οὔτε
 Αἰγυπτίους δοκῶ ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων κα-
 λεομένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι, ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος
 ἐγένετο· προῖούσης δὲ τῆς χώρας, πολλοὺς μὲν τοὺς 20
 ὑπολειπομένους αὐτέων γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑπο-
 καταβαίνοντας. τὸ δ' ὧν πάλαι αἱ Θῆβαι, Αἴγυπτος
 ἐκαλέετο· τῆς τὸ περίμετρον στάδιοί εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκα-
 16 τὸν καὶ ἐξακισχίλιοι. Εἰ ὧν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτέων
 Χ γινώσκομεν, Ἰῶνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου.

buisse Aegyptios; quandoquidem Delta hoc, ut ipsi
 adfirmant Aegyptii, utque mihi videtur, adluta terra
 est, et (verbo ut dicam) nuper enata. Quod si igitur
 nulla olim fuit Aegyptiorum terra, quas tandem nu-
 gas egerunt, primos se hominum fuisse existimantes?
 Nec vero oportebat eos experimentum facere in pue-
 rulis, quemnam sermonem primum essent emissuri.
 Ego vero existimo, Aegyptios non simul cum Delta,
 quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius
 semper exstitisse, ex quo hominum exstitit genus;
 postquam vero proluvione aucta fuit eorum terra,
 multos quidem eorum in pristinis sedibus mansisse,
 alios vero paulatim versus inferiora descendisse. Olim
 igitur Thebais, *Aegyptus* nominabatur; cuius est
 circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum.
 (16.) Quod si igitur nos recte de his statuimus, Io-
 nes non recte de Aegypto sentiunt. Sin vera est Io-

εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἑλληνας τε καὶ
 αὐτοὺς Ἰωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογί-
 5 σθαι· οἱ Φασὶ τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην
 τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην. τέταρτον γὰρ δὴ σφας δεῖ
 προσλογίζεσθαι, Αἰγύπτου τὸ Δέλτα· εἰ μὴ τι γέ
 ἐστὶ τῆς Ἀσίας, μήτε τῆς Λιβύης. οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖ-
 λός γέ ἐστι, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρί-
 10 ζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὄξυ
 περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξύ Ἀσίας τε
 καὶ Λιβύης γίνοιτ' ἄν. Καὶ τὴν μὲν Ἰώνων γνώμην 17
 ἀπίεμεν· ἡμεῖς δὲ ὧδε καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἰγυ-
 πτον μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκο-
 μένην, κατὰπερ Κιλικίην, τὴν ὑπὸ Κιλικίων, καὶ Ἀσ-
 5 συρίην, τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὐρισμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λι-
 βύῃ οἶδαμεν οὐδὲν ἐὼν ὀρθῶ λόγῳ, εἰ μὴ τοὺς Αἰγυ-

num sententia, demonstrabo equidem, Graecos et
 ipsos Ionas nescire computare numeros. Nam quum
 tres esse dicant universae terrae partes, Europam,
 Asiam, et Libyam; oportebat sane his quartam ad-
 numerare, Delta Aegyptiacum; si quidem (ut iidem hi
 aiunt) nec Asiae illud est, nec Libyae. Nam, secundum
 hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Li-
 bya disternit: sed, quum circa apicem huius Delta
 in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut in-
 ter Asiam et Libyam medium Delta sit interiectum.
 (17.) Sed Ionum omittamus opinionem: nos vero de
 his ita statuimus. *Aegyptum* dicimus esse universam
 hanc regionem ab Aegyptiis habitatam, quemadmo-
 dum Ciliciam quae a Cilicibus, et Assyriam quae ab
 Assyriis. Limitem vero qui Asiam a Libyâ disternit,
 rectam si sequamur rationem, nullum alium

πτικῶν οὐρούς· εἰ δὲ τῶν ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένων χρη-
 σόμεθα, νομιοῦμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξάμενην ἀπὸ
 Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαιρέε-
 σθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπωνυμιῶν ἔχουσθαι· τὰ 10
 μὲν γὰρ αὐτῆς, εἶναι τῆς Λιβύης· τὰ δὲ, τῆς Ἀσίας.
 ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων, ῥέει,
 μέσσην Αἴγυπτον σχίζων, ἐς Θάλασσαν. μέχρι μὲν νυν
 Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἑὸν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ
 ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδοῦς· καὶ ἡ 15
 μὲν πρὸς ἡῶν τρέπεται, τὸ καλεῖται Πηλούσιον στόμα·
 ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κα-
 νωβικὸν στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰθὺς τῶν ὁδῶν τῶν
 Νείλων ἐστὶ ἥδε· ἀνωθεν φερόμενος, ἐς τὸ ὄξυ τοῦ Δέλ-
 τα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσον τὸ 20
 Δέλτα, ἐς Θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοῖρην τοῦ

novimus, nisi Aegyptiorum fines. Sin eâ ratione utamur, quam Graeci sequuntur, statuemus Aegyptum universam, initium sumentem a Catadupis et Elephantine oppido, in duas secari partes, et utrumque nomen participare; alteram enim eius partem Africae esse, alteram Asiae. *Nilus* enim, postquam ad Catadupa Aegyptum primum intravit, mediam illam dividens fuit in mare. Usque ad Cercasorum igitur oppidum nonnisi uno alveo fuit: ab hoc vero oppido tres in vias scinditur, quarum una orientem versus tendit, quod *Pelusium ostium* vocatur; altera via occidentem versus tendens, *Canobicum* nominatur *ostium*. Quae autem Nili via recta progreditur, haec est: postquam e superiore regione delatus, ad apicem illius Delta pervenit, inde medium Delta spin-

ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα οὐνομαστήν·
 τὸ καλεῖται Σεβεννυτικὸν στόμα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερα
 διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχι-
 25 σθέντα, φέροντα εἰς θάλασσαν· τοῖσι οὐνόματα κέ-
 ται τὰδε, τῷ μὲν Σαῖτικόν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδή-
 σιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ
 ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὄρυκτά. Μαρτυρεῖ δέ 18
 μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἴγυπτος ὅσην τινα
 ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστή-
 ριον γεγόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἐμεωτοῦ γνώμης ὕστερον
 5 περὶ Αἴγυπτον ἐκυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πό-
 λις καὶ Ἀπιος, οἰκούντες Αἰγύπτου τὰ πρόσкура Λι-
 βύη, αὐταὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύ-
 10 πτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱερὰ θρησκίῃ, βούλο-

dens in mare undas suas exonerat, nec minimam
 aquarum portionem, nec minime notabilem, huius
 viae tribuens: quae *Sebennyiticum ostium* vocatur.
 Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta;
 et per se in mare exeuntia, quorum alterum *Saiti-*
cum, alterum nominatur *Mendesium*. *Bolbitinum*
 vero ostium et *Bucolicum*, non nativa sunt ostia,
 sed manu effossa. (18.) Confirmatur autem mea
 sententia, tantam esse Aegyptum quantam ego ratio-
 ne demonstravi, effato etiam quod Ammonis oracu-
 lum edidit; quod effatum ego tum demum cognovi,
 postquam meam de Aegypto sententiam mecum iam
 constitutam habueram, Scilicet Mareae oppidi et Api-
 dis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi
 sese Libyes existimantes esse, non Aegyptios; quum
 aegre ferrent caerimoniae sacrarum quae in Aegypto

μενοι θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἐπεμψαν εἰς Ἀμμωνᾶ, Φάμενοι „οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι“ 10 οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γεύεσθαι.“ ὁ δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα ποιεῖν ταῦτα, Φᾶς „Αἴγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὃ Νεῖλος ἐπὶ αὐτῶν ἄρδει· καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἱ ἔνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος 15 οἰκόντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι.“ οὕτω σφι 19 ταῦτα ἐχρήσθη. ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπὶ αὐτῶν πληθύνῃ, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐν ἱαχῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερῶν ἐκατέρωθεν ὁδὸν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου, καὶ ἔλασσον.

5

Τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσις περί, οὗ τε τί τῶν ἱερέων,

observantur, cuperentque non prohiberi esu boum foeminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, *sibi nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, postulareque ut sibi liceat omni genere carniū vesci.* Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, *Aegyptum esse hanc terram quam Nilus irriget: et Aegyptios esse hos, qui infra Elephantinen habitantes, ex hoc fluvio bibant.* Hoc illis oraculum editum est. (19.) Inundat autem Nilus, ubi iustum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quae vel Libyae dicuntur esse, vel Arabiae, et quidem alibi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus.

De naturā autem huius fluvii nec a sacerdotibus,

112, 13.

οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβεῖν ἐδυνάσθη. πρόθυμος δὲ
 ἕα τὰδε παρ' αὐτέων πυθέσθαι, ὅτι κατέρχεται μὲν
 ὁ Νεῖλος πληθύνων, ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξά-
 10 μενος, ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· πελάσας δ' εἰς τὸν ἀριθμὸν
 τούτέων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ
 ῥέεθρον· ὥστε βραχύς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελέει
 ἔων, μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν θερινέων. τούτέων
 ὦν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἶός τ' ἐγενόμην παραλαβεῖν πα-
 15 ρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἱστορέων αὐτοὺς ἥτινα δύναμιν ἔχει
 ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν.
 ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι, ἱστο-
 ρεῖν· καὶ ὅτι αὔρας ἀποπνεούσας μούνος ποταμῶν πάν-
 των οὐ παρέχεται. Ἄλλα Ἑλλήνων μὲν τινες, ἐπὶ 20
 σημοὶ βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ
 ὕδατος τούτου τριφασίας ἰδοῦς· τῶν τὰς μὲν δύο τῶν

nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupi-
 dus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus de-
 scendat augmentum capiens inde a solstitio aesti-
 vo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero
 dierum, retro cedat, diminutâ paulatim aquae
 copiâ; ita ut constanter per totam hiemem brevis
 sit, donec redeat aestivum solstitium. De his igitur
 nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum
 ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus quod
 naturâ contrariâ esset atque reliqui fluvii. Haec igi-
 tur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum,
 tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas
 efflantes auras praeberet. (20.) Graecorum vero
 nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine,
 triplices vias explicandae fluvii huius naturae inie-

ὁδῶν οὐδ' ἀξιῶ μνησθῆναι, εἰ μὴ ὅσον σημῆναι βουλό-
 μενος μοῦνον. τῶν ἢ ἑτέρη μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέ- 5
 μους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, κωλύοντας ἐς
 θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ ἐτησίαί
 μὲν οὐκ ἔπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τῷτ' ἐργάζεται.
 πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαί αἴτιοι ἦσαν, χοῆν καὶ τοὺς ἄλλους
 ποταμούς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίησι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως 10
 πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ· καὶ μᾶλλον
 ἔτι τοσοῦτ' ὥσ' ἐλάσσονες ἔόντες, ἀσθενέστερα τὰ
 ῥεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ
 ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτον
 21 πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ δ' ἑτέρη, ἀνεπι-
 στημονεστέρα μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἰπεῖν,
 θωυμασιωτέρα· ἢ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα αὐ-
 τὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶ-

runt: quarum viarum duas ne commemorare quidem
 operae pretium duco, nisi quod nude significare eas
 volo. Nempe earum altera ait, *ventos etesias efficere
 ut augeatur flumen*, prohibentes Nilum quo minus
 in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut
 non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad
 haec, si etesiae in causâ essent, oporteret ut aliis
 etiam fluviis, qui adversus etesias fluunt, idem quod
 Nilo accideret; atque eo etiam magis, quo minores
 sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. Sunt
 autem in Syriâ multi fluvii, sunt item in Libyâ, qui-
 bus nihil tale accidit quale Nilo. (21.) Altera via in-
 scitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam)
 mirabilior: ait enim, *eo id facere Nilum, quod ab
 Oceano fluat*; Oceanum autem totam circumfluere

σαν ρέειν. Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν, πολλὸν ἐπικειμεσάτη 22
 εἰοῦσα, μάλιστα ἐψευσται. λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ
 οὐδέν, Φαμένη τὸν Νεῖλον ρέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος·
 ὃς ρέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδίδοι
 5 δὲ ἐς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ρέοι ἂν ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ
 τῶν θερμοτάτων τόπων ρέων ἐς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ
 πολλά ἐστι ἀνδρῶν γε λογίζεσθαι τοιούτων περὶ οἷον τε
 εἶναι, ὥς οὐδὲ εἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ρέειν. πρῶτον μὲν
 καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἄνεμοι παρέχονται, πνέοντες
 10 ἀπὸ τῶν χωρίων τούτων θερμοί. δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνομ-
 βρος ἡ χώρα καὶ ἀκρύσταλλος διατελέει εἰοῦσα· ἐπὶ
 δὲ χιόνι πεσοῦσα, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὕσαι ἐν πέντε
 ἡμέρησι· ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ὕετο ἂν ταῦτα τὰ χωρία.
 τρίτα δὲ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες εἶον-

terram. (22.) Iam tertia illarum viarum, quum
 maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aber-
 rat. Nam et haec nihil dicit, quum ait, *e liquefacta ni-
 ve fluere Nilum*; quem quidem novimus, priusquam
 in Aegyptum intret, ex Libyâ per mediam fluere
 Aethiopiam. Quo igitur pacto e nive fluat, qui e ca-
 lidissimis locis fluit in frigidiora? Ac sunt sanc per-
 multa, ex quibus homo, qui quidem iudicare de ta-
 libus rebus valet, colligat, nullo modo probabile esse
 ut e nive Nilus fluat. Primum quidem et maximum
 documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi
 perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio abs-
 que imbris et absque glacie est: postquam autem
 nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies
 pluatur; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret
 etiam. Tertium documentum sunt homines, ab aestu

- 15
 23
 24
- τεσ. ἰκτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος ἔοντες οὐκ ἀπολεί-
 πούσι· γέρανοι δὲ φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ
 Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον, Φοιτέωσι ἐς χειμασίην ἐς τοὺς
 τόπους τούτους. εἰ τῶνν ἐχθιόνιζε καὶ ὅσων ταύτην τὴν
 χώρην, δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἄρχεται ῥέων ὁ Νεῖ-
 λος, ἣν ἂν τούτων οὐδὲν, ὡς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. Ὁ
 δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνε-
 νίκας, οὐκ ἔχει ἐλεγχον. οὐ γάρ τινα ἔγω γε οἶδα
 ποταμὸν Ὠκεανὸν ἔοντα· Ὅμηρον δὲ, ἣ τινα τῶν πρό-
 τερον γενομένων ποιητέων, δοκέω τούνομα εὐρόντα ἐς τὴν
 ποίησιν ἐσενείκασθαι.
 Εἰ δὲ δεῖ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας,
 αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, Φράσω
 διότι μοι δοκεῖ πληθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρους. τὴν

nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istic
 perennes esse; grues vero, hiemem Scythicae terrae
 fugientes, in haec loca tamquam in hiberna con-
 fugiunt. Quod si ergo ningeret, vel quantulumcum-
 que, in hac regione per quam fluit et ubi initium
 capit Nilus, nihil horum esset futurum; quemad-
 modum necessitas arguit. (23.) Qui vero de Oceano
 dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum
 reiecerit, refutari non meretur. Ego enim *fluvium*
Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium
 ex antiquioribus poëtis, puto invenisse nomen, et in
 poësin introduxisse.

(24.) Iam quod si, improbatis sententiis quae ab
 aliis sunt propositae, nunc meam de rebus tam oc-
 cultis debeo declarare, dicam qua de causâ fieri
 mihi videatur, ut aestate Nilus augeatur. Hiberno

χειμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης
 5 διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων, ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ
 ἄνω. ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται
 τῆς γὰρ ἂν ἀγχοτάτῳ ἢ χώρης οὗτος ὁ θεός, καὶ κατὰ
 ἣν τινα, ταύτην αἰκὸς διψῇν τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ
 τὰ ἐγχώρια ρεύματα μαραίνεσθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς 25
 δὲ ἐν πλεονί λόγῳ δηλῶσαι, ὥδε ἔχει. διεξιὼν τῆς Λι-
 βύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τὰδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντός τοῦ
 χρόνου αἰθρίου τε ἔοντος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ
 5 χωρία, καὶ ἀλεινῆς τῆς χώρας ἐύσης, οὐκ ἔοντων ἀνέ-
 μων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἷον περ καὶ τὸ θερος ἔωθε
 ποιεῖν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐνω-
 τὸν τὸ ὕδωρ· ἐλκύσας δὲ, ἀπώθει ἐς τὰ ἄνω χωρία·
 ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἄνεμοι, καὶ διασκιδνάντες, τῇ
 10 κουσί· καὶ εἰσι οἰκότως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας πνέον-

tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus,
 per superiora Libyae transit. Ita brevissimis verbis
 res tota declarata est: cui enim regioni proximus est
 hic deus, et supra quam ille transit, eam consenta-
 neum est maxime sitire et aquae inopiam pati, adeo-
 que maxime exsiccari fluviorum scaturigines quae
 sunt in ea regione. (25.) Ut vero pluribus verbis rem
 declarem, ita se habet. Sol, per superiora Libyae
 transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter
 serenus sit aër, quumque calida sit ipsa regio, nec
 venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod
 aestate facere consuevit, quando per medium coelum
 transit. Scilicet attrahit ad se aquam, attractamque
 in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti
 dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur, ut

Herod. T. I. P. I.

T

τες, ὁ τε νότος, καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. δοκέει δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέτειον ἐκαστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἑαυτόν. πρηνόμενου δὲ τοῦ χειμῶνος, ἀπέρχεται ὁ ἥλιος εἰς μέσον τὸν οὐρανὸν 15 ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὀμβρίου ὕδατος συμμοισγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὑομένης τε τῆς χώρας καὶ κεχαλαδρωμένης, ῥέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρους, τῶν τε ὀμβρων ἐπιλειπόντων αὐτοὺς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου 20 ἑλκόμενοι, ἀσθενέες εἰσί. ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρος, ἑλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῶνος ποταμῶν τοῦτον τὸν χρόνον οἰκότως αὐτὸς ἑαυτοῦ ῥέει πολλῷ ὑποδεέστερος ἢ τοῦ θέρους· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μῶνος πνέζεται. 25

venti ex illa regione flantes, notus et africanus, omnium ventorum maxime sint pluvii. Videtur autem mihi sol ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis attrahit, semper demittere, sed partem etiam circum se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in medium coelum, et ab eo inde tempore pariter ex omnibus fluminibus aquam attrahit. Ante id tempus igitur, quum multa de coelo aqua fluviis misceatur, quippe imbribus perfusa terra, torrentibusque excavata, grandes illi fluunt: aestate vero, cessantibus imbribus, et sole aquam fluviorum attrahente, fluunt tenues. Quare consentaneum est, ut Nilus, quum imbribus non augeatur, aqua vero eius a sole attrahatur, per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate enim pariter atque aliae omnes aquae attrahitur,

οὕτω τὸν ἥλιον νενόμικα τούτων αἰτίον εἶναι. Αἴτιος δὲ 26
 αὐτὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἥερα ξη-
 ρὸν τὸν ταύτῃ εἶναι, διακαίαν τὴν διέξοδον αὐτοῦ· οὕτω
 τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρους αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στά-
 5 σις ἡλλακτο τῶν ὥρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ
 βορέης τε καὶ ὁ χεῖμων ἐστάσι, ταύτῃ μὲν τοῦ νότου
 ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν
 ἔστηκε, ταύτῃ δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ
 ἥλιος ἂν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ
 10 χειμῶνος καὶ τοῦ βορέω, ἥϊε ἂν τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης,
 κατὰπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δ' ἂν μιν
 διὰ πάσης Εὐρώπης, ἔλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν Ἴστρον
 τὰ περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὐρῆς δὲ περὶ, 27
 ὅτι οὐκ ἀπαπνέει, τήνδ' ἔχω γνώμην, ὡς κατὰ ἀπὸ

hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi per-
 suasi, solem esse huius rei causam. (26.) Est au-
 tem, ut mea fert opinio, idem sol etiam caussa, quae
 ut aër ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exu-
 rens: unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu
 premantur. Quod si permutaretur statio plagarum
 coeli; si in ea parte, qua nunc stat boreas et hiems,
 foret notus et merities; contra, ubi nunc notus, ibi
 boreas staret: haec si ita haberent, sol ab hieme et
 borea e medio coelo depulsus, transiturus esset su-
 periora Europae, quemadmodum nunc superiora
 Libyae. Quod si ergo per Europam omnem transiret,
 existimo eum Istro flumini idem esse facturum quod
 nunc Nilo facit. (27.) De aura vero, quod ex Nilo
 non perflat, haec est mea sententia: nullo modo esse

Φερμαῶν χωρέων οὐκ οἶκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· αὐρὴ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινος Φιλέει πνέειν.

- 28 Ταῦτα μὲν νυν ἔστω ὡς ἔστι τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγένετο. Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε Λιβύων, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους, οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαί πόλει ὁ γραμματιστής τῶν ἱερῶν χρημάτων τῆς Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἐμοί γε παίζειν ἐδόκει, Φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ὧδε· „Εἶναι δύο οὐρεα ἐς ὅξυ τὰς κορυφὰς ἀπικύμενα, μεταξύ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαίδος, καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὐρεσι, τῷ μὲν, Κροῶφι, τῷ δὲ, 10 Μῶφι. τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, εἰσάσας ἀβύσσους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων ταυτέων ῥέειν· καὶ τὸ μὲν ἡμισυ τοῦ ὕδατος, ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς

consentaneum, ut e calidis locis aura perfleret: aura enim e frigido aliquo spirat.

(28.) Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. *Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Libyum, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. At is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit autem hoc modo: Esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos; quorum alter Crophii, alter Mophii nominetur. E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septem-*

βορέην άνεμον· τὸ δ' ἕτερον ἡμῖν, ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ
 15 νότου. ὡς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν
 ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι.
 πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυιέων πλεξάμενον κά-
 λον, κατεῖναι ταύτῃ, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. “
 Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενό-
 20 μενα ἔλεγε, ἀπέφαινε· ὡς ἐμὲ κατανοέειν, διὰ δῖνας
 τινὰς ταύτῃ εὐσας ἰσχυρὰς καὶ παλιρροίην, οἷα ἐμ-
 βάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κα-
 τιεμένην καταπειρητηρίην ἐς βυσσὸν ἰέναι. Ἄλλου δὲ 29
 οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλ-
 λο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης
 πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου, ἀκοῇ ἤδη

XXVIII. 20. διὰ δῖνας. Praepositio διὰ ex nostrâ coniect.
 adiecta.

*trionem fluere, alterum dimidium versus Aethio-
 piam et meridiem. Quod autem fundo careant hi
 fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psam-
 mitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci de-
 misisse, multa millia orgyiarum continentem, neque
 ad fundum pervenisse. Ita scribe ille, si modo vera
 sunt quae dixit, declaravit, (ut equidem intelligo)
 propter validos quosdam gurgites et aquarum reper-
 cussionem, quippe quae montibus illidantur, descen-
 dere in fundum non potuisse demissam holidem.
 (29.) Ex alio vero nemine nihil quidquam potui
 comperire. Sed alia, quae ad *superiorem Aegyptum*
 spectant, quoad longissime porrigitur, perquirendo
 cognovi; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse
 spectator accesserim, ulteriora vero auditu accepe-*

ιστορέων. Ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι, ἀναντές 5
 ἔστι χωρίον ταύτῃ ὧν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμ-
 Φοτέρωθεν, κατὰπερ βοῦν, πορεύεσθαι· ἣν δὲ ἀπορρά-
 γῃ, τὸ πλοῖον οἴχεται φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥόου.
 τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἔστι ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας πλόος·
 σκολιὸς δὲ ταύτῃ, κατὰπερ ὁ Μαϊάνδρος, ἔστι ὁ Νεῖ- 10
 λος·| σχοῖνοι δὲ δωδέκα εἰσι οὔτοι, τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ
 τρόπῳ διεκπλῶσαι. καὶ ἔπειτα ἀπίξεται ἐς πεδίον λεῖον,
 ἐν τῷ νῆσον περιῖρρει ὁ Νεῖλος· Ταχομψῷ οὐνομα αὐ-
 τῇ ἔστί. οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες
 ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ· τὸ δὲ ἥμισυ, Αἰγύπτιοι. 15
 ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν πέριξ νομάδες
 Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλώσας, ἐς τοῦ Νείλου τὸ
 ῥέεθρον ἤξεις, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδόει. καὶ

rim. Ab *Elephantine* oppido superiora petenti acclivis locus est. Eo igitur loci navi utrimque, veluti bove, adligatâ oportet iter facere: quod si rumpatur funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum. Est autem ille locus, quatuor dierum navigatio; et tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Macander; schoeni autem sunt duodecim, per quos isto modo navigare oportet. Inde in planum pervenis campum, in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est *Tachompsa*. Iam regionem supra Elephantinen sitam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Aethiopes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii. Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem nomades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi pernavigaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen

ἔπειτα ἀποβαῖς, παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοπορίην ποιή-
 20 σαι ἡμερέων τεσσαράκοντα· σκῆπελοί τε γὰρ ἐν τῷ
 Νείλῳ ὅξεις ἀνέχουσι, καὶ χριράδες πολλαί εἰσι, δι'
 ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσα-
 ράκοντα ἡμέρῃσι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον
 ἐμβαῖς, δωδέκα ἡμέρας πλεύσας· καὶ ἔπειτα ἵξαι
 25 ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ οὐνομά ἐστι Μερὴν. λέγεται δὲ
 αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν. οἱ
 δ' ἐν ταύτῃ, Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μούρους σέβονται,
 τούτους τε μεγάλως τιμᾶσι· καὶ σφι μαντήϊον Διὸς
 κατέστηκε. στρατεύονται δ' ἐπεὰν σφεας ὁ θεὸς οὗτος
 30 κελεύῃ διὰ θεσπισμάτων· καὶ, τῇ αὖ κελεύῃ, ἐκείσε.
 Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλεως πλέων, ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλ- 3α
 λω ἥξεις ἐς τοὺς Αὐτομόλους, ἐν ᾧσιν περ ἐξ Ἐλεφαν-
 τίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπῶν. τοῖσι δὲ

iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae navigare non licet. Hoc tractu intra quadraginta dies peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post dierum duodecim navigationem ad magnum pervenies oppidum, cui nomen *Meroë*; quod oppidum dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. In hoc ex diis omnibus unum Iovem colunt et Bacchum: estque ibi Iovis oraculum constitutum. Bellum hi Aethiopes faciunt, quando Deus illos per oraculum iussit; et quo ille iubet, eo bellum inferunt. (30.) Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis spatio, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Aethiopum, ad *Automolos* [id est, *Transfugas*] per-

Αὐτομόλοισι τούτοισι οὐνομά ἐστι Ἀσμάχ· δύναται δὲ
 τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, αἱ ἐξ ἀρ- 5
 στερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ. ἀπέστησαν δὲ αὐ-
 ται τέσσερες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχί-
 μων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους, δι' αἰτίην τοιήνδε. ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου βασιλέος Φυλακαὶ κατέστασαν ἐν τε
 Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων, καὶ ἐν Δάφνησι 10
 τῇσι Πηλουσίῃσι ἄλλη δὲ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων,
 καὶ ἐν Μαρῇ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἔτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ
 Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ Φυλακαὶ ἔχουσι, ὥς καὶ ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι
 Φρουρέουσι, καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους 15
 τρία ἔτεα Φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς Φρουρῆς· οἱ
 δὲ, βουλευσάμενοι καὶ κοινῷ λόγῳ χρησάμενοι, πάν-

venies. Automolis his nomen est *Asmach*; quod vo-
 cabulum nostro sermone significat *Regi a sinistrâ*
manu stantes. Erant autem hi Aegyptii, ex bellato-
 rum ordine, numero ducenta quadraginta millia,
 qui ad Aethiopes defecerant hac de causâ. Regnante
 Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum,
 adversus Aethiopas, in Elephantine oppidâ; adver-
 sus Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis
 Pelusiâcis; rursusque aliud Mareae, adversus Li-
 byam. Et ista etiam aetate adhuc eodem modo se
 habent Persarum praesidia atque olim sub Psammi-
 ticho erant: nam et Elephantinae in praesidio sunt
 Persae, et Daphnis. Iam Aegyptiis, qui tunc Ele-
 phantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant,
 nemo advenit qui eis in praesidium succederet: ita-
 que hi, re deliberata, communi consilio omnes a

τες ἀπὸ τοῦ Ψαμμίτιχου ἀποστάντες, ἦσαν ἐς Αἰθιο-
πίην. Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος, ἐδίδωκε. ὡς δὲ κατέ-
20 λαβε, ἐδέετο, πολλὰ λέγων, καὶ σφέας θεοὺς πα-
τρῶους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα, καὶ τέκνα, καὶ γυναῖκας.
τῶν δὲ τινα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν „ἐνθα
ἂν τοῦτο ἦ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ
γυναῖκας.“ Οὗτοι ἐπεὶ τε ἐς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, δι-
25 δοῦσι σφέας αὐτοὺς τῷ Αἰθίοπων βασιλεῖ. ὁ δὲ σφέας
τῷδε ἀντιδωρέεται. ἦσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν
Αἰθίοπων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν
οἰκέειν. τούτων δὲ ἐστικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας, ἡμε-
ρῶτεροι γεγόνاسι Αἰθίοπες, ἤθεα μαθόντες Αἰγύπτια.
Μέχρι μὲν νυν πεσσέων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ 31
γινώσκεται ὁ Νεῖλος, πᾶρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεύμα-

Psammiticho desciscentes, ad Aethiopas transierunt.
Qua re cognitâ, Psammitichus illos persecutus est:
adsecutusque multis verbis oravit obtestatusque est,
patrios ne desererent deos, et liberos, atque uxores.
Cui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse
ferunt, *ubi haec essent, ibi non defore ipsis libe-*
ros, nec uxores. Hi postquam in Aethiopiam perve-
nere, tradiderunt se regi Aethiopiae: qui illos ita
remuneratus est. Erat illi cum nonnullis Aethiopum
contentio: iussit igitur, ut hos sedibus suis pellerent,
et eorum terram habitarent. Ita, Aegyptiis intra
Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethio-
pes, mores Aegyptiacos edocti.

(31.) Ad quatuor igitur mensium navigationem
viamque cognitus est *Nilus*, ultra eum cursum quem

- τος. τοσοῦτοι γὰρ συμβαλλομένῳ μῆνες εὐρίσκονται ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένων εἰς τοὺς Ἀυτομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρας τε καὶ ἡλίου 5
 δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, οὐδεὶς ἔχει σαφέως φράσαι· ἐρῆμος γάρ ἐστι ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.
- 32 Ἀλλὰ τὰδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, Φαμένων ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι εἰς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ· καὶ πως 5
 ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι εἰς λέσχην περὶ τοῦ Νείλου, ὥς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς· καὶ τὸν Ἐτεάρχον φάναι ἐλθεῖν κοτε παρ' αὐτὸν Νασαμώνας ἀνδρας. τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, ἔστι μὲν Λιβυκόν, νέμεται δὲ τὴν Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ πολλόν. ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμώνας, καὶ εἰρω-

per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam colligendo, reperies, tot insumendos esse menses, si quis ab Elephantine ad hos Automolos voluerit proficisci. Fluit autem Nilus a vesperâ et solis occasu. Quae vero ultra sunt, nemo novit: est enim deserta terra ob solis fervorem. (32.) Verumtamen haecce audiavi ex hominibus nonnullis Cyrenaeis, qui se dicebant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermones miscuisse cum *Etearcho, rege Ammoniorum*. Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant, in confabulationem de Nilo, cuius fontes nemini sint cogniti: et dixisse Etearchum, *venisse ad se olim homines Nasamonas*: (est autem hic Libycus populus, Syrtin incolens, et terrae tractum a Syrti orientem versus haud ita magnum.) *hos Nasamonas, ubi ex eis quaesisset an aliquid amplius haberent*

- 10 τεωμένους εἴ τι ἔχουσι πλεον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων
 τῆς Λιβύης, Φάναι, παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν
 δυναστῶν παῖδας ὑβριστάς· τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶ-
 σθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ, καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι
 πέντε ἑαυτῶν, ὁψομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ
 15 εἴ τι πλεον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων·“ (Τῆς
 γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆν θάλασσαν, ἀπ’
 Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολόεντος ἁκρῆς, ἥ τελευ-
 τὰ τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυες,
 καὶ Λιβύων ἔθνεα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ
 20 Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δὲ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ
 θαλάσσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε θη-
 ριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς θηριώδους,

quae de desertis dicerent Libyae, narrasse, Fuisse apud se dynastarum quorundam filios petulantes; qui, postquam virilem attigissent aetatem, quum alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo numero sorte designaverint, solitudines Africae lustraturos, operamque datuos, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longissime inspexissent. (Nam Libyae totum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Aegypto inde usque ad Soloentem promontorium, ubi desinit Africa, Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, praeter eas partes quas Graeci atque Phoenices obtinent. Quae vero supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominum ditionem quorum sedes usque ad mare pertinent; superiora ista Libyae a feris habitantur: supra vero tractum feris refertum, arena est,

ψάμμος τέ ἐστι, ἄνυδρος δεινῶς, καὶ ἐρήμος πάντων.)
 „Ἐπεὶ ὧν τοὺς νεηνίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλί-
 κων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, ἵεναι τὰ 25
 πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης· ταύτην δὲ διεξελθόντας,
 εἰς τὴν Θηριώδεα ἀπικέσθαι· ἐκ δὲ ταύτης, τὴν ἐρήμον
 διεξιέναι, τὴν ὁδὸν πειυμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον.
 διεξελθόντας δὲ χῶρον πολλὸν ψαμμώδεα, καὶ ἐν πολ-
 λῇσι ἡμέρησι, ἰδεῖν δὴ κοτε δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκό- 30
 τα· καὶ σφεας προσελθόντας, ἀπτεσθαι τοῦ ἐπέοντος
 ἐπὶ τῶν δενδρέων καρποῦ. ἀπτομένοισι δὲ σφι ἐπελθεῖν
 ἄνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας
 δὲ ἄγειν σφέας· Φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς
 Νασαμῶνας γινώσκειν, οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασα- 35
 μῶνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ

XXXII. 24. Ἐπεὶ ὧν. Εἶπεν ὧ ed. Reiz. ex coniect.

arida prorsus et aquâ carens terra, denique omnino deserta.) *Iuvenes igitur illos, ab aequalibus suis emissos, aquâ et cibariis bene instructos, primum terram peragrasse habitatam: eâque traiectâ, pervenisse in eam, quae feris referta; tum ex hac transisse in desertam, iter occidentem versus facientes. Postquam multum terrae arenosae compluribus diebus permeassent, conspexisse tandem aliquando arbores, accessisseque et fructum arborum gustasse. Gustantibus vero supervenisse homines parvos, minores modicâ staturâ, qui eos prehensos abduxissent: sermonem vero illorum non intellexisse Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. Ab his igitur abductos esse per maximas paludes, eas-*

διεξελθόντας ταῦτα, ἀπικέσθαι εἰς πόλιν, ἐν τῇ ἅπαν-
 τας εἶναι τοῖσι ἄγουσι τὸ μέγας ἴσους, χρῶμα δὲ
 μέλανας. παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν·
 40 ῥέειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρας αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα·
 φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.“ Ὁ μὲν δὴ τοῦ 33
 Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος εἰς τοῦτό μοι δεδηλώσθαι
 πλὴν ὅτι „ἀπονοστήσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμώνας,
 ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον· καὶ εἰς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀν-
 5 θρώπους, γόητας εἶναι πάντας,“ Τον δὲ δὴ ποταμὸν
 τοῦτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτέαρχος συνεβάλλετο
 εἶναι τὸν Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρέει. ῥέει
 γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων Λιβύην·
 καὶ (ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γι-
 10 νωσκόμενα τεκμαιρόμενος) τῷ Ἰστρῷ ἐκ τῶν ἴσων μέ-
 τρων ὁρμᾶται. Ἰστρὸς τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ

*que praetergressos pervenisse in oppidum, in qua
 cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, staturā
 aequales, nigros autem colore. Ad oppidum illud
 fluere flumen ingens: fluere autem ab occidente
 versus orientem, in eoque reperiri crocodilos. (33.)*

Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi
 narratio: hoc unum adiiciam, dixisse eum, *rediisse
 hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenaei;
 et homines illos, ad quos pervenissent, praesti-
 giatores esse omnes.* Iam vero fluvium illum prae-
 terfluentem et Etearchus coniectabat esse *Nilum*, at-
 que etiam ratio ita suadet. Fluit enim ex Libyā Nilus,
 mediam illam secans; et (ut ego conicio, ex manifestis
 de his quae minus cognita sunt coniecturam capiens)
 parallelum Istro cursum habet. Nam Ister fluvius,

Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος, ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἑρακληϊῶν σπηλαίων ὁμοῦρέουσι δὲ Κυνησίοισι, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτᾷ δὲ ὁ 10
 Ἰστρος, εἰς Θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου διὰ πάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστρίῃ οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἀποι-
 34 κοι. Ὁ μὲν δὴ Ἰστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται. περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγέων οὐδεὶς ἔχει λέγειν· αἰκητός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐρήμος ἡ Λιβύη, δι' ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἱστορεῦντα ἢ ἐξικέσθαι, εἴρηται. ἐκ 5
 διδοῖ δὲ εἰς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστα καὶ ἀντίῃ κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ, εἰς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερέων ἰβεία ὁδὸς

a Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam perfluit scinditque Europam. Habitant autem Geltae extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynesium, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, totam Europam emensus, in mare influens Ponti Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesiorum. (34.) Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfluit. De eius cursu vero, quoad longissime cum cognoscere percunctando potui, dictum est. Exit autem Nilus in Aegyptum: sita est autem Aegyptus ex adverso maxime montanae Ciliciae, unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via

εὐζώνῳ ἀνδρί· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστρῷ ἐκδιδόντι εἰς θά-
 10 λασσαν ἀντίον κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω δια πά-
 σης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἰστρῷ. Νεί-
 λου μὲν νυν περὶ τοσαῦτα εἰρήσθω.

ἜΡΧΟΜΑΙ δὲ περὶ Αἰγύπτου μηχανέων τὸν λόγον, 35
 ὅτι πλεῖστα θωυμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα, καὶ
 ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τοῦ-
 των εἵνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα
 5 τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἐόντι ἑτεροῖω, καὶ τῷ πο-
 ταμῷ Φύσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί,
 τὰ πολλὰ πάντα ἐμπαλιν τῆσι ἄλλοις ἀνθρώποις
 ἐστήσαντο ἡθεὰ τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες
 ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους
 10 ἐόντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι, ἄνω τὴν
 κρόκην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ, κάτω. τὰ ἄχθεα οἱ μὲν

recta est expedito homini quinque dierum : Sinope
 autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita
 Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, aequa-
 lem censeo Istro. Sed de Nilo haec dicta sufficiant.

(35.) Progredior nunc, longiorem *de AEGYPTO*
 narrationem exordiens, quoniam et plures res mira-
 biles habet, et opera exhibet memorabiliora, quam
 alia quaelibet regio : qua de causâ copiosius de ea
 exponam. *Aegyptii*, quemadmodum apud eos coe-
 lum diversum est, et fluvii natura longe differt ab
 aliorum naturâ fluviorum, sic et ipsi plerisque om-
 nibus in rebus mores sequuntur et *instituta* aliis ho-
 minibus contraria. Apud eos mulieres forum frequen-
 tant et mercantur; viri autem, domi sedentes, telam
 texunt. Texunt autem alii homines, tramam superne

ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες
 ἐπὶ τῶν ὤμων οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὀρθαί· οἱ δὲ
 ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρέη χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοις,
 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες, ὥς τὰ 15
 μὲν αἰσχρά, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἔστι ποιεῖν
 χρεῶν· τὰ δὲ μὴ αἰσχρά, ἀναφανδόν. ἱρᾶται γυνὴ μὲν
 οὐδεμὴ οὔτε ἔρσηνος θεοῦ, οὔτε θελήης· ἄνδρες δὲ, πάν-
 των τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ
 οὐδεμὴ ἀνάγκη, μὴ βουλομένοισι· τῇσι δὲ θυγατράσι 20
 36 πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένησι. Οἱ ἱεεὶς θεῶν
 τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, ξυρεῦνται.
 τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις νόμος, ἅμα κῆδεϊ κεκάρθαι
 τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ
 τοὺς θανάτους ἀνιῶσι τὰς τρίχας αὐξεσθαι, τὰς τε ἐν 5
 τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖω, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν

adigentes, Aegyptii inferne. Onera viri capitibus fe-
 runt; foeminae sub humeris. Mingunt foeminae, re-
 ctae stantes; viri, residentes, Alvum exonerant intra
 domos; cibum vero capiunt extra, in viis publicis:
 dicentes, *quae turpia quidem sint, sed necessaria,*
ea in occulto facienda; quae vero non turpia, in
aperto. Foemina nulla sacerdotio fungitur, nec dei
 ullius, nec deae: viri sacerdotes sunt tam dearum
 omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenen-
 tur filii, nisi ultro id faciant: filiae vero, etiam si
 nolint, lege tenentur. (36.) Deorum sacerdotes alii
 in terris comam alunt; in Aegypto tondentur. Apud
 alios homines institutum est, ut in propinquorum
 funeribus tondeant caput: Aegyptii, mortuo aliquo
 suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea

120, 97.

ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων δίαίτα ἀποκέκριται·
 Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἡ δίαίτα ἐστὶ. ἀπὸ πυ-
 ρέων καὶ κριθέων ἄλλοι ζῶουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῷ ποιευ-
 10 μένω ἀπὸ τούτων τὴν ζῆν, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἄλ-
 λα ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζῆας μετεξέτεροι
 καλέουσι. Φυράῳσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσί· τὸν δὲ πη-
 λὸν τῆσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. τὰ αἰδοῖα
 ἄλλοι μὲν ἕωσι ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων
 15 ἔμαθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. εἴματα, τῶν μὲν
 ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἐν ἑκάστη.
 τῶν ἰστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους, οἱ μὲν ἄλλοι ἔξω-
 θεν προσδέουσι· Αἰγύπτιοι δὲ, ἔσωθεν. γράμματα γρά-
 φουσι καὶ λογίζονται ψήφοισι, Ἕλληνες μὲν, ἀπὸ τῶν
 20 ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα· Αἰγύπτιοι
 δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες

tonsi. Alii homines seorsim ab animalibus vitam
 agunt: Aegyptii una cum animalibus degunt. Alii
 tritico et hordeo vescuntur: apud Aegyptios, qui
 hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est; ex
 olyra vero panem et alia farinacea parant, quam
 nonnulli *zeam* vocant. Farinam Aegyptii pedibus
 subigunt, lutum vero manibus; manibus item ster-
 cus tollunt. Pudenda alii homines sinunt uti naturâ
 sunt, nisi qui ab his didicere; Aegyptii ea circum-
 cidunt. Vestes vir quilibet binas habet; femina unam.
 Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant,
 Aegyptii intrinsecus. Literarum elementa scribunt,
 et calculis computant, Graeci a sinistrâ parte ad dex-
 tram promoventes manum: Aegyptii a dextrâ ad si-
 nistram; atque id facientes; dextrorsum se scribere
Herod. T. I. P. I. V

ταῦτα, αὐτοὶ μὲν Φασι ἐπὶ δεξιὰ ποιεῖν, Ἕλληνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. διΦασίοισι δὲ γράμμασι χρέωνται· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, ἱρά· τὰ δὲ, δημοτικά καλέεται.

37. Θεοσεβέες δὲ περισσῶς ἔοντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, νόμοσι τοιοσίδε χρέωνται. Ἐκ χαλκῶν ποτηρίων πίνουσι, διασμέωντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην· οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. εἴματα δὲ λινέα φορέουσι, αἰεὶ νεόπλута· ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. 5
τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος εἵνεκα· προτιμῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. Οἱ δὲ ἱερεῖς ξυφῶνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρης, ἵνα μήτε Φθεῖρ, μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίγηται σφι. Θεραπεύουσι τοὺς Θεοὺς. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱερεῖς λινέην 10
μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφι ἐσθῆ-

XXXVI. 22 seq. Nonnulli ἐπιδέξια, i. e. dextre : et dein ἐπαρίστερα, sinistre.

dicunt, Græcos autem ad sinistram. Utuntur autem *duplici genere scripturæ*; quorum alterum *sacrum* vocatur, alterum *populare*.

(37.) *Religiosi* quum sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, *ritibus* utuntur huiusmodi. Ex aeneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. Vestimenta gestant lineæ, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditiei caussâ; maluntque mundi esse, quam decori. *Sacerdotes* tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia præstant. Vestem sacerdotes nonnisi lineam gestant,

121, 26.

- τα οὐκ ἔξεστι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λούν-
 ται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἐκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἐκάστης
 νυκτός. ἄλλας τε θρησκίας ἐπιτελέουσι μυρίας, ὡς
 15 εἰπεῖν λόγῳ. πάσχειουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὐ-
 τε τι γὰρ τῶν οἰκητῶν τρίβουσι, οὔτε δαπανέωνται· ἀλ-
 λά καὶ σιτία σφί ἐστι ἱρὰ πεσσομένα, καὶ κρεῶν βοέων
 καὶ χηνέων πλῆθος τι ἐκάστῳ γίνεται πολλόν, ἡμέρης
 ἐκάστης· δίδονται δὲ σφί καὶ οἶνος ἀμπέλινος. ἰχθύων
 20 δὲ οὐ σφί ἔξεστι πάσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα
 σπεύρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους
 οὔτε τρώγουσι, οὔτε ἔψοντες πατέονται. οἱ δὲ δὴ ἱρέες
 οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι
 ὄσπριον. ἱρᾶται δὲ οὐκ εἰς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ
 25 πολλοὶ, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιέρεως· ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ,

et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia
 calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quoti-
 die lavantur frigidâ, et bis unaquaque nocte. Deni-
 que alias observant caerimonias, verbo ut dicam, in-
 finitas. Fruuntur vero etiam commodis haud paucis.
 Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel con-
 sumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti,
 et carnis bovinae et anserinae copia quaedam haud
 exigua: etiamque vinum viteum eisdem praebetur.
 Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas uti-
 que serunt Aegyptii, et, si quae nascuntur, has nec
 crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes
 vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum
 esse legumen existimantes. Non est autem cuique
 deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est
 princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

- 38 τούτου ὁ παῖς ἀντικατίσταται. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἑρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἵνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὥδε. τρίχα ἢ καὶ μῖν ἴδηται ἐπεῦσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. δίζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων, 5 καὶ ὀρθοῦ ἐστεῶτος τοῦ κτήneos καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξεῖρσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων σημείων, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἑρέω. κατορᾷ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκυίας. ἢ δὲ τούτων πάντων ἢ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλω 10 περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων· καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπάγουσι. ἀσήμαντον δὲ θύσαντι θάνατος ἢ ζημὴ ἐπικέεται. δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τρέπῃ τοιῷδε.
- 39 Θυσίῃ δὲ σφι ἡδὲ κατέστηκε. ἀγαγόντες τὸ σεσημασ-

(38.) Boves mares Epapho sacros esse aestimant; et hac de caussâ in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspicit is qui explorat, hunc non censet esse mundum. Est autem sacerdos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et resupinato, et linguâ eius exsertâ, inquirat an mundus sit respectu praescriptorum signorum, quae ego alibi exponam. Inspicitque ille etiam caudae pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. Quod si his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, deinde inlitâ terrâ signatoriâ annulum inprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis poena dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victima. (39.) *Sacrificium* autem tali modo insti-

μένον κτήνος πρὸς τὸν βωμόν· ὅκου ἂν θύωσι, πυρὴν
 καίουσι. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱερίου ἐπι-
 σπείσαντες, καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεόν, σφάζουσι·
 5 σφάζαντες δὲ, ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. σῶμα μὲν
 δὴ τοῦ κτήneos δέουσι· κεφαλῇ δὲ κείνῃ πολλὰ κατα-
 ρησάμενοι, φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἡ ἀγορὴ, καὶ Ἕλλη-
 νες σφίσι ἕως ἐπιδήμιοι ἔμποροι, οἱ δὲ φέροντες ἐς τὴν
 ἀγορὴν, αἳ ὧν ἔδοντο τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἕλλη-
 10 νες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμόν. καταρέονται
 δὲ, τάδε λέγοντες, τῇσι κεφαλῇσι· „εἴ τι μέλλαι ἡ
 σφίσι τοῖσι θύουσι, ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γε-
 νέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι.“ Κατὰ μὲν
 νυν ταῖς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνέων, καὶ τὴν ἐπί-
 15 σπεισιν τοῦ οἶνου, πάντες Αἰγύπτιοι νόμοισι τοῖσι αὐ-

tuitur. Postquam iustâ notâ signatus hos ad aram
 adductus est, ad quam peragitur sacrificium, pyram
 accendunt. Deinde super arâ vinum adversus victi-
 mam libant, invocatoque deo illam mactant, macta-
 taeque caput abscindunt. Tum corpus quidem pecu-
 dis excoriant; capiti vero illi multa mala imprecantur,
 eoque facto, qui forum venale habent, et quo-
 rum in oppido Graeci cum ipsis habitant, hi caput
 illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non
 adsunt Graeci, hi illud in fluvium abiiciunt. Impre-
 cantur autem capitibus, haec verba pronunciantes:
*Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut univer-
 sae imminet Aegypto, illud in hoc caput vertito!*
 Quod igitur ad capita mactatarum victimarum atti-
 net, et ad vinum super eas effusum, Aegyptii omnes,
 omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utuu-

τοῖσι χρέωνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά· καὶ, ἀπὸ
 τούτου τοῦ νόμου, οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύχου κεφα-
 40 λῆς γεύσεται Αἰγυπτίων οὐδεὶς. Ἡ δὲ δὴ ἐξαίρεσις
 τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις, ἄλλη περὶ ἄλλο ἱρόν σφι κα-
 τέστηκε. τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγήνται εἶναι,
 καὶ μεγίστην οἱ ὀρθὴν ἀνάγουσι, ταύτῃ ἐρχομαι ἐρέων.
 ἐπεὰν ἀποδείρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι, κοιλίην μὲν 5
 κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγχνα δὲ αὐτοῦ λεί-
 πουσιν ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν σκέλεα δὲ ἀπο-
 τάμνουσι, καὶ τὴν ὀσφὺν ἀκρην, καὶ τοὺς ὤμους τε
 καὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τὸ ἄλλο σῶ-
 μα τοῦ βοῦς πιμπλᾷσι ἄρτων καθαρῶν, καὶ μέλι- 10
 τος, καὶ ἀσταφίδος, καὶ σύκων, καὶ λιβαντοῦ, καὶ

XL. 4. ταύτῃ *ex ms. ubi intell. τίς κατέστηκε. Vulgo alii*
ταύτην.

XL. 5 seq. ἐπεὰν ἀποδείρωσι *etc. Vulgo sic legebatur: ἐπὴν προ-*
νηστεύσωσι τῇ Ἰσι, καὶ ἐπὴν κατεύξωνται, θύουσιν τὸν βοῦν
καὶ ἀποδείραντες, κοιλίην μὲν ἐκείνην πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον.

tur: atque inde fit, ut nullius animantis capite quis-
 quam Aegyptius vescatur. (40.) Exenteratio autem
 victimae et crematio, pro diversis sacris, diversa est.
 Quam igitur maximam deam censent esse, cui item
 maximum agunt festum, huic [quo ritu fiat exente-
 ratio et crematio] dicam. Postquam excoriarunt bo-
 vem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exi-
 munt, viscera vero et adipem in corpore relinquunt:
 pedes vero amputant, et extremam coxam, armosque,
 et cervicem. His factis, reliquum bovis corpus im-
 plent panibus mundis, melle, uvâ passâ, ficis, thu-
 re, myrrhâ, aliisque aromatibus. Tum ita repletum

σμύρης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων. πλήσαντες δὲ
 τούτων, καταγίζουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. προ-
 νηστεύσαντες δὲ, θύουσι. καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν, τύ-
 15 πονται πάντες· ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτί-
 θενται τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

Τοὺς μὲν νυν καθαρὸς βοῦς τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς 41
 μόσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι· τὰς δὲ θηλέας
 οὐ σφί· ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραὶ εἰσι τῆς Ἰσίδος. τὸ γὰρ
 τῆς Ἰσίδος ἄγαλμα ἐὼν γυναικῆϊον, βούκερὼν ἐστι, κα-
 5 τάπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι· καὶ τὰς βοῦς τὰς
 θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων
 πάντων μάλιστα μακρῶ. τῶν εἵνεκα οὐτ' ἀνὴρ Αἰγύ-
 πτιος, οὔτε γυνή, ἀνδρᾶ Ἕλληνα φιλήσειε ἀντὶ τοῦ στο-
 10 μάτι, οὔδ' ἀνδρὸς Ἕλληνος χήσεται, οὔδ'
 ὀβελοῖσι, οὔδ' ἀέβητι, οὔδ' κρέως καθαρῷ βοὶ δια-

incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam
 autem id sacrum faciant, ieiunium agunt. Dum ardet
 victima, plangunt omnes: denique, plangendi fine
 facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

(41.) Mundos igitur boves mares et vitulos immo-
 lant Aegyptii omnes: foeminas vero immolare nefas
 est, sed sacrae illae sunt Isidi. Est enim *Isidis* imago
 muliebris, bubulis instructa cornibus; quemadmo-
 dum *Io* pingitur a Graecis: et boves foeminas cuncti
 perinde colunt Aegyptii pecudum omnium longe
 maxime. Quapropter nec vir Aegyptius, neque mu-
 lier, Graecum virum osculabitur, aut cultro ho-
 minis Graeci aut veru aut ollâ utetur; et ne mundi
 quidem bovis carnem, quae graeco cultro dissecta
 fuerit, gustabit. Mortuos vero boves hoc modo sepe-

τετμημένου Ἑλληνικῇ μαχαίῃ γεύσεται. Θάπτουσι
 δὲ τοὺς ἀποβήσκοντας βούς, τρόπον τόνδε. τὰς μὲν θη-
 λέας ἐς τὸν ποταμὸν ἀπιάσι· τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσ-
 σουσι· ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοις, τὸ κέρας τὸ ἕτερον
 ἢ καὶ ἀμφοτέρα ὑπερέχοντα, σημήϊον εἴνεκε. ἐπεὰν δὲ 15
 σαπῇ, καὶ προσίῃ ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται ἐς
 ἕκαστην πόλιν βάρεις· ἐκ τῆς Προσωπیتیδος καλευμένης
 κήσου. ἡ δ' ἔστι μὲν ἐν τῷ Δέλτα, περίμετρον δὲ αὐτῆς
 εἰςί σχοῖνοι ἐννέα. ἐν ταύτῃ ὦν τῇ Προσωπیتیδι νήσω
 ἔνεισι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἰ βά- 20
 ρεις παραγίνονται ἀναιρησόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν,
 οὖνομα τῇ πόλει Ἀτάρβηχis· ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱερὸν
 ἅγιον ἴδρυται. ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολ-
 λοὶ ἄλλοι ἐς ἄλλας πόλεις· ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα,
 ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι ἐς ἓνα χῶρον πάντες. κατὰ 25
 ταῦτα δὲ ποῖσι βουσί καὶ τᾶλλα κτήνεα θάπτουσι

liunt. Foeminas quidem in fluvium coniiciunt: ma-
 res autem defodiunt quique in suis suburbiis, ita ut
 alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terrâ
 signi caussa. Putrefacto cadavere, quando statutum
 adest tempus, venit in unumquodque oppidum na-
 vis ex Prosopitide quae vocatur insula, quae in Delta
 est, novem schoenos in circuitu habens. In hac igitur
 Prosopitide insula quum alia insunt oppida mul-
 ta, tum illud e quo naves circummittuntur boum
 ossa ablaturae, cui nomen Atarbechis; in qua est
 templum Veneri sacrum. Ex hoc igitur oppido multi
 homines, alii in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa
 illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum
 cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt

ἀποθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενομο-
 δέτηται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. — Ὅσοι μὲν δὴ 42
 Διὸς Θεβαϊέος ἰδρυνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θεβαίου εἰσὶ,
 οὗτοι μὲν νυν πάντες οἷων ἀπεχόμενοι, αἶγας θύουσι.
 Θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύ-
 5 πτιοι σέβονται, πλὴν Ἰσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ
 Δίκνυσον εἶναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέ-
 βονται. ὅσοι δὲ τοῦ Μενδήτος ἔκتهται ἱρὸν, ἢ νομοῦ
 τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι, οἷς
 θύουσι. Θεβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἷων
 10 ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι· τὸν νόμον τόνδε σφι τε-
 θῆναι· „Ἡρακλέα θελῆσαι πάντως ιδέσθαι τὸν Δία,
 καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ἐφθῆναι ὑπ’ αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἐπεὶ
 τε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι,

etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita
 lege cautum; nam ne haec quidem mactant. (42.)
 Iam quicumque templum habent *Iovi Thebano* sa-
 crum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam,
 hi omnes *ovibus* abstinent, capras vero immolant.
 Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos co-
 lunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum
 aiunt: hos enim pariter colunt omnes. Qui vero tem-
 plum habent *Mendeti* sacrum, aut qui ex *Mendesia*
 sunt praefecturâ, hi capris abstinent, oves vero im-
 molant. Thebani igitur, et quicumque alii, horum
 sacra sequentes, ovibus abstinent, hac de causa
 legem illam sibi constitutam dicunt. *Cupivisse Her-
 culem utique conspiceret Iovem, hunc autem ab
 illo conspici noluisse. Ad extremum, quum assi-
 due rogaret Hercules, hoc invento usum esse Io-*

κρίον ἐκδεύραντα, προέχεσθαι τε τὴν κεφαλὴν ἀποτα-
 μόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος, οὕτω οἱ ἑω- 15
 τὸν ἐπιδέξαι. “ Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς
 τῷ γάλμα ποιεῦσι Αἰγύπτιοι ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων, Ἀμ-
 μώνιοι, ἔοντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἄποικοι, καὶ
 Φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. δοκέειν δ’ ἐμοί,
 καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδ’ σφι τὴν ἐπω- 20
 νυμὴν ἐποίησαντο Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι
 τὸν Δία. τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ’ εἰσὶ
 σφι ἱροὶ διὰ τοῦτο. μὴ δὲ ἡμέρη τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρῇ
 τοῦ Διὸς, κρίον ἓνα κατακόψαντες καὶ ἀποδεύραντες,
 κατὰ ταῦτό ἐνδύνουσι τῷ γάλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἔπειτα 25
 ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλῆος προσάγουσι πρὸς αὐτό. ταῦ-
 τα δὲ ποιήσαντες, τύπτονται οἱ περὶ τὸν ἱρὸν ἅπαντες
 τὸν κρίον, καὶ ἔπειτα ἐν ἰῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

*vem: excoriatte arietem, tum abscissum arietis
 caput sibi praetendentem, et vellere eius indutum,
 ita se ei ostendisse. Inde Iovis imaginem faciunt
 Aegyptii arietinâ facie; et ab Aegyptiis hoc accepere
 Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque
 colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. Vide-
 turque mihi ipsum etiam nomen Ammoniorum indi-
 dem originem cepisse; nam Iovem Aegyptii Am-
 moun vocant. Thebani igitur arietes non mactant:
 sed sacros eos istam ob causam habent. Verumtamen
 uno die quotannis, in Iovis festo, unum arietem
 caedunt; cuius detracto vellere similiter induunt
 Iovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Hercu-
 lis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa
 templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in
 loculo eum sepeliunt.*

Ἡρακλέος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη 43
 τῶν δωδέκα Θεῶν. τοῦ ἐτέρου δὲ περὶ Ἡρακλέος, τὸν
 Ἕλληνες οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι.
 καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὔνομα
 5 τοῦ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληνες μᾶλλον
 παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ Θέμενοι τῷ
 Ἀμφιτρυῶνος γόνῳ τούνομα Ἡρακλέα, πολλά μοι
 καὶ ἄλλα τεκμήρια ἐστὶ τοῦτο οὕτω ἔχειν, ἐν δὲ καὶ
 τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονεὲς ἀμφοτέροι
 10 ἦσαν, Ἀμφιτρυῶν καὶ Ἀλκμήνη, γεγονότες τὸ ἀνέ-
 καθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσει-
 δέωνος οὔτε Διοσκούρων τὰ οὔνόματά φασι εἶδέναι,
 οὐδὲ σφι Θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοισι Θεοῖσι ἀποδιέ-
 χεται. καὶ μὴν εἴ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὔνομά
 15 τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελ-

(43.) *Ad Herculem* vero quod spectat, hunc sermonem audiui, *esse eum ex duodecim deorum numero*. De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graecos potius ab Aegyptiis, et Graecorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, tum vero et hoc, quod huius Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmena, origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum haud minime, immo vel maxime,

λον μνήμην ἔξειν, εἴπερ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρέωντο, καὶ ἦσαν Ἕλληνων τινὲς ναυτίλοι· ὥς ἔλπομαι τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἰρέει, ὥστε τούτων ἂν καὶ μᾶλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξεπιστέατο Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρακλέος. Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρα- 20 κλέος· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἑτεᾶ ἐστὶ ἐπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπεὶ τε ἐκ τῶν ὀκτῶ θεῶν οἱ δωδέκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα 44 ἓνα νομίζουσι. Καὶ θέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι εἰδέναι ἐξ ὧν οἷόν τε ἦν, ἐπλευσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱερὸν Ἡρακλέος ἄγιον· καὶ ἶδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοισι τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στῆλαι δύο, 5 ἡ μὲν, χρυσοῦ ἀπέφθου· ἡ δὲ, σμαράγδου λίθου, λάμ-

memoriam erant conservaturi; quandoquidem iam tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graecorum nonnulli mare exercebant; quare existimo equidem, et non temere persuasum habeo, horum deorum nomina magis etiam, quam Herculis, ad Aegyptiorum notitiam fuisse perventura. At est Aegyptiis antiquus aliquis deus Hercules: nam, ut ipsi dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Amasidis regnum effluxerant, postquam ex primis octo diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero Herculem ponunt. (44.) Qua de re cupiens certius aliquid, undecumque possem, cognoscere, *Tyrum* etiam navigavi in Phoeniciam, quum audivissem esse ibi *Herculis templum* praecipuâ religione cultum: conspexique id templum, quum aliis multis donariis largiter instructum, tum duae inibi columnae erant,

ποντος τὰς νύκτας μέγαθος. ἐς λόγους δὲ ἔλθων τοῖσι
 ἱεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὁκόσος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφι
 τὸ ἱερὸν ἰδρυταί. εὖρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἕλλησι συμ-
 10 Φερομένους. ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκισομένη καὶ τὸ
 ἱερὸν τοῦ θεοῦ ἰδρυθῆναι· εἶναι δὲ ἕτεα ἀφ' οὗ Τύρον οἰ-
 κέουσιν, τριηκόσια καὶ δισχίλια. εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ
 καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἡρακλέος, ἐπωνυμίην ἔχοντος Θασίου
 εἶναι. ἀπικόμεν δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὖρον ἱερὸν
 15 Ἡρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἰδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης
 ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν· καὶ ταῦτα καὶ
 πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυώ-
 νος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. Τὰ μὲν νυν
 - ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλέα

altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide,
 quae noctu eximie splendebat. Sermones autem mis-
 cens cum illius dei sacerdotibus, quaesivi ex eis
 quantum temporis esset ex quo id templum esset
 statutum. Reperi autem, ne his quidem convenire
 cum Graecis: dixerunt enim, *simul cum Tyro con-*
ditâ templum etiam illud esse constitutum; esse
autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille
et trecentos. Vidi vero Tyri aliud etiam *Herculis*
 templum, cognomine *Thasii*. Adii autem etiam Tha-
 sum, ibique templum reperi a Phoenicibus illis ex-
 structum, qui, quum ad quaerendam Europam na-
 vibus essent profecti, Thasum condiderunt: quod
 quidem quinque hominum generationibus prius ac-
 cidit, quam in Graeciâ natus est Hercules, Amphi-
 tryonis filius. Ex hactenus igitur expositis clare patet,
 antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mi-

εἶντα. καὶ δοκέουσι δὲ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων 20
 ποιέειν, οἱ διζὰ Ἡράκλεια ἰδρυσάμενοι ἔκτληται· καὶ
 τῷ μὲν, ὡς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπανυμῖν, θύου-
 45 σι· τῷ δὲ ἐτέρῳ, ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι. Λέγουσι δὲ
 πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες. εὐθὺς
 δὲ αὐτέων καὶ ὅδε ὁ μῦθος ἐστὶ, τὸν περὶ τοῦ Ἡρα-
 κλέος λέγουσι ὡς „αὐτὸν ἀπικόμενον εἰς Αἴγυπτον
 στείψαντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύ- 5
 σοντες τῷ Δίῳ· τὸν δὲ, τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν· ἐπεὶ
 δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βασιλῇ καταέρχοντο, εἰς ἀλλήν τρα-
 πόμενον, πάντα σφέας καταφονεῦσαι.“ Ἐμοὶ μὲν
 νυν δοκέουσι, ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσεως
 καὶ τῶν νόμων πάνπαν ἀπείρως ἔχειν οἱ Ἕλληνες. τοῖσι 10
 γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὅσῃ θύειν ἐστὶ, χωρὶς οἶων, καὶ ἐρσε-

XLV. 11. εἶων. Vulgo alii ὤων, praeter sues.

hi videntur illi ex Graecis facere, qui bina Herculis
 templa constituta habent; et alteri Herculi ut im-
 mortali, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum
 heroicis honoribus prosequuntur. (45.) Narrant au-
 tem Graeci quum alia multa inconsiderate, tum et
 haec fatua eorum fabula est, quam de *Hercule* me-
 morant; dicentes, *quum in Aegyptum venisset, co-*
ronatum ab Aegyptiis veluti victimam fuisse, et
cum pompâ eductum, ut Iovi immolaretur: illum-
que initio quidem quietem egisse, deinde vero quum
ad altare auspicarentur sacrificium, exserto ro-
bore cunctos interfecisse. Mihi vero haec dicentes
 Graeci prorsus ignari videntur esse naturae Aegyp-
 tiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus
 enim nefas est pecudes mactare, exceptis ovibus et

125, 95.

νων βαῶν καὶ μούσων, ὅσθι ἀν' καθαροὶ ἔωσι, καὶ
 χηνέων· κῶς ἀν' οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; ἔτι δὲ ἓνα
 ἔοντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἀνθρώπον, ὡς δὴ Φασι,
 15 κῶς Φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεῦσαι; Καὶ περὶ
 μὲν τούτων τοσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν
 καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἴη.

Τὰς δὲ δὴ αἶγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκα οὐ 46
 θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι· τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ
 θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενόησιοι· τοὺς δὲ ὀκτῶ θεοὺς
 τούτους, προτέρους τῶν δωδέκα θεῶν Φασι γενέσθαι.
 5 γράφουσί τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ
 αἰγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷ γαλμα, κατὰ περ' Ἑλ-
 ληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα· οὐ τι τοιοῦτον
 νομίζοντες εἶναί μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι.
 ὅτεν δὲ εἵνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἠδιδόν

bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anse-
 ribus; hi quo pacto hominem mactarent? Praeterea,
 quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo,
 ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit, ut multas ho-
 minum myriades occideret? Sed haec a me hactenus
 hisce de rebus dicta Dii et Heroës, quaeso, in bo-
 nam partem accipiant!

(46.) *Capras* autem et *hircos* hac de caussâ non
 mactant ii ex Aegyptiis, quos supra dixi. *Pan* in
 octo deorum numero habetur apud *Mendesios*: quos
 octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. Pin-
 gunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simu-
 lacrum Panis prorsus ut Graeci, facie caprinâ, et pe-
 dibus hirci: non quod eum talem esse arbitrentur;
 sed similem illum aliis diis existimant. Cur autem

ἔστι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἰγας οἱ Μεν- 10
 δῆσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἔρσενας τῶν Θηλέων, καὶ τού-
 των οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων εἰς
 μάλιστα, ὅστις ἐπεὶ ἀποβάη, πένθος μέγα παντὶ
 τῷ Μενδησίῳ νομῷ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος,
 καὶ ὁ Πὰν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ 15
 τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμίσ-
 γετο ἀναφαιδόν. τοῦτο εἰς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.
 47 Ὡν δὲ Αἰγύπτιοι μισρὸν ἡγήνται θηρίον εἶναι, καὶ
 τοῦτο μὲν, ἢ τις ψαύσῃ αὐτῶν παριῶν υἱὸς αὐτοῖσι
 ἱματίοις, ἀπ' ὧν ἔβαψε ἑαυτὸν, βᾶς ἐπὶ τὸν ποτα-
 μόν· τοῦτο δὲ, οἱ συβῶται, εἶντες Αἰγύπτιοι ἐγγε-

XLVII. 2. αὐτοῖσι ἱματίοις) *Alii αὐτοῖσι τοῖσι ἱματ. hoc sen-
 su, cum ipsis vestimentis se immergit.*

ita pingant, non in animo mihi est exponere. Reli-
 giose autem colunt Mendesii caprarum omne genus,
 sed magis etiam mares quam foeminas; et hos ma-
 iore in honore habent pastores. [*sive: et horum
 pastores maiore sunt in honore.*] Ex his autem unus
 est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia
 praefectura ingenti in luctu versatur. Nominatur vero
 et hircus et Pan sermone Aegyptiorum *Mendes*. Acci-
 dit autem in hac praefectura meâ aetate hoc prodi-
 gium: hircus cum muliere coitit propalam: eaque res
 ad omnium hominum notitiam pervenit. (47.)
Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii;
 ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis
 vestimentis suem tetigerit, ad flumen abeat, et im-
 mergens sese abluat. Itaque etiam subulci, quamvis
 sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis

ο νέες, ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μούνοι πάντων· οὐδέ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει, οὐδ' ἀγεσθαι ἐξ αὐτέων· ἀλλ' ἐκδιδόσται τε οἱ συβῶται καὶ ἀγέσται ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ὥς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ
 10 Διονύσῳ μούνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ πανσέλῃνῳ, τοὺς ὥς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. διότι δὲ τοὺς ὥς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὀρτῇσι ἀπεστυγήκασι, ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ' Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐ-
 15 πρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. Θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὑῶν τῇ Σελήνῃ ποιέεται· ἐπεὶ δὲ θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἀκροὴν καὶ τὸν σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ, κατ' αὖν ἐκάλυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν γυνομένη· καὶ ἔπειτα καταγίζει πυρὶ. τὰ δὲ ἄλλα

nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere uxorem: sed inter se subulci filias elocant, et matrimonia incunt. Aliis igitur diis sues immolare nefas ducunt Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et carne eorum vescuntur. Cur autem aliis in festis a suis abhorreant, in hoc vero eas immolent, causam huius rei adferunt Aegyptii; quam licet noverim, non me decet referre. Sacrificantur autem sues *Lunae* in hunc modum. Qui sacrum facit, is mactatâ suae extremam eius caudam, splenem, et omentum, in unum componit, omni que adipe, qui in pecudis abdomine est, obtegit, tum accenso igne adolet. Deinde reliquâ carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra

κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ ἂν τὰ ἱρά θυ- 20
 σωσι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γευσαίαιτο. οἱ δὲ
 πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείης βίου σταιτίνας πλάσαν-
 48 τες ὕς, καὶ ὀπτήσαντες ταύτας, θύουσι. Τῷ δὲ Διο-
 νύσῳ, τῆς ὀρτῆς τῇ δορπῇ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων
 σφάζας ἕκαστος, διδοῖ ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ
 τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι
 ὀρτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν, κατὰ 5
 ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἑλλῆσι. ἀντὶ δὲ φαλλῶν, ἄλλα
 σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευ-
 ρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας γυναῖκες,
 νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλ-
 10 λου σώματος. προηγέεται δὲ αὐλός· αἱ δὲ ἔπονται
 αἰδούσαι τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰ-
 δοῖον, καὶ κινεῖ μοῦνον τοῦ σώματος, ἔστι λόγος περὶ

XLVIII. 5. Alii πλὴν χοίρων, exceptis porcis.

fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fingunt sues, easque coctas offerunt. (48.) *Baccho* vero, vesperâ quae festum antecedit, unusquisque suam ante ianuam aedium suarum mactat; mactatam vero eidem homini, qui illi eam vendiderat, tradit auferendam. Reliquum vero festum *Baccho*, chorossi excipias, eodem prorsus modo agunt atque Graeci. Loco phallorum autem alio invento utuntur; imaginibus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicos circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo minori quam reliquum totum corpus. Praecedit tibia, sequunturque mulieres, *Baccho* carmina canentes. Cur autem veretrum sit maius, et hoc unum in cor-

αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος. Ἦδη ὧν δοκεῖ μοι Μελάμ- 49
 πους ὁ Ἀμυθέωνος τῆς Θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαῆς,
 ἀλλ' ἔμπειρος. Ἑλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ
 ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τό τε οὐνομα, καὶ τὴν θυ-
 5 σίην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ Φαλλοῦ. ἀτρεκέως μὲν οὐ
 πάντα συλλαβὰν τὸν λόγον ἔφηνε· ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμε-
 νοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὧν Φαλ-
 λὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ
 κατηγησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῦσι τὰ
 01 ποιεῦσιν Ἕλληνες. Ἐγὼ μὲν νῦν Φημι Μελάμποδα γε-
 νόμενον ἄνδρα σοφὸν, μαντικὴν τε ἑαυτῷ συστήσαι,
 καὶ, πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐση-
 γήσασθαι Ἕλλησι, καὶ τὰ περὶ τὸν Δίονυσον, ὀλίγα
 αὐτῶν παραλλάζαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπεσείην γε φήσω

pore moveatur, eius rei sacra quaedam redditur ra-
 tio. (49.) Iam igitur huius sacri videtur mihi *Me-
 lampus*, Amytheonis filius, non fuisse ignarus, sed
 cognitum illud habuisse. Qui enim Graecos et no-
 men et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is *Me-
 lampus* est. Sed non totam rem recte perceptam
 aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam
 patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompâ
 circumfertur, *Melampus* instituit; et ab illo edocti
 faciunt Graeci quae faciunt. Ego itaque adfirmo, *Me-
 lampodem*, quum esset vir doctrinâ et ingenio prae-
 stans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum
 alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae
 ad Bacchum spectant, Graecos docuisse, pauca im-
 mutantem. Nec enim dicam equidem, fortuito coin-

τά τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ Θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι 15
 Ἕλλησι ὁμότροπα γὰρ ἂν ἦν τοῖσι Ἕλλησι, καὶ οὐ
 νεωστὶ ἐσαγμένα. οὐ μὴν οὐδὲ Φήσω ὅπως Αἰγύπτιοι
 παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο, ἢ ἄλλο κού τι νόμαιοι.
 πυθέσθαι δέ μοι δοκεῖ μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ
 τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν σὺν 20
 αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν κα-
 λεομένην χώραν.

- 50 Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν Θεῶν ἐξ
 Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ
 τῶν βαρβάρων ἦκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω εἶν'
 δοκέω δ' ὧν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆχθαι. ὅτι γὰρ
 δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων, ὡς καὶ πρότερόν 5
 μοι ταῦτα εἴρηται, καὶ Ἥρης, καὶ Ἰστῆς, καὶ Θέ-
 μιως, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων Θεῶν

eidisse [sive: eodem tempore ortum cepisse] ea quae
 in Aegypto peraguntur huic deo, et quae apud Grae-
 cos: forent enim reliquis Graecorum moribus insti-
 tutisque conformia, nec recens introducta: nec vero
 rursus dicam, a Graecis accepisse Aegyptios sive hoc,
 sive aliud ullum institutum. Accepisse autem Melam-
 pus haec, quae ad Bacchi cultum spectant, maxime
 a Cadmo Tyrio mihi videtur, et ab his qui cum eo
 ex Phoenicia in hanc terram, quae nunc Boeotia vo-
 catur, advenerant.

(50.) Enimvero omnia propemodum *deorum no-
 mina ex Aegypto* in Graeciam pervenerunt. Nam,
 a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo:
 puto autem, ex Aegypto maxime fuisse adlata. Ete-
 nim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut iam ante
 dixi, tum Iunonem, Vestam, Themitem, Charitas et

Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματα ἔστι ἐν τῇ χώρῃ.
λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι, τῶν δὲ οὗ Φασι
10 θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δέ μοι δοκέουσι
ὑπὸ Πελασγῶν ἀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦ-
τον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐπύθοντο. οὐδαμοὶ γὰρ
ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἔκτηνται, εἰ μὴ Λίβυες
καὶ τιμέωσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. νομίζουσι δ' αὖν Αἰ-
γύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν. Ταῦτα μὲν νυν, καὶ ἄλλα 51
πρὸς τούτοις τὰ ἐγὼ φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων
νενομίκασι. τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν
τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες, οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι,
5 ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν· πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων
Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ὧ' ἄλλοι. Ἀθη-
ναίοισι γὰρ, ἥδη τηλικαῦτα ἐς Ἑλληνας τελέουσι, Πε-

Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab omni retro tempore in Aegypto exstitere. Dico autem quae dicunt ipsi Aegyptii. Quorum vero deorum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno: huius autem dei notitia ex Libyâ ad Graecos pervenit: nullus enim populus, praeter Libyes, Neptuni olim nomen habuit: Libyes vero deum hunc perpetuo coluerunt. Porro nec Heroas ullo cultu prosequuntur Aegyptii. (51.) Ista igitur, quae dixi, et praeterea alia, de quibus dicturus sum, ab Aegyptiis acceperunt Graeci. Quod vero *Mercurii* imagines faciunt erecta pudenda habentes, id non ab Aegyptiis didicerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Graecorum omnium Athenienses, ac deinde ab his caeteri. Nam cum Atheniensibus, qui iam tum Hellenibus accen-

λαογοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ ὅθεν περ καὶ Ἑλ-
 ληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια
 μεμύηται, τὰ Σαμοθρηϊκὰ ἐπιτελέουσι, παραλαβόν- 10
 τες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὧν ἡ οἶδε τὸ λέγω. τὴν
 γὰρ Σαμοθρηϊκὴν οἶκον πρότερον Πελασοὶ οὗτοι, τοί
 περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σα-
 μοθρηϊκὰ τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὁρᾷ ὦν ἔχειν
 τὰ αἰδοῖα τὰ γάλματα τοῦ Ἑρμέω, Ἀθηναῖοι πρῶτοι 15
 Ἑλλήνων, μαθόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποίησαντο. οἱ
 δὲ Πελασοὶ ἰρὸν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ
 52 ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρηϊκῇ μυστηρίοισι δεδήλωται. Ἔβυσον
 δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι,
 ὡς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα αἰκούσας· ἐπ' αὐτὴν δὲ οὐδ'
 οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτέων· οὐ γὰρ ἀκηκόεσάν κω.
 Θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι 5

sebantur, simul in eadem regione habitabant *Pelasgi*; unde etiam ipsi coeperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis mysteriis *Cabirorum* initiatus est, quae Samothraces celebrant, is novit quid sit quod dico. Samothraciam enim prius incoluerant hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus habitaverunt: et ab his Samothraces mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Graecorum Athenienses fecerunt, a Pelasgis edocti. Pelasgi vero eius rei sacram quamdam rationem adferebant, quae in Samothracicis mysteriis explicatur. (52.) Sacrificia autem omnia olim peragebant *Pelasgi* deos precantes, ut ego Dodonae mihi adfirmatum cognovi: sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant; nec dum enim audiverant. Solum *Deos* adpel-

κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς
 εἶχον. ἔπειτεν δὲ, χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος, ἐπύθοντο
 ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν
 ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο. καὶ με-
 10 τὰ χρόνον ἐχρηστηρίαζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δω-
 δώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήϊον τοῦτο νερόμισται ἀρχαιότα-
 τον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων εἶναι, καὶ ἦν τὸν χρό-
 νον τοῦτον μῦνον. ἐπεὶ ὧν ἐχρηστηρίαζοντο ἐν τῇ Δω-
 δώνῃ οἱ Πελασγοὶ „εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ
 15 τῶν βαρβάρων ἦκοντα.“ ἀνέϊλε τὸ μαντήϊον „χρᾶ-
 σθαι.“ ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθυον, τοῖσι οὐ-
 νόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλ-
 ληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν 53
 θεῶν, εἴ τε ὁ αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὁκοῖοί τε τινες τὰ εἶδεα,

labant, (θεῶς a verbo θεῖναι, *ponere*,) eo quod om-
 nes res ordine posuissent, ac distribuissent.
 Deinde vero, multo interiecto tempore, didicerunt
 ex Aegypto adlata aliorum deorum nomina; Bacchi
 vero nomen multo post cognoverunt. Aliquanto post,
Dodonam miserunt, horum nominum caussâ oracu-
 lum consulentes: est enim antiquissimum Graecis
 oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum
 aliud praeter hoc erat. Consulentibus igitur Dodonae
 oraculum Pelasgis, *an nomina susciperent deorum,*
a barbaris adlata? datum est responsum, *Utere-*
tur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis
 usi sunt Pelasgi nominibus deorum: a Pelasgis vero
 postmodum acceperunt ea Hellenes. (53.) Unde
 autem exstiterit unusquisque deorum, an vero sem-
 per fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt

οὐκ ἠπίστέατο μέχρι οὗ πρῶτην τε καὶ χθρῆς, ὡς εἰπεῖν λόγῳ. Ἡσιόδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίῃν τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μεν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι. 5 οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες Θεωγονίην Ἑλλησι, καὶ τοῖσι Θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημνῆντες. οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι, ὕστερον, ἐμοὶ γε δοκέειν, ἐγένοντο τούτων. καὶ 10 τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱρήϊαι λέγουσι· τὰ δὲ ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσιόδον τε καὶ Ὅμηρον ἔχοντα, ἐγὼ λέγω.

54 Χρησθηρίων δὲ πέρι, τοῦ τε ἐν Ἑλλησι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Θηβαίου Διὸς „ δύο γυναῖκας ἱρήϊας ἐκ Θη-

Graeci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam. *Hesiodum* enim et *Homerum* quadringentis annis me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt autem qui *Deorum generationem* Graecis condiderunt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et honores artesque distribuerunt, et eorum formas delineaverunt. Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse poëtae, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt. Iam quae prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdotum retuli, quae vero deinde, ad Hesiodum et Homerum spectantia, ea meis verbis dico.

(54.) De *Oraculis* autem, quum de illo quod apud Graecos (*Dodonaë*) est, tum eo quod in *Libya*, hancce historiam narrant Aegyptii. Dixerunt mihi Iovis Thebani sacerdotes, *duas mulieres, templi ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phoe-*

βίων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυ-
 5 θείσθαι εἰς Λιβύην πηθεῖσαν, τὴν δὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας·
 ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσαμένας τὰ
 μαντήια πρώτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι.“ Εἰρομέ-
 νου δέ μευ, ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι,
 ἔφασαν πρὸς ταῦτα „ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφέων
 10 γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφέας
 οὐ δυνατοὶ γενέσθαι· πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ
 αὐτέων τάπερ δὴ ἔλεγον.“ Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θῇ- 55
 βησι ἰφίων ἤκουον· τὰδε δὲ Δαδωναίων Φασὶ αἱ προ-
 μάντιες· „Δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν
 Αἰγυπτίεων ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων εἰς Λιβύην,
 5 τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. ἰζομένην δὲ μὴ ἐπὶ
 Φηγὸν, αὐδάσασθαι Φωνῇ ἀνθρωπῆϊ, ὡς χρῶν εἰς
 μαντήϊον αὐτόθι Διὸς γενέσθαι, καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν

*nicibus; compertumque esse, alteram earum ven-
 ditam fuisse in Libyam, alteram in Graeciam:
 hasque esse mulieres, quae oracula illa apud prae-
 dictos populos primum instituissent. Quum vero
 ex illis quaesissem, unde haec, quae adfirmant, tam
 accurate nossent, responderunt ad haec: magnam
 curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres,
 sed reperiri eas non potuisse: deinde vero com-
 pertum esse id quod dixissent. (55.)* Ista igitur ex
 Thebanis audiui sacerdotibus; Dodonaeorum vero
 prophetissae haec narrant: *Duas nigras columbas
 Thebis Aegyptiis avolasse, earum alteram in Li-
 byam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in
 fago residentem, humanâ linguâ locutam dixisse,
 instituendum ibi esse Iovis oraculum. Dodonaeos*

θεῶν εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφας
 ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ εἰς τοὺς Λίβυας οἰχομένην
 πελειάδα, λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον κελεύσαι τοὺς 10
 Λίβυας ποιέειν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός. Δωδωναίων
 δὲ αἱ ἱρήϊαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὐνομα ἦν Προμένηα,
 τῇ δὲ μετὰ ταύτῃ, Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ, Νικάν-
 δρῃ, ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγεον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλ-
 56 λοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱρόν. Ἐγὼ δ' ἔχω περὶ αὐ-
 τέων γνώμην τήνδε. εἰ ἀληθέως αἱ Φοίνικες ἐξήγαγον
 τὰς ἱρὰς γυναῖκας, καὶ τὴν μὲν αὐτέων εἰς Λιβύην,
 τὴν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνή
 αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλεῦ- 5
 μένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρῆβῆναι εἰς Θεσπρωτοὺς·
 ἔπειτα δουλεύουσα αὐτοῖσι, ἰδρύσασθαι ὑπὸ Φηγῶ πε-

*igitur existimasse, divinitus id sibi praecipi, et
 continuo mandata fecisse. Illam autem columbam
 quae in Libyam abierat, dicunt, iussisse Libyas,
 ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem
 et hoc, Iovis oraculum. Haec mihi dixerunt mulie-
 res quae apud Dodonaeos sacerdotio funguntur; qua-
 rum natu maximae nomen est Promeneae; alteri,
 Timaretae; natu minimae, Nicandrae. Atque his con-
 sentiebant alii Dodonaei, qui circa id templum mi-
 nistrant. (56.) Quibus de rebus haec est mea sen-
 tentia. Quod si revera Phoenices sacras mulieres ab-
 duxerunt, earumque alteram in Lybiam vendiderunt,
 alteram in Graeciam; videtur mihi haec altera in
 huius terrae, quae nunc Graecia, olim vero Pelas-
 gia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, quam
 Thesprotii incolunt; deinde vero, quum ibi serviret,*

Φυκίῃ Διὸς ἱρόν· ὥσπερ ἦν οἶκος, ἀμφιπολεύουσάν ἐν
Θήβῃσι ἱρόν Διὸς, ἐνθα ἀπίκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐ-
10 τοῦ ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου, χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶ
τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν. Φάναι δὲ αἱ
ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπερῆσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινί-
κων, ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐπρήθη. Πελεΐάδες δέ μοι δο- 57
κέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖ-
κες, διότι βάρβαροι ἦσαν· ἐδόκεον δέ σφι ὁμοίως ὄρνισι
Φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρένον τὴν πελειάδα ἀνθρωπῆν
5 Φωνῇ αὐδάξασθαι λέγουσι, ἐπεὶ τε συνετά σφι ἡῦδα
ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβαρίζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεε σφι
Φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τέω τρόπῳ αὖ πελειάς γε ἀνθρωπῆν
Φωνῇ Φθέγγεαιτο; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πε-

sub fago arbore aedem Iovi statuisse: quemadmo-
dum consentaneum est, eam quae Thebis in Iovis
templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata
esset, memoriam illius servasse. Deinde, postquam
Graecum addidicit sermonem, oraculum ibidem in-
stituit. Probabile est etiam, dixisse eam, sororem
suam in Libyam esse venditam ab eisdem Phoenici-
bus, a quibus et ipsa vendita fuisset. (57.) Quod
autem *columbae* nominatae sint a Dodonaeis istae
mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barba-
rae fuissent: eo enim visae illis erant vocem edere
similem avibus. Post aliquod tempus autem humanā
voce aiunt locutam esse columbam; scilicet postquam
eo sermone, quem ipsi intelligebant, loqui coepit:
quoad vero barbare loquebatur, avium more sonum
edere illis visa erat. Nam quo pacto columba huma-
nā linguā loqueretur? Quod vero *nigram* fuisse di-

λειάδα, σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μαν-
τηή ἢ τε ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι καὶ ἐν Δωδώνῃ, 10
παραπλήσιαι ἀλλήλοισι τυγχάνουσι εὐῶσαι. Ἔστι δὲ
καὶ τῶν ἱεῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη.

58 Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς
πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ
παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασι. τεκμήριον δὲ μοι
τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ 5
χρόνου ποιούμεναι· αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

59 Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
πανηγύρις δὲ συχνὰς. μάλιστα μὲν καὶ προθυμότατα
ἐς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀρτέμιδι. δεύτερα ἐς Βούσιριν
πόλιν, τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγ-
στον Ἴσιος ἱεόν. ἴδεται δὲ ἡ πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου 5

cunt columbam, significant *Aegyptiam* fuisse mulie-
rem. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Aegyptiacis atque Dodonae. Est vero etiam
divinatio in templis ab Aegyptiis profecta.

(58.) Iam *Panegyres* (id est, *Sacras conventus*,)
et *Pompas* et *Supplicationes* primi utique Aegyptii
instituerunt; et ab his Graeci acceperunt. Cuius rei
documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo
inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Graecos
autem nuper introducti. (59.) Celebrant autem pa-
negyres Aegyptii non semel quotannis, sed frequen-
tius. Maxime quidem et praecepto cum studio pane-
gyrin agunt Bubastin oppidum, in Dianae honorem.
Deinde Busirin, Isidi: est enim in hoc oppido maxi-
mum Isidis templum. Situm est autem id oppidum
in medio Delta Aegyptiaco. *Isis* vero graeco ser-

ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα. Ἰσις δέ ἐστι κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν Δημήτηρ. τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθη-
 ναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δέ, ἐς Ἡλιούπολιν τῷ
 Ἡλίῳ πέμπτα δέ, ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Λητοίᾳ ἕκτα
 δέ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ. Ἐς μὲν νυν Βού- 60
 βαστιν πόλιν ἐπεὶ κομίζονται, ποιεῦσι τοιάδε. πλέου-
 σί τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναῖξί, καὶ πολλόν τι πλῆ-
 θος ἐκατέρων ἐν ἐκάστῃ βάρι. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν
 5 κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι, κατὰ
 πάντα τὸν πλόν· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες
 αἰδούσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτεύουσι. ἐπεὶ δὲ πλέον-
 τες κατὰ τινα πόλιν ἄλλην γένωνται, ἐγχερίμψαντες
 τὴν βάριν τῇ γῇ, ποιεῦσι τοιάδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυ-
 10 ναικῶν ποιεῦσι τάπερ εἶρηκα· αἱ δὲ τωβάουσι, βοῶ-
 σαι, τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δ' ὀρχέον-

mone *Demeter* (*Ceres*) est. Tertiam panegyrim in
 Sain oppidum agunt *Minervae*: quartam, *Heliopolin*,
 Soli: quintam, in oppidum cui *Buto* nomen, *Lato-*
nae: sextam, *Papremin* oppidum, *Marti*. (60.) Quae
Bubastin agitur *panegyris*, tali modo instituitur.
 Navigant unâ viri et mulieres, et quidem magna
 utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum
 navigationis cursum, mulierum aliae crotala pulsan-
 t, viri vero tibiis canunt: reliquae mulieres virique ca-
 nunt, et manibus plaudunt. Quoties inter navigan-
 dum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram
 adpulsâ, talia agunt: ex mulieribus aliae pergunt
 ea facere quae dixi; aliae clamantes, dicteriis inces-
 sunt oppidi illius mulieres; aliae tripudiant; aliae

ται· αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ
 πᾶσαν πόλιν παραποταμὴν ποιεῦσι. ἑπεὰν δὲ ἀπί-
 κωνται εἰς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι, μεγάλας ἀνά-
 γοντες θυσίας· καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμοῦται πλέον 15
 ἐν τῇ ὁρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοί-
 πῳ. συμφοιτέωσι δὲ, ὅτι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστι, πλὴν
 παιδίων, καὶ εἰς ἐβδομήκοντα μυριάδας, ὡς οἱ ἐπι-
 61 χῶριοι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιέεται. Ἐν δὲ
 Βουσίρει πόλει ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἴσι τὴν ὁρτὴν, εἴρηται
 πρότερόν μοι. τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην
 πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων.
 τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι ὀσιόν ἐστι λέγειν. ὅσοι δὲ 5
 Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἔτι
 πλέω ποιεῦσι τούτων, ὅσῳ καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται
 μαχαίρησι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ

stantes attractâ veste corpora nudant. Haec ad quodli-
 bet oppidum iuxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bu-
 bastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
 offerentes: et vini vitei in illo festo plus absumitur,
 quam reliquo toto anno. Conveniunt autem, viri et
 mulieres, exceptis pueris puellisque, ad septingenta
 utique millia, ut aiunt indigenae. Haec igitur ita
 peragunt. (61.) In *Busiride* vero oppido qua ratio-
 ne *Isidi* festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post
 peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, mul-
 tae admodum myriades hominum: quis sit verò quem
 plangunt, nefas mihi est declarare. Quae vero Cares
 natione in Aegypto habitant, hi tanto etiam amplius
 faciunt quam caeteri, ut frontes quoque cultris con-
 cidant; et cæ re produnt se peregrinos esse, non Ae-

132, 24.

Αἰγύπτῳ. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὰν συλλεχθέωσι 62
 τῇσι θυσίῃσι, ἐν τῇ νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολ-
 λα ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα
 ἐστὶ ἐμβάφια ἔμπλεα αἰλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ
 5 ἐπεσθὶ αὐτὸ τὸ ἐλλύχμιον. καὶ τοῦτο καίεται παννύ-
 χιον· καὶ τῇ ὀρθῇ οὖνομα κέεται Λυχνοκαΐη. οἱ δ' ἂν
 μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην,
 φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσι καὶ αὐτοὶ
 πάντες τὰ λύχνα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μούνη καίε-
 10 ται, ἀλλὰ καὶ διὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτεν δὲ εἴνεκα.
 Φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἣ νύξ αὕτη, ἐστὶ ἱεὺς περὶ αὐ-
 τοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βου- 63
 τοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελεύουσι Φοιτέοντες. ἐν δὲ Πα-
 πρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱερά, κατὰπερ καὶ τῇ ἄλλῃ
 ποιέουσι. εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερὴς ὁ ἥλιος, ὀλίγοι

gyptios. (62.) Quum in *Sain* oppidum solennis sa-
 crificii caussâ conveniunt, certâ quadam nocte lucer-
 nas accendunt omnes sub diô circum domos suas.
 Sunt autem hae lucernae vascula sale repleta et oleo;
 superne est ellychnium, quod per totam noctem ar-
 det; adpellantque festum illud, *Accensionem lucer-
 narum*. Alii autem Aegyptii, qui conventui non in-
 tersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et
 ipsi accendunt: ita fit, ut non solum in Sai oppido,
 sed per totam Aegyptum lucernae ardeant. Qua vero
 de caussa nox haec lumine ita honoretur, ea de re
 sacra quaedam ratio adfertur. (63.) *Helipolin* et in
Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia
 peragunt: *Papremi* vero et sacrificia et alios sacros
 ritus celebrant; sicut alibi. Ibi vero, quando sol ac-

μέν τινες τῶν ἱρέων περὶ τῷγαλμα πεπονέαται· οἱ δὲ 5
 πολλοὶ αὐτέων, ξύλων κορύνας ἔχοντες, ἐστᾶσι τοῦ
 ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσοδῷ· ἄλλοι δὲ εὐχῶλὰς ἐπιτελέοντες, πλεῖ-
 νες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα, καὶ οὗτοι ἐπὶ
 τὰ ἕτερα αἰεὲς ἐστᾶσι. τὸ δὲ ἄγαλμα, ἐὼν ἐν νηῷ μι-
 κρῷ ξυλίνῳ κατακαχρυσωμένῳ, προεκκομίζουσι τῇ προ- 10
 τέρῃ εἰς ἄλλο οἶκημα ἱρόν. οἱ μὲν δὴ ὀλίγοι οἱ περὶ
 τῷγαλμα λελειμμένοι, ἔλκουσι τετράκυκλον ἄμαξαν,
 ἄγουσαν τὸν νηόν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνεὸν ἄγαλμα.
 οἱ δὲ οὐκ ἐῷσι, ἐν τοῖσι προπυλαίοις ἐστεῶτες, ἐσιέ-
 ναι· οἱ δὲ εὐχῶλιμαῖοι, τιμαρέοντες τῷ θεῷ, παίουσι 15
 αὐτοὺς αἰεξόμενοι. ἐνθαῦτα μάχη ξύλοισι καρτερῇ γί-
 νεται· κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ, ὥς ἐγὼ δο-
 κέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραμάτων· οὐ

casui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus cir-
 ca dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum,
 ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii
 vero, susceptum votum exsequentes, ad mille homi-
 nes, ex adverso stant, fuste quisque instructus. Si-
 mulacrum autem dei, quod in parvâ aediculâ inest
 ligneâ deauratâ, pridie eius diei in aliam sacram ae-
 dem est translata. Iam pauci illi, qui apud simula-
 crum relictî sunt, trahunt plastrum quatuor rota-
 rum, cui inposita est aedicula et quod ei inest si-
 mulacrum: isti vero, qui in propylaeo stant, hos non
 sinunt intrare. Itaque hi, qui vota susceperunt, deo
 opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus
 caedunt; fitque ibi acre praelium, multisque contun-
 duntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, mo-
 riuntur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant

μύντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.
 Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι Φασὶ οἱ 64
 ἐπιχώριοι. οἰκέειν ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μη-
 τέρα· καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενόμενον, ἐλθεῖν ἐξαν-
 δρωμένον, ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμίζειν· καὶ τοὺς προ-
 5 πόλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ὁπωπότεας αὐτὸν πρότερον,
 οὐ περιορᾶν παριέναι, ἀλλ' ἀπερύκειν· τὸν δ' ἐξ ἄλ-
 λης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους, τοὺς τε προσόλους
 τρηχέως περισπείν, καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ
 τούτου τῷ Ἄρεϊ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὀργῇ νενομι-
 10 κέναι Φασί.

Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱροῖσι, μηδὲ αἰλού-
 τους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱρὰ εἰσιέναι, οὗτοί εἰσι οἱ πρῶ-
 τοι θρησκευσάντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες
 ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται

*Aegyptii neminem interire. (64.) Hanc autem pa-
 negyrin hac caussâ institutam esse aiunt indigenae.
 Habitasse in illo templo matrem Martis: Martem au-
 tem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit
 aetatem, voluisse matri in colloquium venire: mini-
 stros autem matris, ut qui illum numquam ante vi-
 dissent, non sivisse eum accedere, sed prohibuisse:
 tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus,
 male multasse ministros, et ad matrem introivisse.
 In eius rei memoriam, hanc verberationem in festo
 Marti sacro a se aiunt esse institutam.*

*Etiam hanc religionem primi coluerunt Aegyptii,
 ut nefas ducant in templo coire eum mulieribus, aut a
 concubitu intrare in templa illorum. Alii enim fere om-
 nes homines, exceptis Aegyptiis et Gracis, coeunt in*

ἐν ἱεροῖσι· καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι, ἄλουτοι ἐσέ- 15
 χονται ἐς ἱερόν· νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰ περ τα
 ἄλλα κτήνεα· καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνεα ὁρᾶν καὶ ἐρρί-
 θων γένεα ὀχευόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ
 ἐν τοῖσι τεμένεσσι· εἰ ὧν εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ φίλον,
 οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποιεῖν. οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα 20
 ἐπιλέγοντες, ποιεῦσι ἐμοί γε οὐκ ἀρεστά. Αἰγύπτιοι
 δὲ θεοσκεύουσι περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱερά,
 καὶ δὴ καὶ τὰδε.

- 65 Ἐοῦσα δὲ Αἴγυπτος ὁμοῦρος τῇ Λιβύῃ, οὐ μάλα
 θηριώδης ἐστί. τὰ δὲ ἔοντα σφι ἅπαντα ἱερά νενόμι-
 σται· καὶ τὰ μὲν, σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι·
 τὰ δὲ, οὐ. τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνεῖται τὰ ἱερά, εἰ λέγοιμι,
 καταβαίην ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρήγματα, τὰ 5

locis sacris; et ab uxoribus surgentes, templum intrant
 illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecu-
 des differre. Videre se enim alias pecudes et avium
 varia genera coire in ipsis deorum aedibus et in lo-
 cis deo alicui consecratis: id si ingratum esset deo,
 pecudes non esse facturās. Talia illi praetexentes fa-
 ciunt ista, mihi quidem minime probata. Sed Aegyptii,
 quum aliis in rebus, tum nimirum et hac in
 parte, curiose colunt templorum religionem.

(65.) Aegyptus, quamvis sit Libyae confinis, non
 est tamen *bestiis* frequens. Quae vero in ea repe-
 riuntur, sacrae habentur omnes: et illarum quidem
 aliae cum ipsis hominibus aluntur; aliae non item.
 Quod si vero declarare vellem, cur deorum alicui con-
 secratae sunt haec quae sacrae habentur, descenderem
 ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas ex-

ἐγὼ Φεύγω μάλιστα ἀπηγέεσθαι. τὰ δὲ καὶ εἴρηκα
 αὐτῶν ἐπιφάσας, ἀναγκαίῃ καταλαμβανόμενος εἶπον.
 Νόμος δέ ἐστι περὶ τῶν θηρίων ὧδε ἔχων. μελεδωνοὶ
 ἀποδέδεχται τῆς τροφῆς χωρὶς ἑκάστων, καὶ ἔρσηνες
 10 καὶ θήλειαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρὸς
 ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐ-
 χὰς τάσδε σφι ἀποτελέουσι· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ
 ἂν ἢ τὸ θηρίον, ξυροῦντες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν
 κεφαλὴν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς,
 25 ἰσθᾶσι σταβμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὰ δ' ἂν
 ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων διδοῖ. ἢ δ' ἂν
 αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθῦς, παρέχει βορρὴν τοῖσι θηρίοις.
 τροφὴ μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεκται. Τὸ δ' ἂν τις
 τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἢν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἢ

ponere equidem inprimis devito: quarum si quas ego
 in narratione meâ tetigi, necessitate adductus de
 eis sum locutus. Obtinet autem, quod ad hasce be-
 stias spectat, institutum huiusmodi. Constituti sunt,
 quibus earum alendarum, et quidem cuiusque gene-
 ris sigillatim, cura commissa est, viri Aegyptii mu-
 lieresque; quo in munere patri filius succedit. Prae-
 terea singuli oppidorum incolae vota his exsolvunt,
 quae deo ei fecerunt cui sacrata est bestia: scilicet
 liberorum suorum sive totum caput, sive dimidium,
 aut tertiam radunt partem; deinde capillos in trutinâ
 argentum contra pendunt; et, quantum fuerit capil-
 lorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici bestia-
 rum: illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces
 praebet; hoc enim eis alimenti genus adsignatum est.
 Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit,

ζημίῃ ἢν δὲ αἰέκων, ἀποτίνει ζημίην τὴν αὖ οἱ ἱερεῖς τὰ 20
 ζῶνται. ὃς δ' αὖ ἰβιν ἢ ἰρηκα ἀποκτείνῃ, ἢν τε ἐκῶν, ἢν
 66 τε αἰέκων, τεθνάναι ἀνάγκη. Πολλῶν δὲ ἑόντων ὁμο-
 τρόφων τοῖσι ἀνθρώποισι θηρίων, πολλῶ αὖ ἔτι πλείω
 ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰελούρους τοιαύδε.
 Ἐπειὰν τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτεύουσι παρὰ τοὺς
 ἔρσενας· οἱ δὲ, διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι, οὐκ ἔχου- 5
 σι. πρὸς ὧν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ
 τῶν θηλέων καὶ ὑπαιρέθμενοι τὰ τέκνα, κτείνουσι. κτεί-
 ναντες μέντοι, οὐ πατέονται. αἱ δὲ, στειρισκόμεναι τῶν
 τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσai, οὕτω δὴ ἀπικνέονται
 παρὰ τοὺς ἔρσενας· φιλότεκνον δὲ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς 10
 δὲ γενομένης, θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς
 αἰελούρους. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες φυλακὰς
 ἔχουσι τῶν αἰελούρων, ἀμελήσαντες σβεννύναι τὸ καίο-

si sponte id fecerit, capite delictum luit; sin invitus,
 mulctam pendit, quantam irrogaverint sacerdotes.
 Qui vero *ιβιν* aut *accipitrem* necavit, sive volens,
 sive invitus, eum mori necesse est. (66.) Quamvis
 autem multae sint bestiae, quae cum hominibus alun-
 tur vitamque agunt; multo etiam plures forent, nisi
felibus accideret hocce. Postquam peperunt foemi-
 nae, non amplius accedunt ad mares: at hi, coire
 cum illis concupiscentes, quum non possint, tali
 utuntur invento. Rapiunt illarum foetus, raptosque
 interficiunt; nec tamen comedunt occisos. Tum illae,
 foetu privatae, et alium desiderantes, sic demum ite-
 rum ad mares accedunt: est enim amans prolis bestia.
 Quod si vero incidit incendium, mira res accidit fe-
 libus. Nam Aegyptii quidem, per intervalla dispo-
 siti, custodiam felium agunt, incendium interim ni-

μενον· οἱ δὲ αἰέλουροι, διαδύοντες καὶ ὑπερβρώσκοντες
 15 τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. ταῦτα δὲ γινώ-
 μενα, πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει.
 ἐν ὁτέοισι δ' ἂν οἰκίοισι αἰέλουρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ
 αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρέονται τὰς ὀφρύας
 μούνας· παρ' ὁτέοισι δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν
 κεφαλὴν. Ἀπαγέεται δὲ οἱ αἰέλουροι ἀποθανόντες ἐς 67
 ἱρὰς στέγας, ἔνθα θάπτονται ταριχευθέντες ἐν Βουβά-
 στι πόλει. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἐαυτῶν ἑκάστοι πόλει
 θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. ὥς δὲ αὐτῶς τῇσι κυσὶ οἱ
 5 ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγαλαὶς καὶ τοὺς ἱρηκὰς
 ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν· τὰς δὲ ἰβίς, εἰούσας ἱρὰς,
 ἐς Ἑρμέω πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους, εἰούσας σπανίας,
 καὶ τοὺς λύκους, οὐ πολλῶ τέῳ ἔοντας ἀλαπέκων μέ-
 ζονας, αὐτοῦ θάπτουσι τῇ ἂν εὐρεθέωσι κείμενοι.

hil curantes; at feles, aut sese insinuanes per homi-
 num intervalla, aut superne transsilientes, in ignem
 insiliunt: quod ubi fit, ingens luctus capit Aegyptios.
 Quod si ultro in domo quadam moritur *felis*, omnes
 aedium illarum incolae supercilia sola radunt; apud
 quos vero *canis* mortuus fuerit, hi totum radunt cor-
 pus et caput. (67.) Abducuntur autem *mortuae fe-
 les* in sacra sepulcra, quae in Bubasti sunt oppido,
 ubi conditae sepeliuntur. *Canes* autem mortuos, in
 suo quisque oppido sacris in conditoriis sepeliunt:
 et similiter, atque canes, sepeliuntur *ichneumōnes*.
Mures autem *araneos* et *accipitres* in Buto oppidum
 deducunt: *ibes* vero, Mercurio sacras, Hermopolin.
Ursos autem, raros illos quidem in Aegypto, et
lupos, qui vulpibus haud multo sunt maiores, ibi
 sepeliunt, ubi mortui reperiuntur.

68 Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιήδε. τοὺς χειμῶ-
 ριωτάτους μῆνας τέσσερας ἐσθίει οὐδέν. ἐὼν δὲ τετρά-
 πουν, χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστὶ· τίκτει μὲν γὰρ ὡὰ
 ἐν γῇ, καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης διατρέ-
 βει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ· 5
 θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς
 ὁρᾶς. πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θνητῶν, τοῦτο ἐξ
 ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται. τὰ μὲν γὰρ ὡὰ, χηνέων
 οὐ πολλῷ μέζονα τίκτει· καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ
 αἵου γίνεται· αὐξανόμενος δὲ, γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαί- 10
 δεκα πῆχας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν
 ὑὸς, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λό-
 γον τοῦ σώματος. γλῶσσαν δὲ μῦνον θηρίων οὐκ ἔφυ-
 σε· οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάβον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μῦ-

(68.) *Crocodylorum* autem haec natura est. Per
 quinque menses maxime hibernos nullum cibum ca-
 piunt. Quadrupes est, terram pariter et aquam habi-
 tans: ova enim parit excluditque in terrâ, et maio-
 rem diei partem in sicco versatur, noctu vero in
 fluvio: est enim aqua noctu magis calida quam sere-
 num coelum et ros. Omnium verò, quae novimus,
 animalium hoc ex minimo fit maximum. Ova enim
 haud multo maiora sunt anserinis, et exclusus foe-
 tus pro ovi portione; at, ubi incrementum cepit,
 pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem,
 et ultra. Habet autem oculos porci, dentes vero mag-
 nos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis.
 Linguam naturâ non habet, unum ex omnibus ani-
 mantibus: neque inferiorem movet maxillam, sed ex
 omnibus item animantibus unum est quod superiorem

- 15 νον θηρίων τὴν ἄνω γνάβον προσάγει τῇ κάτω. ἔχει δὲ
καὶ ὄνυχας καρτεροὺς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν, ἀρρήκτον
ἐπὶ τοῦ νώτου. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρῇ
ὄξυδερκέστατον. ἄτε δὴ ὦν ἐν ὕδατι διαίταν ποιούμε-
νον, τὸ στόμα ἔνδοθεν φερέει πᾶν μεστὸν βδελλέων,
20 τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρεα καὶ θηρία φεύγει μιν· ὁ δὲ
τροχίλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστὶ, ἄτε ὠφελεσμένῳ πρὸς αὐ-
τοῦ. ἐπεὰν γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κρο-
κόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ, (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπί-
παν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον,) ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος
25 ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας·
ὁ δὲ, ὠφελεύμενος ἡδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τρο-
χίλον. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱεροὶ εἰσι οἱ κροκὼ 69
δειλοί· τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἄτε πολεμίους περιέπαυσι.
οἱ δὲ περὶ τε Θήβας καὶ τὴν Μοίριος λίμνην οἰκούντες,

maxillam admoveat inferiori. Habet autem ungues robustos, et cutem squammatam, quae in tergo per-
rumpi non potest. In aqua quidem caecus est, in aëre vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os intus oppletum habet hircudinibus. Iam aliae quidem aves et bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem pacem colit, quippe qui utilem ei operam praestat: nam postquam ex aqua in terram exiit crocodilus, ibique ore hiantē recubat; (quod facere ille plerumque contra zephyrum consuevit,) tum trochilus in os eius sese insinuans, hircudines devorat; atque ille hac operā sibi praestitā gaudens, neutiquam laedit trochilum. (69.) Sunt autem *crocodili* aliis Aegyptiis *sacri*; aliis non item, sed hi illos ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Mocri-

καὶ πάντα ἡγνῆται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. ἐκ πάντων δὲ
 ἓνα ἐκάτεροι τρέφουσι κροκόδειλον, δεδιδαγμένον εἶναι 5
 χειροῦθρα· ἀρτήματα τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεια ἐς
 τὰ ὦτα ἐνθέντες, καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους
 πύδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ δίδοντες καὶ ἱρήϊα, καὶ
 περιέποντες ὡς κάλλιστα ζῶντας· ἀποθανόντας δὲ τα-
 ριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. οἱ δὲ περὶ Ἑλε- 10
 Φαντίνην πόλιν οἰκέοντες, καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγεό-
 μενοι ἱρούς εἶναι. Καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ
 χάμψαι. κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ἀνόμασαν, εἰκάζοντες
 αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδεί-
 70 λοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἰμασιῇσι. Ἄγραι δὲ σφραίων πολ-
 λαὶ κατεστέασι, καὶ παντοῖαι· ἥ δ' ὧν ἐμοί γε δοκέει
 ἀξιοτάτη ἀπηγήσious εἶναι, ταύτην γράφω. ἐπεὰν νῶ-

dis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos du-
 cunt; et horum utrique unum maxime crocodilum
 alunt, manu tractari edoctum; cuius auribus inares
 ex fusis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pe-
 des aureis ornant armillis; demensoque cibo, quum
 farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curan-
 tes ut quam lautissime vivat; denique mortuum con-
 diunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. Qui vero cir-
 ca Elephantinen habitant, hi non modo non sacros
 habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur.
 Vocantur autem ab Aegyptiis, non *crocodili*, sed
champsae. *Crocodilos* enim (id est, *lacertas*) Iones
 illos nominarunt, formam illorum conferentes cum
 lacertis, quae apud illos in maceris versantur. (70.)
Venatio crocodilorum multis atque variis modis
 instituitur: quorum ego illum, qui maxime mihi

τον υἱὸς δελεάσῃ περὶ ἄγκιστρον, ματῖναι ἐς μέσον τῶν
 5 ποταμῶν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χεῖλεος τοῦ ποταμοῦ ἔχων
 δέλφακα ζωνήν, ταύτην τύπτει. ἐπακούσας δὲ τῆς Φω-
 νῆς ὁ κροκόδειλος, ἵεται κατὰ τὴν Φωνήν· ἐντυχὼν δὲ
 τῷ νώτῳ, καταπίνει· οἱ δὲ, ἔλκουσι. ἐπεὰν δὲ ἐξελ-
 कुσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον αἰπάντων ὁ θηρευτὴς πηλῶ κατ'
 10 ὧν ἔπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· τοῦτο δὲ ποιήσας,
 κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται· μὴ ποιήσας δὲ
 τοῦτο, σὺν πόνῳ. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶ μὲν 71
 τῷ Παπρημίτῃ ἱοί εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοις Αἰγυπτίοις
 οὐκ ἱοί. φύσιν δὲ παρέχονται ιδέης τοιήνδε· τετράπουν
 ἐστὶ, δίχηλον, ὀπλαὶ βοῶς, σιμὸν, λοφιὴν ἔχον ἵππου,
 5 χαυλιόδοντας φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ Φωνήν· μέγα-
 ρος, ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ αὐ-

memoratu dignus videtur, exponam. Suis tergo, pro
 escâ hamo insertum, in medium flumen demittit ve-
 nator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum,
 quem ferit. Cr ocodilus, auditâ voce, ad eius sonum
 adcurrit; in tergo vero suis incidens, illud deglutit;
 moxque in terram attrahitur. Postquam in terram ex-
 tractus est, primum omnium oculos eius luto obli-
 nit venator: eo facto, facile admodum reliqua ad-
 ministrat; si facere non potuit, difficulter. (71.)

Hippopotami in Papremite praefecturâ sacri habentur;
 reliquis vero Aegyptiis non sunt sacri. Horum
 natura atque species talis est. Quadrupes animal,
 bisulcum, ungulis bovinis, simo naso, iubâ equinâ,
 dentibus prominentibus, caudâ et voce equinâ; mag-
 nitudine maximi tauri; corio ita crasso, ut ex arefa-

τωδὴ τι παχὺ ἔστι, ὥστε αὐτοῦ γενομένου, ξυστὰ ποιεῖ-
 72 σθαι ἀκόντια ἐξ αὐτοῦ. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ
 ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἡγῆνται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ πάν-
 των ἰχθύων τὸν καλούμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ
 τὴν ἔγχελυν. ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νείλου φασὶ εἶναι·
 καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηνάλωπεκας.

73 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὐνομα Φοῖνιξ·
 ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ· καὶ γὰρ δὴ
 καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, διὰ ἐτέων (ὡς Ἡλιουπο-
 λῖται λέγουσι) πεντακοσίων. Φοιτᾷν δὲ τότε φασί,
 ἐπεὶ οἱ ἀποβάνῃ ὁ πατήρ. ἔστι δὲ, εἰ τῇ γραφῇ πα- 5
 ρόμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ χροσόκο-
 μα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ, ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα αἰετῶ
 περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγαθος. Τοῦτον δὲ λέ-

cto conficiantur polita iacula. (72.) Gignuntur in
 fluvio etiam *lutrae*, quas sacras ducunt Aegyptii. Ex
piscium autem universo genere sacros reputant esse
 eum qui *lepidotus* vocatur, et *anguillam*: quos pisces
Nilo sacros esse aiunt; itemque ex avium genere
vulpsaneres.

(73.) Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum;
 perraro enim Aegyptum visitat, nonnisi ex quingen-
 torum, ut Heliopolitae aiunt, annorum intervallo:
 advenit autem tunc, quum pater eius obiit. Est au-
 tem, si modo pictura recte eius formam refert, tan-
 tus atque talis; pennarum color, aliarum aureus,
 aliarum ruber; caeterum tota avis, habitu et magni-
 tudine, aquilae maxime simillima. Phoenicem hunc

137. 94.

γόνυσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες·
 10 ἐξ Ἀραβίης ὀρμεῶμενον, εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἥλιου κομίζων
 τὸν πατέρα, ἐν σμύρῃ ἐμπλάσσαντα, καὶ θάπτειν
 ἐν τοῦ Ἥλιου τῷ ἱερῷ. κομίζων δὲ οὕτω· πρῶτον, τῆς
 σμύρνης ὧν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι φέρειν·
 μετὰ δὲ, περᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπειὰν δὲ ἀποπει-
 15 ρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλῆναντα τὸ ὦν, τὸν πατέρα εἰς αὐτὸ
 ἐντιθέναι, σμύρῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο κατ' ὅ τι
 τοῦ ὠοῦ ἐγκοιλῆνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· ἐσκειμένου δὲ
 τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι ταῦτόν βαρος· ἐμπλάσαντα δὲ,
 κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου εἰς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱερὸν. ταῦ-
 20 τα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιεῖν.

Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱεροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων οὐδαμῶς 74
 δηλήμονες· οἱ μεγάλοι ἐόντες μικροὶ, δύο κέρα φορέου-
 σι, πεφυκότα ἐξ ἀκρῆς τῆς κεφαλῆς. τοὺς θάπτουσι

aiunt, mihi quidem parum credibilia narrantes, haec-
 ce machinari: ex Arabia proficiscentem, in Solis tem-
 plum portare patrem suum, myrrha circumlitum, et
 in templo Solis sepelire. Portare autem eum hoc mo-
 do: primum myrrham in ovi formam fiagere tanti
 ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo il-
 lud experiri; factoque experimento, excavare ovum,
 et patrem intus ponere, et qua parte ovi excavati pa-
 trem inseruit, eam aliâ myrrhâ oblinere: ita pondus
 inpositi patris idem esse atque fuerat ovi pondus:
 hoc denique modo circumlitum patrem gestare eum
 in Solis templum. Haec facere avem illam narrant.

(74.) Sunt autem circa Thebas *sacri serpentes*,
 nihil hominibus noxii, haud sane magni, duobus
 cornibus instructi, e summo capite enatis. Hos, post-

ἀποθανόντας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διὸς· τούτου γὰρ σφεας
 75 τοῦ Θεοῦ Φασὶ εἶναι ἱρούς. Ἔστι δὲ χώρος τῆς Ἀρα-
 βίης, κατὰ Βουτοῦν πόλιν μάλιστα κη κείμενος· καὶ ἐς
 τοῦτο τὸ χωρίον ἦλθον, πυθνανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν
 ὀφίων. ἀπικόμενος δὲ, εἶδον ὅστέα ὀφίων καὶ ἀκαν-
 θας, πλήθει μὲν ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι· σωροὶ δὲ ἦσαν 5
 ἀκανθέων καὶ μεγάλοι, καὶ ὑποδέστεροι, καὶ ἐλάσ-
 σονες ἔτι τούτων· πολλοὶ δὲ ἦσαν οὔτοι. ἔστι δὲ ὁ χῶ-
 ρος οὗτος, ἐν τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύαται, τοιόσδε
 τις· ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στεινῶν ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ
 πεδίον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. λόγος δὲ 10
 ἐστὶ, ἅμα τῷ ἔαρι πτερωτοῦς ὄφιος ἐκ τῆς Ἀραβίης
 πέτεσθαι ἐκ' Αἰγύπτου· τὰς δὲ ἵβεις τὰς ὄρνιθας ἀπαν-
 τώσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας, οὐ παρίεναι
 τοὺς ὄφεις, ἀλλὰ κατακτείνειν. καὶ τὴν ἵβιν διὰ τοῦτο

quam mortui sunt, in Iovis templo sepeliunt; huic enim Deo sacros esse dicunt. (75.) Est vero in Arabia locus, ex adverso oppidi Buto maxime situs; quem locum ipse adii, quum audissem quae de *serpentibus volucris* narrantur. Eo ut perveni, vidi ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine: erant enim spinarum acervi, maiores alii, alii minores, atque minores, ingenti numero. Est autem locus, ubi effusae hae spinæ iacent, huiusmodi: ex angustis montibus introitus est in magnam planitiem, agro Aegyptio contiguam. Narrant igitur, in-eunte vere ex Arabia Aegyptum versus advolare volucres serpentes; *ibes* autem aves, occurrentes illis in faucibus huius regionis, aditu prohibere serpentes, illosque necare. Et hanc ob causam magno in

15 τὸ ἔργον τιμηῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μέγας πρὸς
 Αἰγυπτίων ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα
 τιμᾶν τὰς ὀρνίθας ταύτας. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἰβίος τό- 76
 δε. μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ Φορέει γεράνου,
 πρόσωπον δὲ ἐς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγας ὅσον
 κρέξ. τῶν μὲν δὴ μελαινέων, τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς
 5 ὄφεις, ἥδε ἰδέη. τῶν δ' ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμένων τοῖσι
 ἀνθρώποισι· (διξαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἰβίες·) ψιλὴ τὴν κε-
 Φαλὴν, καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν· λευκὴ πτεροῖσι, πλήν
 κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων
 καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου· ταῦτα δὲ τὰ εἶπον πάντα.
 10 μέλαινα ἐστὶ δεινῶς· σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον, ἐμφε-
 ρὴς τῇ ἐτέρῃ. τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφή, οἷα περ τῶν ὕδρων.
 πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ Φορέει, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερί-

honore ab Aegyptiis haberi *ibidem*, aiunt Arabes; et
 profitentur etiam Aegyptii, eâ causâ se hasce aves
 in honore habere. (76.) Species autem *ibidis* talis
 est: colore admodum nigro avis est per totum cor-
 pus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco,
 magnitudine quantâ crex. Nigrarum scilicet, quae
 cum serpentibus pugnant, haec species est: sed,
 quae ante pedes hominum magis versantur, (*duo*
 enim sunt *ibium genera*) hae capite et cervice totâ
 nudae sunt; pennae quidem corporis albae, sed ca-
 put et cervix et extremae alae extremae cauda,
 omnia haec nigra admodum: crura et rostrum simile
 alteri generi. Porro serpentum forma, quos dixi,
 similis est hydrarum: alas autem habent non pen-

δος πτεροῖσι μάλιστα καὶ ἐμφερέστατα. Τοσαῦτα μὲν
Θηρίων περὶ ἐρῶν εἰρήσθαι.

77 Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων, αἱ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην
Αἴγυπτον οἰκέουσι, μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέν-
τες μάλιστα, λογιώτατοί εἰσι μακρῶ τῶν ἐγὼ ἐς διά-
πειραν ἀπικόμεν. Τρόπῳ δὲ ζῆς τοιῶδε διαχρέωνται.
Συρμαΐζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπέξῃς μηνὸς ἐκάστου, ἐμέ- 5
τοισι Θηρώμενοι τὴν ὑγιάν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες
ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νούσους τοῖσι
ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύ-
πτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιερέστατοι πάντων ἀνθρώπων,
τῶν ὠρέων (δοκέειν ἐμοὶ) εἴνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσι 10
αἱ ὥραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ
νοῦσαι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων, καὶ

natas, sed vesperilionis alis admodum similes. Et
haec quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunt.

(77.) Ad AEGYPTIOS ipsos quod adinet, hi qui
eam Aegypti partem incolunt, quae seminari solet,
omnium hominum maxime memoriae rerum gesta-
rum dant operam; suntque longe omnium, cum qui-
bus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. *Vi-
tae* autem *ratione* utuntur tali. Singulis mensibus
per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et
clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos
sumunt homines, oriri morborum omne genus. Sunt
enim caeteroquin Aegyptii, post Libyas, prae caete-
ris omnibus populis robustissimam valetudinem, ob coeli
puto temperiem, tempestatemque nullis mutationi-
bus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum alia-
rum rerum, tum praesertim ex tempestatis vicissitu-

δὴ καὶ τῶν ὠρέων μάλιστα. Ἄρτοφαγέουσι δὲ, ἐκ τῶν
 ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκείνοι κυλλήστis ὄνο-
 15 μάζουσι. οἶνω δ' ἐκ κριθέων πεπονημένῳ διαχρέωνται·
 οὐ γὰρ σφί ἐῖσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς
 μὲν, πρὸς ἥλιον αὐτῆναντες, ὠμούς σιτέονται· τοὺς δὲ,
 ἐξ ἄλμης τεταριχευμένους. ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὄρνυγας,
 καὶ τὰς νήσας, καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνίθων, ὠμὰ σι-
 20 τέονται, προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων
 ἢ ἰχθύων ἐστὶ σφί ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ὀκόσοι σφί ἰσοὶ
 ἀποδεδέχεται, τοὺς λοιποὺς ὀπτοὺς καὶ ἐφθοὺς σιτέον-
 ται. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι, τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, 78
 ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν
 σορῶ ξύλινον πεπονημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα
 καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ· μέγας ὅσον τε πάντα πη-
 5 χυαῖον, ἢ δίπηχυν· δεικνὺς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποτέων,

dinibus, maxime in morbos incidunt homines. Ve-
 scuntur autem panibus, ex zea coctis, quos *cyllestes*
 nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto,
 quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt
 crudos, in sole siccatos; alios sale conditos. Ex avi-
 bus coturnices et anates et minores aviculas crudas
 edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem vel
 avium genera vel piscium, exceptis his quae sacra
 habentur, partim assata comedunt, partim elixa.
 (78.) In *conviviis* opulentiorum, postquam coenare
 desierunt, circumfert aliquis in loculo *mortui* homi-
 nis *simulacrum* ex ligno factum, picturam et opere
 maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali
 omnino, aut dudrum cubitorum. Hoc simulacrum
 ostendens ille unicuique, ait: *In hunc intuens bibe*

λέγει· „Ἐς τοῦτον ὀρέων, πῖνέ τε καὶ τέρπει· ἴσται
 „γὰρ ἀποθανῶν τοκοῦτος.“ Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
 πόσια ποιῶσι.

- 79 Πατρίοισι δὲ χραιώμενοι νόμοισι, ἄλλον οὐδένα ἐπι-
 κτέωνται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ
 καὶ αἶσμα ἐν ἔστι, Λίνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκη αἰ-
 διμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ· κατὰ μέντοι ἔθνεα
 οὐνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλλη- 5
 νες Λίνον ὀνομάζοντες αἰδούσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ
 ἄλλα ἀποθωυμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ὄντων, ἐν
 δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὀκόθεν ἔλαβον· φαίνονται δὲ αἰεί-
 κοτε τοῦτον αἰδόντες. ἔστι δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος κα-
 λεύμενος Μανέρως. ἔφασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώ- 10

LXXIX. 3. Ἴν ἐστι ex conjectura, pro ἴνστι, quod dederant
 veteres libri scripti et editi.

lin. 8. ἔλαβον. τοῦνομα vel τὸ οὔνομα addunt mss. omnes, et
 edd. plerique.

*et delectare; post mortem enim talis eris. Hoc in
 conviviis faciunt.*

(79.) Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum
 nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta
 memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena
 quaedam, *Linus*, qui et in Phoenicia et in Cypro
 cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen
 habet diversum, congruit vero atque adeo idem est
 quem Graeci cantant, *Linum* nominantes. Quare,
 ut multa alia eorum quae in Aegypto sunt, sic et
 hoc mirabor, *Linum* unde acceperint: satis vero com-
 pertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis
 cani solitum. Nominatur autem *Linus* Aegyptiorum
 linguâ *Maneros*. Dicunt vero Aegyptii, fuisse illum

του βασιλεύσαντος Αιγύπτου παῖδα μόνουγενέα γενέ-
 σθαι ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνωρον, θρήνοισι τούτοις
 ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι· καὶ αἰοιδῆν τε ταύτην πρώτην
 καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τόδε 80
 ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι. οἱ
 νεώτεροι αὐτέων τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἴ-
 κουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτρέπονται· καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἔδρης
 5 ὑπανιστέαται. Τόδε μέντοι ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι
 συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι
 ὁδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν
 χεῖρα. Ἐνδεδύκασι δὲ κιβῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέ- 81
 λεα θυσανατοῦς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις
 δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. οὐ μὲν
 τοι ἔς γε τὰ ἱρά ἐσφέρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταβάπτε-
 5 ται σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρ-

primi regis, qui in Aegypto regnarit, filium unicum:
 hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prose-
 qui Aegyptios: et esse hanc apud se primam et uni-
 cam cantilenam. (80.) Etiam hoc commune habent
 Aegyptii cum Graecorum nonnullis, cum solis quidem
 Lacedaemoniis: *iuniores* apud illos ubi obviam ve-
 niunt *senioribus*, cedunt his viâ, ac deflectunt; et
 advenientibus, e sedili adsurgunt. Hoc vero a Grae-
 corum omnium moribus abhorrens habent: in viâ
 publicâ, loco salutationis, *adorant* alter alterum,
 manum usque ad genua demittens. (81.) *Vesti-*
bus utuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas *ca-*
lasires vocant: super his candida gestant amicula
 lanca superiniecta. Nec vero templa ingrediuntur
 cum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur: ne-

Φικοῖσι καλεομένοισι καὶ Βακχικοῖσι, εἰοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι, καὶ Πυθαγορείοισι. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρηνείοισι εἴμασι θαφθῆναι. ἐστὶ δὲ περὶ αὐτῶν ἱρὸς λόγος λεγόμενος.

- 82 Καὶ τὰδε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρημένα· μείς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτεν ἐστὶ καὶ τῇ ἑκάστος ἡμέρῃ γινόμενος, ὅτεοσι ἐγκυρήσει, καὶ ὅπως τελευτήσῃ, καὶ ὁκοῖός τις ἔσται. καὶ τούτοις τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν ποιήσῃ γινόμενοι ἐχρήσαντο. Τέρατά τε πλέω 5 σφι ἀνεύρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἀπασιν ἀνθρώποισι. γινόμενου γὰρ τέρατος, φυλάσσουσι γραφόμενοι τῷ ποβαῖνον· καὶ ἢν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γένη-
- 83 ται, κατὰ ταῦτὸ νομίζουσι ἀποβῆσθαι. Μαντικὴ

fas est enim. Qui mos congruit cum Orphicis (quae vocantur) et Bacchicis institutis, quae sunt eadem Aegyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrorum est particeps, eum nefas est in lancis vestimentis sepeliri: cuius rei sacra quaedam redditur ratio.

(82.) Sunt porro alia ab Aegyptiis inventa, haec: mensium et dierum unusquisque cuinam ex Diis sit consecratus; et, quo quisque die natus est, quae nam sint huius hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam eius futurum sit ingenium et natura: quibus rebus etiam Graecorum nonnulli, qui poësin tractarunt, usi sunt. *Prodigia* etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quae deinde eveniunt: et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant eventura. (83.) Quod ad *divinationem* spe-

141, 4.

δὲ αὐτοῖσι ὧδε διακίεταί. ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκίε-
 ται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι. καὶ γὰρ Ἡρα-
 κλέος μαντήϊον αὐτόθι ἐστὶ, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθη-
 5 ναίης, καὶ Ἀστέμειδος, καὶ Ἄρεος, καὶ Διός· καὶ, ὅγε
 μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντήϊων, Λη-
 τοῦς ἐν Βουτοῖ πόλι ἐστὶ. οὐ μέντοι αἱ γε μαντήϊαί σφι
 κατὰ ταῦτ' ὅσ' αἰσι, ἀλλὰ διάφοροί εἰσι. Ἡ δὲ ἱητρι- 84
 κὴ κατὰ τὰδε σφι δέδασται. μίης νούσου ἕκαστος ἱητρός
 ἐστὶ, καὶ οὐ πλεόνων. πάντα δ' ἱητρῶν ἐστὶ πλέα. οἱ
 μὲν γὰρ, ὀφθαλμῶν ἱητροὶ κατεστέασι· οἱ δὲ, κεφα-
 5 λῆς· οἱ δὲ, ὀδόντων· οἱ δὲ, τῶν κατὰ νηδύν· οἱ δὲ, τῶν
 ἀφανέων νούσων.

Θεῶν δὲ καὶ ταφαί σφ' αὐτῶν, εἰς αἶθε. τοῖσι δ' ἀπο- 85
 γένηται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος, τοῦ τις καὶ λόγος ἦ.

stant, eius apud illos haec ratio est. Hominum nulli
 ars divinandi inesse putatur, sed deorum quibus-
 dam. Nam et Hercules in Aegypto oraculum est, et
 Apollinis, et Minervae, et Dianae, et Martis, et Io-
 vis; denique id, quod maxime omnium in honore
 habent, *Latoniae oraculum* in Buto oppido. Modus
 vero quo eduntur oracula, non idem illis ubique est,
 sed diversus. (84.) *Ars medica* apud eos in hunc
 modum distributa est, ut singulorum morborum sin-
 guli sint medici, nec plura morborum genera unus
 idemque curet. Suntque apud illos medicorum plena
 omnia: nam alii oculorum sunt medici, capitis alii,
 alii dentium, alii alvi, alii occultorum morborum.

(85.) *Lamenta et sepulturae* in hunc modum in-
 stituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo,

τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων κατ' ὧν
 ἐπλάσατο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. καί-
 πετα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιποῦσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνά 5
 τὴν πόλιν στρωφάμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμένοι, καὶ
 φαίνουσai τοὺς μαζούς· σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι
 πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι
 καὶ οὗτοι. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν τα-
 86 ρίχευσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κα-
 τέαται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι ἐπεὰν σφι
 κομισθῇ νεκρὸς, δεικνύασι τοῖσι κομίσασι παραδείγμα-
 τα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν
 μὲν σπουδαιοτάτην αὐτέων Φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον 5
 ποιεῖναι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ὀνομάζειν.
 τὴν δὲ δευτέραν δεικνύασι ὑποδεεστέραν τε ταύτης καὶ
 εὐτελεστέραν· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστάτην. Φράσαντες

cuius aliqua ratio habetur, foeminae ex ea domo
 omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem,
 ac dein, relicto domi cadavere, ipsae per urbem
 discurrentes plangunt, succinctae, mammaeque ex-
 serentes, et cum his propinquae omnes. Aliâque ex
 parte viri plangunt, et ipsi succincti. Haec postquam
 fecerunt, ita demum ad condiendum efferunt. (86.)
 Sunt autem ad hoc ipsum certi homines, qui *artem*
hanc condiendi mortuos exercent. Hi, ubi illis ad-
 latum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt
 exemplaria lignea cadaverum, picturâ verum imi-
 tantia. Et praestantissimam quidem condiendi ra-
 tionem dicunt eius esse, cuius nomen in tali re ef-
 fari nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius,
 quae huic inferior est et minus pretiosa; denique

δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων κατὰ ἣν τινα βούλονται
 10 σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. οἱ μὲν δὲ ἐκποδῶν, μισθῶ
 ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι
 ἐν οἰκήμασι, ὥδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. πρῶ-
 τα μὲν σκολιῶ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι
 τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ
 15 ἐγχείαντες Φάρμακα. μετὰ δὲ, λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὀξεῖ
 παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπαρην, ἐξ ᾧ εἶλον τὴν
 κοιλίην πᾶσαν· ἐκκαθήραντες δὲ αὐτὴν, καὶ διηθήσαν-
 τες οἶνῳ Φοινικίῳ, αὐτὶς διηθέουσι θυμῆμασι τετριμ-
 μένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμέ-
 20 νης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλήν
 λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συρράπτουσι ὀπίσω. ταῦτα
 δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας
 ἐβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτων οὐκ ἔστι ταρι-

tertiam, vilissimam. Quibus expositis, quaerunt ex il-
 lis, quonam genere parari velint cadaver. Tum hi,
 postquam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis
 in aedibus manentes, si *praestantissimā ratione*
condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. Pri-
 mum, incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum;
 et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero
 infusis medicamentis. Deinde acuto lapide aethiopi-
 co circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exen-
 terant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterum-
 que tritis aromatibus extergunt: tum trita purissima
 myrrha et casiā aliisque odoribus, thure excepto,
 alvum complent, atque completam rursus consuunt.
 His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per
 dies septuaginta; nec enim licet diutius. Elapsis sep-

χεύειν. ἐπεὰν δὲ παρέλθωσι αἱ ἐβδομήκοντα, λούσαν-
 τες τὸν νεκρὸν, κατελίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σιν- 25
 δόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίον-
 τες τῷ κόμμῳ, τῷ δὲ ἅντι κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται
 Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν αἱ προσήκον-
 τες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμε-
 νοι δὲ, ἐσεργυνῶσι τὸν νεκρὸν· καὶ κατακληίσαντες οὕτω, 30
 θησαυρίζουσι ἐν οἰκῇματι θηκαίῳ, ἰστάντες ὀρθὸν πρὸς
 τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι
 87 νεκρούς. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πο-
 λυτελεῖαν Φεύγοντας, σκευάζουσι ὥδε. ἐπεὰν τοὺς κλυ-
 στῆρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου αἰλείφατος γνωμέ-
 νου, ἐν ᾧν ἔπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀνα-
 ταμόντες αὐτὸν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν 5
 ἑδρὴν ἐσηθήσαντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπί-

tuaginta diebus, lavant cadaver, et totum corpus
 sectis ex syndone byssina fasciis involvunt, gum-
 mi sublitis, quo pro glutine maxime utuntur Aegy-
 ptii. Inde ubi cadaver receperunt propinqui, capsam
 conficiendam curant hominis figurâ, cui includunt
 cadaver; atque inclusum reponunt in conditorio se-
 pulcrali, rectum statuentes ad parietem. Hæc est ra-
 tio adparandi ea cadavera, quæ pretiosissime con-
 dita volunt. (87.) Qui verò *mediam rationem* cu-
 piunt, nimium sumtum fugientes, eorum cadavera
 ita instruunt. Clysteribus adhibitis, implent cadave-
 ris ventrem oleo cedrino, non incidentes ventrem,
 nec alvum exenterantes, sed per anum ingerentes :
 tum cohibentes illud lavacrum ne eâdem viâ retro

σω ὁδοῦ, ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας· τῇ δὲ
 τελευταίῃ ἐξιῶσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσῆ-
 καν πρότερον· ἡ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν, ὥστε ἅμα
 10 ἐαυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηκῶτα ἐξά-
 γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατήκει· καὶ δὴ λεί-
 πέται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μούνον, καὶ τὰ ὀστέα. ἔπειτ' ἂν
 δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν,
 οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταριχευσις 88
 ἐστὶ ἡδε, ἥ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει. συρ-
 μαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην, ταριχεύουσι τὰς ἐβδομή-
 κοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφέρεισθαι.
 Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἔπειτ' ἂν τελευ- 89
 τήσωσι, οὐ παραυτίκα διδοῦσι ταριχεύειν, οὐδὲ ὅσαι ἂν
 ὥσι εὐεидεές κατὰ καὶ λόγου πλεῦνος γυναῖκες· ἀλλ'

exeat, nitro condunt cadaver, per statutum dierum
 numerum. Horum dierum postremo cedriam, prius
 ingestam, e ventre emittunt; cuius tanta vis est, ut
 secum et intestina et viscera prorsus commacerata
 educat: carnes autem consumit nitrum; atque ita re-
 linquitur cadaveris cutis tantum et ossa. His ita per-
 actis, reddunt cadaver propinquis, nihil amplius ne-
 gotii suscipientes. (88.) *Tertia condiendi ratio*
 haec est, qua adparantur eorum cadavera, quibus
 tenuis admodum res familiaris est. Vulgari liquore
 purgatorio eluunt ventrem, tum per septuaginta
 dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propin-
 quis reddunt auferendum. (89.) Uxores vero illu-
 strium virorum, postquam decesserunt, non statim
 condiendas tradunt; nec si quae formosae admodum
 et in aestimatione fuerunt: sed post tres dēnum aut

ἐπεὶ τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γίνονται, οὕτω παραδιδούσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποιοῦσι οὕτω τοῦδε 5
 εἵνεκεν, ἵνα μὴ σφι οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυναιξί. λαμβθῆναι γάρ τινά Φασι μισγόμενον νεκρῷ
 90 προσφάτω γυναικός· κατεῖπαι δὲ τὸν ἐμότηχον. Ὅς
 δ' ἂν ἢ αὐτῶν Αἰγυπτίων, ἢ ξείνων ὁμοίως, ὑπὸ κροκοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαίνεται τεθνηὼς, κατ' ἣν ἂν πόλιν ἐξενηχθῇ, τούτους πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν, καὶ περιστείλντας ὡς κάλλιστα, θάψαι ἐν ἱερῇσι θήκησι. οὐδὲ ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσηκόντων, οὔτε τῶν φίλων· ἀλλὰ μιν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζοντες θάπτουσι. 10

quatuor dies unctoribus hae traduntur. Id faciunt causa, ne cum his mulieribus coeant unctores. Deprehensum enim esse aiunt eorum aliquem, cum cadavere recens defunctae mulieris coeuntem, delatumque esse ab artificii socio. (90.) Quod si quis vero reperitur, sive Aegyptius, sive perinde peregrinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso flumine haustus periit; apud quodcumque oppidum cadaver eius in terram fuerit eiectionum, eius oppidi incolae necessario tenentur condisendum illud curare, et quam maximo honore adfectum in sacris conditoriis sepelire: neque alii cuiquam, nec cognato, nec amico, licitum est tangere tale cadaver; sed soli sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam hominis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι Φεύγουσι χρᾶσθαι· τὸ δὲ 91
 σύμπαν εἰπεῖν, μὴδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώ-
 πων νομαίοισι. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο
 Φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμης πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ
 5 Θηβαϊκοῦ, ἐγγὺς Νέης πόλιος. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐστὶ
 Περσεὺς τοῦ Δαναῆς ἱερὸν τετράγωνον· πέριξ δὲ αὐτοῦ
 Φοίνικες πεφύκασι· τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά
 ἐστὶ, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο
 ἐστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ τού-
 10 τῳ νηὸς τε ἔνι, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περ-
 σέως. οὗτοι οἱ Χεμμῖται λέγουσι τὸν Περσεῖα πολλάκι
 μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφι, πολλάκι δὲ ἑσὼ τοῦ
 ἱεροῦ. σανδάλιον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεισθαι, ἐὼν
 τὸ μέγαθος δῖππχ'· τὸ ἐπεὰν Φανῇ, εὐθιγνέειν ἅπασαν
 15 Αἴγυπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι. ποιεῦσι δὲ τὰδε Ἕλλη-

(91.) Graecorum institutis recusant uti, et, verbo ut dicam, aliorum etiam populorum quorumcumque. Et hoc quidem reliqui Aegyptii ita observant. Est autem *Chemmis*, oppidum magnum Thebaidis praefecturae, prope Neapolin; in quo *templum* inest *Persei*, *Danaae* filii, quadratum, palmeto circumdatum: propylaea templi lapidea, ingentia admodum; super quibus duae collocatae sunt statuae lapideae ingenti mole. Intra hoc septum aedes est, in qua est Persei simulacrum: narrantque hi Chemmitae, saepius in ea regione adparere Perseum, frequenter vero intra aedem, reperiri subinde sandalium quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali; quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu universam uti Aegyptum. Hoc illi narrant: sacra autem

νικὰ τῷ Περσέϊ ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα· παρέχοντες ἄεθλα, κτήνεα καὶ χλαῖνας καὶ δέσματα. εἰρομένου δέ μευ ὅτι σφι μούνοισι ἔαθε ὁ Περσεὺς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὅτι κεχωρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφα- 20
σαν „τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἑαυτῶν πόλιος γεγονέναι· τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα, ἔοντας Χερμμίτας, ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα.“ ἀπὸ δὲ τούτων γενελο-
γέοντες, κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. „ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον, κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἕλληνες λέ- 25
γουσι, οἶσοντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν ἔφα-
σαν, ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφέας, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς συγγενέας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δέ μιν ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέρμιος οὐνομα, πεπυσμένον παρὰ

faciunt Perseo, Graecanicis similia, huiusmodi: ludos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera continentes; praemioque proponunt pecudes, et laenas, et pelles. Interroganti vero mihi, cur ipsis solis adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc prae aliis omnibus Aegyptiis ipsi haberent, ut gymnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido oriundum esse Perseum: Danaum enim et Lynceum, qui in Graeciam navigassent, Chemmitas fuisse: et horum deinde genus recensentes, descenderunt usque ad Perseum. Hunc autem, aiebant, quum ob eam causam (quam eandem Graeci memorant) Aegyptum adiisset, ut Gorgonis caput ex Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos omnes agnovisse; adiisse autem Aegyptum cogni-

30 τῆς μητρὸς ἀγῶνα δὲ οἱ γυμνικόν, αὐτοῦ κελύσαν-
τος, ἐπιτελέειν. “

Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατ' ὑπερβολὴν τῶν ἐλέων οἰκέοντες 92
Αἰγύπτιοι νομίζουσι. οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημέ-
νοι, τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρέωνται τοῖσι καὶ ἄλλοι
Αἰγύπτιοι· καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γυναικὶ μὴ ἕκαστος
5 αὐτέων συναικέει, κατὰ περ Ἕλληνας. Ἀτὰρ πρὸς εὐτε-
λήν τῶν σιτίων τάδε σφι ἄλλα ἐξέυρηται. ἐπεὶ πλῆ-
ρης γένηται ὁ ποταμὸς, καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, φύε-
ται ἐν τῷ ὕδατι κρίνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι καλέου-
σι λωτόν· ταῦτα ἐπεὶ δρέψωσι, ἀναίνουσι πρὸς ἥλιον
10 καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μήκωνι
ἔον ἐμφερές, πτίσαντες, ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ὀπτους πυρί. ἔστι δὲ καὶ ἡ ρίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἑδω-

to Chemmios nomine, quod ei mater indicasset.
Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius
iussu.

(92.) Istis quae exposui institutis utuntur ii Aegyptii, qui suprà paludes habitant. Qui vero *paludes incolunt*, eisdem quidem utuntur quibus reliqui Aegyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi unam quisque uxorem in matrimonio habet, quemadmodum Gracci. Caeterum ad victus facilitatem alia haec ab iis inventa sunt. Postquam auctus est fluvius, camposque inundavit, nascuntur in aquâ lilia multa, quae ab Aegyptiis *lotus* vocantur. Haec ubi demessuerunt, siccant ad solem: deinde, quod in loto intus est, papaveri simile, id pinsunt, panesque ex eo coquunt. Est vero etiam radix huius loti esculenta, dulcis admodum, rotundâ, magnitudine

δίμη, καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἐὼν στρογγύλον, μέ-
 γαθος κατὰ μῆλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥόδοις
 ἐμφερέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα· ἐξ ὧν 15
 ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ρίζης
 γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιότατον. ἐν τούτῳ τρα-
 κτὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης ἐγγίνεται συχνά. τρώγεται
 δὲ καὶ ἀπαλὰ ταῦτα καὶ αὖα. Τὴν δὲ βύβλον τὴν
 ἐπέτειον γινομένην, ἐπεὶ ἀνασπᾶσθωσι ἐκ τῶν ἐλέων, 20
 τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες, εἰς ἄλλο τι τράπουσι·
 τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι,
 καὶ πωλέουσι. οἱ δὲ αὖ καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ
 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πιύξαντες,
 οὕτω τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων 25
 μούναν· τοὺς ἐπεὶ λάβωσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην,
 αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὐοὺς ἐόντας σιτέονται.

mali. Sunt et alia lilia, rosis similia, quae et ipsa in
 flumine nascuntur: quorum fructus in alio calice in-
 est, ex radice adnato, specie favo vesparum similli-
 ma; in quo insunt (baccae sive grana) esculenta
 permulta, magnitudine nuclei olivae, quae vel tene-
 ra comeduntur, vel siccata. Porro *Byblum*, (id est,
Papyrus) quae quotannis in paludibus nascitur,
 postquam extraxerunt, superiora abscindunt, in alios-
 que usus convertunt; quod vero inferius relinquitur
 ad cubiti longitudinem, id partim manducant, par-
 tim vendunt. Qui vero delicata admodum byblo vo-
 lunt uti, hi eam in ardente furno torrefactam man-
 ducant. Nonnulli vero nonnisi *piscibus* vitam su-
 stentant, quibus capiendis dant operam: hi post-
 quam captos exenterarunt, ad solem eos siccant, et
 ita siccatos comedunt.

Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι, ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι. 93
 οὐ μάλα γίνονται· τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι, τοιά-
 δε ποιεῦσι. ἐπεὰν σφεας ἐσὶν οἷστρος κυίσκεσθαι, ἀγε-
 ληδὸν ἐκπλώουσι εἰς τὴν θάλασσαν. ἡγέονται δὲ οἱ ἔρ-
 5 σενες, ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ, ἐπόμεναι ἀνα-
 κάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυίσκονται. ἐπεὰν δὲ πλήρεις
 γένωνται ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω εἰς ἥθεα
 τὰ ἐαυτῶν ἕκαστοι. ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐ-
 τοί, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονία. ἡγεύμεναι
 10 δὲ ἀγεληδὸν, ποιεῦσι οἷόν περ ἐποίουν οἱ ἔρσενες· τῶν
 γὰρ ὠῶν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ
 δὲ ἔρσενες καταπίνουσι ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι
 οὔτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ κατα-
 πινόμενων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. οἱ δ'
 15 αὖ αὐτέων ἀλῶσι ἐκπλώνοντες εἰς θάλασσαν, φαίνονται

(93.) *Gregales pisces in fluminibus non fere gi-
 gnuntur; sed, postquam in stagnis enutriti sunt, fa-
 ciunt haec quae dicam. Ubi incessit eos gignendi li-
 bido, gregatim enatant in mare. Gregem ducunt
 mares, genituram spargentes: sequuntur foeminae,
 quae illam deglutiant, atque inde concipiunt. Post-
 quam gravidae factae sunt in mari, retro natant in
 suos quodque genus sedes. Tum vero non iam ma-
 res praeceunt, sed foeminae ducunt gregem: quae-
 dum praeceunt, similiter faciunt atque antea mares
 fecerant; spargunt paulatim ovorum grana, sequun-
 turque mares illa deglutientes. Sunt autem grana
 ista, pisces: et ex reliquis granis, quae non sunt de-
 glutita, existunt pisces qui deinde enutriuntur. Qui
 ex gregibus illis, quum in mare enatant, capiuntur.*

τετριμμένοι τὰ ἐπ' ἀριστερὰ τῶν κεφαλῶν· οἱ δ' ἂν
 ὀπίσω ἀναπλώνοντες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφονται. πά-
 σχουσι δὲ ταῦτα διὰ τόδε. ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀρι-
 στερὰ καταπλώνουσι εἰς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώνοντες
 ὀπίσω, τῆς αὐτῆς ἀντέχονται, ἐγχεριμπτόμενοι καὶ 20
 ψαύοντες ὡς μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ αἰμάρτοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ
 τὸν ῥόον. Ἐπειὰν δὲ πληθύνεσθαι ἄρχεται ὁ Νεῖλος, τὰ
 τε κοῖλα τῆς γῆς, καὶ τὰ τέλματα, τὰ παρὰ τὸν
 ποταμὸν, πρῶτα ἄρχεται πίμπλασθαι, διηθέοντος τοῦ
 ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ αὐτίκα τε πλέα γίνεται 25
 ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων σμακρῶν πίμπλαται
 πάντα. κόθεν δὲ οἶκός αὐτοὺς γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω
 κατανεεῖν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτεος ἔπειὰν ἀπολίπη ὁ
 Νεῖλος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὡς εἰς τὴν ἰλὺν, ἅμα τῷ
 ἰσχύει ὕδατι ἀπαλλάσσονται· ἔπειὰν δὲ περιελθόντος 30

pisces, horum capita a laevo latere adtrita reperiun-
 tur; qui in renatando capiuntur, dextrum latus ad-
 tritum habent. Accidit hoc autem illis hac de caussâ.
 Quum in mare enatant, presse legunt terram a parte
 sinistrâ: ubi retro natant, rursus ad eandem sese ad-
 plicant, illamque adtingunt quam proxime possunt,
 ne a viâ aberrent propter fluminis cursum. Quando
 vero augeri incipit Nilus, tum cava terrae loca et la-
 cunae fluvio vicinae primum incipiunt repleri, per-
 colante aqua ex flumine: et prout illa loca implen-
 tur, continuo minutis pisciculis plena sunt omnia.
 Hi pisciculi si unde oriantur quaeris, videor mihi
 equidem verisimillimam hanc caussam intellexisse.
 Superiore anno, postquam deficere coepit Nilus, pi-
 sces ova in limum deposuerunt, et simul cum po-

τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὠν τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ ἰχθύες. καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθύς οὕτω ἔχει.

Ἀλείφατι δὲ χρέωνται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ ἔλαια 94
οἰκέοντες, ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ κα-
λεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι· ποιεῦσι δὲ ᾧδε. παρὰ τὰ
χείλεα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνέων σπείρουσι τὰ
5 σιλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλήσι αὐτόματα ἄγρια
φύεται. ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα, καρπὸν
φέρει πολλὸν μὲν, δυσάδεα δέ. τοῦτον ἐπεὶ συλλέ-
ξωνται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι· οἱ δὲ καὶ Φρύξαν-
τες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομί-
10 ζονται. ἔστι δὲ πῖον, καὶ οὐδὲν ἥσσον τοῦ ἐλαίου τῷ
λύχῳ προσήνές· ὁδμὴν δὲ βαρέαν παρέχεται. | Πρὸς 95
δὲ τοὺς κώνωπας, ἀφθόνους ἐόντας, τὰδε σφί ἐστι με-

stremâ aquâ abierunt: nunc, quando tempore cir-
cumactō redit aqua, ex ovis istis protinus hi pisciculi
nascuntur. Et circa *pisces* quidem ita se res habet.

(94.) *Oleo* utuntur hi ex Aegyptiis qui circa pa-
ludes habitant, ex fructu sillicypriorum, quod *Kiki*
vocant Aegyptii, parantque in hunc modum. Ad flu-
minum et stagnorum ripas serunt haec sillicypria,
quae apud Graecos sponte nascuntur. Haec in Aegy-
pto sata, fructum ferunt magnâ copiâ, sed graveo-
lentum. Hunc illi colligunt, et contusum exprimunt;
nonnulli etiam tostum excoquunt, et quod defluit
colligunt. Est autem pingue, et lucernae non minus
commodum quam olivarium oleum; sed gravem spar-
git odorem. (95.) Adversus *culices*, quorum ma-
gna vis est, hoc utuntur invento. Qui regiones palu-

μηχανημένα. τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκέοντας οὐ
 πύργοι ἀφελέουσι, εἰς οὓς ἀναβαίοντες κοιμούνται· οἱ
 γὰρ κῶνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἰοί τε εἰσι ὑψοῦ ὅ
 πέτεσθαι. τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἰκέουσι τάδε ἀντὶ τῶν
 πύργων ἄλλα μεμηχάνηται. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφί-
 βληστρον ἔκτῃται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθύς ἀγρεύει,
 τὴν δὲ νύκτα αὐτῷ χραῖται ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ·
 περὶ ταύτην ἴσῃσι τὸ ἀμφίβληστρον, καὶ ἔπειτα ἐνόυς, 10
 ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. οἱ δὲ κῶνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ
 ἐνελιζάμενος εὐθὴ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι· διὰ δὲ
 τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

- 96 Τὰ δὲ δὴ πλοῖά σφι, τοῖσι φορηγέουσι, ἔστι ἐκ
 τῆς ἀκάνθης ποιούμενα· τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἔστι ὁμοιότη-
 τη τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκνον κόμμι ἔστί. ἐκ
 ταύτης ὦν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπλή-

dibus superiores incolunt, hos iuvant turrets, in quas
 dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur cu-
 lices altius volare. Qui vero circa paludes habitant,
 hi turrium loco hac ratione sese muniunt. Quilibet
 vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu
 autem eodem utitur in cubili ubi quiescit: lecto cir-
 cumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit.
 Culices enim, si quis pallio aut sindoni involutus
 cubitum ivit, per haec vestimenta eum mordent; per
 rete vero ne conantur quidem omnino.

(96.) *Naves* illorum onerariae ex *spina arbore*
 confectae sunt, cuius species simillima loto Cyre-
 naico, lacryma autem gummi est. Ex hac igitur spi-
 na caedunt ligna fere bicubitalia, quae laterum in
 morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali

5 **χ**εα. πλινθηδὸν συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοιόνδε.
 περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιέιρουσι τὰ δι-
 πήχεια ξύλα· ἐπεὰν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγήσων-
 ται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν· νομεῦσι δὲ οὐδὲν
 χρεώνται, ἔσωθεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ᾧ ἐπάκτωσαν
 10 τῇ βύβλῳ· πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ
 τῆς τρόπιος διαβύνεται· ἰστῶ δὲ ἀκανθίνῳ χρεώνται,
 ἰστίοισι δὲ βυβλίνοισι. ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνά μὲν τὸν
 ποταμὸν οὐ δύνανται πλέειν, ἢν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος
 ἐπέχη, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ῥοὸν δὲ κομίζεται
 15 ᾧδε· ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατερράμμενη
 ῥίπτει καλάρμων, καὶ λίθος τετρημένος διτάλαντος μά-
 λιστα κη σταθμόν· τούτων τὴν μὲν θύρην, δεδεμένην
 κάλῳ, ἔμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπίει ἐπιφέρεισθαι, τὸν

modo. Bicubitalia illa ligna circum frequentes prae-
 longosque clavos ligneos circumnectunt, illisque ita
 compactis tigna transversa superne intendunt. Costis
 vero non utuntur, commissuras autem intus byblo
 obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per
 carinam traiciunt. Malo utuntur ex spinâ arbore,
 velis ex papyro. Haec navigia adverso flumine, nisi
 secundus ventus, isque satis validus, obtineat, na-
 vigare non possunt, sed ex terra iuxta ripam tra-
 huntur. Secundo vero flumine deferuntur hoc modo.
 Tabulâ sive crates oblonga est ianuae formâ, ex my-
 ricâ frutice [*tamaricen* latine vocant]. confecta, et
 vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perfora-
 tus, duorum fere talentorum pondere. Ianuam illam,
 fune religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante
 navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex

δὲ λίθον ἄλλω κάλῳ ὀπίσθι. ἡ μὲν δὲ θύρη, τοῦ ῥόου ἐμπίπτοντος, χωρεῖ ταχέως, καὶ ἔλκει τὴν βάρην 20 (τοῦτο γὰρ δὴ οὐνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοις) ὁ δὲ λίθος ὀπίσθεν ἐπελκόμενος, καὶ ἐὼν ἐν βυσσῶ, καθιβύνηι τὸν πλῆον. ἔστι δέ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθει πολλά, καὶ ἄγει ἓνια πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.

—97 Ἐπεὰν δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μῦναι φαίνονται ὑπερέχουσai, μάλιστα κη ἐμφερέες τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοις. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰγύπτου, πέλαγος γίνεται· αἱ δὲ πόλεις μῦναι ὑπερέχουσι. πορθμεύονται ὦν, ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι 5 κατὰ τὰ ῥέθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ πεδίου. ἐς μὲν γε Μέμφιν ἐκ Ναυκρατίος ἀναπλώοντι, παρ' αὐτὰς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλόος· ἔστι δὲ αὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὅξυ τοῦ Δέλτα, καὶ παρὰ

alio fune a posticâ parte demittit. Itaque ianua, incidente aquae impetu, celeriter progreditur, et trahit *barin*; (hoc enim his navigiis nomen est:) lapis vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit eursum. Habent Aegyptii navigiorum horum ingentem multitudinem, vehuntque illarum nonnulla multa millia talentorum. (97.) Postquam vero terram Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis eminentia, insulis Aegei maris admodum similia. Reliqua enim omnis Aegyptus tunc pelagus est, solaque oppida eminent. Hoc ubi fit, non iam per fluvii alveos navigant, sed medios per campos. Nam, qui Naucrati Memphin proficiscitur, is praeter ipsas pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter, sed praeter apicem τοῦ Delta, et iuxta Cercasorum op-

αο Κερκάσωρον πόλιν. εἰς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης
καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων, ἥξεις κατ' Ἀνθυλλάν
τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλευμένην. Τούτέων 98
δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα, εὐῶσα λαγίμη πόλις, εἰς ὑποδή-
ματα ἐξαίρετος δίδεται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύ-
πτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐξ ἔσου ὑπὸ Πέρ-
σῃσι ἐστὶ Αἴγυπτος. ἡ δὲ ἑτέρα πόλις δοκέει μοι τὸ οὔ-
νομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ
Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλεῖται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πό-
λις. εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρος· οὐ μέντοι γὰρ
Αἰγύπτιον τὸ οὔνομα.

ΜΕΧΡΙ μὲν τούτου, ὅψις τε ἐμὴ, καὶ γνώμη, 99
καὶ ἱστορίῃ ταῦτα λέγουσά ἐστι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, Αἰ-
γυπτίους ἐρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ τὰ ἤκουον. προσέ-

pidum: et Canobo e mari Naucratin tendens, per campos navigas, iuxtaque Anthyllam et Archandropolin praeterveheris. (98.) *Anthylla*, quam modo nominavi, nobile oppidum, singulariter adtributa semper est uxori regis qui in Aegypto regnat, ex cuius redditibus illa sibi comparet calceamenta: idque ita obtinet, ex quo sub Persarum imperio Aegyptus est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur ab Archandro Phthio nomen accepisse, Achaei filio, Danaei genero; quare etiam *Archandri oppidum* nominatur. Fuerit quidem fortasse etiam alius Archander: at Aegyptium certe nomen non est.

(99.) HACTENUS ea dixi, quae partim ipse vidi, partim quae equidem sentio, partim quae sciscitando cognovi. Accedo nunc ad exponendas *Aegyptiorum historias, resque gestas*, quemadmodum nar-

σται δὲ αὐτοῖσί τι καὶ τῆς ἐμῆς οὔσης. Τὸν ΜῆΝΑ, τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου, οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, 3 τοῦτο μὲν, ἀπογεφυρῶσαι καὶ τὴν Μέμφιν. τὸν γὰρ ποταμὸν πάντα ῥέειν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ψάμμινον πρὸς Λιβύης· τὸν δὲ Μῆνα ἀνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώσαντα, τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηραίνει, τὸν δὲ πο- 10 ταμὸν ὀχετεῦσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. ἔτι δὲ καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκῶν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς ἀπεσγμένος ῥέει, ἐν φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται· φρασσόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐβελήσει ῥήξας ὑπερβῆναι ὁ ποταμὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατα- 15 κλυσθῆναί ἐστι. ὥς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γε-

ratas audiui; quibus tamen nonnulla etiam, quae ipse meis oculis vidi, adiiciam. ΜΕΝΕΝ illum, qui primus in Aegypto regnavit, quum alia fecisse, aiebant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin iactis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim enim fluvium iuxta ipsum montem arena obsitum a parte Libyae fluxisse; Menen vero superne, centum fere stadia a Memphi, Nili brachium illud, quod meridiem versus tendebat, humo adgesta complexse; atque ita, exsiccato prisco alveo, alium duxisse, qui inter montes medius interflueret. Atque etiam nunc Persae brachium illud, quod nunc fluit ab altero seclusum, magna cura observant, et quotannis eum (eo loco, ubi a vetere alveo deflexit) adgesta humo muniunt; quoniam, si eo loci perumpens fluxius exundaret, timendum foret ne universa Memphis inundaretur. Deinde vero eundem Menen, primum

νομένῳ βασιλεῖ χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπερχμένον, τοῦτο
 μὲν, ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἥτις νῦν Μέμφις
 καλεῖται· ἐστὶ γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενωῷ τῆς
 20 Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιουρῶσαι λίμνην ἐκ τοῦ
 ποταμοῦ πρὸς βορρην τε καὶ πρὸς ἐσπέρην· τὸ γὰρ πρὸς
 τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέρχει. τοῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαί-
 στου τὸ ἱεὸν ιδρύσασθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ
 ἀξιαπηγητότατον.} Μετὰ δὲ τοῦτον, κατέλεγον οἱ ἱερεῖς 100
 ἐκ βύβλου ἄλλων βασιλῶν τριηκοσίων τε καὶ τριήκον-
 τα οὐνόματα. ἐν τοσαύτησι γενεῇσι ἀνθρώπων, ὀκτώ-
 καίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μίῃ δὲ γυνὴ ἐπιχωρὶή· οἱ
 5 δὲ ἄλλοι, ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν
 ἥτις ἐβασίλευσε, τόπερ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις.
 τὴν ἔλεγον τιμωρέουσαν ἀδελφεῶν, τὸν Αἰγύπτιοι βα-

Aegypti regem, aiunt, postquam regionem circa
 Memphin in sicco posuisset, in eadem regione ur-
 bem hanc, quae nunc *Memphis* vocatur, condidisse:
 (est enim Memphis etiam in angusta Aegypti par-
 te:) extra illam vero circumfodisse lacum ex fluvio
 versus septentrionem et versus occidentem, nam
 versus orientem ipse Nilus eam praestringit. Porro
 eundem in ipsa urbe Vulcani templum, quod ma-
 gnum ibi et memorabile est, statuisset. (100.) Post
 hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes regum
 trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus
 hominum octodecim Aethiopes erant, et una mulier
 indigena. Mulieri, quae in Aegypto regnavit, idem
 nomen fuit atque Babyloniae, *Nitocris*. Hanc me-
 morant ultam esse fratrem, quem Aegyptii, quum
 apud eos regnasset, occiderant, post eiusque caedem

σιλεύοντα σφέων ἀπέκτειναν· ἀποκτείναντες δὲ, οὐτὰς
ἐκεῖνη ἀπέδωσαν τὴν βασιληίην· τούτῳ τιμωρόυσαν, πολ-
λοὺς Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλω. ποιησαμένην γὰρ μιν 10
οἴκημα περίμηκες, ὑπόγειον, καινοῦν τῷ λόγῳ, νόσος
δὲ ἄλλα μηχανᾶσθαι. καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων,
τοὺς μάλιστα μεταίτιους τοῦ Φόνου ᾗδεν, πολλοὺς
ἰστιάων· δαιτυμένοισι δὲ ἐπεῖναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶ-
νος κρυπτοῦ μεγάλου. ταύτης μὲν περὶ τοσαῦτα ἔλε- 15
γον. πλὴν ὅτι αὐτὴν μιν, ὡς τοῦτο ἐξέργαστο, ρίψαι
εἰς οἴκημα σποδοῦ πλέον, ὅπως ἀτιμώρητος γένηται.

- 101 Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν ἔρ-
γων ἀποδέξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἐνὸς
τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι
μνημόσυνα, τοῦ Ἡφαιστοῦ τὰ πρὸς βορρῇν ἄνεμον τε-

regnum ipsi tradiderant: huius ulciscendi caussa mul-
tos Aegyptios dolo interfecisse. Fecisse scilicet con-
clave praelongum subterraneum, novum quiddam
se moliri dicentem, animo autem aliud cogitantem.
Tum Aegyptiorum magnum numerum, quos caedis
maxime auctores fuisse noverat, ad coenam voca-
tos, epulo ibidem excepisse; inter coenandum vero
fluvium in conclave immisisse per occultum ingen-
tem canalem. De hac igitur haec memorarunt, istud
adiicientes, post id factum reginam se ipsam in
conclave cineribus repletum coniecisse, quo vindi-
ctam effugeret. (101.) Reliquorum regum nullum
vel opus memorabile reliquisse dixerunt, vel re ulla
insignem fuisse, praeter postremum eorum, *Μοε-
ριν*. Hunc memorabilia edidisse opera, propylaea
ad Vulcani templum, septentrionem spectantia; la-

Ἐτραμμένα προπύλαια· λίμνην τε ὀρύξαι, τῆς ἡ περιό-
δος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὑστερον δηλώσω· πυραμίδας τε
ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάλους πέρι, ὁμοῦ αὐ-
τῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμηθήσομαι. τοῦτον μὲν τσαῦτα ἀποδέ-
ξασθαι· τῶν δὲ οὐδένα ἄλλων οὐδέν.

Παραμειψάμενος ὦν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοις γενο- 102
μένου βασιλέως, τῷ οὐνομα ἦν Σέσωστρις, τούτου
μνήμην ποιήσομαι. τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοι-
σι μακροῖσι ὀρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς
5 παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέ-
φεισθαι· ἐς δὲ πλέοντά μιν πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς θά-
λασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. ἐνθεῦτεν δὲ ὡς
ἐπίσω ἀπίκητο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱερέων τὴν φά-
τιν, στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου·
10 πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. ὁτέοις μὲν

cumque effodisse, cuius quantus sit circuitus, dein-
de exponam; pyramidesque in eo extruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam
mentionem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquo-
rum autem nullum quidquam.

(102.) Igitur hos omittens, alium memorabo, qui
post illos regnavit, cui nomen *Sesostris* fuit. Hunc
dixere sacerdotes primum navibus longis ex Arabico
sinu profectum, adcolas Erythraei maris subegisse;
donec, quum ulterius esset navigaturus, in mare per-
venisset quod propter breviam non amplius potuerit
navigari. Inde in Aegyptum reversus, ut narrant sa-
cerdotes, ingentem contractum exercitum per con-
tinentem duxit, omnesque quos adiit populos armis
subegit. Quod si quos offendisset fortes populos, et

νυν αὐτέων ἀλκίμοισι ἐντύγχανε, καὶ δεινῶς γλυχο-
 μένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοισι μὲν στήλας ἐνίστη
 ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τὸ τε ἑω-
 τοῦ οὐνομα καὶ τῆς πατρὸς, καὶ ὡς δυνάμι τῇ ἑωτοῦ
 κατεστρέψατο σφεας. ὅτέων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπε- 15.
 τέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοισι δὲ ἐνέγραφε ἐν
 τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρηίοισι τῶν
 ἐθνέων γενομένοισι· καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσ-
 ἐνέγραφε, δῆλα βουλόμενος ποιέειν ὡς εἶσαν ἀνάγκη
 103 δες. Ταῦτα δὲ ποιέων, διεξῆκε τὴν ἡπειρόν· ἐς δὲ ἐκ
 τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβαὼς, τοὺς τε Σκύθας
 κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρηῖκας. ἐς τούτους δὲ μοι
 δοκεῖ καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρα-
 τὴς· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταθεῖσαι 5
 αἱ στήλαι· τὸ δὲ προσωτέρω τούτων, οὐκέτι. ἐνθεῦτεν
 δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦεν· καὶ ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐπὶ Φά-

libertatis vehementer studiosos, in horum terris co-
 lumnas erigebat, quarum inscriptio declarabat quum
 regis nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso es-
 se subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et
 facile cepisset, in horum columnis eadem quidem,
 quae in fortium virorum columnis, inscribebat; in-
 super vero pudenda insculpi iussit muliebria, mol-
 les eos esse atque ignavos significans. (103.) Haec
 igitur faciens continentem obiit, donec ex Asia in
 Europam transgressus, Scythas subegit et Thraces.
 Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos per-
 venerit Aegyptius exercitus: nam in horum terrâ con-
 spiciuntur columnae ab illo erectae, non vero ulte-
 rius. Inde converso itinere domum repetiit: sed ubi

σι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτροκέως εἰπεῖν, εἴτε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἐων-
 10 τοῦ στρατιῆς μόριον ὅσον δὴ, αὐτοῦ κατέλιπε τῆς χώ-
 ρης οἰκήτορας· εἴτε τῶν τινὲς στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ
 ἀχθεσθέντες, περὶ Φάσιν ποταμὸν κατέμειναν. Φαί- 104
 νονται μὲν γὰρ ὄντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι· νοήσας δὲ
 πρότερον αὐτὸς, ἢ ἀκούσας ἄλλων, λέγω. ὥς δὲ μοι
 ἐν Φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον
 5 οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι
 τῶν Κόλχων. νομίζειν δ' ἔφασαν Αἰγύπτιοι τῆς Σε-
 σώστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλχους· αὐτὸς δὲ εἴκα-
 σα τῇδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες. καὶ
 τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιούτοι.
 10 ἀλλὰ τοισίδε καὶ μᾶλλον, ὅτι μούνοι πάντων ἀνθρώ-
 πων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνον-

ad Phasin fluvium fuit, haud satis certo adfirmare possum, ipse - ne rex Sesostris, designatam aliquam quantamcumque partem sui exercitus ibi reliquerit, an milites nonnulli, itinerum errores pertaesi, circa Phasin flumen remanserint. (104.) *Colchi* enim mihi videntur *Aegyptii* esse: idque dico, ut qui prius hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex aliis audivi. Quum vero curae mihi haec res esset, quaesivi ex utrisque: et magis *Colchi* recordabantur *Aegyptio- rum*, quum *Aegyptii* *Colchorum*. Ego vero coniecta- veram partim ex hoc, quod nigro colore et crispis ca- pillis sint *Colchi*: quamquam hoc parum valet, quum et alii sint populi tales: hoc igitur potius argumen- to id collegeram, quod soli omnium hominum *Col- chi*, praeter *Aegyptios* et *Aethiopes*, ab antiquissi-

ται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύροι οἱ
 ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυ-
 πτίων μεμαθηκέναι· Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμώδοντα καὶ
 Παρθένιον ποταμὸν, καὶ Μάκρωνες οἱ τούτοις ἀστύ- 15
 γείτονες ἔοντες, ἀπὸ Κόλχων Φασὶ νεωστὶ μεμαθηκέ-
 ναι. οὗτοι γὰρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μῦνοι·
 καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοισι φαίνονται ποιεῦντες κατὰ τὰ αὐ-
 τὰ. αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔχω εἰπεῖν
 ὁκότεροι παρὰ τῶν ἐτέρων ἐξέμαβον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ 20
 τι φαίνεται ἔόν. ὥς δ' ἐπιμίσγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμα-
 θον, μέγα μοι καὶ τόδε τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων
 ὁκότες τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους
 μιμνέονται κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγινομένων
 105 οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπω

mis temporibus circumcidant pudenda. Nam Phoe-
 nices, et Syri Palaestinam incolentes, profitentur
 ipsi, ab Aegyptiis se hoc accepisse. Syrii vero, qui
 circa Thermodontem et Parthenium fluvium habitant,
 et Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se ac-
 cepisse fatentur. Hi enim sunt soli ex omnibus ho-
 minibus circumcisi; et hi manifeste Aegyptios in
 hac re imitantur. Aegyptii vero utrum ab Aethiopi-
 bus, an hi ab illis acceperint, adfirmare non pos-
 sum; perantiquum enim ritum esse adparet. Istos
 autem ex Aegyptiorum commercio hunc ritum ad-
 optasse, magnum mihi etiam documentum videtur
 hoc esse: Phoenices, qui inter Graecos vivunt, in hoc
 ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur
 Aegyptios, et eorum qui post nascuntur non circum-
 cidunt virilia. (105.) Age vero, etiam aliud de Col-

περὶ τῶν Κόλχων, ὡς Αἰγυπτίοισι προσφερέεις εἰσὶ. λῆ-
νον μῦνοι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ τὰ
αὐτά. καὶ ἡ ζῶη πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφερής ἐστι
5 ἀλλήλοισι. λῆνον δὲ τὸ μὲν Κολχικόν, ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρ-
δονικὸν κέκληται· τὸ μέντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμε-
νον, καλέεται Αἰγύπτιον. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴστας 106
κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις,
αἱ μὲν πλεῦνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι· ἐν δὲ τῇ
Παλαιστίῃ Συρίῃ αὐτὸς ὄρεον εἰούσας, καὶ τὰ γράμ-
5 ματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα, καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. εἰσὶ
δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολλημέ-
νοι τούτου τοῦ ἀνδρός, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσίδος εἰς Φώκαιαν
ἔρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων εἰς Σμύρνην. ἐκατέρωθεν
δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγας πέμπτῃς σπιθαμῆς,

CV. 3 seq. ἐργάζονται κατὰ τὰ αὐτά. καὶ ἡ ζῶη etc. Probat
nonnulli codd. sic habent: ἐργάζονται. καὶ κατὰ ταῦτα καὶ
ἡ ζῶη etc.

chis commemorabo, in quo Aegyptiis similes sunt.
Linum soli hi et Aegyptii fabricantur eodem modo:
atque etiam tota vitae ratio et sermo utrorumque si-
milis est. *Linum* quidem *Colchium* a Graecis *Sar-*
donium vocatur; illud vero quod ex Aegypto adfer-
tur, *Aegyptium* nominatur. (106.) Columnarum
quas variis in regionibus posuit Aegyptius rex *Seso-*
stris, pleraeque non amplius supersunt: in Syria
vero Palaestina ipse superstites vidi, in quibus erat
praedicta inscriptio, et pudenda muliebria. Sunt
etiam in Ioniâ duae imagines huius viri saxi inscul-
ptae, altera in viâ qua Epheso Phocaeam itur, al-
tera qua Sardibus Smyrnam. Utroque vir excul-
ptus est, magnitudine quatuor cubitorum cum unâ

τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, 10
καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίη
καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὤμον
διὰ τῶν στήθεων γράμματα ἱερὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγ-
κεκολαμμένα, λέγοντα τὰδε· ἘΓΩ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ
ΧΩΡΗΝ ὩΜΟΙΣΙ ΤΟΙΣΙ ἙΜΟΙΣΙ ἘΚΤΗΣΑ- 15
ΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ,
ἐτέρωθεν δὲ δεδήλωκε. τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν θε-
σαμένων, Μέμνωνος εἰκόνα εἰκάζουσὶ μιν εἶναι, πολὺ
τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι.

- 107 Τοῦτον δὲ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρέοντα,
καὶ ἀνάγοντα πολέας ἀνθρώπους τῶν ἐθνῶν τῶν τὰς χώ-
ρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀνα-
κομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι, τὸν ἀδελ-
φεὸν ἑαυτοῦ τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστρις τὴν Αἴγυπτον, τοῦ- 6

spithamâ, dextrâ manu hastam tenens, sinistrâ sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim Aegyptiacum cultum, partim Aethiopicum: ab altero vero humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio in hanc sententiam: *Ego hanc regionem meis humeris mihi adquisivi*. Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat: alibi vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt, Memnonis coniciunt imagines esse, longe a vero aberrantes.

(107.) Hunc Aegyptium *Sesostrin*, dicebant sacerdotes, redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnin Pelusiacam pervenisset, a fratre, cuius fidei Aegyptum commiserat, una cum fi-

152, 75.

τὸν ἐπὶ ξείνῳ αὐτὸν καλέσαντα, καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς
παῖδας, περινηῆσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίαν ὕλη· περινηῆσαντα
δὲ, ὑποπρῆσαι. τὸν δὲ ὡς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμ-
βουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναῖκα
10 αὐτὸν ἅμα ἄγεσθαι. τὴν δὲ οἱ συμβουλευῖσαι, τῶν
παίδων ἑόντων ἕξ, τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα,
γεφυρῶσαι τὸ καιόμενον, αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνων ἐπιβαί-
νοντας ἐκσῶζεσθαι. ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν· καὶ
δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τρώπῳ τοιούτῳ· τοὺς
δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ πατρί. Νοστήσας δὲ 108
ὁ Σέσωστρις εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τισάμενος τὸν ἀδελ-
φεόν, τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγάγετο, τῶν τὰς χώρας
κατεστρέψατο, τούτῳ μὲν τάδε ἐχρήσατο. τοὺς τέ οἱ
5 λίθους, τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας εἰς τοῦ
Ἥφαιστου τὸ ἱερόν, ἑόντας μεγάλῃ περιμήκειας, οὗτοι
ἦσαν· οἱ ἐλκύσαντες· καὶ τὰς διώρυχας τὰς νῦν εἰού-

his hospitio esse exceptum: at illum circa domum,
in qua rex erat, materiam congeri, congestamque
iussisse incendi. Qua re animadversâ, deliberasse re-
gem cum uxore, quippe illam comitem secum ha-
buisse. Hanc ei suasisse, quum sex essent filii, duo-
bus ex his super pyram extensis pontem sic in ardente
materia faceret, quem ipsi superantes effugerent. Id
fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse ab-
sumptos, reliquos vero una cum patre fugâ servatos,
(108.) Postquam in Aegÿptum advenit, poenasque
de fratre sumsit, tum vero multitudine hominum,
quos e terris subactis adduxerat, in hunc modum usus
est. Lapidés eos, qui hoc regnante ad Vulcani tem-
plum congesti sunt, immani magnitudine, hi sunt

σας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι ὥρυσσον
 ἐποίουν τε οὐκ ἐκόντες Αἴγυπτον, τὸ πρὶν εὐῶσαν ἰππα-
 σίμην καὶ ἀμαξομένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. ἀπὸ 10
 γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος, εὐῶσα πεδίας πᾶσα,
 ἀνιππος καὶ ἀναμάξευτος γέγονε· αἰτίαι δὲ τούτων αἱ
 διώρυχες γεγόνασι, εὐῶσαι πολλαὶ, καὶ παντοίους τρό-
 πους ἔχουσαι. κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν χώραν ὁ
 βασιλεὺς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ 15
 ἔκτειντο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι ὅκως τε
 ἀπὶ τοῦ ποταμοῦ, σπανίζοντες ὑδάτων, πλατοτέροισι
 ἐχρέοντο τοῖσι πόμασι, ἐκ Φρεάτων χρεόμενοι. τούτων
 109 μὲν δὴ εἵνεκα κατετμήθη ἡ Αἴγυπτος. Κατανεῖμαι δὲ
 τὴν χώραν Αἰγυπτίοισι ἅπασιν τοῦτον ἔλεγον τὸν βασι-
 λέα, κλῆρον ἴσον ἐκάστῳ τετράγωνον διδόντα· καὶ ἀπὸ

qui traxerunt: iidemque canales cunctos, qui nunc
 in Aegypto sunt, coacti foderunt; atque ita invitè
 quidem fecerunt, ut Aegyptus, quae ante id tem-
 pus tota equis et plaustis opportuna fuerat, hoc
 commodo careret. Nam ab illo tempore Aegyptus,
 tota licet plana et campestris, equis et plaustis in-
 habilis facta est: cuius rei caussa est multitudo fos-
 sarum, variis modis omnes in partes ductarum. Re-
 gionem autem ita fossis discidit rex ille hac caussa.
 Quicumque ex Aegyptiis oppida habitabant quae
 non sunt ad fluvium sita, sed in media regione; hi,
 postquam recessit Nilus, aquae inopiâ laborantes,
 salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Huius rei
 caussâ discissa est Aegyptus. (109.) Porro hunc re-
 gem, aiebant, *distribuisse regionem inter omnes
 Aegyptios*, singulisque sortem aequalem dedisse
 quadratam; et ab hac sorte redditus sibi constituisse,

τούτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφο-
 ρὴν ἐπιτελέειν κατ' ἐνιαυτόν. εἰ δέ τις τοῦ κλήρου ὁ
 ποταμός τι παρέλοιτο, ἐλθὼν ἂν πρὸς αὐτόν, ἐσήμεινε
 τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ, ἔπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ
 ἀναμετρήσοντας ὅσῳ ἐλάσσων ὁ χῶρος γέγονε, ὅκως
 τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τε-
 10 λέοι. δοκέει δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα, ἐς τὴν
 Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν. πόλον μὲν γὰρ, καὶ γνώμονα,
 καὶ τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρης, παρὰ Βαβυλωνίαν
 ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μῦθος Αἰ- 110
 γύπτιος Αἰθιοπίας ἦρξε. Μνημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ
 Ἡφαιστείου, ἀνδριάντας λιθίνους· δύο μὲν, τριήκοντα
 πηχέων, ἑαυτὸν τε καὶ τὴν γυναῖκα· τοὺς δὲ παῖδας
 5 ἑόντας τέσσερας, εἴκοσι πηχέων ἕκαστον. τῶν δὴ ὁ

imperato tributo quotannis pendendo. Quod si de
 cuiuspiam sorte fluvijs aliquid abstraxisset, is regem
 adiens indicabat factum; et rex, missis qui rem prae-
 sentem inspicerent, dimetirenturque quanto minor fa-
 ctus fuerit ager, in posterum tributum partem pro portio-
 ne remittebat. Videturque mihi ex hoc negotio inven-
 ta esse *geometria* apud Aegyptios, indeque ad Grae-
 cos transiisse. Nam polum quidem et gnomonem et
 duodecim diei partes a Babyloniis Graeci acceperunt.
 (110.) Idem rex *Sesostris*, unus ex Aegypti regi-
 bus, Aethiopiae etiam regnum obtinuit. Monumenta
 autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani tem-
 plum positas: quarum duae, triginta cubitorum quae-
 que, ipsius et uxoris referebant imagines; tum qua-
 tuor, viginti cubitorum quaeque, totidem numero
 filiorum. Ante has statuas quum multo post tempore

ἱεὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῷ Δαρεῖον
τὸν Πέρσῃ οὐ περιεῖδε ἰστάντα ἔμπροσθεν ἀνδριάντα,
Φας „οὐ οἱ πεποιῆσθαι ἔργα οἷά περ Σεσώστρι τῷ Αἰ-
γυπτίῳ. Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψα-
σθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ Σκύθας· 10
Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἐλεῖν. οὐκὼν δίκαιον
εἶναι ἰστάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων, μὴ οὐκ
ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοισι.“ Δαρεῖον μὲν νυν λέ-
γουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

- 111 Σεσώστριος δὲ τελευτήσας, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν
βασιλήην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φεράων· τὸν ἀποδέξασθαι
μὲν οὐδεμίην στρατήην, συνενειχθῆναι δὲ οἱ τυφλὸν γέ-
νέσθαι, διὰ τοιόνδε πρῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος
μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτωκαίδεκα πῆχας, ὥς ὑπερέ- 5
βαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος, κυματῆς ὁ

Darius Persa sibi vellet statuam ponere, vetuit Vulcani sacerdos, dicens *non edita ab illo esse facta qualia a Sesostri Aegyptio: Sesostrin enim quum alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores, quam ipse, tum vero et Scythas, subegisse, quare Darius subigere non potuisset. Quare non esse aequum, ut ante illius monumenta statuam ponat is qui illius facta non superarit.* Aiuntque Darium sacerdoti haec dicenti ignovisse.

(111.) Sesostri vitâ functo, aiebant, regnum suscepisse filium eius *Pherón*: eumque nullum militare facinus praeclarum edidisse; accidisse quippe ei ut caecus fieret, et quidem ob factum huiusmodi. Quum flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad octodecim pedum altitudinem, camposque inundas-

ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον ἀτα-
σθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν, βαλέειν ἐς μέσας
τὰς δῖνας τοῦ ποταμοῦ· μετὰ δὲ, αὐτίκα καμόντα αὐ-
10 τὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτεα
εἶναι μιν τυφλόν· ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέσθαι οἱ μαν-
τήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς
ζημίας, καὶ ἀναβλέψει, γυναικὸς οὐρῶ νιψάμενος τοὺς
ὀφθαλμοὺς, ἥτις παρὰ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μοῦνον πεφοί-
15 τηκε, ἄλλων ἀνδρῶν εἰσὺσα ἄπειρος“ καὶ τὸν πρώτης
τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς πειρᾶσθαι· μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέ-
βλεπε, ἐπεξῆς πασέων πειρᾶσθαι. ἀναβλέψαντα δὲ,
συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς
τῷ οὐρῶ νιψάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μὴν πόλιν, ἢ νῦν

set, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen
coepit. Ibi tunc regem hunc, improbâ vesaniâ cor-
reptum; sumsisse spiculum, et in medios fluminis
gurgites coniecit: dein protinus oculis coepisse la-
borare, prorsusque usum oculorum amisisse. Post-
quam decem annis caecus fuisset, advenisse ei, un-
decimo anno, ex Buto oppido oraculi responsum,
exactum esse mulctae tempus; oculorum usum re-
cepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mu-
lieris, quae non nisi cum suo marito coiisset, et
cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. Il-
lum igitur ante omnia uxoris urinam esse expertum;
deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum
omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad
extremum, postquam visum recepisset, mulieres cun-
ctas, quarum experimentum fecerat, exceptâ unâ
illâ cuius urinâ lotus visum recepit, in unum oppi-

καλέεται Ἐρυθρὸν βῶλος· ἐς ταύτην συναλίσαντα, ὑπὸ 20
 πρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλει. τῆς δὲ νιψάμενος
 τῷ οὐρῷ ἀνέβλειψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα.
 Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάβην τῶν ὀφθαλμῶν,
 ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱερὰ πάντα τὰ λόγιμα ἀνέθηκε, καὶ
 τοῦ γε λόγον μάλιστα ἄξιόν ἐστι ἔχειν, ἐς τοῦ Ἡλίου 25
 τὸ ἱερὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λιθίνους,
 ἐξ ἑνὸς ἑόντα ἑκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἑκάτερον πη-
 χέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτὼ πηχέων.

- 112 Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιληίην ἔλεγον ἄνδρα
 Μεμφίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν οὐνο-
 μα Πρωτῆα εἶναι· τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέμφι
 κάρτα κάλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστήϊου

dum congregasse, cui nomen nunc Erythrobolus est,
 (quasi *Rubrum solum* diceret) atque ita congrega-
 tas, subiecto igne, simul cum oppido concremasse:
 illam vero, cuius urinâ lotus visum receperat, in
 matrimonium duxisse. Donaria autem, postquam
 oculorum calamitate est liberatus, quum alia in no-
 tabilioribus quibusque templis consecravit, tum,
 quod maxime memorari prae caeteris meretur, in
 Solis templo opera posuit spectatu digna, duo sa-
 xeos *obelos*, utramque ex uno saxo, longitudine
 utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubi-
 torum.

(112.) Huic in regnum successisse aiebant virum
 Memphiten, eum qui Graecorum sermone *Proteus*
 nominetur: cuius nunc delubrum est Memphi pul-
 erum admodum et eximie instructum, a Vulcani

154, 58.

5 πρὸς νότον ἀνεμον κείμενον. περιωκέουσι δὲ τὸ τέμενος
 τοῦτο Φοίνικες Τύριοι· καλέεται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὁ
 συναπας, Τυρίων στρατόπεδον. ἔστι δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ
 Πρωτέος ἱερὸν, τὸ καλέεται Ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλ-
 λομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱερὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρεω, καὶ
 10 τὸν λόγον ἀκηκοὺς ὡς διαιτήθη Ἑλένη παρὰ Πρωτεί,
 καὶ δὴ καὶ ὅτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπωνύμιόν ἐστι· ὅσα
 γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱερά ἐστι, οὐδαμῶς Ξείνης ἐπι-
 καλέεται. Ἐλεγον δὲ μοι οἱ ἱερεῖς ἰστορεῖντι τὰ περὶ 113
 Ἑλένην, γενέσθαι ὧδε Ἀλέξανδρον ἀρπάσαντα Ἑλέ-
 νην ἐκ Σπάρτης, ἀποπλέειν ἐς τὴν ἑαυτοῦ, καὶ μιν, ὡς
 ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσται ἀνεμοὶ ἐκβάλλουσι ἐς
 5 τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ
 πνεύματα) ἀπικνέεται ἐς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου ἐς

templo austrum versus situm. Circa delubrum illud
 Phoenices Tyrii habitant; vocaturque totus ille lo-
 cus, *Tyriorum castra*. Intra Protei delubrum ae-
 des est, quae vocatur *Veneris Hospitae*: quam ego
 aedem Helenae Tyndari filiae sacratam fuisse conii-
 cio, tum quod memoratum audiui vixisse Helenam
 apud Proteum, tum nempe ob hoc ipsum cogno-
 men *Hospitae Veneris*: quotquot enim alia sunt
 Veneris templa, eorum nullum est quod tale cogno-
 men habeat. (113.) Dixerunt autem mihi sacerdo-
 tes, sciscitanti quae ad Helenam spectant, gestam
 rem esse hunc in modum. Alexandrum, postquam
 Helenam ex Spartâ rapuisset, domum navigasse. Sed
 ubi in Aegaeum pervenit, violenti ex adverso venti
 in Aegyptium mare eum compulerunt: inde, quum
 non remitteret vis ventorum, Aegyptum tenuit; et

τὸ νῦν Κανωβικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ
 εἰς Ταριχίας. ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ,
 Ἡρακλέος ἱερόν· εἰς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκέτης ὅτεω ἀν-
 θράπων ἐπιβάληται στίγματα ἱερά, ἐαυτὸν δίδους τῷ 10
 θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου ἀψασθαι. ὁ νόμος οὗτος διατε-
 λείει εἰς ὁμοῖος μέχρι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. τοῦ ὧν δὴ
 Ἀλεξάνδρου ἀπιστεύεται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ
 τὸ ἱερόν ἔχοντα νόμον· ἰκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ θεοῦ, κα-
 τηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτόν, 15
 πάντα λόγον ἐξηγεύμενοι ὡς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε
 καὶ τὴν εἰς Μενέλεων ἀδικίην· κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρὸς
 τε τοὺς ἱεράς καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου φύλακον, τῷ
 114 οὐνομα ἦν Θῶνις. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις, πέμ-
 πει τὴν ταχίστην εἰς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην,

in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc
 vocatur, ad Taricheas pervenit. Erat autem in litore
 Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod
 si quis cuiuscumque hominis servus profugerit, et
 deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit,
 hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quae
 olim fuit, ad meam usque aetatem manet. Ab Alex-
 andro igitur famuli nonnulli, cognita lege quae in
 hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo sup-
 plices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; om-
 nemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Me-
 nelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt haec
 autem quum sacerdotibus templi, tum praefecto huius
 ostii, cui *Thonis* nomen erat. (114.) Quibus cogni-
 tis Thonis celeriter Memphin ad *Proteum* nuncios

λέγουσαν τάδε· „Ἦκει ξεῖνος, γένος μὲν Τευκρὸς, ἔρ-
 „γον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου
 5 „γὰρ τοῦ ἐαυτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε
 „ταύτην ἄγων ἦκει, καὶ πολλὰ κάρτα χρήματα, ὑπὸ
 „ἀνέμων ἐς γῆν τὴν σὴν ἀπενειχθεῖς. κότερα δῆτα τοῦ-
 „τον ἐῶμεν ἀσινέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα τὰ ἔχων
 „ἦλθε;“ Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα
 10 τάδε· „Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἐστὶ ἀνόσια ἐργασ-
 „μένος ξείνον τὸν ἐαυτοῦ, συλλαβόντες, ἀπάγετε παρ'
 „ἐμέ, ἵνα εἰδῶ ὅ τι κοτὲ καὶ λέξει.“ Ἀκούσας δὲ 115
 ταῦτα ὁ Θῶνις, συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ
 τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει· μετὰ δὲ, αὐτὸν τε τοῦτον
 ἀνήγαγε ἐς Μέμφιν, καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρή-
 5 ματα· πρὸς δὲ, καὶ τοὺς ἱκέτας. ἀνακομισθέντων δὲ
 πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς, τίς εἴη,

misit, qui haec ei dicerent: *Advenit huc peregrinus homo, natione Troianus, qui in Graecia improbum facinus commisit: quippe hospitis sui uxorem decepit, eamque et magnam simul rerum pretiosarum copiam secum vehens huc adpulit, ventorum vi tuam in terram compulsus. Hunc cene ergo sinemus illaesum abire; an, quae secum advexit, ei eripiemus?* Ad haec Proteus remittit nuncium; qui diceret: *Hunc hominem, quisquis sit, qui hospitem tam nefariâ iniuriâ adfecit, prehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat.* (115.) His auditis Thonisprehendit Alexandrum, navesque eius retinet: dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. Qui ubi advenerunt, quaesivit ex

καὶ ὁκόθεν πλέοι. ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ τῆς πάτρης εἶπε τὸ οὐνομα· καὶ δὴ καὶ τὸν πλόον ἀπηγῆσατο ὁκόθεν πλέοι. μετὰ δὲ, ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐτὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξ- 10 ἀνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην, ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἰκέται, ἐξηγεύμενοι πάντα λόγον τοῦ ἀδικήματος. τέλος δὲ δὴ σφι λόγον τόνδε ἐκφαίνει ὁ Πρωτεύς, λέγων ὅτι „Ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ „ἠγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ’ ἀνέμων ἦδη 15 „ἀπολαμφθέντες ἦλθον εἰς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε „ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος ἐτίσάμην· ὅς, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν, „ξείνιων τυχῶν, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαο. παρὰ τοῦ „σεωυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἦλθες· καὶ μάλα ταῦτά „τοι οὐκ ἤρκεσε, ἀλλὰ ἀναπτέρωσας αὐτὴν, οἴχεται 20

Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit, et patriae dixit nomen; atque navigationis cursum, et unde advenerit, exposuit. Deinde vero interrogante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem in oratione, nec vera loquentem, coarguebant fugitivi supplices, et totam sceleris rationem regi aperuerunt. Ad extremum Proteus hanc sententiam pronuntiavit: *Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nullum hominem peregrinum occidere, qui ventorum vi compulsus meam terram accessisset, a te pro Graeco illo poenas sumturus eram, qui, ὁ hominum scelestissime, hospitio benigne exceptus, facinus improbissimum admisisti. Ad tui hospitis uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus, tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti.*

156, 16.

25 ἔχων ἐκκλείψας. καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μοῦνα ἤρκασε,
 26 ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐσας ἤκεις. γῆν ὦν,
 27 ἐπεὶδὴ περὶ πολλοῦ ἦγῃμαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναῖ-
 28 κα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὐ τοι προήσω ἀπά-
 29 γεσθαι, ἀλλὰ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλλήνι ξείνῳ Φυλάξω,
 30 ἐς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκεῖνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐ-
 31 τὸν δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς συμπλόους τριῶν ἡμερέων
 32 προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μεταρμί-
 33 ζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἄτε πολεμίους περιέψεσθαι.

Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπῆλθον παρὰ Πρωτέα· ἔλεγον οἱ 116
 ἄρεές γενέσθαι. δοκέει δέ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον
 τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιίην
 εὐπρεπὴς ἦν τῷ ἐτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο· ἐς ὃ μετῆκε
 3 αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίστατο τὸν λόγον. δῆ-
 λον δὲ, κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλ-

*Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui ho-
 spitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti.
 Nunc, quoniam semper mihi curae fuit hospitem
 nullum occidere, mulierem quidem hanc atque
 opes non te sinam hinc abducere, sed haec ego
 Graeco illi servabo, donec ipse veniens recipere
 voluerit: tibi vero et navigationis sociis edico, ut
 intra triduum meâ e terrâ in aliam navigetis: sin
 minus, pro hostibus vos habebo.*

(116.) Hunc fuisse *Helenaë apud Proteum adven-
 tum* dixere sacerdotes. Videtur autem mihi *Home-
 rus* eandem audivisse narrationem; sed, quoniam
 non similiter, atque altera narratio, adcommodata
 esset epico carmini, idcirco eam deseruisse, ita tamen
 ut significaret notam sibi eam fuisse. Adparet hoc

λη ἀνεπόδισε ἑαυτὸν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπη-
 ρείχθη πύγων Ἑλένην, τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ
 ὡς εἰς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπίκητο. ἐπιμέμνηται δὲ
 αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείᾳ, λέγει δὲ τὰ ἔπεια οὕτω 10
 Ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμποίκιλοι, ἔργα γυναικῶν
 Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος Θεοειδὴς
 ἤγαγε Σιδονίηθεν, ἐπιπλῶς εὐρέα πόντον,
 τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.
 Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ, ἐν τοῖσιδὲ τοῖσι ἔπεσι 15
 Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε Φάρμακα μητιόεντα,
 ἐσθλὰ, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρην, Θῶνος παράκοιτις
 Αἰγυπτίῃ· τῇ πλεῖστα φέρει ξείδωρος ἄρουρα
 Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα πολλὰ
 δὲ λυγρὰ. 20

enim ex itinerum ratione Alexandri, quam in Iliade
 proposuit, (nec vero usquam alibi retractavit) ubi ait,
 quum per alia loca cum errasse, Helenam secum du-
 centem, tum Sidonem in Phoenicia adpulisse. Me-
 minit autem huius rei in *Diomedis fortibus factis*,
 ubi hos posuit versus:

*Picturata inerant ibi pallia, [pepla,] facta puellis
 Sidoniis, quas ipse Paris formosus ab urbe
 Sidoniâ duxit, sulcans freta lata carinis,
 quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.*
 Meminit quoque in *Odyssæâ*, his versibus:

*Haec habuit Iove nata perapte parata venena,
 quae Polydamna sibi Thonis donaverat uxor
 Aegyptia, ubi terra ferax fert plurima mixtim
 multa quidem proba, multa etiam dampnosa ve-
 nena.*

καὶ τὰδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει·

Αἰγύπτῳ μ' ἐτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρξα τελέεσσας εκατόμβας.

Ἐν τούτοις τοῖσι ἔπεσι δηλοῖ, ὅτι ἠπίστατο τὴν εἰς Αἴ-
25 γύπτου Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμοῦρε γὰρ ἡ Συρία Αἰ-
γύπτῳ· οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδῶν, ἐν τῇ Συρίῃ
οἰκέουσι. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα, καὶ τὸδε τὸ χω- 117
ρίον οὐκ ἦκιστα, ἀλλὰ μάλιστα, δῆλον ὅτι οὐκ Ὅμηρου
τὰ Κύπρια ἔπεα ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. ἐν μὲν γὰρ
τοῖσι Κυπρίοις εἴρηται, ὡς τρίτατος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξ-
5 ανδρος ἀπῆκετο εἰς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαί-
τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὅμηρος μὲν
νυν, καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα, χαιρεῖτω.

Tum etiam haec, eodem spectantia, Telemacho dicit Menalaus:

*Huc etiam Aegypto dii me tenuere reverti
conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.*

Quibus versibus declarat poëta, cognitam sibi fuisse Alexandri, per maria errantis, adventum in Aegyptum: confinis enim est Syria Aegypto: Phoenices autem, quorum est Sidon, in Syria habitant. (117.) Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime loco, [quem ex Iliade adposui,] clarum est, non esse Homerum *Cypriorum carminum* auctorem, sed alium quempiam. Nam in Cypriis memoratur, tertio die Spartā Ilium cum Helenā pervenisse Alexandrum, secundo vento usum, et mari tranquillo: in Iliade vero ait poëta, errasse illum quum Helenam domum duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria carmina.

- 118 Εἰρομένου δέ μου τοὺς ἱεάς, εἰ μάταιον λόγον λέ-
 γουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι, ἢ οὐκ ἔφα-
 σαν πρὸς ταῦτα τὰδε, ἱστορήσι φάμενοι εἰδέναι παρ'
 αὐτοῦ Μενέλεω. Ἐλθεῖν μὲν γάρ, μετὰ τὴν Ἑλένης
 αἶψα γῆν, εἰς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολ- 5
 λὴν, βοηθεῖσαν Μενέλεω· ἐκβαῖσαν δὲ εἰς γῆν καὶ ἰδρυ-
 θεῖσαν τὴν στρατιήν, πέμπειν εἰς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους·
 σὺν δὲ σφί ἵεναι καὶ αὐτὸν Μενέλεω· τοὺς δ' ἐπὶ τε
 ἐσελθεῖν εἰς τὰ τεῖχος, ἀπαιτεῖν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρή-
 ματα τὰ οἱ οἶχeto κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδι- 10
 κημάτων δίκας αἰτεῖν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν λό-
 γον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὀμνύοντας καὶ ἀνα-
 μοτι· μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην, μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα
 χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ
 οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν, ἃ Πρωτεύς ὁ Αἰ- 15

(118.) Interroganti vero mihi, utrum vanum fi-
 ctumque sit, nec ne, quod Graeci *de bello ad Ilium*
gesto narrant, responderunt mihi haecce, quae ex
 ipsius Menelai narratione sibi cognita esse adfirma-
 runt. Scilicet, venisse post Helenae raptum exercitum
 ingentem Graecorum in terram Troianam, Menelao
 opem laturum. Ab exercitu isto, exscensione factâ,
 positisque castris, missos esse Ilium legatos, et in his
 ipsum Menelaum: qui postquam muros ingressi, re-
 petiissent Helenam, et opes ab Alexandro subreptas,
 et satisfactionem iniuriarum postulassent; respon-
 disse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfir-
 maverint iurati et non iurati, non habere se Helenam,
 nec opes quae repeterentur, sed esse ista omnia in
 Aegypto; neque aequum esse, se earum rerum causâ

157, 76.

γύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι
 δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὴ ἐπαλιόρκεον, ἐς ὃ ἐξῆ-
 λον. ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη,
 ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω
 20 δὴ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες, αὐ-
 τὸν Μενέλεον ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτῖα. Ἀπικέ- 119
 μενος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἀναπλώ-
 σας ἐς τὴν Μέμφιν, εἵπας τὴν ἀληθινήν τῶν πραγμά-
 των, καὶ ξεινίων ἤτησε μεγάλων, καὶ Ἑλένην ἀπαθέα
 5 κακῶν ἀπέλαβε· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ἑωυτοῦ χρήματα
 πάντα. Τυχῶν μέντοι τούτων, ἐγένετο Μενέλεως ἀνὴρ
 ἀδίκας ἐς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ὠρμημένον αὐτὸν
 ἴσχον ἄπλοιαι· ἐπεὶ δὲ ταῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν,
 ἐπιτεχναῖται πρῆγμα οὐκ ὅσιον λαβὼν γὰρ δύο πα-

satisfactionem dare, quae essent in Protei manibus,
 regis Aegyptii. At Graeci, ab his se rideri existiman-
 tes, ea caussa obsedissee urbem, donec cepissent.
 Capta urbe, quum nusquam Helena reperiretur, et
 constanter eundem sermonem, quem antea, audirent
 Graeci; sic deinde fidem priori sermoni adhibentes,
 Menelaum ipsum ad Proteum miserunt. (119.) Me-
 nelaus ubi in Aegyptum pervenit, adverso fluvio
 Memphin navigavit, ibique expositâ rei veritate, in-
 signibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam
 illaesam recepit, insuperque opes suas omnes. Ve-
 rumtamen Menelaus, quamquam haec omnia conse-
 cutus, inique cum Aegyptiis egit. Nam quum profi-
 cisci vellet, nec per ventos posset, longiore interpo-
 sitâ morâ, ad extremum rem adgressus est impiam
 et nefariam: duos puerulos sumsit hominum indige-

δια ἀνδρῶν ἐπιχωρίων, ἔντομά σφρα ἰποίησε. μετὰ δὲ, 10
 ὡς ἐπαίσιτος ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισηθεὶς τε καὶ
 διωκόμενος, εἶχετο Φεύγων τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. τὸ
 ἐνθεῦτεν δὲ ὅκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἰπεῖν Αἰγύ-
 πτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορίῃσι ἔφασαν ἐπίστασθαι,
 τὰ δὲ, παρ' ἑαυτοῖσι γενόμενα, ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι 15
 120 λέγειν. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίῳ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ
 δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προσ-
 τίθεμαι, τὰδε ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ,
 ἀποδοθῆναι αὐτὴν τοῖσι Ἕλλησι, ἥτοι ἐκόντος γε ἢ
 ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε Φρενοβλαβὴς 5
 ἦν ὁ Πρίαμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε
 τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλει
 κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοι-

narum, eosque placandis ventis immolavit. Deinde
 postquam evulgatum est facinus, invisus Aegyptiis,
 et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Li-
 byam versus iter intendens. Inde vero quonam per-
 venerit, non amplius dicere potuerunt Aegyptii: ista
 vero, quae dixi, partim sciscitando se cognovisse aie-
 bant, partim apud se gesta accurate cognita habere.
 (120.) Haec mihi Aegyptiorum dixerunt sacerdo-
 tes: narrationi autem, quam *de Helena* fecerunt, ego
 etiam ipse adsentior, haecce mecum reputans: si in
 Ilio fuisset Helena, reddituros eam Graecis fuisse
 Troianos, sive volente Alexandro, sive nolente. Nam
 profecto non ita mente captus erat Priamus, neque
 caeteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et
 liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo
 Alexander Helenam haberet uxorem. Quod si etiam

κέη. εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρῶτοισι χρόνοισι ταῦτα ἐγ-
10 νώσκον· ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὁκότε συμ-
μίσγοιεν τοῖσι Ἕλλησι, ἀπώλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου
οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλείους τῶν παί-
δων, μάχης γινομένης, ἀπέθνησκον, εἰ χρή τι τοῖσι
ἐποποιῶσι χρεώμενον λέγειν· τούτων δὲ τοιούτων συμ-
15 βαινόντων, ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος
συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι,
μέλλοντά γε δὴ τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγέ-
σθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιληΐη ἐς Ἀλέξανδρον περιήε,
ὥστε γέροντος Πριάμου ἑόντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρήγμα-
20 τα εἶναι· ἀλλὰ Ἐκτωρ, καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκεί-
νου μᾶλλον ἑὸν, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανόντος
παραλάμψεσθαι· τὸν οὐ προσῆκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ
ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα, μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμ-

initio ita secum statuissent, tamen deinde, postquam
et aliorum Troianorum complures, quoties cum Grae-
eis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis
quolibet in praelio (si quidem epicorum poëtarum
narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures
occubuerunt; his ita comparatis, puto equidem, si vel
ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum
eam fuisse Graecis hac conditione, ut praesentibus
malis liberaretur. Porro ne regnum quidem ad Ale-
xandrum erat redditurum, ut, quum senex esset Pri-
amus, rerum summa penes illum fuerit: sed Hector,
et aetate maior et longe illo vir fortior, in regnum
mortuo Priamo erat successurus; quem non est con-
sentaneum indulgere voluisse fratri iniuste agenti,
quum praesertim illius causâ gravissima mala et pri-

βαινόντων, ἰδίη τε καὶ αὐτῶ, καὶ τοῖσι ἄλλοισι πᾶσι
 Τρωσί. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ 25
 λέγουσι αὐταῖσι τὴν ἀληθινήν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες· ὥς
 μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρα-
 σκευάζοντος, ὅπως πανωλεθρή ἀπολόμενοι, καταφανές
 τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδι-
 κημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρά τῶν θεῶν. 30
 καὶ ταῦτα μὲν, τῇ ἐμοὶ δοκέει, εἴρηται.

- 121 Πρωτίος δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆην Ῥαμψίν-
 στον ἔλεγον· ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ
 πρὸς ἑσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου. ἀντίους δὲ
 τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ἔοντας τὸ μέ-
 γαθος πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων· τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν 5
 πρὸς βορέῃ ἑσπεῖα καλέουσι Θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον,
 χειμῶνα. καὶ τὸν μὲν καλέουσι Θέρος, τοῦτον μὲν προσ-

vatum ipsum, et publice Troianos omnes premerent.
 Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et vera
 dicentibus fidem non adhibuerant Graeci: idque (ut
 dicam quod sentio) factum est divino numine ita
 moderante, ut illi, internecione pereuntes, testatum
 facerent hominibus, graves iniurias gravibus etiam
 poenis vindicari a diis. Sed haec quidem pro mea dixi
 opinione.

(121.) Proteo in regno successisse memorarunt
Rampsinitum: qui monumenta sui reliquit propy-
 laea templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex ad-
 verso vero propylaeorum duas posuit statuas, viginti
 quinque cubitorum magnitudine: quarum illam,
 quae stat a septentrione, *Aestatem* adpellant Aegyptii;
 alteram, quae a meridie, *Hiemem*: et illam quidem,

159, 33.

κυνέουσι τε, καὶ εὖ ποίεουσιν τὸν δὲ χειμῶνα καλεώ-
 μενον, τὰ ἔμπαλιν τούτων ἔρδουσι. Πλοῦτον δὲ τούτῳ 121
 10 τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν (1)
 ὕστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέ-
 σθαι, οὐδ' ἐγγὺς ἔλθεῖν. βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφα-
 λῇ τὰ χρήματα θησαυρίζειν, οἰκοδομέσθαι οἶκημα
 λίθινον τοῦ τῶν τοίχων ἑνα εἰς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίας
 15 ἔχειν. τὸν δὲ ἐργαζόμενον, ἐπιβουλεύοντα, τὰδε μηχαν-
 ᾶσθαι τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἑνα ἑξαιρετὸν εἶναι
 ἐκ τοῦ τοίχου ῥηιδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ενός.
 ὡς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλῆα θησαυ-
 ρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ. χρόνου δὲ περιιόντος, τὸν
 20 οἰκοδόμον, περὶ τελευτὴν τοῦ βίου ἔοντα, ἀνακαλέσα-
 σθαι τοὺς παῖδας. (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο) τούτοις δὲ ἀπὸ

quam *Aestatem* vocant, adorant et donis placant;
 adversus illam, quae *Hiems* nominatur, contrarium
 faciunt. (121. 1.) Hunc regem, dixerunt, tantas opes
 possedis, tantamque vim argenti, ut posteriorum
 regum nullus, non dico superare eum opibus potue-
 rit, sed ne prope quidem accedere. Igitur in tuto repo-
 nere suas pecunias cupientem, conclave aedificandum
 curasse lapideam. Cuius aedificii quum unus paries ex-
 trorsum spectaret, eum cui mandatum opus erat, pe-
 cuniae insidiantem, hocce esse machinatum: ex lapidi-
 bus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset a
 duobus aut etiam ab uno homine. Absoluto aedificio,
 regem in illo divitias suas deposuisse. Interiecto autem
 tempore, quum is, qui conclave illud aedificaverat,
 prope vitae finem esset, hunc advocatis ad se duo-
 bus, qui ei erant, filiis exposuisse, in aedificando regis

γῆσαισθαι, ὡς ἐκείνων προσρέων ὅπως βίον ἄφθονον ἔχου-
 σι, τεχνάσασθαι οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλῆος.
 σαφέως δὲ αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν
 ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου, δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα 25
 ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες, ταμίαι τῶν βασιλῆος χρη-
 μάτων ἔσονται. καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς
 δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ εἰς μακρὴν ἔργου ἔχεισθαι· ἐπελ-
 θόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆϊα νυκτὸς, καὶ τὸν λίθον ἐπὶ
 τῷ οἰκοδομῇ ἀνευρόντας, ῥηιδίως μεταχειρίσασθαι, 30
 121 καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι. Ὡς δὲ τυ-
 (2) χεῖν τὸν βασιλῆα ἀνοίξαντα τὸ οἶκημα, θουμάσαι,
 ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεῖν τὰ ἀγγῆϊα· οὐκ ἔχειν
 δὲ ὅν τινα ἐπαιτιᾶται, τῶν τε σημάντρων ἐόντων σώων,
 καὶ τοῦ οἰκῆματος κεκλειμένου. ὡς δὲ αὐτῷ, καὶ δις καὶ 35
 τρεῖς ἀνοίξαντι, αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα;

thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut
 opulentiam haberent rem familiarem. Perspicue igitur
 illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et
 mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futu-
 ros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores.
 Hoc igitur vitâ functo, filios haud multo post operi
 admovisse manus: noctu ad regiam accedentes, la-
 pidem in aedificio a se inventum facili operâ tractas-
 se, multumque pecuniae extulisse. (121. 2.) Quum
 forte dein conclave rex aperuisset, videretque dimi-
 nutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem
 culparet habuisse, quum sigilla ianuae salva fuissent,
 et aedificium clausum. Ubi autem iterum et tertio
 aperiens, constanter minui vidit pecunias, (nec enim

(τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνιέναι κεραΐζοντας,) ποιῆσαι
 μιν τάδε· πάγας προστάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας
 περὶ τὰ ἀγγηῖα, ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐνῆν, στήσαι.
 40 τῶν δὲ Φωρῶν, ὥσπερ ἐν τῷ προτοῦ χρόνῳ, ἐλθόντων,
 καὶ ἐνδύντος τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἀγγος
 προσῆλθε, ἰθέως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι· ὡς δὲ γινῶναι αὐτὸν
 ἐν οἷῳ κακῷ ἦν, ἰθέως καλέειν τὸν ἀδελφεόν, καὶ δη-
 λοῦν αὐτῷ τὰ παρόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην
 45 ἐσδύντα, ἀποτάμνειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν· ὅπως μὴ αὐ-
 τὸς ὀφθεῖς, καὶ γνωρισθεῖς ὃς εἴη, προσαπολέσει καὶ
 ἐκεῖνον. τῷ δὲ δοῖται εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πει-
 σθέντα ταῦτα· καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον, ἀπιέναι
 ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. Ὡς 121
 50 δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλῆα εἰς τὸ οἶκμα, (3)
 ἐκπεπλήχθαι, ὄροντα τὸ σῶμα τοῦ Φωρὸς ἐν τῇ πᾶ-

spoliare desiisse fures) hocce eum fecisse: laqueos
 confici iussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant
 pecuniae, collocari. Ventitasse dein, ut antea, fures:
 quorum quum irrepsisset alter, et ad vas accessisset;
 continuo hunc laqueo esse captum. Eumdem vero,
 videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri
 significasse quid accidisset, iussisque eum ut conti-
 nuo ipse irreperet, sibique caput abscinderet; ne, sese
 conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset
 periturus. Et illum, probato huius consilio, fecisse
 ut iusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum
 abiisse, caput fratris asportantem. (121. 3.) Ut il-
 luxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, con-
 specto corpore furis laqueo constricti, quum praeser-

γῇ ἀνὺ τῆς κεφαλῆς ἐόν· τὸ δὲ οἶκημα, ἀσινές, καὶ
 οὔτε ἔσοδον οὔτε ἑκδυσιν οὐδεμίην ἔχον. ἀπορεύμενον δέ
 μιν, τὰδε ποιῆσαι· τοῦ Φωρὸς τὸν νέκυν κατα τοῦ τεί-
 χους κατακρεμάσαι· φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαν- 55
 τα, ἐντείλασθαί σφι, τὸν ἂν ἴδωνται ἀποκλαύσαντα,
 ἢ κατοικτισάμανον, συλλαβόντας ἄγειν πρὸς ἑαυτόν.
 ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκυος, τὴν μητέρα δεινῶς Φέ-
 ρειν· λόγους δὲ πρὸς τὸν περιέοντα παῖδα ποιευμένην,
 προστάσσειν αὐτῷ, ὅτιω τρόπῳ δύναται, μηχανᾶσθαι 60
 ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομιεῖ· εἰ δὲ
 τούτων ἀμελήσει, διαπειλέειν αὐτήν, ὥς ἐλθοῦσα πρὸς
 121 τὸν βασιλῆα, μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. Ὡς
 (4) δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος παι-
 δός, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτήν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἐπιτε- 65
 χησάσθαι τοιαύδε μιν. ὄνους κατασκευασάμενον, καὶ

tim illaesum aedificium, nullumque vel introitum
 vel exitum, videret. Itaque haerentem animo, hocce
 fecisse: cadaver furis ex muro suspendisse, adposi-
 tisque custodibus imperasse, ut, si quæm vidissent
 deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad
 se adducerent. Interim suspenso furis cadavere vehe-
 menter dolentem matrem, collatis cum superstite
 filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo
 quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et
 sibi adferre conaretur; adiecisseque minas, eam rem
 si ille neglexisset, regem se adituram, ipsumque,
 ut qui illius pecunias habeat, delaturam. (121. 4.)
 Ita aspere a matre acceptum filium superstitem, post-
 quam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum
 excogitasse huiusmodi. Instructis asinis utres im-

160, 91.

ἀσκούς πλήσαντα οἴνου, ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ
 ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς· ὥς δὲ κατὰ τοὺς Φυλάσσον-
 τας ἦν τὸν κρεμάμενον νέκυν, ἐπισπάσαντα τῶν ἀσκῶν
 70 δύο ἢ τρεῖς ποδῶνας αὐτὸν λύνει ἀπαμμένους. ὥς δὲ
 ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα
 βοῶντα, ὥς οὐκ ἔχοντα πρὸς οἰκίον τῶν ὄνων πρῶτον
 τράπηται. τοὺς δὲ Φυλάκους, ὥς ἰδεῖν πολὺν ῥέοντα
 τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν, ἀγγηῖα ἔχοντας, καὶ
 75 τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκομίζειν, ἐν κέρδει ποιευμέ-
 νους· τὸν δὲ διαλοιδορέσθαι πᾶσι, ὀργὴν προσποιούμε-
 νον. παραμυθευμένων δὲ αὐτὸν τῶν Φυλάκων, χρόνῳ
 πρηῦνέσθαι προσποιέεσθαι, καὶ ὑπέσθαι τῆς ὀργῆς·
 τέλος δὲ, ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ
 80 κατασκευάζειν. ὥς δὲ λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι,
 καὶ τινα καὶ σκῶψαί μιν καὶ ἐς γέλωτα προαγαγέ-

suisse vino plenos, eosque per viam publicam agi-
 tasse; quumque prope locum fuisset ubi erant cada-
 veris suspensi custodes, attractos duorum aut trium
 utrium pendulos petiolos solvisse; tum, effluente
 vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi
 incertum, ad quemnam ex asinis primum se conver-
 teret. Custodes, multum fluere vini videntes, in viam
 concurrisset, vasa tenentes, effluensque vinum, ut
 suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem,
 vehementer se iratum simulantem, maledictis eos la-
 cerasse. Custodibus vero eum consolantibus, paula-
 tim mitigari simulantem, ab ira remisisset; denique
 a mediâ viâ exegisset asinos, eosque rursus instruxis-
 se. Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus
 ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicuis-

σθαι, ἐπιδούναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκήων ἕνα· τοὺς δὲ αὐ-
 τοῦ, ὥσπερ εἶχον, κατακλιθέντας πίνειν διανοέεσθαι,
 καὶ ἐκεῖνον παραλαμβάνειν, καὶ κελεύειν μετ' ἐαυτῶν
 μέναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναί τε δὴ, καὶ κατα- 85
 μῖναι. ὥς δέ μιν παρὰ τὴν πόσιν Φιλοφρόνως ἡσπά-
 ζοντο, ἐπιδούναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκήων. δαΐφι-
 λέϊ δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς Φυλάκους, ὑπερμε-
 θυσθῆναι· καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου, αὐτοῦ ἐν-
 θάπερ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. τὸν δὲ, ὥς πρόσω ἦν τῆς 90
 νυκτός, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσαι, καὶ τῶν
 Φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιάς παρή-
 δας· ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνειν
 ἐκ οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα.
 121 Τὸν δὲ βασιλέα, ὥς αὐτῷ ἀπηγγέλη τοῦ Φωρὸς ὁ 95
 (5) νέκυσ ἐκκεκλημμένος, δεινὰ ποιέειν· πάντως δὲ βουλό-

set, dono eum illis dedisse unum ex utribus: et illos
 e vestigio discumbentes computationi animum ad-
 aplicuisse, ipsumque manu prehensum hortatos esse,
 ut secum maneret compotaretque: et illum, ut erat
 consentaneum, morem gessisse, apudque illos man-
 sisse. Qui quum inter potandum comiter salutarent
 hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse:
 et copioso potu utentes custodes, ita fuisse inebriatos,
 ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, ob-
 dormierint. Tum vero, nocte iam multum progressâ,
 hunc fratris corpus solvisse, et custodum dextras ge-
 nas contumeliae caussa rasisse; denique cadavere asi-
 nis imposito, mandata matris exsecutum, domum
 cum asinis rediisse. (121. 5.) Regem, postquam ei
 renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, aeger-

μενον εὐρεθῆναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος,
ποιῆσαι μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν δὲ θυγατέρα
τὴν ἑαυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντειλάμενον πάν-
100 τας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι,
ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ ὅ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἔργασται
αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὃς δ' ἂν ἀπηγήση-
ται τὰ περὶ τὸν Φῶρα γεγενημένα, τοῦτον συλλαμ-
βάνειν, καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. ὡς δὲ τὴν παῖδα ποιεῖν
105 τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν Φῶρα πυθόμενον
τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπρήσσετο, βουληθέντα πολυτροπή
τοῦ βασιλῆος περιγενέσθαι, ποιεῖν τάδε. νεκροῦ προσ-
φάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὤμῳ τὴν χεῖρα, ἰέναι αὐτὸν
ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· ἐσελθόντα δὲ ἐς τοῦ βα-
110 σιλῆος τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτῶμενον τάπερ καὶ οἱ
ἄλλοι, ἀπηγήσασθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἔργασ-

rime tulisse; cupientemque quoquomodo reperire
quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse
aiunt, mihi non credibile. Filiam suam iussisse in
lupanari sedere, cunctosque homines pariter admit-
tere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque
quid sit quod et callidissimum, et quod improbissi-
mum, in vita patrauerit: quod si quis narrasset ea
quae circa furem accidissent, hunc prehenderet, ne-
que egredi pateretur. Iussis patris quum morem gere-
ret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius
rei caussâ haec fierent, cuperetque regem superare
versutiâ, haecce fecisse. Recens mortui hominis am-
putasse in humero manum, eâque sub pallio abscon-
ditâ ad regis filiam intrasse; tum ab eâ interrogatum
sicuti alii, responsisse, *improbißimum se facinus pa-*

μένος, ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλῆος
 ὑπὸ πάγης αἰλόντος ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν· σοφάτα-
 τον δὲ, ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας, καταλύσει
 τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. τὴν δὲ, ὡς ἤκου-¹¹⁵
 σε, ἀπτεσθαι αὐτοῦ. τὸν δὲ Φῶρα ἐν τῷ σκοτεῖ προ-
 τεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ, ἐπιλαβομέ-
 νην ἔχειν, νομίζουσιν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχε-
 σθαι· τὸν δὲ Φῶρα προέμενον αὐτῇ, οἴχεσθαι διὰ θυ-
¹²²ρέων Φεύγοντα. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα¹²⁰
 (6) ἀνενεῖχθαι, ἐκπεπλῆχθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε
 καὶ τόλμῃ τὰνθρώπου. τέλος δὲ, διαπέμποντα ἐς πά-
 σας τὰς πόλεις, ἐπαγγέλλεσθαι ἀδειὰν τε δίδόντα, καὶ
 μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς οὔσιν τὴν ἐωυτοῦ. τὸν
 δὲ Φῶρα, πιστεύσαντα, ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν· Ῥαμψί-¹²⁵
 τον δὲ μεγάλως θαυμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύ-

*trasse, quum suspensum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver fratris solvisset. Tum illam, his auditis,prehendisse hominem: at furem in tenebris manum mortui porrexisset; quam dum illa prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per ianuam egressum profugisse. (121. 6.) Postquam igitur et haec regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutiâ et audaciâ hominis. Ad extremum, circummissis per oppida praeconibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adiecturum homini, si in conspectum suum venisset. Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse: *Rampsinitumque*, magna hominis admiratione ductum, filiam*

την συνοικίσαι, ὡς πλεῖστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπων· Αἰγυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκεῖνον δὲ Αἰγυπτίων.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἔλεγον, τοῦτον τὸν βασιλῆα ζῶν 122
καταβῆναι κάτω εἰς τὸν οἱ Ἕλληνες αἰδῆν νομίζουσι
εἶναι, καὶ κεῖθι συγκυβεύειν τῇ Δήμητρι· καὶ τὰ μὲν,
μικᾶν αὐτὴν, τὰ δὲ, ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς· καὶ μιν πάλιν
5 ἄνω ἀπικέσθαι, δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμακτρον χρύσειον. ἀπὸ δὲ τῆς Ραμφινίτου καταβάσιος,
ὡς πάλιν ἀπῆκετο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφασαν· τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελέοντας
αὐτοῦς· οὐ μέντοι, εἴ τε δι' ἄλλο τι, εἴ τε διὰ ταῦτα
10 ὁρτάζουσι, ἔχω λέγειν. Φᾶρος δὲ αὐτημερὸν ἐξυφῆναντες οἱ ἱερεῖς, κατ' ὧν ἔδησαν ἐνὸς αὐτῶν μίτρη τοὺς
ὀφθαλμούς· ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ Φᾶρος εἰς ὁδὸν

ei hanc in matrimonium dedisse, ut hominum omnium scientissimo: Aegyptios enim omnibus aliis antecellere, ipsum vero Aegyptiis.

(122.) Post haec, eundem regem dixerunt vivum sub terram, quo loco Graeci inferos putant esse, descendisse, ibique cum Cerere aleâ luisse, et partim victorem, partim etiam ab illâ victum fuisse; denique rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse mantile aureum. Ab hoc *Rampsiniti descensu ad inferos*, postquam reversus esset, festum aiebant agi ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi meâ etiam nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causâ celebretur, an aliâ, adfirmare non possum. Unus e sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis contextum: huic reliqui mitrâ obligant oculos, eumque

Φέρουσιν ἐς ἱερὸν Δήμητρος, αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπί-
 σω. τὸν δὲ ἱερεὺς τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμοὺς,
 λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Δήμη- 15
 τρος, ἀπέχον τῆς πόλιος εἴκοσι σταδίους· καὶ αὐτὶς
 ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὸ αὐτὸ
 123 χωρίον. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοισι χρά-
 σθω ὅτεω τὰ τοιαῦτα πιθανὰ ἐστὶ· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάν-
 τα τὸν λόγον ὑπόκειται, ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπὲρ ἐκά-
 στων ἀκοῇ γράφω. ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύ-
 πτιοι λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον. Πρῶτοι δὲ καὶ 5
 τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιαί εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώ-
 που ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι· τοῦ σώματος δὲ καταφθίνον-
 τος, ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὶ δὲ
 περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ
 πετεινὰ, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνει· 10

in viam deducunt quæ ad Cereris templum itur, tum
 ipsi retro discedunt. Hunc sacerdotem, cui obstricti
 oculi sunt, aiunt, a duobus lupis ad templum Cere-
 ris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursus-
 que eosdem lupos eum in eundem locum reducere.
 (123.) Iam utatur his, quæ Aegyptii narrant, si cui
 probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc Histo-
 riam propositum est, ut ea scribam quæ de quaque
 re memorata audiui. Memorant autem Aegyptii, prin-
 cipatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum.
 Primi etiam fuerunt Aegyptii, qui hoc praeceptum
 traderent, *esse animam hominis immortalem*; in-
 tereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso
 tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum
 absolvisset per omnia terrestria animalia et marina
 et volucra, tum rursus in hominis corpus, quod

τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοισι ἔτεσι.
τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν,
πρότερον, οἱ δὲ, ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἑωυτῶν ἐόντι· τῶν ἐγὼ
εἰδώς τὰ οὐνόματα, οὐ γράφω.

Μέχρι μὲν νυν Ῥαμφινίτου βασιλῆος εἶναι ἐν Αἰ- 124
γύπτῳ πᾶσαν εὐνομίην ἔλεγον, καὶ εὐθηνέειν Αἴγυπτον
μεγάλως. μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαντά σφεων Χέο-
πα, ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι. κατακληίσαντα γάρ
5 μιν πάντα τὰ ἱερὰ, πρῶτα μὲν σφεας θυσιῶν ἀπέρ-
ξαι· μετὰ δὲ, ἐργάζεσθαι ἑωυτῷ κελεύειν πάντας Αἰ-
γυπτίους. τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι, ἐκ τῶν λιθοτο-
μίων τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τούτων ἔλκειν λί-
θους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποτα-
10 μὸν πλοίοισι τοὺς λίθους ἐτέροις ἔταξε ἐκδένεσθαι, καὶ

tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absol-
vi tribus annorum millibus. Hoc placito usi sunt
deinde nonnulli e Graecorum philosophis, alii prius,
alii posterius, tamquam suum esset inventum: quo-
rum ego nomina, mihi quidem cognita, edcre nolo.

(124.) Usque ad Rampsinitum igitur valuisse, di-
xerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie
floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud
eos tenentem *Chomopem* omni nequitia esse grassa-
tum. Clausis enim templis omnibus, primum sacri-
ficiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos iussisse sibi
opus facere: aliis adsignatum fuisse, ut ex lapideidinis
in Arabio monte lapides traherent usque ad Nilum;
alii imperatum, ut navigiis eis flumen transvectos

πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον ὄρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν.
 ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν
 τρίμηνον ἐκάστην. χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ
 λαῷ, δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν εἴλκον τοὺς λί-
 θους, τὴν ἑδεῖμαν ἔργον ἐὼν οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον 15
 τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν (τῆς γὰρ μῆκος μὲν
 εἰσι πέντε στάδιοι· εὖρος δὲ, δέκα ὀργυιαί· ὕψος δὲ,
 τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἑαυτῆς, ὅκτω ὀργυιαί· λίθου
 τε ξεστοῦ καὶ ζῶων ἐγγεγλυμμένων) ταύτης τε δὴ
 τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ 20
 ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς
 ἐποίηετο Θήκας ἐαυτῷ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νεί-
 λου ἐσαγαγών. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι
 εἰκόσι ἔτεα ποιευμένη· τῆς ἐστὶ παντακῇ μέτωπον ἑκα-

lapides exciperent, et ad Libycum quem vocant tra-
 herent montem. Opus autem faciebant per vices, quo-
 libet trimestri, centena hominum millia. Tempus au-
 tem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem
 fuisse annos, intra quos munierint viam qua traxe-
 runt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo in-
 ferius ipsâ pyramide: (est enim longitudo viae quin-
 que stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; al-
 titudo, qua est maxima, duorum et triginta cubito-
 rum: estque ex politis lapidibus confecta, et insculp-
 tis ornata figuris:) huic igitur muniendae viae in-
 sumtos decem annos fuisse, simulque conficiendis
 in eo colle, in quo stant pyramides, cameris sub-
 terraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in in-
 sulâ, fossâ ex Nilo intro actâ. In ipsius autem pyra-
 midis constructionem viginti annos esse insumtos.

- 5 στον ὀκτῶ πλέθρα, εἰούσης τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσον·
 λίθου δὲ ξεστοῦ τε καὶ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς
 τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσων. Ἐπομήθη δὲ ὧδε 125
 αὕτη ἡ πυραμὶς· ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι
 κρόσσας, οἱ δὲ βαμίδας ὀνομάζουσι. τοιαύτην τὸ πρῶ-
 τον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν, ἤειρον τοὺς ἐπιλαίπους λί-
 5 θους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεποιημένησι· χαμά-
 θην μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν αἶρον-
 τες· ὅκως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, εἰς ἐτέραν μηχανὴν
 ἐτίθετο, ἔστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοίχου· ἀπὸ τούτου
 δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον ἔλκετο στοῖχον, ἐπ' ἄλλης μηχανῆς.
 10 ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται
 καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν· εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν,
 εἰούσαν μῆν τε καὶ εὐβάστακτον, μετεφόρεον ἐπὶ στοῖ-
 CXXV. 9. Post στοῖχον excidisse nonnihil videtur.

Quadrata illius forma est; latus quodque octingentos metitur pedes: altitudo eiusdem est mensurae: lapis politus et quam adcuratissime coagmentatus; nullus ex lapidibus minor triginta pedibus. (125.) Est autem sic constructa haec *pyramis*: statim in modum graduum quibus scalae adscenduntur, quos gradus alii *pinnae*, alii *arulas* vocant. Talem postquam primum eam fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machinis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi pervenit lapis, alii machinae imponebatur, quae in primo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in secundum attrahebatur ordinem [rursusque ab hoc in tertium] super alia machina; nam quot erant graduum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex

χον ἕκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλοιεν· λελέχθαι γὰρ
 ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέρα, κατὰπερ λέγεται. Ἐξεποιήθη δ'
 ὦν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα· μετὰ δὲ, τὰ ἐπόμενα 15
 τούτων ἐξεποίεον· τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγαια καὶ
 τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. Σεσήμενται δὲ διὰ γραμ-
 μάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι, ὅσα ἔς τε συρμαίνην
 καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα ἀναισιμῶθι τοῖσι ἐργαζομέ-
 νοισι· καὶ, ὡς ἐμὲ εὖ μεμνήσθαι τὰ ὃ ἐρμηνεύς μοι, 20
 ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα, ἔφη, ἑξακόσια καὶ χί-
 λια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. εἰ δ' ἔστι οὕτως
 ἔχοντα ταῦτα, κόσα εἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἔστι ἔς
 τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία, καὶ ἐσθῆτα τοῖσι
 ἐργαζομένοισι; ὅκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμειον τὰ ἔργα 25
 τὸν εἰρημένον· ἄλλον δὲ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοῦς

uno ordine in alterum promovebant, quoties lapi-
 dem in altum tollere vellent: nam in utramque par-
 tem, quemadmodum factum traditur, dictum a nobis
 esto. Perfici autem coeptum est opus a summo;
 dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extre-
 mum imam partem et terrae proximam perfecerunt.
 Scripto autem in pyramide consignatum est literis
 Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia
 fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fece-
 runt: et recte memini quae mihi dixit interpretes, quum
 scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcento-
 rum talentorum. Quod si ita est, quantum putabimus
 impensum fuisse in ferrum, quod usi sint ad opus fa-
 ciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operario-
 rum? quandoquidem tantum temporis, quantum di-
 xi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum

λίθους ἑταμνον, καὶ ἄγον, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρένον. Ἐς τοῦτο δὲ ἐλθεῖν Χείρ 126
πα κακότητος, ὥστε χρημάτων δεόμενον, τὴν θυγατέρα τὴν ἑωυτοῦ κατίσαντα ἐπ' οἰκήματος, προστάξαι
πρήσσεσθαι ἀργύριον, ὅσον δὴ τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτό
5 γε ἔλεγον, τὴν δὲ, τά τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα
πρήσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μνημήϊον καταλιπέσθαι,
καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἐκάστου δέεσθαι, ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοισι δωρέοιτο.
ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδο-
10 μῆναι, τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐστηκυῖαν, ἔμπροσθε
τῆς μεγάλης πυραμίδος· τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἕκαστον,
ὅλου καὶ ἡμίσεος πλέθρου. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χείρ 127

temporis caedendis lapidibus, eisdemque promovendis, et fossae subterraneae conficiendae. (126.) Eo autem flagitii processisse *Cheopem* dixerunt, ut, quum pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari iusserit considerare, et pecuniae summam quantam posset maximam conficere. Quantum sit, quod illa hoc modo collegerit, non memoretur: sed hoc memorant, collegisse illam non modo pecuniam a patre imperatam; verum etiam, quum suo nomine privatim cuperet monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus faciendum idoneum, sibi conferret: ex illisque lapidibus, dixerunt, exstructam esse pyramidem quae in medio stat trium, ante magnam pyramidem; cuius quodque latus est longitudine pedum centum et quinquaginta. (127.) *Cheopem* hunc dixere Aegyptii regnasse.

πα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πενήκοντα ἔτια· τελευτή-
 σαντος δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆην τὸν ἀδελ-
 Φεὸν αὐτοῦ Χεφρῆνα. καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρό-
 πῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἑτέρῳ, τὰ τε ἄλλα, καὶ πυραμίδα 5
 ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνήκουσαν· ταῦ-
 τα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν. οὔτε γὰρ ὑπεστί
 οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διώρυξ ἦκει ἐς
 αὐτήν, ὥσπερ ἐς τὴν ἑτέραν; ρέουσα· διὰ οἰκοδομημένου
 δὲ αὐλῶνος ἔσω νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι 10
 κεῖσθαι Χέσπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου
 Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσεράκοντα πόδας ὑποβαῖς τῆς
 ἑτέρης τὸ αὐτὸ μέγας, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδό-
 μῃσε. ἐστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφότεραι, μά-
 λιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλε- 15
 128 γον Χεφρῆνα ἑξ καὶ πενήκοντα ἔτια. Ταῦτα ἑξ τε

annos quinquaginta; eique defuncto successisse in
 regnum fratrem eius *Chephrenem*. Hunc quum
 in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fra-
 trem, tum etiam pyramidem exstruxisse. Et haec
 quidem pyramis mensuram prioris illius non exae-
 quat; (nam mensuras etiam nōs exegimus:) nec came-
 ras habet subterraneas, nec fossa ex Nilo derivata
 in hanc inferne influit, sicut in illam, in qua Nilus
 per canalem murario opere constructum insulam cir-
 cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. Exstruxit
 autem hanc, magnae pyramidi proximam, quadragin-
 ta pedibus illā minorem: primus lapidum ordo Aethio-
 pico lapide variegato substructus. Ambae super eo-
 dem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem
 eminentē. Regnasse autem Chephrenem aiunt annos

καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτεα, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε
 πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱρὰ χρόνου τοσούτου
 κατακλησθέντα οὐκ ἀνοιχθῆναι. τούτους ὑπὸ μίσους οὐ
 5 κάρτα θέλουσι Αἰγύπτιοι ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς
 πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλιτίωνος, ὃς τοῦτον
 τὸν χρόνον ἔνεμε κτήνεα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερῶ 129
 νον ἔλεγον, Χέοπος παῖδα· τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς
 ἔργα ἀπαδεῖν· τὸν δὲ τὰ τε ἱρὰ ἀνοῖξαι, καὶ τὸν λεῶν
 τετρυμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἀνέειναι πρὸς ἔργα τε
 5 καὶ θυσίας· δίκας δὲ σφι πάντων βασιλῶν δικαιοτά-
 τας κρίνειν. κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον, ἀπάντων
 ὅσοι ἤδη βασιλῆες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνεοῦσι μάλι-
 στα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ

CXXVIII. 6. Φιλιτίωνος. *Alīi Φιλίτιος.*

sex et quinquaginta. (128.) Hos centum et sex an-
 nos numerant Aegyptii, quibus per Aegyptum omne
 genus malorum invaluerit, clausaque templa per tan-
 tum temporis spatium non fuerint aperta. Istorum-
 que regum odio ne nomen quidem memorare volunt;
 sed pyramides etiam illas vocant *pastoris Philitionis*,
 qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit.

(129.) Post hunc regnasse in Aegypto dicebant
Mycerinum, Cheopis filium. Huic patris displi-
 cuisse facta: itaque et templa eum aperuisse, et po-
 pulo, extremis malis vexato, indulsisse, ut suis quis-
 que negotiis et sacris operam daret: iusque etiam il-
 lis acquissime regum omnium dixisse. Hac quidem ex
 parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot
 Aegypti reges umquam fuere, extollunt: nam et alio-

καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἐαυτοῦ δίδόν-
 τα ἄλλα, ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. Ἔόντι δὲ 10
 ἡπίῳ τῷ Μυκερίῳ κατὰ τοὺς πολίτας, καὶ ταῦτα
 ἐπιτηδεύοντι, πρῶτον κακῶν ἄρξαι τὴν θυγατέρα ἀπο-
 θανούσαν αὐτοῦ, τὴν μούνον οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι
 τέκνον. τὸν δὲ, ὑπεραλγῆσαντά τε τῷ περιπεπτάκει
 πρήγματι, καὶ βουλόμανον περισσώτερόν τι τῶν ἄλλων 15
 θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βοῦν ξυλίνην κοί-
 λην. καὶ ἔπειτα καταχρυσώσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν
 αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανούσαν θυγατέρα.
 130 Αὕτη ὦν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύφθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμὴν
 ἦν φανερὴ ἐν Σαίῳ μὲν πόλει εἶδωσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι
 βασιλῆίοισι, ἐν οἰκίᾳ ἡσκημένῳ θυμῆματα δὲ
 παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν·
 νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. αἰγ- 5

quin ex aequo iudicasse caussas, et, si quis de sen-
 tentia ab illo lata esset conquestus, ei de suo donare
 solitum, quo iram illius mitigaret. Ita quum mitis
 adversus cives esset *Mycerinus*, talibusque uteretur
 institutis; primam ei calamitatem accidissee mortem
 filiae, quam unicam domi sobolem habebat. Qua ca-
 lamitate vehementer adflictum, quum vellet excellen-
 tiori quadam ratione sepelire filiam, conficiendam
 curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus
 inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepeli-
 visse. (130.) Bos ista non sub terrâ est recondita,
 sed meâ adhuc aetate in propatulo erat, in Sai oppi-
 do in regiâ posita, eleganti in conclavi: et quotidie
 apud illam suffimenta cuiusque generis adolentur, et
 singulis noctibus pernox ardet lucerna. Prope illam,

χοῦ δὲ τῆς βοῆς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκήματι εἰκόνες τῶν
 παλλακείων τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν
 Σαῖ πόλι ἱεῖες· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοὶ,
 εὐῶσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα κη, γυμναὶ ἐργασ-
 10 μέναι· αἱ τινες μέντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, πλὴν ἢ τὰ
 λεγόμενα. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῆς ταύτης, 131
 καὶ τῶν κολοσσῶν, τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερίνος ἐρά-
 σθη τῆς ἐωυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ αἰκού-
 ση. μετὰ δὲ, λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγξατο ὑπὸ ἄχρους·
 5 ὁ δὲ μιν ἐβαψε ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ· ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν
 ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ
 ἀπέταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι
 πεπονθυῖας τάπερ αἱ ζωαὶ ἔπαθον. ταῦτα δὲ λέγουσι
 Φλυαρέοντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ
 10 τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὧν καὶ
 ἡμεῖς ὠρέομεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβεβλή-

in alio conclavi, stant certe ibi lignee statuæ (co-
 lossos Herodotus dicit) formâ muliebri, numero fere
 viginti, nudis corporibus. Quænam autem illæ sint,
 dicere non possum, nisi quæ narrantur. (131.) Sunt
 autem qui de bove illa et de statu is istis hæc narrant:
 Mycerinum amore filiæ suæ captum, vim ei intul-
 lisse; eoque facto puellam præ dolore vitam finiisse
 suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse;
 matrem autem famulis, quæ patri filiam prodidis-
 sent, manus præcidisse, et nunc imaginibus illarum
 idem accidisse quod ipsæ vivæ passæ essent. Hæc
 vero, ut mihi videtur, dicunt nugantes, quum cætera,
 tum hoc de manibus statuarum: hoc enim nos etiam
 vidimus, vetustate temporis decidisse illis manus,
Herod. T. I. P. I. D d

κασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτίων φαίνοντο εἶσθαι ἔτι καὶ ἐς
 132 ἐμὲ. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακείμενηται Φοι-
 νικίῳ εἵματι· τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει
 πεχυσωμένα παχέϊ κάφα χρυσῶ· μεταξὺ δὲ τῶν κε-
 ρέων, ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἔπεστι χρύσεος.
 ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη· μέ- 5
 γαθος δὲ, ὅση περ μεγάλη βοῦς ζωή. ἐκφέρεται δὲ ἐκ
 τοῦ οἰκήματος ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα. ἐπεὶ τὴν τύπτωνται
 οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ ὀνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμεῦ ἐπὶ
 τοιούτῳ πρήγματι, τότε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς
 τὸ Φῶς. Φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεσθῆναι τοῦ πατρὸς Μυ- 10
 κρινου ἀποθήσκουσιν, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπαξ μιν τὸν
 133 ἥλιον κατιδεῖν. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος,
 δεύτερα τούτῳ τῷ βασιλεῖ τάδε γενέσθαι· ἔλθειν οἱ
 μαντήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „μέλλοι ἐξ ἔτεα μοῦ-

quae etiam nunc ad pedes imaginum iacentes con-
 spiciuntur. (132.) Bos autem corpus tectum habet
 purpureo pallio, sed collum et caput denso admo-
 dum auro inauratum: inter cornua eminet circuli so-
 lis aurea imago. Non stat recta bos, sed genibus in-
 cumbens: magnitudo quanta magnae bovis vivae.
 Quotannis semel extra conclave effertur. Quando
 plangunt Aegyptii deum illum, cuius nomen in
 tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lu-
 cem proferunt: dicunt enim, morientem filiam oras-
 se patrem Mycerinum, ut semel in anno solem ad-
 spicere sibi liceat. (133.) Post filiae mortem acci-
 disse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem
 hanc: oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adla-
 tum, *nonnisi sex adhuc annos victurum illum,*

167, 21.

νον βίους, τῷ ἐβδόμῳ τελευτήσιν.“ τὸν δὲ, δεινὸν ποιη-
 5 σάμενον, πέμψαι εἰς τὸ μαντήϊον τῷ θεῷ ὀνειδισμα,
 ἀντιμεμφόμενον ὅτι „ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτριος,
 ἀποκληΐσαντες τὰ ἱερά, καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλ-
 λά καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ
 10 πολλόν· αὐτὸς δ' εὐσεβὴς εἶν, μέλλοι ταχέως οὕτω
 τελευτήσιν.“ Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δεύτερα ἐλθεῖν
 λέγοντα „τούτων εἵνεκα καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον.
 οὐ γὰρ ποιῆσαι μιν τὸ χρεὼν ἦν ποιεῖν· δεῖν γὰρ Αἴ-
 γυπτον κακοῦσθαι ἐπ' ἔτεα πεντήκοντά τε καὶ ἑκατόν·
 καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας,
 15 μαθεῖν τοῦτο, κεῖνον δὲ οὐ.“ Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν
 Μυκερῖνον, ὡς κατακεκριμένων ἤδη οἱ τούτων, λύχνα
 ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ; ἀνάψαντα αὐ-

septimo vitam finiturum. Tum illum, aegerrime hoc
 ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis ver-
 bis deo exprobrarent, quod *pater ipsius et patruus,*
qui templa clausissent, deosque non curassent, atque
etiam homines perdidissent, tamen seros in annos
produxissent vitam; ipse autem, qui deos colat,
tam cito vitam esset finiturus. Super haec alterum
 ei responsum ab oraculo esse editum : *hac ipsâ causâ*
propere finiturum vitam, quod ea, quae in
fatis fuissent, non fecisset. Debuisset enim Aegyptum
malis vexari per annos centum et quinquaginta:
et duo reges, qui ipsum antecesserint, hoc intellexisse,
ipsum vero non intellexisse. His auditis
Mycerinum, quum sententiam contra se iam pro-
 nunciatam cognovisset, multas parari iussisse lucer-
 nas, eisque quotidie ingruente nocte accensis potasse,

τὰ· πίνειν τε καὶ εὐπαθεῖν, οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἔς τε τὰ ἔλεα καὶ τὰ ἄλσεα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυνθάνοιτο εἶναι γῆς ἐνηβητήρια ἐπιτηδεύματα. 20 ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο, θέλων τὸ μαντήιον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δωδέκα ἔτεα ἀντὶ ἐξ ἐτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιεύμεναι.

- 134 Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελίπετο, πολλὸν ἐλάσσω τοῦ πατρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδέουσαν κῶλον ἑκαστον τριῶν πλέθρων, εὐούσης τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἥμισυ Αἰθιοπικοῦ· τὴν δὴ μετεξέτεροί Φασι Ἑλλήνων Ῥοδώπιος ἐταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. 5 οὐ δὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι ἥτις ἦν ἡ Ῥοδῶπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδες ἀναρίθμητοι,

voluptatibusque, nec die nec nocte ullâ intermissâ, indulsisse, per amoena inferioris Aegypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

(134.) Idem *Mycerinus* pyramidem etiam reliquit, multo quidem minorem eâ quam pater extruxerat, unoquoque quatuor laterum ducentos octoginta pedes metiente: usque ad dimidiam altitudinem Aethiopicus lapis est. Hanc pyramidem Graecorum nonnulli putant esse *Rhodopidis* meretricis; multum falsi sententiae. Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quâenam mulier fuerit Rhodopis: alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quae in-

- ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναισίωνται· πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ
 10 Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδῶπις, ἀλλ'
 οὐ κατὰ τοῦτον. ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον του-
 τέων τῶν βασιλέων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας ἦν λι-
 πομένων Ῥοδῶπις· γενεὴν μὲν, ἀπὸ Θρηίκης· δούλη δὲ
 ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος, ἀνδρὸς Σαμίου, σύν-
 15 δουλός δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιοῦ. καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδ-
 μονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἥκιστα· ἐπεὶ τε γὰρ
 πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ Θεοπροπίου „ὅς βού-
 λοιτο ποιῆν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελεῖσθαι“ ἄλλος μὲν
 οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παιδὸς παῖς, ἄλλος Ἰάδ-
 20 μων, ἀνείλετο· οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμονος ἐγένετο.
 Ῥοδῶπις δὲ ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο, Ξάνθῳ τοῦ Σαμίου 135
 φορμίσαντός μιν· ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην, ἐλύθη χρη-

numeris (ut verbo dicam) talentorum millibus con-
 stiterat: ignorareque eosdem adparet, regnante Ama-
 si floruisse Rhodopin, non huius regis aetate. Permul-
 tis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas
 monumenta sui reliquerunt, vixit *Rhodopis*; genere
 Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephaestopolios
 filii, conserva Aesopi, fabularum scriptoris. Nam et
Aesopum Iadmoni serviisse, quum aliunde constat,
 tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex
 oraculi effato saepius proclamassent, *si quis vellet*
poenam repetere caedis Aesopi, nemo alius, qui
 illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio
 nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iad-
 monis servus Aesopus fuerat. (135.) *Rhodopis* vero
 in Aegyptum venit, adducta a Xantho Samio: addu-
 cta vero ut quaestum corpore faceret, magno pretio

μάτων μεγάλων ὑπὸ ἀνδρὸς Μιτυληναίου Χαραῶ, τοῦ Σκαμανδρωνύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφoῦς τῆς μουσοποιoῦ. οὕτω δὴ ἡ Ῥοδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ 5 κατέμεινέ τε ἐν Αἰγύπτῳ καὶ κάστα ἐπαφρόδιτος γενομένη, μεγάλη ἐκτήσατο χρήματα, ὥς αὖ εἶναι Ῥοδῶπιν, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ιδέσθαι ἐστὶ ἔτι καὶ 10 ἐς τὸδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρήματα ἀναθεῖναι. ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆϊον ἑωυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, πείσμα ποιησαμένη τοῦτο, τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ ἐξευρημένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυον ἑωυτῆς. τῆς αὖ δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὅβελους 15 βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρει ἡ δακτύλιος οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς· οἱ καὶ νῦν ἔτι συννε-

redempta est a cive Mitylenaco *Charaxo*, Scamandronymī filio, fratre Sapphūs poëtriaē. Ita igitur servitute liberata Rhodopis, mansit in Aegypto: quumque venusta admodum esset, magnas comparavit sibi opes; ut quidem Rhodopis, nec vero ut quae talem extruere pyramidem posset. Nam, cuius opum decimam partem ad hunc usque diem conspiciere licet cuicumque volenti, ei non adeo ingentes opes oportet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum sui in Graeciā relinquare, tale opus faciendum curavit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis in sui memoriam dedicavit. Ex decimā opum suarum parte conficienda curavit complura, quot per decimam licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea,

169, 78.

νέεται, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χῖοι ἀνέβησαν, ἀν-
 τίον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ. Φιλέουσι δὲ πως ἐν τῇ Ναυ-
 20 κράτι ἐπαφροδίτοι γίνεσθαι αἱ ἐταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ
 αὕτη, τῆς περὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὴ τι κλεινὴ
 ἐγένετο, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδάπιος τὸ οὔνο-
 μα ἐξέμαβον· τοῦτο δὲ, ὕστερον ταύτης, τῇ οὔνομα ἦν
 Ἀρχιδίκη, αἰοίδιμος ἀνα τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἥσσαν δὲ
 25 τῆς ἐτέρας περιλεσχήμεντος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος
 Ῥοδῶπιν ἀπενόστησε εἰς Μιτυλήνην, ἐν μέλει Σαπ-
 Φῶ πολλὰ κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδάπιος μὲν νυν πέρι
 πέπαυμαι.

Μετὰ δὲ Μυκερῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλε- 136
 γον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχιν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆ-
 σαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ἔοντα πολλῶν τε κάλ-

[*sive*, ferreos obeliscos,] eaque Delphos misit: quae
 etiam nunc in unum fasciculum collecta conspiciun-
 tur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ip-
 sius aedis sacrae. Solent autem Naucrati versari ve-
 nustae meretrices: nam et haec, de qua hic sermo
 habetur, ita celebrata est, ut Graecis omnibus inno-
 tuerit Rhodopidis nomen: et post hanc alia, cui no-
 men Archidica, per Graeciam est nobilitata; minus
 tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata.
 Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute libe-
 ravit, Mitylenen reversum, multis conviciis *Sappho* in
 carminibus suis insectata est. Sed haec de Rhodopide
 hactenus.

(136.) Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Ae-
 gypti regem fuisse *Asychin*, a quo constructa ad
 Vulcani templum propylaea, orientem solem spe-

λιστα καὶ πολλῶ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάν-
 τα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους, καὶ ἄλ- 5
 λην ὄψιν οἰκοδομημάτων μυρίην· ἐκεῖνα δὲ, καὶ μακροῦ
 μάλιστα. Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἔλεγον, ἀμίζης
 εἰούσης πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι,
 ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν, οὕτω λαμ-
 βάνειν τὸ χρέος· προστεθῆναι δὲ ἔτι τούτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, 10
 τὸν δίδόντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατέειν τῆς τοῦ λαμ-
 βάνοντος θήκης· τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον,
 τήνδε ἐπεῖναι ζημίην, μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος,
 μηδὲ αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι
 μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρὶ τὰ Φῶ, μήτ' ἐν ἄλλῳ μη- 15
 δένι, μήτε ἄλλον μηδένα τῶν ἑαυτοῦ ἀπογενόμενον θά-
 ψαι. Ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλόμενον τοῦτον τὸν βασι-
 λέα τοὺς πρότερον ἑαυτοῦ βασιλέας γινομένους Αἰγύ-

ctantia; longe ea pulcerrima et longe maxima. Ha-
 bent enim omnia quidem propylaea et figuras in-
 sculptas, et infinitam aedificiorum varietatem; haec
 autem, omnium maxime. Hoc, aiebant, regnante,
 quum magna in commerciis esset inopia pecuniae,
 legem latam esse Aegyptiis, uti, qui patris cadaver
 pignori daret, ei aes alienum crederetur: adiectam-
 que ei legem esse hanc, ut, qui dedisset aes alie-
 num, is totius etiam conditorii sepulcralis dominus
 esset illius qui accepisset: si quis verò, qui illud pig-
 nus dedisset, debitum solvere nollet, eum nec ipsum,
 quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in
 alio ullo sepeliri, nec ei licere quemquam suorum,
 qui defunctus esset, sepelire. Superare autem cupien-
 tem hunc regem eos qui ante ipsum in Aegypto reg-

πτου, μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι, ἐκ πλίνθων ποιή-
 20 σάντα· ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκολλημένα τάδε
 λέγοντά ἐστι· ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗΣ ΠΡΟΣ
 ΤΑΣ ΛΙΘΙΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ. ΠΡΟΕΧΩ ΓΑΡ
 ΑΥΤΕΩΝ ΤΟΣΟΤΤΟΝ, ὅσον ὁ Ζεὺς τῶν
 ἄλλων θεῶν. ΚΟΝΤΩ ΓΑΡ ὕποτιπτον-
 25 ΤΕΣ ἔς ΔΙΜΝΗΝ, ὅ τι ΠΡΟΣΣΧΟΙΤΟ ΤΟΥ
 ΠΗΛΟΥ ΤΩ ΚΟΝΤΩ, ΤΟΥΤΟ ΣΥΛΛΕΓΟΝ-
 ΤΕΣ, ΠΛΙΝΘΟΥΣ Εἴρτσαν, καὶ με τρο-
 πῶ, τοιοῦτῶ, ἔξεποιησαν. τοῦτον μὲν το-
 σαῦτα ἀποδέξασθαι.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνύ- 137
 σιος πόλιος, τῷ ὀνόματι Ἀνυσιν εἶναι. ἐπὶ τούτου βα-
 σιλεύοντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ πολλῇ Αἰθιοπίας
 τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα. τὸν μὲν
 5 δὴ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύγοντα ἐς τὰ ἔλεα· τὸν δὲ
 Αἰθίοπα βασιλεύειν Αἴγυπτον ἐπ' ἔτι πεντήκοντα· ἐν

nassent, monumentum sui reliquisse pyramidem e
 lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi in-
 sculpta, in hanc sententiam: *Ne me conferens cum
 lapideis pyramidibus contempnas: tanto enim illas
 antecello, quanto reliquos deos Iupiter. Nam con-
 to in paludis fundum subacto, quidquid luti con-
 to adhaesit colligentes, inde lateres finxerunt: at-
 que hoc modo me perfecerunt.* Haec ab illo gesta.

(137.) Post hunc vero regnasse virum caecum ex
 Anysi oppido, cui nomen *Anysis*. Hoc regnante,
 ingenti hominum manu Aegyptum invasisse Aethio-
 pes et *Sabakon*, regem Aethiopum. Caecum igitur
 hunc fugâ se in paludes recepisse, Aethiopemque in

τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι. ὅπως τῶν τις Αἰγυπτίων
αἱμάρτοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα ἐθέλειν· τὸν δὲ,
κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ δικάζειν, ἐπι-
τάσσοντα χῶματα χοῦν πρὸς τῇ ἐωυτῶν πόλει, ὅθεν 10
ἐκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. καὶ οὕτω ἔτι αἱ πόλεις
ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἐχώσθησαν
ὑπὸ τῶν τὰς διαύρυχας ὀρυζάντων, ἐπὶ Σισώστριος βα-
σιλέως· δεύτερα δὲ, ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ κάρτα ὑψη-
λαὶ ἐγένοντο. Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων τασσομένων ἐν 15
τῇ Αἰγύπτῳ πολιῶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μάλιστα μὲν Βου-
βάστι πόλις ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱρὸν ἔστι Βουβάστιος
ἀξιαπηγυτότατον. μέζω μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ πολυδα-
πανώτερα ἔστι ἱρά· ἥδονῃ δὲ ιδέσθαι οὐδὲν τούτου μάλ-
λον. ἡ δὲ Βούβαστις, κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν, ἔστι 20

Aegypto regnasse annos quinquaginta; intra quos
annos gesta ab eo esse haecce. Quoties aliquis Aegyp-
tiorum quidpiam deliquisset, nullum eorum voluisse
capite plectere; sed pro ratione delicti sententiam
pronunciasset, imperantem ut quisque delinquentium
aggerem adgereret ad oppidum unde esset. Atque
ita oppida facta sunt sublimiora: etenim primo ad-
gesta fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas
effoderant; dein iterum sub Aethiope admodum sunt
exaltata. Prae cacteris autem oppidis, quorum om-
nium exaltatissimum est solum, maxime adgesta terra est
ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia qui-
dem templa ampliora et sumtuosiora; sed adpectu
nullum hoc iucundius. Est autem *Bubastis*, Graeco-
rum sermone, *Diana*. (138.) Cuius templum ita

171, 37.

Ἄρτεμις. Τὸ δὲ ἱερόν αὐτῆς ὡςδε ἔχει. πλὴν τῆς ἐσόδου, τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διαρρυχθεῖς ἐσέχουσι, οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἄχρ' αὖ τῆς ἐσόδου τοῦ ἱεροῦ ἑκατέρῃ ἐσέχει· ἡ μὲν, τῇ περιέρρουσα, ἢ ἡ δὲ, τῇ εὖρος εἰῶσα ἑκατέρῃ ἑκατὸν ποδῶν, δένδροισι καταάσκιος. τὰ δὲ προπύλαια, ὕψος μὲν δέκα ὀργυῖαι ἐστὶ, τύποισι δὲ ἐξαπλήχεσι ἐσκευάδεται ἀξίοισι λόγου. εἶον δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱερόν, κατοραῖται πάντας περιϊόντι· ἄτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκκεχωσμένης ὕψου, τοῦ δ' ἱεροῦ οὐ κεκνημένου, ὡς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἑσάπτειν ἐστὶ. περιβέει δ' αὐτὸ αἰμασίῃ ἐγγεγλυμμένη τύποισι. ἐστὶ δὲ ἑσῶθεν ἄλσος δενδρέων μεγίστων, πεφυτευμένον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὴ τῶγαλμα ἐνι. εὖρος δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱεροῦ, πάντα σταδίου ἐστί. κατὰ μὲν

comparatum est. Praeter introitum, reliquum totum insula est: fossae enim ex Nilo circum ductae non miscentur altera alteri, sed utraque usque ad introitum pertinet templi; altera ab uno latere, altera ab altero circumfluens: utraque centum pedes patens in latitudinem, arboribus inumbrata. Propylaea ad quadraginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sexcubitalibus memoratu dignis ornata. Quum sit templum in media urbe, undique conspicitur ex toto circuitu: nam quum oppidi solam aggere adgesto sit exaltatum, templum autem, ex quo primum constructum, non mutatum fuerit, undique conspectui patet. Circumductus est templo murus, figuris insculptis: est autem intus altissimarum arborum lucus, circa aedem magnam plantatus, in qua inest deo simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex

δὴ τὴν ἴσοδον, ἐστραμμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίου 15
 τρεῖς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς φέρουσα εἰς τὸ πρὸς
 ἡῶ· εὖρος δὲ, ὡς τεσσάρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ, δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· φέρει δ' εἰς Ἑρμέω
 139 ἱόν. τὸ μὲν δὴ ἱόν τοῦτο οὕτω ἔχει. Τέλος δὲ τῆς
 ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ὧδε ἔλεγον γενέσθαι. οἷψιν
 ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήδε ἰδόντα αὐτὸν, οἴχεσθαι φεύγοντα·
 εἰδοκέοι οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα συμβουλευεῖν, τοὺς ἱεῖας τοὺς
 ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας, μέσους διαταμέειν· 5
 ἰδόντα δὲ τὴν οἷψιν ταύτην λέγειν αὐτὸν, ὡς πρόφασιν οἱ
 δοκέοι ταύτην τοὺς θεοὺς προδικνύναι, ἵνα ἀσεβήσας
 περὶ τὰ ἱεῖα, κακὸν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων
 λάβοι· οὐκ ἔστι ποιήσειν ταῦτα· ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυ-
 θέναι τὸν χρόνον, οὐκ ὅσον κεχρηῆσθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου 10

parte stadium metitur. In introitu strata lapide via
 est trium fere stadiorum longitudine, per forum fe-
 rens orientem versus: quadringentos pedes patens in
 latitudinem, utrimque arboribus consita ad coelum
 porrectis; fert autem ad Mercurii templum. Haec est
 templi huius ratio. (139.) Ad extremum vero Ae-
 gypto excessisse aiebant Aethiopem hac occasione.
 Viso nocturno territum, fugâ se recepisse: visus quip-
 pe sibi erat adstantem videre hominem, qui ei sua-
 deret, ut sacerdotes omnes, qui in Aegypto essent,
 congregaret, et medios discinderet. Hac conspectâ
 visione dixisse eum, videri sibi Deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admisso,
 aut a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mul-
 ctaretur; se vero hoc facinus non admissurum: sed
 exiisse tempus, quo exacto, postquam interim in Ae-

171, 66.

ἐκχωρήσειν. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίῃ ἔοντι αὐτῷ τὰ μαντήια,
 τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες, ἀνείλε, ὡς δόει αὐτὸν Αἰγύ-
 πτου βασιλεῦσαι ἕτεα πεντήκοντα. ὡς ὦν ὁ χρόνος οὗ-
 τος ἐξήιε, καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε,
 15 ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς.
 Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτὶς 140
 τὸν τυφλὸν ἄρχειν, ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον ἔνθα πεν-
 τήκοντα ἕτεα, νῆσον χῶσας σποδῶ τε καὶ γῇ, οἴκει.
 ὅπως γὰρ οἱ Φοιτᾶν σῖτον ἄγοντας Αἰγυπτίαν ὡς ἐκά-
 5 στοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὰν
 κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον
 οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν· ἀλλὰ ἕτεα
 ἐπὶ πλέω ἢ ἑπτακόσια οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν

CXL. 8. ἑπτακόσια. *Corrigunt alii* τριπκόσια, CCC. *alii* πεν-
 τακόσια, quingentos annos.

gypto regnasset, discedendum sibi esset. Etenim, quum in Aethiopiâ etiam tum fuisset, oracula, quibus utuntur Aethiopes, edixerant, *regnare eum in Aegypto debere quinquaginta annos*. Itaque finito hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte ex Aegypto discessit Sabacos. (140.) Post cuius discessum regnasse iterum dixerunt caecum illum, redeuntem e paludibus, ubi quinquaginta annos insulam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra adgesto circumdederat. Quoties enim advenissent Aegyptii, prout quibusque imperatum fuisset, inscio Aethiope frumentum ei adferentes, iussisse eum hos ut eum reliquo dono etiam cinerem sibi adferrent. Hanc insulam nemo ante Amyrtaeum potuit invenire: sed per septingentos annos et amplius anquisiverant eam su-

οἱ πρότεροι γενομένοι βασιλῆες Ἀμορταίου ὄνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἐλβώ· μέγας δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα 10 σταδίων.

- 141 Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου, τῷ ὀνόματι εἶναι Σεθών· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὥς οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν· ἄλλα τε δὴ ἄτμα ποιεῦντα ἐς αὐτοὺς, καὶ σφίτας ἀπελῆσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν 5 προτέγων βασιλῆων δεδῶσθαι ἐξαίρετους ἐκάστῳ δυόδεκα ἀρούρας. μετὰ δὲ, ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύνειν στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὐκ ἔβηκεν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βοηθεῖν· τὸν δὲ ἱεῖα ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐσελθόντα 10 ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τῷ γαλμα ἀποδύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν. ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον,

periores Amyrtaco reges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae Elbo: magnitudo decem stadiorum quaquaversum.

(141.) Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui nomen *Sethon*. Hunc neglexisse, nec ullo loco habuisse bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret: et quum aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademisse eis iugera, quae sub prioribus regibus eximia cuique duodecim fuerant adtributa. Deinde vero, quum adversus Aegyptum ingentem exercitum duceret *Sanacharibus*, Arabum et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores Aegyptiorum. Et sacerdotem, ad consilii inopiam redactum, aedem dei ingressum, apud simulacrum esse lamentatum, quantae calamitatis periculum adiret. Lamentanti ob-

172, 93.

καὶ οἱ δοῦναι ἐν τῇ ὄψι, ἐπιστάντα τὸν Θεὸν Φαρσύνειν,
 ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάζων τὸν Ἀραβίων στρα-
 15 τὸν· αὐτὸς γάρ οἱ πέμψειν τιμωροὺς. τούτοισι δὴ μιν
 πίσυνον τοῖσι ἐνυπνίοισι, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς
 βουλομένους οἱ ἔπεσθαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλου-
 σίῳ· ταύτῃ γάρ εἰσι αἱ ἐσβολαί· ἔπεσθαι δὲ οἱ τῶν
 μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπήλους δὲ, καὶ χει-
 20 ρῶνακτας, καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους. ἐνθαῦτα ἀπικο-
 μένους, τοῖσι ἐναντίοισι αὐτοῖσι ἐπιχυσέντας νυκτὸς μῦς
 ἀρουραίους, κατὰ μὲν Φαγέειν τοὺς Φαρετρεῶνας αὐ-
 τέων, κατὰ δὲ τὰ τόξα· πρὸς δὲ, τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχα-
 να, ὥστε τῇ ὑστεραίῃ Φευγόντων σφέων, γυμνῶν ὅπλων,
 25 πείσσειν πολλούς. καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἕστηκε ἐν
 τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς

repsisse somnum, et per quietem visum ei esse, ad-
 stantem deum iussisse eum confidere, quippe nihil
 incommodi passurum, si Arabico exercitui obviam
 isset: ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum,
 Hoc insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ae-
 gyptiis sequi eum voluissent, castra Pelusii posuisse,
 ubi est in Aegyptum introitus: ex bellatorum vero
 ordine neminem signa eius esse secutum: nonnisi
 institores et operarios et ex foro homines secum ha-
 buisse. Eo postquam venissent, noctu sola hostium
 castra invasisse effusam murium agrestium multitu-
 dinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
 ansas corrosissent; unde factum, ut postridie, quum
 armis nudati profugerent hostes, magna eorum mul-
 tudo concideretur. Atque etiam nunc Vulcani in
 templo stat regis huius statua lapidea, murem manu

μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε· ἘΣ ἙΜΕ ΤΙΣ
 ὈΡΕΩΝ, ΕὔΣΕΒΗΣ ἔΣΤΩ.

- 142 ἘΣ ΜΕΝ τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγύπτιοί τε καὶ οἱ
 ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως,
 εἰς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱερεῖα τοῦτον τὸν τελευταῖον βα-
 σιλεύσαντα, μῆν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίας
 ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτησι ἀρχιερεῖς 5
 καὶ βασιλεῖς ἑκατέρους τοσούτους γενομένους. καὶ τοὶ
 τριηκοσῖαι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνάσται μύρια ἕτεα· γε-
 νεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν, ἑκατὸν ἕτεά ἐστι. μῆς δὲ καὶ
 τεσσεράκοντα ἐτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπῆσαν
 τῇσι τριηκοσίῃσι, ἔστι τεσσεράκοντα καὶ τριηκόσια καὶ 10
 χίλια ἕτεα. οὕτω ἐν μυρίοισι τε ἔτεσι καὶ χιλίοισι,
 καὶ πρὸς, τριηκοσίοισι τε καὶ τεσσεράκοντα, ἔλεγον
 θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοι οὐδὲ

tenentis, cum inscriptione in hanc sententiam: *Me
 intuens, deos colere disce!*

(142.) ADHUC ea exposui, quae ab Aegyptiis et
 praesertim a sacerdotibus eorum narrantur; qui a
 primo rege usque ad hunc postremo regnantem Vul-
 cani sacerdotem adfirmant generationes hominum fuis-
 se trecentas quadraginta et unam, intraque eas toti-
 dem sacerdotes totidemque reges fuisse. Atqui tre-
 centae hominum generationes efficiunt decem anno-
 rum millia, quandoquidem tres hominum aetates cen-
 tum annos conficiunt. Una autem et quadraginta re-
 liquae aetates, quae supra trecentas erant, colligunt
 annos mille trecentos et quadraginta. Itaque intra
 undecies mille trecentos et quadraginta annos dixe-
 runt deum nullum sub hominis formâ exstitisse: at-

πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου
 15 βασιλεῦσι γενομένοισι, ἔλεγον ταιούτων οὐδέν. Ἐν τοί-
 νυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον
 ἀνατεῖλαι· ἔνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις ἐπαν-
 τεῖλαι· καὶ ἔνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δις καταδύ-
 20 ναι· καὶ οὐδέν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἐτεροικί-
 σθαι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς, οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ
 σφί γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νόσους, οὔτε τὰ κατὰ
 τοὺς θανάτους. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λαγοποιοῦ 143
 ἐν Θήβησι γενεηλογήσαντί τε ἑαυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
 τὴν πατριὴν ἐς ἐκκαίδεκατον θεὸν, ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ
 Διὸς, οἷόν τι καὶ ἐμοὶ οὐ γενεηλογήσαντι ἑμᾶυτόν.
 5 ἐσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω, ἐὼν μέγα, ἐξηρίβμεον
 δεκνύντες κολοσσούς ξυλίνους τοσούτους ὅσους περ εἶπον·

que etiam nec antea, nec postea, in reliquis Aegypti
 regibus, tale quidquam fuisse. Intra vero illud tem-
 poris spatium, dixerunt, solem quater extra suam se-
 dem ortum esse; et, ubi nunc occidit, inde bis esse
 ortum; unde nunc oritur, ibi bis occidisce: et in-
 ter haec tamen nihil eorum, quae in Aegypto esse
 consuerunt, fuisse mutatum; neque quod ad terrae
 proventus adtinet, nec quod ad ea quae fluvius ipsis
 largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortali-
 tatem. (143.) Atque ante me *Hecataeo*, historiarum
 scriptori, Thebis originem generis sui recensenti,
 illamque ad deum tamquam decimum sextum proge-
 nitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Iovis,
 quod mihi, genus meum non recensenti. In eadem
 amplam me introducentes, monstrabant numerabant-
 que statuas ligneas tot quot dixerant. Ibi namque

ἀρχιεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτοῖσι ἵσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ
ζῆς εἰκόνα ἑωυτοῦ. ἀριθμῶντες ὦν, καὶ δεκνύντες οἱ
ἱεῖς ἡμοί, ἀπέδεικνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἕκαστον
εἶντα, ἐκ τοῦ ἀγχιστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνης διεξιόν- 10
τες διὰ πασίων, ἕως οὗ ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς.
Ἐκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἑωυτόν, καὶ ἀναδήσαντι
εἰς ἑκκαίδεκατον θεόν, ἀντεγενεολόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθ-
μῇσι, οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι
ἄνθρωπον. ἀντεγενεολόγησαν δὲ ὧδε, φάμενοι ἕκαστον 15
τῶν κολοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγονέναι· εἰς ὃ
τοὺς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν
κολοσσούς, Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γένόμενον, καὶ οὔτε
εἰς θεόν, οὔτε εἰς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμις δέ
ἐστι κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς καὶ γαθός. 20
144 Ἦδη ὦν, τῶν αἱ εἰκόνες ἦσαν, τοιοῦτους ἀπέδεικνυσαν

quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem suam
ponit. Numerantes igitur monstrantesque mihi hasce
imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus erat,
confirmarunt mihi, unumquemque esse filium alterius,
patrique successisse; atque ita omnes recensuerunt
imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. Heca-
taeo vero genus suum recensenti, originemque suam
a sexto decimo deo progenitore repetenti, horum ge-
nealogiam, postquam omnes enumeraverant, oppo-
suerunt; non admittentes quod ille adfirmabat, ex deo
generari hominem: opposuerunt autem ita, ut dice-
rent, unumquemque horum esse *piromin*, ex *piromi*
natum; neque a deo aliquo, aut a semideo, genus illo-
rum repetentes. *Piromis* autem graeco sermone sig-
nificat *virum probum honestumque*. (144.) Igitur

σφεας πάντας ἑόντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμέ-
 νους. τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι
 τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀν-
 5 θρώποισι· καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι·
 ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὠρον τὸν Ὀσίριος παῖ-
 दा, τὸν Ἀπόλλωνα Ἑλληνες ὀνομάζουσι· τοῦτον κατα-
 παύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου.
 Ὀσίρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν.

Ἐν Ἑλλησι μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται 145
 εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν· παρ' Αἰγυ-
 πτίοισι δὲ, Πάν μὲν, ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτὼ τῶν
 πρώτων λεγομένων θεῶν· Ἡρακλῆς δὲ, τῶν δευτέρων, τῶν
 5 δυώδεκα λεγομένων εἶναι· Διόνυσος δὲ, τῶν τρίτων, οἱ

hos, quorum illae sunt imagines, fuisse tales adseve-
 rarunt, multumque a diis diversos. Ante homines au-
 tem istos, dixerunt, deos fuisse qui in Aegypto reg-
 nassent, simulque cum hominibus illam habitassent;
 et ex his semper unum fuisse, qui summum impe-
 rium teneret. Postremum horum in Aegypto regnasse
Orum, Osiridis filium, quem *Apollinem* Graeci no-
 minant: hunc finem fecisse *Typhonis* potentiae, po-
 stremumque ex deorum numero regem fuisse Aegypti.
Osiris autem, Graecorum sermone *Dionysos* (sive
Bacchus) est.

(145.) Iam apud Graecos quidem novissimi deo-
 rum censentur esse *Hercules* et *Bacchus* et *Pan*.
 Apud Aegyptios vero *Pan* antiquissimus: est enim
 ex octo *primorum*, qui dicuntur, *deorum* numero;
Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui
secundi nominantur. *Bacchus* vero ex *tertiorum* nu-

ἐκ τῶν δωδέκα θεῶν ἐγένοντο. Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιαί Φασι εἶναι ἔτεα ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδήλωταί μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἔτι τούτων πλεονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτων πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν 10 βασιλέα. καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀτρεκέως Φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι, καὶ αἰεὶ ἀπογραφομένοι τὰ ἔτεα. Διονύσῳ μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἐστὶ ἐς ἐμὲ· Ἡρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκμήνης, 15 κατὰ εἰνακόσια ἔτεα· Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης, (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆς λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν·) ἐλάσσῳ ἔτεα ἐστὶ τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ 246 τὰ ὀκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμὲ. Τούτων ὧν ἀμφοτέ-

CXLV. 14. ἑξακόσια. ἐξήκοντα corrigunt viri doctissimi.

mero, qui a duodecim diis generati sunt. Quot annos effluxisse dicant Aegyptii ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi: a Pane vero ad Amasin plures etiam numerantur anni; a Baccho vero minimus annorum numerus: atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum milia. Et haec se accurate nosse contendunt Aegyptii, quippe constanter numerum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filiâ, ad meam aetatem, circiter millo et sexcenti admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmenae filio, nongenti plus minus; a Pane vero, Penelopae filio, (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis:) minor etiam annorum numerus quam a bello Troiano, anni circiter non-

ρων πάρεστι χρᾶσθαι τοῖσί τις πείσεται λεγομένοις
 μᾶλλον ἐμοὶ δ' ὧν ἡ περὶ αὐτέων γνώμη ἀποδέδεκται.
 εἰ μὲν γὰρ Φανεροὶ τε ἐγένοντο καὶ κατεγήρασαν καὶ
 5 οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰπερ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀμφι-
 τρύωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης,
 καὶ Πάν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις, καὶ
 τούτους ἄλλους, ἄνδρας γενομένους, ἔχειν τὰ ἐκείνων
 οὐνόματα τῶν προγεγονότων Θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε
 10 λέγουσι οἱ Ἕλληνες, ὥς αὐτίκα γενόμενον ἐς τὸν μηρὸν
 ἐνερράψατο Ζεὺς, καὶ ἤνεικε ἐς Νύσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύ-
 πτου ἐοῦσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίῃ· καὶ Πανὸς γε πέρι οὐκ
 ἔχουσι εἰπεῖν ὅκη ἐτράπετο γενόμενος. δῆλὰ μοι ὧν γέ-
 γοτε, ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνό-

genti admodum, ad meam usque aetatem. (146.)
 Ex duabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque
 eâ, quae probabilior quam altera ipsi visa fuerit:
 equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi.
 Quod si enim et isti olim in Graecia conspicui fuis-
 sent, ibique consenuissent, quemadmodum Hercu-
 les Amphitryone genitus, et Bacchus Semeles filius,
 et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam pos-
 set, hosce alios, [hosce posteriores, illorum cogno-
 mines,] quum homines fuissent, nomina gessisse pris-
 corum istorum deorum. Nunc vero, quod ad Bacchum
 attinet, dicunt Graeci, simulatque natus fuisset, ab
 Iove insutum esse femori, et Nysam deportatum,
 quae supra Aegyptum est in Aethiopiâ; de Pane vero,
 quonam delatus sit a partu, ne habent quidem quod
 dicant. Ex quo mihi manifestum factum est, Grae-
 cos deorum horum nomina posterius, quam reliquo-

ματα, ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν. ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο 15
 χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτέων τὴν γένεσιν.

8 Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι.
 147 Ὅσα δὲ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέ-
 γουσι, ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις, κατὰ ταύτην τὴν
 χώραν γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη Φράσω· προσέσται δέ τι
 αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὀψιος. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι
 μετὰ τὸν ἱέρα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα, (οὐδένα 5
 γὰρ χρόνον οἰοί τε ἦσαν ἄνευ βασιλῆος διαιτᾶσθαι,)
 ἐστῆσαντο δυνάδεκα βασιλέας, δυνάδεκα μοίρας
 δασάμενοι Αἴγυπτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησά-
 μενοι, ἐβασίλευον, νόμοις τοιοῦδε χρεώμενοι, μήτε κα-
 ταιρέειν ἀλλήλους, μήτε πλέον τι δίζησθαι ἔχειν τὸν 10
 ἕτερον τοῦ ἐτέρου, εἶναι τε Φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε
 δὲ εἵνεκα τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περι-

rum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore,
 quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nati-
 vitem repetiisse. Atque ista quidem dicunt soli Ae-
 gyptii.

(147.) Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii
 ipsi, illis consentientes, memorant gesta in Aegypto
 esse, ea exponere adgredior: inerunt autem his etiam
 nonnulla quae ego ipse vidi. Post sacerdotis Vulcani
 regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tem-
 pore sine regibus vivere possent, *duodecim Reges*
 constituerunt, universâ Aegypto in duodecim partes
 distributâ. Hi, contractis inter se adfinitatibus, his-
 que constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum
 opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere,
 essentque artissimâ amicitia inter se iuncti. Leges

στέλλοντες· ἐκέχρηστό σφι κατ' ἀρχαῖς αὐτίκα ἐνιστα-
 μένοισι ἐς τὰς τυραννίδας „τὸν χαλκῆ Φιάλῃ στείσαν-
 15 τα αὐτέων ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης
 βασιλεύσειν Αἰγύπτου.“ ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνε-
 λέγοντο. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λυπέσθαι κοι- 148
 νῇ· δόξαν δέ σφι, ἐποιήσαντο λαβύρινθον, ὀλίγον ὑπὲρ
 τῆς λίμνης τῆς Μοίριος, κατὰ κροκοδείλων καλεομένην
 πόλιν μάλιστα κη κείμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη ἶδον λόγου μέ-
 5 ζω. εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων
 ἀπόδεξιμ συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δα-
 πάνης φανείη ἔοντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καὶ τοῖ
 ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν
 Σάμῳ· ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζο-
 10 νες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ

autem istas et initio constituerant et magno studio
 tuebantur hac caussâ, quod in ipso statim initio,
 quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum:
*qui ex illorum numero aeneâ phialâ libaverit in
 Vulcani templo, eum totius Aegypti regno poti-*
turum. Namque in omnibus templis conveniebant.
 (148.) Monumentum etiam commune relinquere de-
 creverunt; ex eorumque decreto aedificatus est *La-*
byrinthus, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso
 oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego
 vidi famâ etiam maiorem. Si quis enim aedificia om-
 nia atque opera a Graccis perfecta animo comprehen-
 derit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora
 labyrintho; quamvis memorabilis utique sit Ephesi
 templum, itemque illud quod Sami est. Et erant qui-
 dem etiam pyramides opera famam superantia, et ea-

μεγάλων ἀνταξίη· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυρα-
μίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δωῶδεκα μὲν εἰσι αὐλαὶ
κατάστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλησι ἐξ μὲν πρὸς βορέῳ;
ἐξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχέες· τοῖχος δὲ ἔξω-
θεν ὁ αὐτός σφραγ περὶέργει. οἰκήματα δ' ἔνεστι δι- 15
πλᾶ, τὰ μὲν, ὑπόγαια, τὰ δὲ, μετέωρα ἐπ' ἐπείνοι-
σι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἐκά-
τερα. τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ὀρέο-
μεν διεξίοντες, καὶ αὐτοὶ θεησάμενοι λέγομεν· τὰ δὲ
αὐτέων ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα. οἱ γὰρ ἐπε- 20
στεῶντες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθε-
λον, Φάμενοι θῆκας αὐτοῖσι εἶναι τῶν τε ἀρχὴν τὸν
λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλῆων, καὶ τῶν
ἱρῶν κροκοδείλων. οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων

rum quaelibet multis cisque magnis Graecorum ope-
ribus simul sumtis aequiparanda: sed labyrinthus
nimirum pyramides etiam superat. Habet enim duo-
decim aulas aedificiis cinctas, portis sibi mutuo ob-
versis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spe-
ctantes, omnes inter se contiguas: unus autem mu-
rus cunctas extrinsecus includit. Conclavia sunt du-
plicia, alia subterranea, alia super his in sublimi,
numero ter mille; cuiusque generis mille et quin-
genta. Quae supra terram sunt conclavia, ipsi vidi-
mus et transiimus, et oculati testes de his loquimur.
Quae vero sub terrâ sunt, auditu cognovimus: nam
Aegyptii, his praepositi, nullo pacto monstrare ea
nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulora regum,
qui labyrinthum aedificarunt, et sacrorum crocodi-
lorum. Igitur de his subterraneis non nisi audita re-

25 ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν· τὰ δὲ ἄνω, μέζονα ἀν-
 θρωπῆϊων ἔργων, αὐτοὶ ὁρῶμεν. αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ
 τῶν στεγέων, καὶ οἱ ἐλιγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἐόντες
 ποικιλάτατοι, θῶυμα μυρίον παρέχοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς
 30 στάδας, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων, καὶ
 ἐς αὐλας ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὁραφὴ δὲ πάντων
 τούτων, λιβίνη, κατάπερ οἱ τοῖχοι· οἱ δὲ τοῖχοι, τύπων
 ἐγγεγλυμμένων πλέοι. αὐλὴ δὲ ἐκάστη, περίστυλος,
 λίθου λευκοῦ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης
 35 τελευτῶντος τοῦ λαβυρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσαρα-
 κοντόργυιος, ἐν τῇ ζῶα μεγάλα ἐγγέγλυπται· ὁδὸς δ'
 ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἐόντος τοιούτου, θῶυμα 149
 ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοῖριος καλεομένη λίμνη, παρ'

ferimus: superiora vero ipsi vidimus, humanis ope-
 ribus maiora. Nam transitus per conclavia, et anfra-
 ctus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis
 admirationem exprimebant, ex unâ aulâ in concla-
 via transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursus-
 que in alia aedificia ex atriis, et in alias aulas e con-
 clavibus. Lacunar conclavium omnium lapideum,
 perinde ac parietes: parietes vero insculptis figuris ple-
 ni. Aula quaelibet peristylis circumdata, lapide albo
 artissime iuncto. Proxime angulum, in quo desinit
 labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta
 pedum, cui grandes insculptae figurae: introitus in
 illam sub terra constructus.

(149.) Talis quum sit labyrinthus, maiore etiam
 in admiratione esse debet *Moeridis lacus*, iuxta

ἦν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται. τῆς τὸ περίμετρον τῆς
 περιόδου εἰς στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σχοίνων
 ἑξήκοντα ἔοντων ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ θά- 5
 λασσαν. κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορῇν τε καὶ
 νότον, εὐῶσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑαυτῆς, πεν-
 τηκοντόργυιος. ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτῇ, αὐ-
 τὴ δηλοῖ. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἐστᾶσι
 δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσαι πεντήκοντα ὀρ- 10
 γυιας ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον
 τοσοῦτο· καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπεστι κολοσσὸς λίθινος,
 κατήμενος ἐν θρόνῳ. οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰς ἑκατὸν
 ὀργυιέων. αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαί δίκαιαί εἰσι στάδιον ἑξά-
 πλεθρον. ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυιῆς μετρεομένης, καὶ τε- 15
 τραπήχεις· τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαιῶσταν ἔοντων.

CXLX. 5. ἴσοι. ἴσον corrigunt viri docti.

quem constructus est labyrinthus. Circuitus huius
 lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim
 sexaginta schoeni: mensura aequalis ei quam collig-
 git universa Aegypti ora secundum mare porrecta.
 Lacus a parte boreali et australi oblongus est: alti-
 tudo, ubi maxima, quinquaginta ulnarum, quas
orgyias Graeci vocant. Esse autem manu factum ef-
 fossumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere
 lacu duae pyramides, quinquaginta orgyias utraque
 eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum
 est: super utraque collocatus est colossus lapideus,
 in sella residens. Ita sunt pyramides hae orgyiarum
 centum: centum autem orgyiae adcurate efficiunt sta-
 dium, sex plethris (sive iugeris) constans; quum
 orgyia metiatur sex pedes, sive quatuor cubitos; pes

177, 62.

τοῦ δὲ πῆχους, ἐξαπαλαίστου. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ
 λίμνῃ, αὐθιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι· ἄνδρος γὰρ δὴ δεινῶς
 ἐστὶ ταύτῃ· ἐκ τοῦ Νείλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσῆκται,
 20 καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἕσω ῥεῖ εἰς τὴν λίμνην, ἐξ δὲ μῆνας
 ἕξω εἰς τὸν Νεῖλον αὐτὶς. καὶ ἐπεὰν μὲν ἐκρῇ ἕξω, ἡ
 δὲ τότε τοὺς ἐξ μῆνας εἰς τὸ βασιλῆϊον καταβάλλει
 ἐπ' ἡμέρην ἐκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων,
 ἐπεὰν δὲ εἰσὶν τὸ ὕδωρ εἰς αὐτὴν, εἴκοσι μνῆας. Ἐλε- 150
 γον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὡς εἰς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λι-
 βύῃ ἐκδοῦν ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ
 πρὸς ἐσπέρην εἰς τὴν μεσόγαιαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ
 5 Μέμφιος. Ἐπεὶ τε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὥρεον
 τὸν χοῦν οὐδαμοῦ εἶντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, εἰ-
 ρόμην τοὺς ἀγχιστα οἰκόντας τῆς λίμνης, ὅκου εἴη ὁ
 χοῦς ὁ ἐξορυχθεὶς. οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ἵνα ἐξεφορήθῃ,

autem quatuor constet palmis, cubitus sex palmis.
 Aqua autem huius lacus nativa non est: est enim
 prorsus arida illa regio: sed e Nilo per canalem de-
 rivata est aqua; et per sex quidem menses influit in
 lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum.
 Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie
 talentum argenti ex piscibus redit in regis aerarium;
 quum vero influit aqua in lacum, viginti minae.
 (150.) Dicunt horum locorum incolae, exitum sub
 terrâ in Syrtin, quae in Lybia est, habere hunc la-
 cum, qua parte versus occidentem in mediterranea
 Libyae spectat iuxta montem qui supra Memphin
 est. Quum vero terram ex ampla hac fossâ egestam,
 curiose quidem circumspiciens, nusquam viderim;
 quaesivi ex his qui proxime lacum adcolunt, ubi

καὶ εὐπετέως ἔπειθον· ἥδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ
 Ἀσσυρίῳ πόλει γινόμενον ἕτερον τοιοῦτο. τὰ γὰρ Σαρ- 10
 δαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλῆος χρήματα, ἔοντα με-
 γάλα, καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίοισι,
 ἐπενόησαν κλώπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων
 οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κλώπες, ὑπὸ γῆν σταθμεύμενοι
 εἰς τὰ βασιλῆϊα οἰκία ὀρυsson. τὸν δὲ χοῦν τὸν ἐκφο- 15
 ρούμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γένοιτο νύξ, εἰς τὸν
 Τίγριν ποταμὸν, παραρρέοντα τὴν Νῖνον, ἐξεφόρεον· εἰς
 ὃ κατεργάσαντο ὅ τι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα
 καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὀρυγμα γενέσθαι· πλὴν
 οὐ νυκτὸς, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιούμενον· ὀρύσσοντας 20
 γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους, εἰς τὸν Νεῖλον φορέειν·
 ὃ δὲ, ὑπολαμβάνων, ἐμελλε διαχέειν. ἡ μὲν νυν λίμνη
 αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

esset humus effossa. Et illi mihi dixerunt quo delata
 fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cogni-
 tum haberem simile quiddam Nini, Assyriae urbe,
 factum. Nam Sardanapalli, Assyriae regis, opes in-
 gentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto
 auferre constituissent nonnulli; ex suis aedibus fo-
 diendi initio facto, sub terrâ progressi sunt, fossam
 versus regiam dirigentes: humum vero effossam quo-
 tidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum prae-
 terfluit, egresserunt, donec perfecissent quod insti-
 tuerant. Idem prorsus in fodiendâ hac in Aegypto
 fossâ factum esse audiui; nisi quod non noctu, sed
 interdiu sit factum: terram enim effossam in Nilum
 egressisse Aegyptios; quam fluvijs, exceptam, diffu-
 surus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum
 narrant.

278, 93.

Ἄ Τῶν δὲ δώδεκα βασιλῶν δικαιοσύνη χρεωμένων, 151
 ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ
 ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπείσιν, ὁ ἀρχιεὺς
 ἐξένεικέ σφι Φιάλας χρυσέας, τῇσί περ ἑώθεσαν σπέν-
 5 δειν, ἀμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἑνδεκα, δώδεκα εὐοῦσι.
 ἐνθαῦτα ὡς οὐκ εἶχε Φιάλην ὁ ἔσχατος ἑστέως αὐτέων
 Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην, εὐοῦσαν χαλ-
 κέην, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπεινδε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
 ἅπαντες ἐφόρεόν τε βασιλῆες, καὶ ἐτύγγανον τότε
 10 ἔχοντες. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δαλερῶ νόῳ χρεώ-
 μενος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν Φρενὶ λαβόντες τό-
 τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμίτιχου, καὶ τὸ χρηστήριον ὅ τι ἐκέ-
 χρηστό σφι, τὸν χαλκὴν σπείσαντα αὐτῶν Φιάλην,
 τοῦτον βασιλῆα ἕσεσθαι μόνον Αἰγύπτου· ἀναμνησθέν-

(151.) *Duodecim quos dixi Reges dum regnant iustitiam colentes, accidit interiecto tempore, ut, quum sacrificium solenne in Vulcani templo peragerent, festorum dierum postremo libaturis phialas aureas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent, aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum essent ipsi duodecim. Ibi tum Psammitichus, stans postremus omnium, quum phialam non haberet, galeam de capite detractam porrexit, ex eaque libavit. Galeas autem etiam reliqui reges omnes, quum alioqui, tum eò ipso tempore, gestabant. Psammitichus igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porrexerat. Sed reliqui undecim animum ad hoc Psammitichi factum advertentes, cogitantesque oraculum, quod ipsis editum fuisset, qui ex aeneâ phialâ libasset, eum solum regem futurum totius Aegypti;*

τες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδικαίωσαν Ψαμ- 15
 μίτιχον, ὡς ἀνεύρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδεμιῆς προ-
 νοίης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἔδοξέ σφι διώ-
 ξαι, ψιλώσαντας τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμιος· ἐκ δὲ τῶν
 ἐλέων ὀρμεώμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.
 152 Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον, πρότερον Φεύγοντα τὸν Αἰ-
 θίοπα Σαβακῶν, ὅς οἱ τὸν πατέρα Νεκὼν ἀπέκτεινε,
 τοῦτον Φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχθῃ ἐκ
 τῆς ὄψιος τοῦ ἀνέρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων
 οὗτοι οἱ ἐκ νομοῦ Σαίτεά εἰσι. μετὰ δὲ, βασιλεύον- 5
 τα, τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἑνδεκα βασιλέων καταλαμ-
 βάνει μιν διὰ τὴν κυνέην Φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα. Ἐπιστά-
 μενος ὦν ὡς περιυβρισμένος εἴη πρὸς αὐτῶν, ἐπενόεε
 τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦν

huius oraculi memores, quum institutâ perquisitione
 reperissent non deliberato id a Psammiticho esse fa-
 ctum, aequum quidem non censebant ut morte plecte-
 retur; sed placuit eum in paludes relegari, maiori
 potestatis parte exutum, neque ei licere paludibus
 excedere et reliquis Aegypti rebus sese immiscere.
 (152.) Idem *Psammitichus* ante id tempus, Saba-
 conem Aethiopem metuens, qui patrem ipsius Necon
 occiderat, in Syriam profugerat: sed, postquam Ae-
 thiops nocturno viso territus Aegypto excessisset, ab
 Aegyptiis Saiten praefecturam incolentibus in pa-
 triam erat reductus. Nunc igitur iterum, postquam
 regnavit, ab undecim regibus in exsilium missus
 est in paludes propter galeam. Ratus autem iniuste
 secum esse actum, vindictam capere de persecutoribus
 cogitavit: quumque eâ caussâ in Buto oppidum ad

10 πόλιν εἰς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἔνθα δὲ Αἰγυπτίοι-
 σί ἐστὶ μαντήιον ἀψευδέστατον, ἦλθε χρησμὸς, ὡς τίσις
 ἦξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκίων ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ
 τῷ μὲν δὴ ἀπιστίῃ μεγάλη ὑπεκέχυτο, χαλκίους οἱ
 ἄνδρας ἦξειν ἐπικούρους. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόν-
 15 τος, ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἰωνὰς τε καὶ Κᾶρας ἄνδρας,
 κατὰ λήϊν ἐκπλώσαντας, ἀπενειχθῆναι εἰς Αἴγυπτον
 ἐκβάοντας δὲ εἰς γῆν, καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ, ἀγγέλ-
 λει τῶν τις Αἰγυπτίων εἰς τὰ ἔλεα ἀπικόμενος τῷ Ψαμ-
 μιτίχῃ, (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἄνδρας, ὀπλι-
 20 σθέντας,) ὡς χάλκεοι ἄνδρες ἀπικυμένοι ἀπὸ θαλάσ-
 σης λεηλατεῦσι τὸ πεδῖον. ὁ δὲ, μαθὼν τὸ χρηστήριον
 ἐπιτελεύμενον, Φίλα τε τοῖσι Ἴωσι καὶ Καρσὶ ποιέε-
 ται· καὶ σφεας, μεγάλα ὑπισχνεύμενος, πείθει μετ'
 ἑαυτοῦ γενέσθαι. ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ'

Latonae oraculum misisset, quod veracissimum Aegyptii habent, adlatum est ei responsum, *venturam vindictam a mari, quando aenei viri sint adparituri*. Cui responso quum ille fidem vix ullam adhiberet, venturos aeneos viros opem sibi laturos; accidit haud multo interiecto tempore, ut Iones Caresque homines, praedatum navibus profecti, ad Aegyptum deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum aere armati in terram exscendissent, Aegyptiorum aliquis, ut qui numquam antea viros aere armatos vidisset, nunciatum ivit Psammiticho, *aeneos viros advenisse a mari, qui praedam ex terrâ agerent*. Tum ille, impletum esse intelligens oraculum, benigne Ionas Caresque excepit, magnisque promissis persuadere illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id

ἐαυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι, καὶ τοῖσι ἐπικούροισι, 25
καταίρει τοὺς βασιλεῖας.

- 153 Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος, ἐποίη-
σε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νέτον
ἄνεμον τετραμμένα· αὐλὴν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται
ἐπεὰν Φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε, ἐναντίον τῶν προπυ-
λαίων, πᾶσάν τε περίστυλον εἰῶσαν, καὶ τύπων πλέην 5
ἀντὶ δὲ κίωνων, ὑπεστᾶσι κολοσσὸι δυωδεκαπῆχες τῇ
αὐλῇ. ὁ δὲ Ἄπις, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἐστὶ
154 Ἐπαφος. Τοῖσι δὲ Ἴωσι καὶ τοῖσι συγκατεργασα-
μένοισι αὐτῷ, ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους ἐνοικῆσαι
ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντος· τοῖσι
συνόματα ἐτέθη στρατόπεδα. τούτους τε δὴ σφι τοὺς
χώρους δίδωσι, καὶ ἄλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέ- 5

persuasit, simul cum Aegyptiis, qui cum ipso sentiebant, et cum his auxiliaribus, reliquos reges oppressit.

(153.) Ita totius Aegypti regno potitus *Psammitichus*, construxit Memphi propylaea Vulcani ad meridiem spectantia: et aulam aedificavit Apidi, in qua aleretur apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylaeorum est, tota peristylío circumdata, et figuris omni ex parte exornata: pro columnis suppositi sunt colossi duodenūm cubitorum. *Apis* autem, Graecorum sermone *Epaphus* est. (154.) Ionibus vero et Caribus, quorum operā usus erat, agros habitandos Psammitichus concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo: qui agri *Castra Ionum Castrumque* nominabantur. Postquam has sedes eis concessit, reliquaue promissa exsolvit; pueros eisdem

δωκε· καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκεσθαι. ἀπὸ δὲ τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν, οἱ νῦν ἐρμηνέες ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἰωνές τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους
 10 τοὺς χώρους οἰκησαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ χῶροι πρὸς Θαλάσσης, ὀλίγον ἔνερθε Βουβάστιος πόλις, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλευμένῳ στόματι τοῦ Νείλου. τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις ἐξαναστήσας, ἐνθεῦτεν κατοίκησε εἰς Μέμφιν, φυλα-
 15 κὴν ἐαυτοῦ ποιεύμενος πρὸς Αἰγυπτίαν. Τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι τούτοις, τὰ περὶ Αἴγυπτον γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμιτίχου βασιλῆος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλ-
 20 λόγλωσσοι κατοικίσθησαν. ἐξ ὧν δὲ ἐξανέστησαν χῶρων, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὀλκοὶ τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρεί-

Aegyptios tradidit, qui ab illis Graecum edicerent sermonem: et ex his pueris, sermonem edoctis, nati sunt qui nunc *Interpretes* sunt in Aegypto. Agros istos longo tempore Iones Caresque habitarunt, sitos versus mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium quod vocatur Nili ostium. Sed insequente tempore Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adversus Aegyptios. Iam ex quo hi Aegyptum habitare coeperunt, nos Graeci, cum his commercia habentes, res in Aegypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quae deinde gestae sunt, adcurate cunctas novimus. Hi enim primi, aliâ linguâ loquentes, Aegyptum incoluerunt. In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti

πια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἦσαν. Ψαμμίτιχος
 μὲν νυν οὕτω ἔσχε τὴν Αἴγυπτον.

- 155 Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνή-
 σθην ἤδη· καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς ἀξίου ἔοντος ποιή-
 σομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἔστι μὲν
 Λητοῦς ἱερόν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυμένον, κατὰ τὸ
 Σεβεννυτικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέον- 5
 τι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκου
 τὸ χρηστήριόν ἐστι, Βουτῶ, ὡς καὶ πρότερον οὐνόμασται
 μοι. ἱερόν δὲ ἐστὶ ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ
 Ἀρτέμιδος. καὶ ὁ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρη-
 στήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἐὼν μέγας, καὶ τὰ προ- 10
 πύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιέων. τὸ δὲ μοι τῶν Φα-
 νερῶν θᾶμμα μέγιστον παρεχόμενον, Φράσω. ἔστι ἐν

sunt, vestigia navaliū, quibus usi erant, et aedifi-
 ciorum rudera ad meam adhuc aetatem superfuerunt.
 Isto igitur modo *Psammitichus* Aegypto potitus est.

(155.) Oraculi, quod in Aegypto est, iam saepius
 feci mentionem; et de eodem, quippe memoratu dig-
 no, copiosius etiam exponam. Est autem hoc *oracu-
 lum*, *Latoniae* templum, in magno oppido situm, ad
 Sebenniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flu-
 mine ex mari navigantibus. Nomen oppidi *Buto* est,
 ut iam ante demonstravi. Est autem in eadem urbe
 etiam Apollinis templum, et templum Dianae. *Lato-
 nae* vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum
 magnum est, tum propylaea habet quadraginta cubi-
 torum altitudine. Quod vero ex his, quae ibi conspi-
 ciuntur, maximā me admiratione adfecit, hoc dicam.
 Est in eodem loco sacro *aedes* *Latoniae* ex uno lapide

τῷ τεμένει τούτῳ Λητοῦς νηὸς ἐξ ἑνὸς λίθου πεποιημέ-
 νος, ἔς τε ὕψος, καὶ ἐς μῆκος καὶ τοῖχος ἕκαστος τού-
 15 τοις ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἕκαστόν ἐστι.
 τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς, ἄλλος ἐπικέεται λί-
 θος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν. Οὕτω μὲν 156
 νυν ὁ νηὸς τῶν Φανεράων μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱερόν ἐστι
 θαυμαστότατον· τῶν δὲ δευτέρων, νῆσος ἡ Χέμμης κα-
 λευμένη, ἐστὶ μὲν ἐν λίμνῃ βαθέῃ καὶ πλατῇ κειμένη
 5 παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱερόν· λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων
 εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλατὴ. αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε
 πλέουσιν, οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον· τέθηπα δὲ ἀκούων, εἰ
 νῆσος ἀληθέως ἐστὶ πλατὴ. ἐν δὲ ᾧ ταύτῃ νηὸς τε
 Ἀπόλλωνος μέγας ἐνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνιδρύα-
 10 ται. ἐμπεφύκασιν δ' ἐν αὐτῇ Φοῖνικες συχνοὶ, καὶ ἄλ-
 λα δένδρεα, καὶ καρποφόρα καὶ ἄφορα, πολλά. λό-

confecta, quum in altitudinem, tum in longitudinem;
 quilibet paries aequali est longitudine et altitudine,
 et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius
 impositus est lapis, qui ad quatuor cubitos praeter
 reliquam aedem prominet. (156.) Eorum igitur qui
 circa hoc templum conspiciuntur, maximae mihi
 admirationi fuit aedes illa: secundo autem loco, in-
 sula quae *Chemmis* nominatur. Sita haec est in lacu
 alto amplexuque iuxta templum quod in Buto est: di-
 cuntque Aegyptii, esse eam natantem. Et ego qui-
 dem eam nec nantem vidi, nec motam: sed istud au-
 diens obstupui, insulam ullam vere esse nantem. In
 hac vero insulâ est Apollinis templum amplum, in
 quo tres arae erectae. Nascuntur in eâdem palmae
 magno numero, aliaeque arbores multae, tam frugi-

γον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι, Φασὶ εἶναι αὐ-
 τὴν πλωτὴν. ὥς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ εὔση πρότερον
 πλωτῇ, Λητῶ, εὔσῃ τῶν ὀκτῶ θεῶν τῶν πρώτων γε-
 νομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλει, ἵνα δὴ οἱ τὸ χρη- 15
 στήριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακατα-
 θήκην δεξαμένη, διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλω-
 τῇ λεγομένη νήσῳ· ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν
 ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (Ἀπόλ-
 λωνα δὲ, καὶ Ἀρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι 20
 εἶναι παῖδας· Λητοῦν δὲ, τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτε-
 ραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὄρος·
 Δημήτηρ δὲ, Ἴσις· Ἀρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου
 δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου, Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίω-
 νος ἥρπασε τὸ ἐγὼ Φράσω, μούνος δὴ ποιητέων τῶν προ- 25
 γενομένων. ἐποίησε γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δι-

ferae, quam steriles. Aegyptii autem, nantem esse
 hanc insulam dicentes, narrationem hanc adiiciunt:
 Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos existi-
 tissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc
 oraculum illud est, Apollinem, ab Iside sibi credi-
 tum, in hac insulâ, quae olim non fuisset natans,
 abscondisse et salvum conservasse, quum omnia per-
 quirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis
 filium. (Apollinem enim et Dianam dicunt Dionyso
 et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum
 et servatricem. Aegyptiaco autem sermone Apollo,
Orus vocatur; Ceres, *Isis*; Diana, *Bubastis*. Et ex
 hac Aegyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex
 omnibus superioribus poëtis *Aeschylus*, Euphorio-
 nis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod

μητρος.) τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτήν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσερα καὶ 157^λ
πεντήκοντα ἔτεα· τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα, Ἄζω-
τον, τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπο-
λίόρκεε, ἐς τὸ ἐξεῖλε. αὕτη δὲ ἡ Ἄζωτος ἀπασέων πο-
5 λίων ἐπὶ πλείστον χρόνον πολιορκευμένη ἀντέσχε, τῶν
ἡμεῖς ἴδμεν. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκὼς παῖς ἐγένετο, 158
καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διώρυγῃ ἐπεχείρησε
πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν φερούσῃ, τὴν Δα-
ρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ
6 πλόος ἡμέραι τέσσερες, εὖρος δὲ ὠρύχθη ὥστε τριήρας
δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. ἤκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νεί-
λου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν· ἤκται δὲ κατύπερθε ὀλίγον Βου-
βάστιος πόλιος, παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πέλιν·

Dianam dixerit Cereris filiam.) Eā igitur caussā
insulam illam, aiunt, nantem factam esse,

(157.) *Psammitichus* in Aegypto regnavit annos
quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta
Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriae
oppidum, donec tandem vi cepit. Atque haec Azotus
omnium, quae novimus, oppidorum longissime resti-
tit obsidentibus hostibus. (158.) *Psammiticho* vero
in Aegypti regnum successit filius *Necos*. Hic primus
fossam adgressus est ducere in *Erythraeum mare*
ferentem, quam deinde Darius Persa iterum effodit:
cuius longitudo est quatuor dierum navigatio: lati-
tudo autem tanta, ut duae naves remis agitatae simul
navigare possint. Aqua ex Nilo derivata; derivata
autem paullo supra Bubastin urbem, iuxta Patumon

ἔσχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. ὥρυται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην 10 ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατύπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τεῖνον ὄρος, ἐν τῷ αἰ λιθοτομίαί ἐνεῖσι. τοῦ ὧν δὴ οὖρεος τούτου παρὰ τὴν ὑπωρεὴν ἦκται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρης μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ· καὶ ἔπειτα τίνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὖρεος πρὸς μεσαμβρίην 15 τε καὶ νότον ἄνεμον, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον, ἐκ τῆς βορείης θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐν τὴν νοτίν καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὖρεος, τοῦ οὐρίζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰς 20 στάδιοι χίλιοι ἀπαρτί ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον· ἡ δὲ διώρυξ πολλῶ μακροτέρη, ὅσα σκολιωτέρη ἐστί. τὴν ἐπὶ Νεκῷ βασιλῆος ὀρύσσοντες

oppidum Arabiae: influit autem in Erythraeum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitiei Aegyptiacae quae ad Arabiam pertinet, ubi planitiei superne contiguus est mons qui ex adverso Memphidis protenditur, in quo lapicidinae insunt. Ad pedem igitur huius montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. Qua est autem brevissimus et compendiarius maxime a boreali mari in australe et hoc Rubrum, quod vocatur, transitus, a Casio monte, qui Aegyptum a Syria disternit, ad Arabicum sinum, sunt exacte mille stadia. Haec est brevissima via: sed fossa multo est longior, quanto maiores habet anfractus; in qua sub Neco fodienda perie-

Αἰγυπτίων ἀπώλοντο δυνάδεκα μυριάδες. Νεκῶς μὲν
25 νυν μεταξὺ οὐρύσσων ἐπαύσατο, μαντήϊου ἐμποδίου γε-
νομένου τοιοῦδε· „τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεργάζεσθαι.“
βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ
σφι ὁμογλώσσους. Πausάμενος δὲ τῆς διάρυχος ὁ 159
Νεκῶς, ἐγράφετο πρὸς στρατηίας· καὶ τριήρεις, αἱ μὲν,
ἐπὶ τῇ βορρῇ θαλάσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀρα-
βίῳ κόλπῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ· τῶν ἔτι οἱ ὄλκοι
5 ἐπίδηλοι. καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι· καὶ Σύ-
ροισι πεζῇ ὁ Νεκῶς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε·
μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εὐῶσαν
μεγάλην εἴλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργα-
σάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας ἐς Βραγχί-
10 δας τὰς Μιλησίων. μετὰ δὲ, ἑκαταίδεκα ἔτεα τὰ πάν-

runt Aegyptiorum centum et viginta millia. In medio
vero labore substitit Necon, pergere prohibitus ora-
culi effato, *illud opus eum pro barbaro facere*. Vo-
eant autem Aegyptii *barbaros*, omnes qui non ipso-
rum lingua utuntur. (159.) A fodiendâ fossâ post-
quam destitit *Necos*, ad militares expeditiones susci-
piendas se convertit: triremesque aedificari iussit,
alias in boreali mari, alias in Arabico sinu ad Ru-
brum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
tur. Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat:
Syros vero pedestri exercitu adgressus, collatâ acie
vicit ad *Magdolum*; post illamque pugnam *Cadytin*
cepit, magnam Syriae urbem. Qua veste indutus has
res gessit, eam deinde Apollini dedicavit, missam ad
Branchidas Milesiorum. His rebus gestis *Necos*, post-

τα ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδὶ Ψάμμι παραδούς τὴν ἀρχήν.

- 160 Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ψάμμιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἡλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες διακαιοτάτα καὶ κάλλιστα τίθεναι τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων. καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' αὖ τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπέξευ- 5 ρεῖν. ὡς δὲ ἀπικόμενοι εἰς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἡλεῖοι ἔλεγον τῶν εἵνεκα ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλέεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπυνθάνοντο τῶν Ἡλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατήκει σφέας ποιεῖν 10 περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἡκεῖν ἐπιμαθησόμενοι „εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων διακαιοτέρων ἐπέξευρεῖν.“ οἱ δὲ, βουλευσάμενοι, ἐπειρώτων

quam sedecim omnino annos regnavit, vita functus est, et filio *Psammi* regnum reliquit.

(160.) Hoc regnante *Psammi*, venerunt in Aegyptum *legati Eleorum*, iactantes aequissime et praeclarissime omnium hominum a se Olympiae publica certamina administrari; existimantesque ne Aegyptios quidem, hominum sapientissimos, aliquid quod supra esset, posse reperire. Postquam igitur significarunt Elei, quo consilio in Aegyptum venissent; convocavit rex hic eos ex Aegyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi. Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes quae ipsorum officii essent in administrando certamine; quibus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Aegyptii aliquid, quod his aequius esset, possent reperire? Tum illi, collato

183, 70.

τούς Ἠλείους εἴ σφι οἱ πολῆται ἐναγωνίζονται. οἱ δὲ
 15 ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως
 τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι
 ἔφασαν „σφέας, οὕτω τιθέντας, παντὸς τοῦ δικαίου
 ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίην γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ
 ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν ξείνον.
 20 ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθεῖναι, καὶ τούτου ἐνε-
 κα ἀπικοίωτο εἰς Αἴγυπτον, ξείνοισι ἀγωνιστῆσι ἐκέ-
 λευον τὸν ἀγῶνα τιθεῖναι, Ἠλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγω-
 νίζεσθαι.“ Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἠλείοισι ὑπεθήκαντο.

Ψάμμιος δὲ ἐξ ἔτεα μῦνον βασιλεύσαντος Αἰγύ- 161
 πτου, καὶ στρατευσάμενου εἰς Αἰθιοπίνην, καὶ μεταυτί-
 κα τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος.
 ὃς μετὰ Ψαρμίτιχον τὸν ἐωυτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-

inter se consilio, quaesiverunt ex Eleis, an cives ip-
 sorum ad certamen admittantur? Et Elei, tam-
 suorum; aiebant, quam aliorum Graecorum qui-
 cumque vellet, ei licitum esse in certamen prodire.
 Responderunt Aegyptii, si ita rem administrarent,
 multum eos ab aequitate aberrare: fieri enim nullo
 modo posse, quin certanti civi faveant, iniuriam-
 que faciant peregrino. Quod si ergo cum aequita-
 te vellent certamina administrare, et huius rei
 caussâ in Aegyptum venissent; peregrinis tantum
 certatoribus ponerent certamen, Eleorum autem
 neminem admitterent. Haec Aegyptii Eleos monue-
 runt.

(161.) Psammis postquam sex tantum annos reg-
 nasset, expeditionemque suscepisset in Aethiopiam,
 continuo deinde vitam finivit; cui in regnum filius
 successit Apries. Hic post Psammitichum, proavum

δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλῶν, ἐπ' ἕτα πάντε
καὶ εἴκοσι ἄρξας ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλα-
σε, καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. Ἐπεὶ δέ οἱ ἔδεε κακῶς
γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν
ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν
τῷ παρόντι. ἀποπέμψας γὰρ στρατεύμα ὁ Ἀπρίης 10
ἐπὶ Κυρηναίους, μεγαλωστὶ προσέπταισε. Αἰγύπτιοι
δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δο-
κέοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίης αὐτοὺς ἀποπέμψαι ἐς
Φαινόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων φθορὴ γένηται, αὐ-
τὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχοι. 15
ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες,
καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπέστησαν ἐκ τῆς
162 ἰβείης. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς

suum, felicissimus superiorum omnium regum fuit
per quinque et viginti quos regnavit annos; quibus
et adversus Sidonem duxit exercitum, et navali pugna
cum Tyri rege conflixit. Ubi vero adfuit tempus, quo
in fatis erat ut malis premeretur, accidit calamitas
ex occasione quam ego quidem fusius in *Libycarum
rerum historia* exponam, paucis in praesenti con-
tentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso,
ingentem cladem *Apries* acceperat. Quam calamita-
tem ipsi regi imputantes Aegyptii, ab eo defecerunt;
quum existimarent, deliberato consilio Apriem hos
in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi
periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret.
Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redie-
runt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio de-

Ἀμασιν, καταπαύσοντα λόγοισι. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὀπίσθε 5 στας, περιέθηκέ οἱ κυνέην καὶ περιτιθεῖς, ἔφη „ἐπὶ βασιλῇᾳ περιτιθέναι.“ καὶ τῷ οὐ πως ἀεκούσιον ἐγένετο τὸ ποιεῦμενον, ὡς διεδείκνυε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπειστεῶτες, παρσκευάζετο ὡς ἐλῶν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ 10 Ἀπρίης, ἔπεμπε ἐπ’ Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑαυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ εὖνομα ἦν Πατάρβημις· ἐντειλάμενος αὐτῷ, ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ’ ἑαυτόν. ὡς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἐκάλει ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ’ ἔππου κατήμενος) 15 ἐπάρας, ἀπεματαΐσσε καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίην

sciverunt. (162.) Qua re cognita, *Apries* ad eos verbis coërcendos *Amasin* misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut coepto desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti eius imponit, simul dicens, *regni caussâ se ei illam imponere*. Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam [communi consensu] Aegyptii hi, qui defecerant, regem illum nominarunt, ducere eos adversus *Aprien* paravit. Quo cognito *Apries*, spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen *Patarbemis*, ad *Amasin* misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. *Patarbemis* ut advenit, *Amasin*que vocavit; equo tunc forte insidens *Amasis*, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc eum iussit *Apriæ*

ἀπάγειν. ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημιν, βασιλέος μεταπεμπομένου, ἵεναι πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνεσθαι, ὥς „ταῦτα πάλαι παρεσκευάζετο ποιεῖν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρέσεσθαι γὰρ καὶ αὐτός, καὶ ἄλλους ἄξειν.“ τὸν δὲ Πατάρβη- 20 μιν ἕκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοεῖν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον ὀρέοντα, σπουδῇ ἀπιέναι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλεῖ δηλῶσαι τὰ πρησόμενα. ὥς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην, οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως 25 ἔχοντα, περιταμεῖν προστάξαι αὐτοῦ τὰ τε ὧτα καὶ τὴν ῥῖνα. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνεον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἐωυτῶν οὕτω αἰσχυρῶς λύμῃ διακεείμενον, οὐδένα δὲ χρόνον ἐπισχόντες, ἀπιστέατο πρὸς τοὺς ἐτέρους, καὶ ἐδίδosan σφέας 30

reportare. Nihilominus ab eo postulasse, ajunt, Patarbemin, ut ad regem, qui eum arcesseret, abiret. Cui respondisse Amasin, *iam pridem hoc ipsum se parare, nec de se eâ caussâ conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum.* Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Aprien vero, quum ille rediens Amasin non adduxisset, ira accensum, nullâ secum ratione initâ, aures naresque praeceidi ei iussisse. Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt.

184, 27.

αὐτοὺς Ἀμάσι. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, 163
 ὤπλιζε τοὺς ἐπικούρους, καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυ-
 πτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑαυτὸν Κᾶράς τε καὶ Ἴωνας, ἀνδρας
 ἐπικούρους τρισμυρίους· ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλῆϊά ἐν Σαῖ
 5 πόλι, μεγάλα ἔοντα καὶ ἀξιοθέητα. καὶ οἱ τε περὶ
 τὸν Ἀπρίην, ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν, καὶ οἱ περὶ
 τὸν Ἀμασιν, ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι
 ἐγένοντο ἀμφοτέρω, καὶ πειρήσεσθαι ἐμελλον ἀλλήλων.

Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη· καὶ τούτων οἱ μὲν, 164
 ἱερεῖς, οἱ δὲ, μάχιμοι κεκλέαται· οἱ δὲ, βουκόλοι· οἱ
 δὲ, συβῶται· οἱ δὲ, κάπηλοι· οἱ δὲ, ἐρμηνέες· οἱ δὲ,
 κυβερνήται. γένηα μὲν Αἰγυπτίων τοσαῦτά ἐστι· οὐνό-
 5 ματα δὲ σφί κέεται ἀπὸ τῶν τεχνέων. οἱ δὲ μάχιμοι
 αὐτέων καλέονται μὲν Καλασίριές τε καὶ Ἑρμοτύβιες·

(163.) Quo cognito Apries, armavit auxiliares, et adversus Aegyptios duxit: habuit autem secum Carum et Ionum auxiliarium triginta millia: regia autem et sedes erat in urbe Sai, amplum et spectatu dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis adversus regis auxiliares: quumque ambo circa Momemphim oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen experirentur.

(164.) Sunt in Aegypto septem hominum genera. Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes, alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum genera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab artibus quas exercent. Bellatorum rursus alii *Calasiries* nominantur, alii *Hermotybies*: qui ex hisce sunt

ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί. (κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἴγυ-
 165 γυπτος ἅπαντα διαραίρηται.) Ἑρμοτυβίων μὲν οἷδε
 εἰσὶ νομοὶ Βουσιρίτης, Σαίτης, Χεμμίτης, Παπρη-
 μίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις καλεομένη, Ναθὼ τὸ ἡμι-
 συ. ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσὶ γενό-
 μνοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοῖατο, ἑκααίδεκα μυριά- 5
 δες. καὶ τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ'
 166 αἰνόνται ἐς τὸ μάχμον. Καλασιρίων δὲ οἷδε ἄλλοι
 νομοὶ εἰσὶ Θεβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανί-
 της, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαιθί-
 της, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεκφορίτης·
 οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκέει, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. 5
 οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσὶ γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ
 πλείστους ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν.
 οὐδὲ τούτοις ἐξέστι τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίην, ἀλλὰ

praefecturis. (Nam in praefecturos [*nomos* Graeci
 vocant] tota distributa Aegyptus est.) (165.) Her-
 motybiium nomi sunt: Busirites, Saïtes, Chemmites,
 Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Natho ex
 dimidiâ parte. Hisce ex praefecturis sunt Hermoty-
 bies; numero (quando maximus eorum numerus)
 centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem
 ullam sellulariam aut opificium didicit: rei mili-
 tari unice vacant. (166.) Calasyrium nomi hi:
 Thebanus, Bubastites, Aphthites, Tanites, Mende-
 sius, Sebennytes, Athribytes, Pharbaethites, Thmui-
 tes, Onuphites, Anysius, Myecphorites, qui nomus
 in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt
 nomi Calasyrium; quorum numerus, quando maxi-
 mus, ducentorum quinquaginta millium virorum est.

τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκέουσι μούνα, παῖς παρὰ πατρός
ἐκδεκόμενος. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων 167
μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρίναι
ὀρέων καὶ Θηήκας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυ-
δοὺς, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμοτέ-
5 ρους τῶν ἄλλων ἡγημένους πολιητέων τοὺς τὰς τέχνας
μανθάνοντας, καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων· τοὺς δὲ ἀπαλ-
λαγμένους τῶν χειρωναξίεων, γενναίους νομιζομένους
εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. με-
μαθήκασι δ' ὧν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλι-
10 στα Λακεδαιμόνιοι. ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς
χειροτέχνας. Γέρεα δὲ σφι ἦν τὰδε ἐξαφαιρεμένα μού- 168
νοισι Αἰγυπτίων, παρὲξ τῶν ἰρέων· ἀρουραὶ ἐξαίρεται
δυώδεκα ἐκάστῳ ἀτελεές. ἡ δὲ ἀρουρα ἐκατὸν πηχέων

Neque hisce licet opificium ullum artemve exercere, solam rem militarem exercent, puer a patre institutus. (167.) An igitur etiam hoc ab Aegyptiis Graeci acceperint, non possum liquido iudicare; quum et Thracas et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere barbaros populos videam minore in honore, quam alios cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horumque posteros; eos vero, qui opificium nullum exercent, generosos et nobiles existimare, ac praesertim hos qui rei militari unice vacant. Receptum quidem hoc est apud Graecos etiam omnes, sed maxime apud Lacedaemonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt qui manibus artes exercent. (168.) Praemium autem bellatoribus hoc eximium tribuitur, iuxta cum sacerdotibus, prae ceteris omnibus Aegyptiis: duodecim cuique arva praecipua, vectigalis immunita. Habet au-

ἔστι Αἰγυπτίων πάντα. ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἦν ἐξαραιρημένα. τὰ δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο, καὶ οὐδαμᾶ ὧτοί. Καλασιρίων χίλιοι, καὶ Ἑρμουβίων ἄλλοι, ἐδορυφόρεον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τοῖσι δ' ὧν τὰδε παρέξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδδοτο ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη, ὅπποῦ σίτου σταθμὸς πέντε μνᾶι ἐκάστω, κρεῶν βοῶν δύο μνᾶι, οἴνου τέσσερες ἀρυστῆρες. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφόροισι ἐδίδδοτο.

- 169 Ἐπεὶ τε δὲ συνιόντες, ὅ τε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους, καὶ ὁ Ἀμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπίκοντο εἰς Μάμεμφιν πόλιν, συνέβαλον καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξεῖνοι, πλήθει δὲ πολλῷ ἐλάσσονες ὄντες, κατὰ τοῦτο ἐσώθησαν. Ἀπρίεω δὲ λέγεται εἶναι 5

tem *arvum* centum cubitos Aegyptios quaquaversum : estque Aegyptius cubitus Samio aequalis. Ista igitur omnes atque singuli praecipua habebant : praeterea vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis. Milleni Calasirii, totidemque Hermytybii, quotannis corporis custodes erant regis. His igitur, praeter arva illa, in singulos dies haecce tribuebantur : cocti cibi farinacei definitum pondus, quinque librae cuique ; carnis bubulae librae duae, vini cyathi quatuor. Haec tribuebantur corporis custodibus.

(169.) Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, *Apries* auxiliares copias ducens, *Amasis* vero Aegyptios omnes, ad Momemphim oppidum pervenire, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnant peregrini ; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt. Dicunt autem, *Apriae*

186, 84.

ἥδε ἡ διάνοια, μηδ' ἂν θεόν μιν μηδένα δύνασθαι παύ-
 σαι τῆς βασιλείης· οὕτω ἀσφαλέως ἑαυτῷ ἰδρῦσθαι
 ἐδόκεε. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσώθη· καὶ ζωγρηθεὶς,
 ἀπήχθη εἰς Σαῖν πόλιν, εἰς τὰ ἑαυτοῦ οἰκία πρότερον
 10 εἶοντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιλεῖα. ἐνθαῦτα δὲ τέως
 μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιλείοις, καὶ μιν Ἀμασις εὖ
 περιεῖπε. τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων ὥς οὐ ποιοῖ
 δίκαια, τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἑωστῷ ἔχθιστον, οὐ-
 τω δὴ παραδιδῶν τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοις. οἱ δὲ
 15 μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἔθαιψαν ἐν τῇσι πατρώησι
 ταφῇσι. αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχοτά-
 τω τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστέρῃς χειρός. ἔθαιψαν δὲ
 Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βα-
 σιλέας ἕσω ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆ-
 20 μα, ἑκαστέρω μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίεω

hanc stetisse sententiam, ne Deum quidem ullum
 regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabili-
 tum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus
 est: et, quum vivus in hostium pervenisset potestatem,
 Sain abductus est in pristinam suam domum, quae
 nunc Amasidis regia erat. Ibi aliquamdiu in regia
 nutritus est, et bene eum habuit Amasis: ad extre-
 mum vero, quum exprobrarent Aegyptii non recte
 eum facere quod alat virum et ipsis et sibi inimicis-
 simum, tradidit Aprien Aegyptiis; qui eum strangu-
 larunt, ac deinde in patrio sepulcro sepeliverunt. Se-
 pulcrum illud in Minervae templo est, proxime aedem
 sacram, intrantibus a laeva manu. Saitae enim cunctos
 ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc se-
 peliunt. Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-

καὶ τῶν τούτου προπατόρων· ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, παστάς λιθίνη μεγάλη, καὶ ἡσκημένη στύλοισι τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοισι, καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διὰ θυρώματα ἔστηκε· ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστί. 25

- 170 Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῦμαι ἐπὶ τοιούτῳ πράγματι ἐξαγορεύειν τὸ νόμα, ἐν Σαῖ, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμεναι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένει ὄβελοι ἐστᾶσι μεγάλοι λίθινοι· λίμνη τέ ἐστι ἐχομένη, λιθίνη κρη- 5 πῖδι κεκοσμημένη, καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέγας, ὥς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ, ἡ τροχαιοδῆς καλεομένη. 171 Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δεικνύμενα τῶν παθόντων αὐτοῦ νυκτὸς ποιεῦσι, τὰ καλέουσι μυστήρια

to quidem longius ab aede sacra abest quam Apriae et eius progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula templi, thalamus lapideus ingens, columnis ornatus palmas arbores imitantibus alioque sumtu. Intra thalamum, repositorium est binis foribus clausum, atqui inibi est regis sepulcrum. (170.) Est vero etiam sepulcrum eius, cuius nomen tali occasione edere mihi nefas, in eodem Minervae templo Saitano, post aedem sacram, toti postico parieti aedis Minervae contiguum. Et in area templi stant obelisci ingentes lapidei: iuxtaque eos lacus est, lapidea crepidine ornatus et circumcirca pulcre elaboratus, eadem (ut mihi videtur) magnitudine qua est lacus Deli, qui orbiculatus nominatur. (171.) In hoc lacu exhibent noctu speciem imaginemque casuum, qui illi [deo] acciderunt, quae *mysteria* vocant Aegyptii; de quib-

Αἰγύπτιοι. περὶ μὲν νυν τούτων, εἰδοῖ μοι ἐπὶ πλέον
 ὡς ἕκαστα αὐτέων ἔχει, εὐστομα κείσθω. καὶ τῆς Δή-
 5 μητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες Θεσμοφόρια κα-
 λέουσι, καὶ ταύτης εἰδοῖ μοι πέρι εὐστομα κείσθω,
 πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσὴ ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέ-
 ρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦ-
 σαι, καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιάτιδας γυναῖκας.
 10 μετὰ δὲ, ἐξανάστασης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δω-
 ριέων, ἐξαπώλετο ἡ τελετὴ· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πε-
 λοποννησίων καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκάδες, διέσωζον
 αὐτὴν μοῦνοι.

Ἀπρίεω δὲ ὧδε καταράσσημένου, ἐβασίλευσε Ἀμα- 172
 σις, νομοῦ μὲν Σαίττω ἐών· ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλις,
 οὐνομά οἱ ἐστὶ Σιούφ. τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατόνοντο
 τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μοίῃ μεγάλη
 5 ἦγον, ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν εἶντα, καὶ οἰκίης οὐκ

bus equidem, quamquam satis singula quo pacto se
 habeant norim, silentium agere debeo. Etiamque de
Cereris sacris, quae Thesmophoria Graeci vocant,
 silentium mihi agendum; nisi quatenus de his verba
 facere fas est. Danaï filiae sacra haec ex Aegypto ad-
 tulerant, et Pelasgicas mulieres ea docuerant. Deinde,
 postquam tota Peloponnesus a Doribus eversa est et
 sedibus suis excita, perierunt haec sacra; solique Ar-
 cades, qui in Peloponneso manserunt, neque inde
 migrare coacti sunt, illa conservarunt.

(172.) Aprie ita sublato, *Amasis*, in Aegypto
 regnavit, ex Saitanā praefecturā oriundus, et quidem
 ex oppido cui nomen Siuph. Et primo quidem spre-
 verunt Aegyptiī Amasin, nec ullo magnopere loco

ἐπιφανέος· μετὰ δὲ, σοφίῃ αὐτοὺς ὁ Ἀμασις, οὐκ ἀγνωμοσύνη προσηγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτὸς τε ὁ Ἀμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκάστοτε ἐναπονιζέατο. τοῦτον κατ' ὧν κόψας, 10 ἄγαλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποίησατο, καὶ ἰδρύσε τῆς πόλιος ὅκου ἦν ἐπιτηδεύατα· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι Φοιτῶντες πρὸς τῷ ἀγάλματι, ἐσέβοντο μεγάλως. μαθὼν δὲ ὁ Ἀμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους, ἐξέφη· Φας „ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷ 15 γάλματι γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμεῖν τε καὶ ἐνουρέειν, καὶ πόδας ἐναπονιζεσθαι, τότε δὲ μεγάλως σέβεσθαι. ἤδη ὧν, ἔφη λέγων, ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδανιπτῆρι πεπρηγέ· εἰ γὰρ πρότερον

habuere, ut qui de plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium eos redegit. Erant ei quum aliae res pretiosae permultae, tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et convivae omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confringî, ex eoque confici dei simulacrum iussit, quod in loco urbis opportunissimo erexit. Et Aegyptii frequentes ad simulacrum conveniebant, illudque magnâ religione colebant. Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Aegyptiis, quod res erat, declaravit; dicens, *factum esse simulacrum illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomuisent Aegyptii et imminxissent, et pedes in eo abluissent; qui nunc illud magna religione colant. Iam igitur* (sic loqui pergebat) *suam sortem simillimam huic pelluvio*

20 εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτέων βασιλεύς." καὶ τιμᾶν τε καὶ προμηθεύσθαι ἑαυτοῦ ἐκέλευε. τοιοῦτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετα τοὺς Αἰγυπτίους, ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν. Ἐχρᾶτο δὲ καταστάσει πρῆ- 173 γμάτων τοιῇδε. τὸ μὲν ὄρθριον, μέχρι ἔτου πληθώρας ἀγορῆς, προθύμως ἐπρησσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἐπινέ τε καὶ κατέσκαπτε τοὺς
5 συμπότας, καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. ἀχθεσθέντες δὲ τούτοισι οἱ Φίλοι αὐτοῦ, ἐνουθέτεον αὐτὸν, τοιαύδε λέγοντες· „ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεαυτοῦ „προέστηκας, ἐς τὸ ἄγαν Φαῦλον προάγων σεαυτὸν. „σὲ γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῷ σεμνὸν θωκέοντα, δι'
10 „ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα· καὶ οὕτω Αἰγύπτισι „τ' αὖ ἐπιστέατο ὥς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἄρχονται,

esse: etsi enim prius fuisset plebeius, at in praesentiā esse illorum regem, itaque illorum esse officium, sese honorare suique respectum habere. Tali modo Aegyptios eo adduxit, ut illi serviri aequum censerent. (173.) Idem in rebus agendis hoc usus est instituto: primo mane, usque ad id tempus quo celebrari forum hominibus solet, studiose peragebat negotia quaecumque obserebantur: ab illo vero tempore ad potandum et ad cavillandum cum compotoribus se dabat, iocisque et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi amici, admonuerunt eum, dicentes: *Non e dignitate tua, Rex, te ipse moderas; et nimis te humiliter demittis. Debebas tu, venerando in throno venerabilis sedens, per totum diem administrationi rerum vacare. Ita scituri erant Aegyptii, a magno viro se regi, tu-*

„καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἤκουες. νῦν δὲ ποιέεις σὺδαμῶς βα-
 „σιλικά.“ Ὁ δ' αἰμείβετο τοισίδε αὐτούς· „Τὰ τόξα
 „οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χαῖσθαι, ἔνταν-
 „νύουσι· ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν 15
 „πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἶη, ἐκραγίῃ ἂν ὥστε ἐς
 „τὸ θεόν οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. οὕτω δὲ καὶ
 „ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσπουδᾶσθαι αἰεὶ,
 „μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὸν ἀνιέναι, λάβοι ἂν
 „ἤτοι μανίς, ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γινόμενος. τὰ ἐγὼ 20
 „ἐπιστάμενος, μέρος ἑκατέρῳ νέμω.“ Ταῦτα μὲν τοὺς
 174 Φίλους αἰμείφατο. Λέγεται δὲ ὁ Ἀμασις, καὶ ὅτε
 ἦν ἰδιώτης, ὡς Φιλοπότης ἐὼν καὶ Φιλοσκώμων, καὶ
 σὺδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δέ μιν ἐπιλεί-
 ποι πίνοντά τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεια, κλέπτε-

*que melius audires. Nunc quae tu agis, minime
 decent regem. Quibus ille his verbis respondit: Qui
 arcu utuntur, hi eum, quando fert usus, tendunt:
 postquam usi sunt, remittunt. Si enim perpetuo
 intentus esset, rumperetur; ut illo, ubi opus foret,
 non amplius possent uti. Eadem nempe est homi-
 nis conditio. Quod si quis semper vellet seriis re-
 bus esse intentus, nec vicissim ad iocum se remit-
 tere; imprudenti huic accideret, ut vel furiosus
 fieret vel stupidus. Hoc ego intelligens, utrique
 rei suam partem tribuo. Hoc ille amicis responsum
 dedit. (174.) Aiunt autem eundem Amasin, quum
 privatus fuisset, etiam tunc compositiones cavilla-
 tionēque amasse, nec ullo modo seriis rebus fuisse
 intentum; et, quando potantem voluptatibusque in-
 dulgentem defecissent necessaria, circumivisse et*

5 σκε αὖ περιϊών. οἱ δ' ἄν μιν Φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτε-
 ρα χρήματα, ἀρνεύμενον ἄγεσκον ἐπὶ μαντήϊον ὅκου
 ἐκάστοισι εἴη· πολλά μὲν δὴ καὶ αἰλίσκετο ὑπὸ τῶν
 μαντήϊων, πολλὰ δὲ καὶ ἀποφεύγεσκε. ἐπεὶ τε δὲ καὶ
 ἐβασίλευσε, ἐποίεε τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν
 10 ἀπέλυσαν μὴ Φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὔτε
 ἐπεμέλετο, οὔτε ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδέν· οὐδὲ Φοι-
 τέων ἔθνε, ὡς οὐδενὸς εὐῶσι ἀξίοισι, ψευδέα τε μαντήϊα
 κεκτημένοισι. ὅσοι δὲ μιν κατέδθησαν Φῶρα εἶναι, τού-
 των δὲ ὡς ἀληθέως θεῶν ἑόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα
 15 παρεχομένων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.

Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν Σαίῃ τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θαν- 175
 μάσια οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος
 τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάλει, ὅσων τε τὸ μέγαθος λί-

furto abstulisse aliena. Iam qui adfirmabant habere eum suam pecuniam, hi eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique utebantur: et a multis passim oraculis furti convincebatur, ab aliis absolvebatur. Postquam autem regno potitus est, hoc fecit: quicumque dii eum furti crimine absolverant, horum templa negligebat, neque ad illa reficienda quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula. Qui vero furti cum arguerant, horum prae- cipuam curam agebat, ut qui vere dii essent, et ora- cula non mendacia exhiberent.

(175.) Et primo quidem in Sai urbe ad Minervae templum propylaea exstruxit mirabilia, superiores omnes, [qui talia exstruxerant,] altitudine superans, et amplitudine, et ipsorum lapidum tum magnitudi-

θαν ἔστι, καὶ ὁκοίων τέων· τοῦτο δὲ, κολοσσούς με-
 γάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκειας ἀνέθηκε, λίθους 5
 τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφυέας τὸ μέγαθος ἐκόμι-
 σε. ἡγάγετο δὲ τούτων τοὺς μὲν, ἐκ τῶν κατὰ Μέμ-
 Φιν εὐστέων λιθοτομιέων· τοὺς δὲ ὑπερμεγάθεις, ἐξ
 Ἐλεφαντίνης πόλιος, πλῆον καὶ εἴκοσι ἡμερέων ἀπε-
 χούσης ἀπὸ Σαΐος. τὸ δὲ οὐκ ἥκιστα αὐτέων, ἀλλὰ 10
 μάλιστα θουμάζω, ἔστι τόδε· οἶκημα μονόλιθον ἐκό-
 μισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν
 ἐπ' ἑτέρα τρία, δισχίλιοι δὲ οἱ προστετάχατο ἄνδρες
 ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερνήται. τῆς δὲ
 στεγῆς ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἕξωθεν, ἔστι εἰς τε καὶ 15
 εἴκοσι πῆχες· εὖρος δὲ, τεσσαρεσκαίδεκα· ὕψος δὲ,
 ὀκτώ. ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἕξωθεν τῆς στεγῆς τῆς μου-
 νολίθου ἔστι. ἀτὰρ ἕσωθεν τὸ μῆκος, ὀκτωκαίδεκα πη-

ne tum qualitate. Statuas item magnas et ingenti mole
 androsphinges dedicavit, lapidesque alios immanis
 magnitudinis ad reficienda aedificia adgerendos cura-
 vit. Horum alii ex lapacidina, quae adversus Mem-
 phin est, adgerebantur: ii vero qui immani erant
 magnitudine, ex Elephantine urbe, quae dierum non
 minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex
 his non minime miror, sed maxime omnium, *aedes*
 est *ex uno lapide*, quam ex Elephantine urbe trans-
 portandam curavit: qua in transportanda per tres
 annos occupati erant duo millia hominum, cui ea
 cura commissa erat, hique omnes erant navium gu-
 bernatores. Huius aedis longitudo extrinsecus est
 unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quatuor-
 decim; altitudo, octo cubitorum: hae sunt mensurae

χέων, καὶ πυγόνος· τὸ δὲ εὖρος, δωῶδεκα πηχέων· το
 20 δὲ ὕψος, πέντε πηχέων ἐστί. αὕτη τοῦ ἱεροῦ κέεται πα-
 ρὰ τὴν ἔσοδον. ἔσω γὰρ μιν ἐς τὸ ἱερόν Φασι τῶνδ' εἶνε-
 κα οὐκ ἐσελκύσαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς, ἐλκομένης
 τῆς στέγης, ἀναστενάξαι, οἷά τε χρόνου ἐκγεγονότος
 πολλοῦ, καταχθόμενον τῷ ἔργῳ· τὸν δὲ Ἀμασιν, ἐν-
 25 θυμιστὸν ποιησάμενον, οὐκ ἔαν' ἔτι προσατέρῳ ἐλκύ-
 σαι. ἤδη δέ τινες λέγουσι, ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ'
 αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ
 ἐσελκυσθῆναι. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοις ἱεροῖσι 176
 ὁ Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος
 ἀξιοθέητα· ἐν δὲ, καὶ ἐν Μέμφι, τὸν ὑπτίον κείμενον κο-
 λασσόν, τοῦ Ἡφαιστίου ἐμπροσθε· τοῦ πόδες πέντε
 5 καὶ ἐβδομήκοντά εἰσι τὸ μῆκος. ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βά-

aedis huius *monolithae* extrinsecus. Intrinsecus lon-
 gitudinis est octodecim cubitorum et viginti digitorum;
 latitudo, duodecim cubitorum; altitudo, quinque cu-
 bitorum. Posita haec est ad introitum templi: nam
 intra templum aiunt hac caussâ non fuisse pertra-
 ctam: architectum, quum aegre promoveretur aedes,
 multumque temporis esset insumtum, vehementer do-
 lentem operis molestiam, ingemuisse; idque animad-
 vertentem *Amasin* non permisisse ut ulterius promo-
 veretur aedes. Alii vero aiunt, quemdam ex his qui
 vectibus promoveri aedem conabantur, fuisse ab illa
 oppressum, et ea caussâ non intus fuisse promotam.
 (176.) Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis
 dedicavit *Amasis* opera ob magnitudinem spectatu
 digna: in his *Memphi colossus* illum resupinum
 ante Vulcani templum, cuius longitudo septuaginta

θρῶ ἑσταῖσι, Αἰθιοπικοῦ ἑόντος λίθου, δύο κολοσσοὶ, εἰκόσι ποδῶν τὸ μέγαθος ἑὼν ἑκάτερος· ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν τοῦ μεγάρου. ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσούτος καὶ ἐν Σαῖ, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέμφι. τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέμφι ἱερὸν Ἀμασίς ἐστι ὁ ἐξοικοδο- 10 μήσας, ἑὸν μέγα τε καὶ ἀξιοθεητότατον.

277 Ἐπ' Ἀμασίος δὲ βασιλῆος λέγεται Αἴγυπτος μά-
λιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποτα-
μοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι
ἀνθρώποισι. καὶ πόλις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας
τότε διωμυρίας τὰς οἰκομένας. νόμον δὲ Αἰγυπτίοισι 5
τόνδε Ἀμασίς ἐστι ὁ καταστήσας· ἀποδεικνύναι ἕτεος
ἑκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν βιοῦ-

CLXXVI. 8. μεγάρου. μεγάλου, magni, ed. Schaef. cum Valla.

quinque pedum est: et super eadem basi duae stant
statuae, utraque vicenūm pedum magnitudine, altera
ab unā aedis sacrae parte, altera ab alterā: [*sive*,
quarum altera hinc, altera illinc adstat maiori.] om-
nia haec ex Aethiopico lapide perfecta. Est autem
etiā in Sai urbe similis *colossus* lapideus, eodem
habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum
illud, quod Memphi est, Amasis exstruxit, magnum
et spectatu dignissimum.

(177.) Regnante *Amasi* dicunt Aegyptum prospe-
ritate maxime floruisse, tum quod ad commoda spe-
ctat quae fluvius regioni largitur, tum ad ea quae e
terra homines percipiunt: et oppida habitata in eā
tunc fuisse vicies mille. Amasis etiam est, qui legem
illam Aegyptiis constituit, ut *Aegyptiorum quisque*
quotannis apud nomi sui praefectum profiteretur,

190, 26.

ται' μὴ δὲ παιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίῃ
 ζῶν, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν
 10 ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον, Ἀθηναίοσι ἔθετο· τῷ ἐκεί-
 νοι ἐς αἰεὶ χρέωνται, ἔοντι ἀμώμῳ νόμῳ. Φιλέλλην 178
 δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις, ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετε-
 ξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοισι ἐς
 Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ
 5 μὴ βουλομένοισι αὐτέων οἰκέειν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομέ-
 νοισι, ἔδωκε χώρους ἐνιδρῦσασθαι βωμοὺς καὶ τεμένεα
 θεῶσι. τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτέων τέμενος, καὶ οἶνο-
 μαστότατον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλεούμενον δὲ Ἑλ-
 λήνιον, αἶδε πόλιν εἰς αἰ ἰδρυμένα κωνῇ, Ἴωνων μὲν,
 10 Χίος, καὶ Τέως, καὶ Φώκαια, καὶ Κλαζομεναί· Δω-
 ρέων δὲ, Ρόδος, καὶ Κνίδος, καὶ Ἀλικαρνησσός, καὶ

*unde vitam sustentet: qui hoc non faceret, aut le-
 gitimum victum non declararet, is morte plecte-
 retur. Quam legem laudabilem Solon, ab Aegyptiis
 acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo eā utun-
 tur. (178.) Graecorum amicus quum esset Amasis,
 et alia in Graecorum nonnullos beneficia contulit, et
 eis, qui in Aegyptum venirent, Naucratin urbem ha-
 bitandam concessit: qui vero sedes in Aegypto figere
 nollent, tantum mercandi causa in eam navigarent,
 his areas adsignavit ubi aras et templa diis erigerent.
 Maximum igitur illorum templum et celeberrimum,
 maximeque frequentatum, quod *Hellenium* nomina-
 tur, communi consilio sumtuque statuerunt hae civi-
 tates: ex Ionibus, Chius, Teos, Phocaea, et Clazome-
 nae; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus,
 et Phaselis; ex Aeolibus, sola Mitylenaeorum civi-*

Φάσηλιν· Αἰολέων δὲ, ἡ Μιτυληναίων μούνη. τούτων
 μὲν ἔστι τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπο-
 ρίου αὐταὶ αἱ πόλεις εἰσὶ αἱ παρέχουσαι. ὅσαι δὲ ἄλ-
 λαι πόλεις μεταποικεῦνται, οὐδὲν σφι μετεὸν μεταποικεῦν- 15
 ται. χωρὶς δὲ, Αἰγινῆται ἐπ' ἐωυτῶν ἰδρύσαντο τέμενος
 Διός· καὶ ἄλλο Σάμιοι, Ἑρῆς· καὶ Μιλήσιοι, Ἀπόλ-
 179 λωνος. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπο-
 ριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο
 στομάτων τοῦ Νείλου ἀπύκοιτο, χρῆν ὁμόσαι „μὴ μὲν
 ἐκόντα ἐλθεῖν“ ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηὶ αὐτῇ πλέειν ἐς
 τὸ Κανωβικόν· ἢ εἰ μὴ γε οἶά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀν- 5
 τίους πλέειν, τὰ φορτία ἕδεε περιάγειν ἐν βαρίσι περὶ
 τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπύκοιτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν
 180 δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάν-

tas. Horum est hoc templum, haeque civitates con-
 stituunt praesides emporii. Quod si quae aliae par-
 tem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad
 se pertinentem. Praeter istud vero templum, seor-
 sim Aeginetae statuerunt Iovis fanum; et Samii aliud
 Iunonis; tum Milesii, Apollinis. (179.) Fuitque
 olim solum in Aegypto emporium *Naucratis*, nec
 aliud ullum. Quod si quis in aliorum Nili ostiorum
 aliquod intrasset; iurare eum oportebat, *invitum eo*
se venisse; tum, hoc praestito iure iurando, cum
 navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare,
 aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset,
 oportebat mercēs navigiis Aegyptiis circum Delta
 circumvehere, donec Naucratin pervenisset. Ita Nau-
 cratis in honore erat. (180.) Quum Amphictyones,
 postquam superius templum Delphicum fortuito casu

191, 57.

των τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἑόντα τῆν τρηκοσίῳν ταλάν-
των ἐξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἑὼν αὐτόθι, αὐτομά-
τως κατεκρή· τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημό-
5 ριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελ-
φοὶ περὶ τὰς πόλεις, ἐδωτίναζον· ποιεῦντες δὲ τοῦτο,
οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἐνείκοντο. Ἀμασις μὲν γάρ
σφι ἔδωκε χίλια στυπτηρίας τάλαντα· οἱ δὲ ἐν Αἰγύ-
πτῳ οἰκέοντες Ἕλληνες, εἴκοσι μνέας.

Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις Φιλότητά τε καὶ συμ- 181
μαχίην συνεθήκατο. ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν,
εἴτ' ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως
Φιλότητος Κυρηναίων εἵνεκα. γαμέει δ' ὧν, οἱ μὲν λέ-
5 γουσι Βάττει, οἱ δ' Ἀρκεσίλειω θυγατέρα, οἱ δὲ, Κρι-
τοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου· τῇ οὖνομα ἦν

conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talen-
tis elocassent aedificandum, cuius summae quartam
partem Delphenses pro sua portione tenebantur con-
ferre; circumeuntes hi per civitates, atque dona cor-
rogantes, haud parum ex Aegypto retulerunt. Ama-
sis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci
vero, in Aegypto habitantes, viginti libras.

(181.) Idem *Amasis* cum *Cyrenaeis* mutuam ami-
citiam societatemque contraxit. Constituitque etiam
uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Grae-
cam habere uxorem desiderarét, sive omnino amici-
tiae caussâ, quam cum *Cyrenaeis* colebat. Duxit igi-
tur spectati inter populares suos viri (quem Battum
alii, alii Arcesilam, rursusque alii Critobulum di-
cunt) filiam, nomine *Ladice*. Cum qua quoties

Λαδίκη. τῇ ἐπεὶ τε συγκλίνοιτο ὁ Ἀμασις, μίσγεσθαι οὐκ οἷός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλησι γυναῖξι ἐχρᾶτο. ἐπεὶ τε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε ὁ Ἀμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεομένην· „ὦ γυναῖ, κα- 10
 „τά με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμὴ μηχανὴ μὴ
 „οὐκ ἀπολωλέναι κάκιστα γυναικείων πασέων.“ Ἡ δὲ
 Λαδίκη, ἐπεὶ τέ οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρῆύτερος ὁ
 Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὑπ’
 ἐκείνην τὴν νύκτα μυχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γὰρ οἱ κα- 15
 κοῦ εἶναι μῆχος, ἄγαλμά οἱ ἀποπέμψειν εἰς Κυρήνην.
 μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις· καὶ
 τὸ ἐνθεῦτεν ἥθ’ ὁκότε ἔλθοι πρὸς αὐτήν, ἐμίσγετο· καὶ
 κάρτα μιν ἔστερξε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε
 πρὸς τὴν εὐχὴν τῇ θεῷ. ποιησαμένη γὰρ ἄγαλμα, ἀπέ- 20
 πέμψε εἰς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξω

GLXXXI. 14. νόῳ. Αἰὶ ἐν τῷ νῳ, in templo.

concupisceret Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi sæpius ei accidit, dixit ad hanc Ladicen Amasis: *Veneficiis, ó mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quo minus pessime pereas, mulierum pessima.* Tum Ladice, postquam negando nihilo placatiorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis, (id enim unum esse calamitatis effugium) statuam se ei Cyrenen missuram. Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coit Amasis; et, quoties deinde cupido eum incessit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa faciendam curavit imaginem, Cyrenenque misit; quae adhuc

192, 87.

τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστεος. ταύτην τὴν Λαδίκην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύθετο αὐτῆς ἢ τις εἴη, ἀπέπεμψε ἀσινέα εἰς Κυρήνην. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἄμασις εἰς τὴν Ἑλλάδα· τοῦτο μὲν, εἰς Κυρήνην ἄγαλμα ἐπίχρυσον Ἀθηναίης, καὶ εἰκόνα ἑαυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην· τοῦτο δὲ, τῇ ἐν Λίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα, καὶ 5 θώρηκα λίνεον ἀξιοθέητον· τοῦτο δ', εἰς Σάμον τῇ Ἥρῃ εἰκόνας ἑαυτοῦ διφασίας ξυλίνας, αἱ ἐν τῷ νηῷ τῷ μεγάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρις ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν Θυρέων. εἰς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑαυτοῦ τε καὶ Πολυκράτεος τοῦ Αἰάκεος· εἰς δὲ Λίνδον, 10 ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἵνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱερόν τὸ ἐν Λίνδῳ τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας

mea aetate superfuit, extra Cyrenaeorum urbem spectans. Eamdem Ladicea Cambyzes, Aegypto potitus, postquam ex ea, quaenam esset, cognosset, illaesam Cyrenen remisit. (182.) Dedicavit *Amasis* dona etiam in Graeciam: et primum quidem Cyrenen Minervae statuam misit inauratam, et sui imaginem picturâ adsimulatam: tum Minervae quae Lindi colitur, duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu dignum; denique Iunoni Samiae binas suae imagines ex ligno sculptas, quae in magno templo ad meam usque aetatem steterunt post fores. Et Samum quidem dona haec miserat hospitii caussâ, quod ei cum Polycrate Aeacis filio intercesserat: Lindum vero, nullius quidem hospitii caussâ, sed quoniam Minervae templum Lindi exstructum esse perhibetur a Danaï filiabus, quae ad illam oram adpulissent, quum

480 HERODOTI HISTOR. II.

ιδρῦσθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπεδίδρυσκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἄμ-
 Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων, καὶ κατεστρεῖ' αὐτο εἰς Φό-
 ρου ἀπαγωγὴν.

15

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Β΄.

fugerent Aegypti filios. Haec sunt donaria, quae
 Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprum, a nemi-
 ne ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi
 fecit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

AUCTORIS consilium in scribendis his Historiis. (*Prooem. coll. cap. 5.*) Inimicitiarum inter Graecos et Asiae populos prima origo, mutui raptus mulierum, *Iús, Europae, Medae, Helenae.* (*Cap. 1-5.*) Primus e barbaris *Croesus*, Lydiae rex, Graecos Asiam incolentes tributarios fecit. (6.) Lydorum primi reges, ab *Atye* oriundi: dein *Heraclidae*, quorum primus *Agron*, postremus *Candaules*; (7.) qui insano uxoris amore captus, stolidum consilium init. (8-10.) Reginae iussu *Gyges* Candaulem interficit, et imperium ad *Mermnadas* transfert: (11-13.) donaria Delphos mittit, Mileto et Smyrnae arma infert, Colophonem capit. (14.) *Ardys*, Gygis filius: quo regnante *Cimmerii* Sardes capiunt. (15.) *Sadyattes* bellum undecim annorum inchoat cum Milesiis, continuatum ab eius filio *Alyatte*; qui Cimmerios ex Asia eiicit, et cum *Thrasybulo*, Milesiorum tyranno, pacem componit. (16-22.) Thrasybuli amicus *Periander* Corinthius, cuius aetate *Arion*, dithyrambi auctor, delphino per mare vectus, Corinthum salvus evasit. (23. 24.) *Glaucus*, inventor artis ferruminandi. (25.)

CROESUS, Alyattae filius, postquam Graecos Asiam incolentes tributarios fecit, insulanos adgressurus, callido monito deterretur a Biante sive a Pittaco. (26. 27.) *SOLON* Sardes venit, et cum *Croeso* de fortuna humana disputans, primo *Tellum*, dein *Cleobin* et *Bitonem* hominum beatissimos praedicat. (29-33.) *Croesi* somnium de filio. (34.) *Adrastus*, supplex receptus a Croeso, (35.) aprum in Olympo Mysiae feriturus, Croesi filium invitus occidit. (36-45.) Medis a *Cyro* devictis, *Croesus* de Persarum potentia sollicitus, *Oracula* consulturus, primum veracitatem illorum tentat: (46. 47.) probat maxime *Delphicum*, tum et *Amphiarai* oraculum: (48. 49.) magnifica

Herod. T. I. P. I.

H h

dona ex auro et argento Delphos mittit; (50. 51.) et alia Thebas ad Amphiaräum. (52.) Oraculorum anceps responsum de bello Persis inferendo. (53. 54.) Denuo consulit Croesus de imperii sui diuturnitate. (55.)

Graecorum populum potentissimum *Croesus* socium sibi conciliaturus, reperit prae caeteris excellere *Lacedaemonios* et *Athenienses*; illos *Hellenicae* stirpis, principes generis *Dorici*; hos, *Pelasgicae* stirpis, *Ionici* generis principes. (56.) *Hellenicae* gentis migrationes variae. (*ibid.*) *Pelasgi* barbara lingua usi. *Attica* gens ex *Pelasgis* ad *Hellenas* transit, linguamque mutavit. (57.) Quare plurimum creverint *Hellenes*; *Pelasgi* minus. (58.) *Pisistratus*, Croesi aetate tyrannidem occupaverat *Atheniensium*, in tres factiones scissorum: (59.) bis eiectus, bis denuo imperium recuperavit: (60-63.) Naxum insulam armis subegit; Delum expiavit. (64.) *Lacedaemonii*, florentes legibus a *Lycurgo* datis, (65.) bello cum *Tegeatis* parum prospere gesto, ad extremum, reperiis *Orestis* ossibus, superiores discesserant. (66-68.) Foedus cum *Lacedaemoniis* init *Croesus*. (69.) Crater ab his Croeso missus, intercipitur a Samiis. (70.)

Sapiens vir Lydus *Croeso* frustra dissuadet bellum adversus *Persas*. (71.) *Cappadoces*, a Graecis *Syrii* dicti, prius *Medis*, nunc *Cyro* parebant: inter eos et *Lydiam* *Halys* fluvius terminus erat. (72.) *Cappadociam* *Cyro* eripere cogitat *Croesus*, et *ulcisci* *Astyagem* Medum, adfinem suum, cui *Cyrus* regnum ademerat. Adfinitas illa contracta fuerat pace inter utriusque patrem, *Alyatten* et *Cyaxarem*, composita post bellum ob *Scythas* transfugas gestum: quo bello inciderat *salis defectus*, a *Thalete* praedictus. (*cf. cap. 103.*) Pacem conciliaverat *Labyrinthus*, rex *Babyloniae*. (73. 74.) Traiecto *Haly* praelium in agro *Pterio* inter *Croesum* et *Cyrum* aequo Marte committitur. (75. 76.) Sardes redit *Croesus*, proximo vere bellum redintegraturus. (77.) De portento, quod Sardibus incidit, consuluntur *Telmissenses* aruspices. (78.)

Croesum in *Lydiam* sequitur *Cyrus*, et praelio prospere pugnato, in quo camelos equitatu hostium opposuit, *Sardes* obsidet. (79-81.) *Lacedaemonii*, auxilio vocati a *Croeso*, cum *Argivis* de *Thyrea* contendebant: selecti utrimque trecenti iuvenes se mutuo trucidarunt; unus *Laco* victor discessit: in luctu *Argivi* comam tondere, *Lacedaemonii* alere comam, tunc primum instituerunt. (82.) His *Croeso* opem laturis nunciatur, captum illum esse a *Cyro*. (83.)

Meles olim rex *Lydiae* *leonem*, e pellice natum, circa *Sardium* murum portari iusserat: capta arx est ex ea muri parte, quae insuperabilis visa erat. (84.) *Croesi* filius mutus, *Persâ* in patrem irruente, subito loqui coepit. (85.) *Croesus*, compedibus vinctus, et rogo impositus, *Solonis* recordatus est. (86.) Quum in eo esset ut igni cremaretur, partim *Cyri* poenitentia, partim miraculoso imbre, incolumis servatus est. (87.) Colitur *Croesus* a *Cyro*, eique bonum dat consilium. (88. 89.) *Apollini* *Delphico* per legatos mala sua exprobrat; qui vicissim illi vaticiniorum suorum (in his illius, quo *mulum* dixerat *Cyrum*) reddit rationem. (90. 91.) Memorantur alia donaria diversis in templis a *Croeso* consecrata; et supplicium de homine sumtum, qui fratri *Croesi* contra ipsum faverat. (92.)

Memorabilia *Lydiae*: ingens *Alyattae* sepulcrum: *Lydiae* puellae, meretrices; *Gygaea* palus. (93.) *Lydi* primi aurum et argentum signarunt; cauponas instituerunt; fame pressi, ludos varios invenerunt: *Thyr-rheno* duce, *Atyis* filio, coloniam in *Umbriam* miserunt. (94.)

Exponere nunc adgreditur Scriptor, *CYRUS* hic quisnam fuerit, qui *Croesum* regno exuit; et quo pacto *Asiae* imperio potiti sint *PERSAE* illi, quorum successores, quum universam subigere *Graeciam* conati essent, ipsi compluribus nobilissimis praeliis superati a *Graecis*, turpi fuga salutem in *Asia* coacti sunt repetere. (95.)

Superioris *Asiae* imperium postquam per 520 annos tenuissent *Assyrii*, ab his primi defecerunt *Medi*,

et in libertatem se vindicarunt, dein alii populi. (*Ibid.*) Apud Medos *Deioces*, regnum adfectans, iuri dicundo primum operam navavit, dein callido usus consilio, ad extremum rex nominatus, *Ecbatana* condidit: (96-98.) tum, rerum administrandarum ordine constituto, severe ius dixit. (99. 100.) Varii *Medorum populi*. (101.) *Deioci*, postquam annos 53 regnasset, successit filius *Phraortes*; qui, *Persis* et aliis Asiae gentibus imperio suo subiectis, *Assyrios* adgressus perit, anno regni vicesimo secundo. (102.) Hunc secutus *Cyaxares*, militum genera distinxit, et per ordines partitus est: idem qui *Lydis* bellum fecit. (103. *coll. c. 74.*)

Cyaxari, *Ninum* obsidenti, *Assyriorum* caput, superveniunt *Scythae*, ex Europa in Asiam erumpentes. (*Eod. cap. 103. coll. I. 15. et IV. 10 seq.*) *Scythae*, subactis Medis, omni Asia potiuntur. (104.) Eisdem in Aegyptum pergentibus occurrit *Psammitichus* rex, eisque ut redeant persuadet. Horum nonnulli *Veneris Uraniae* templum Ascalone spoliant, indeque morbo muliebri adficiuntur. (105. *cf. IV. 67.*) Post annos 28 *Scythae* Asia eiiciuntur; regnum recipiunt *Medi*, et *Nino* captâ *Assyriam* sibi subiiciunt. (106.)

Cyaxari, quadragesimo ex quo regnare coeperat anno, successit filius *Astyages*; qui *Mandanen* filiam, ob somnium sibi oblatum, homini *Persae*, cui *Cambysi* nomen, dedit in matrimonium. (107.) Alio somnio territus *Astyages*, puerum quem *Mandana* peperit (eundem qui dein *Cyrus* nominatus est) *Harpago* tradit necandum. (108.) *Harpagus* puerum bubulco regis tradit exponendum in montium iugis: (109. 110.) sed ille suum puerum mortuum exponit, illumque pro suo educat. (111-113.)

Cyrus, puer decennis, a collusoribus rex nominatus, severum imperium exercet, eoque nomine apud *Astyagen* accusatur. (114.) Interroganti regi animo constanti respondens, agnoscitur ab eo; et bubulcus verum fatetur. (115. 116.) *Harpagus* factum excusat; et *Astyages* dissimulat iram; (117. 118.) sed idem mox

Harpago carnes filii comedendas adponit. (119.) **Cyaxares**, deliberatione cum Magis instituta, impletum somnii fatum credens, salvum puerum ad parentes in Persiam dimittit. (120. 121.) Fama sparsa de nutrice illius cane. (122. coll. c. 110.)

Harpagus, regis odio, exstimulat *Cyrum* adversus avum, literis missis corpori leporis exenterati insutis. (123. 124.) *Persarum diversi populi*, quos callido invento *Cyrus* ad defectionem a Medis impellit. (125. 126.) *Medi* praelio fusi a *Persis*. (127.) Altero praelio *Astyages* vivus capitur a *Cyro*. (128. 129.) Ita *Cyrus* et *Persae superiori Asia potiti sunt*, cui per 128 annos *Medi* imperaverant. (130.)

Persarum instituta. Dii et sacrificia. (131. 132.) *Mores*: diem natalem festum agunt: quo victu vivant: vino indulgent: eorum verecundia: compotantes deliberant. (133.) Osculatio et adoratio salutantium: observantiae cultus inter vicinos: quam de se ipsi habeant opinionem. (134.) Externos mores facillime adsciscunt. (135.) Numerosa soboles patribus laudi et honori: liberorum educatio. (136.) Immunitas a poena capitali ob unum solum delictum. Parricidium non credunt fieri posse. (137.) Mendacium et aes alienum res omnium turpissimas ducunt: lepra adfectis aut vitilagine quid faciant. Fluminum cultus. (138.) *Nomina* omnia desinere in literam S. (139.) Sepultura. *Magi* Persarum et sacerdotes Aegyptiorum qua in re differant. (140.)

Ionum et *Aeolensium* legatis, Sardes missis, *Cyrus* fabulam narrat de tibicine et piscibus: quo metu illi territi (praeter *Milesios*, quibuscum foedus fecerat) oppida muniunt, et Spartam legatos mittunt. (141.) *Ionicae civitates duodecim*, communi *Ionum* nomine (quod respuunt alii populi eiusdem stirpis) gaudent, et communi in loco sacro, cui *Panionium* nomen, conveniunt, communeque festum *Panionia* celebrant. (142. 143. coll. c. 148.) Similiter *quinque Dorienses civitates* (olim sex, priusquam excluderetur *Halicarnassus*) ad templum *Triopici Apollinis* commune sacrum ludosque celebrant. (144.)

lidem *Iones* olim in Peloponneso (sicut dein *Achaei*) duodecim civitates tenuerant. (145.) Ionibus Asiam incolentibus immixtae sunt aliae familiae Graecae, quae non sunt ex Ionica stirpe. Qui *Iones Athenis* in Asiam migrarunt, hi *Caricas* duxere uxores, quarum occiderant parentes. (146.) *Apaturia* festum, et *Panionia*. (147. 148.) *Aeolicae* civitates, in continente. (149.) *Smyrna* ex his amissa. (150.) *Aeolicae* civitates in *Ida*, cum his non coniunctae: reliquae, in insulis. *Aeolenses* ob *Cyri* metum Ionibus se adiungunt. (151.)

Lacedaemonii *Ionibus* auxilium negant; sed tamen *Cyros*, ne Graecos vexet, denunciant. (152.) *Cyrus* contemptum respondit: *Sardibus* redit, *Croesum* secum ducens; *Babyloniis* bellum ipse, Ionibus per legatos, facturus. (153.)

Lydi, *Pactya* duce, rebellant: quibus *Cyrus*, intercedente *Croeso*, veniam dat hac lege, ut arma tradant, et virilem vitae rationem cum muliebri permittent. (154-156.) *Pactyas* *Cumas* effugit; de quo *Persis* tradendo *Cumani* oraculum *Branchidarum* consulentes, mirum referunt responsum. (157-159.) *Chii* *Pactyam*, a *Cumanis* ad ipsos dimissum, *Persis* tradunt, pretium pacti *Atarnensem* agrum. (160.) *Mazares*, dux *Persarum*, bello persequitur eos qui cum *Pactya* rebellaverant. (161.) Cuius successor *Harpagus*, iactis aggeribus urbes *Ionicas* oppugnans, primum *Phocaeam* adgressus est. (162.)

Phocaeenses olim longinquas exercuerant navigationes; et *Arganthonium*, *Tartessi* regem, habuerant amicum: (163.) nunc, urbe relicta, *Corsicam* habitatum abierunt; unde, post praelium navale cum *Carthaginensibus* et *Tyrrhenis* parum prospere commissum, *Rhegium* petentes, *Hyelam* sive *Veliam* oppidum condiderunt. *Agyllaeorum* ager, caedibus pollutus, quo pacto expiatus. *Cyrnus* heros. (164-167.) *Teii*, *Harpago* moenibus posito, *Thraciam* petentes, *Abderam* condiderunt. (168.) Caeteri *Iones*, continentem habitantes, servitutem subierunt. (169.) *Biantis* olim consilium Ionibus datum; item aliud *Thaletis*. (170.)

Cares, olim insulani, Minoi paruerant, *Leleges* dicti. Eorum tria utilia inventa. *Iupiter Carius*. Tres fratres, *Mysus*, *Lydus*, *Car.* (171.) *Cauniorum* origo et mores. (172.) *Lycii*, olim *Termilae* dicti, ex Creta Sarpedone duce in Asiam migraverant: horum quisque genus suum a matribus, non a patribus, derivat. (173.) *Caria* ab Harpago subacta. *Cnidii* frustra conantur isthmum perfodere. (174.) *Pedasensium* virtus: Minervae sacerdos in adversis eorum barbata. (175.) *Xantho* et *Cauno* oppidis non prius potitus est Harpagus, quam armati omnes pugnando, reliqui incolae igne ab eisdem succenso, periissent. (176.)

Cyrus superiorem omnem Asiam (*Assyriam* et *Babyloniā*) subigit. (177.) *Babylonis* urbis magnitudo, pulcritudo, fossae, murus, fluvius interfluens, templa. (178-183.) Regina olim *Semiramis* per campum, inundari ab Euphrate solitum, aggeres duxerat. (184.) *Nitocris* cursum Euphratis flexuosum reddidit, et lacunam ingenti ambitu effodit: (185.) fluminis labra intra urbem opere lateritio munivit, et ponte iunxit. (186.) Sepulcrum sibi exstruxit cum dolosa inscriptione, qua dein delusus *Darius* est. (187.)

Adversus *Labynetum*, *Babyloniae* regem, proficiscitur *Cyrus*. (188.) Aqua ex *Choaspe* fluvio. (*ibid.*) *Gyndem* amnem in 360 rivos scindi *Cyrus* iubet. (189.) *Babylonios*, praelio victos et in urbem compulsos, frustra obsidet. (190.) *Euphrate* in lacunam derivato, intrans per alveum, incautos opprimit *Babylonios*. (191.)

Babylonicae regionis potentia. Equorum foetura. Canes Indici. (192.) Ager quomodo irrigetur, fertilissimus frugum, arborum sterilis: oleum ex sesamo: ex palma panis et vinum et mel. (193.) Navium ex Armenia *Babylonem* venientium structura et ratio. (194.) Corporum cultus apud *Babylonios*. (195.) Laudabilis ratio qua puellae olim in matrimonium vendebantur. (196.) Aegroti exponuntur in foro. (197.) Sepultura, luctus, alia. (198.) Lex turpissima de cultu *Mylittae*, Veneris *Assyriae*. (199.) Tres *Babyloniorum* tribus nonnisi piscibus vivunt. (200.)

Adversus *Massagetas* expeditionem parat *Cy-*

rus. (201.) *Araxes* fluvius: eius insulae; insulani odore fructus cuiusdam in ignem coniecti inebriari gaudent. (202.) *Mare Caspium. Mons Caucasus*, et incolarum vitae ratio. (203.) *Massagetarum* situs: cur eos bello petierit *Cyrus*. (204.) *Tomyri* reginâ dolo frustra tentatâ, *Araxem* traicere *Cyrus* parat. (205.) Optionem *Tomyris* *Cyro* proponit. (206.) *Croesi* consilio usus *Cyrus*, *Araxem* traicit; *Urum* vero suum *Cambysen* cum *Croeso* in Persiam remittit. (207.) Somnium *Cyri* de *Dario*, *Hystaspis* filio. (208-210.) *Massagetarum* pars tertia per dolum caesa; *Tomyridis* filius captus. (211.) Mater filium repetens, minatur *Cyro*. (212.) Iuvenis vitam sibi adimit. (215.) Praelium acerrimum: victrix *Tomyris* saevit in *Cyri* cadaver. (214.) *Massagetarum* cultus: auro et aere abundant, argenti et ferri egent. (215.) Uxores habent communes: aetate provectos mactant et epulantur: Soli equos immolant. (216.)

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

CAMBÏSES, *Cyri* filius, expeditionem in *Aegyptum* suscipit. (Cap. 1.) *Antiquitatem gentis Aegyptiae* mira ratione exploravit *Psammitichus*. (2.) Quibus auctoribus vetustas res *Aegyptiorum* exponat *Herodotus*; de Diis caute verba factururus. (3.) Primi *Aegyptii annum* invenerunt, et in XII. partes distribuerunt. (4.) Regnante *Mene*, tota *Aegyptus*, exceptâ *Thebaide*, palus fuerat. (5.) Mensurae terrarum: orgya, stadia, parasangae, schoeni. (6.) *Aegyptus* a mari usque *Heliopolin* in latitudinem patet; (7.) inde angusta, montibus utrimque cincta. (8.) Iter *Heliopoli* *Thebas*, et *Thebis* *Elephantinen*. (9.) Terra inter montem *Arabicum* et *Libycum*, olim sinus maris, similis *Arabico* sinui. (10. 11.) Solum *Aegypti* a vicinarum terrarum solo diversum. (12.) Quanta fuerit *Nili altitudo*, quum *Aegyptum* irrigaret regnante *Mene*; quanta, *Herodoti* aetate. Famis periculum metuendum *Graccis*, ni pluât; (13.) *Aegyptiis*, quando *Nilus* non poterit inundare terram,

eius fructum nunc minimo labore percipiunt Aegyptii. (14.)

Refelluntur Iones, solum Delta *Aegyptum* esse dicentes. (15. 16.) Asiae et Africae terminus *Nilus*: eius cursus, et septem ostia. (17.) Oraculi responsum, *quousque pateat Aegyptus*. (18.) *Nili singularis natura*. (19.) *De caussa incrementi annui Nili* sententiae tres, Herodoto improbatæ: (20-23.) Herodoti sententia: (24. 25.) inversis coeli regionibus, *Danubio* idem eventurum. (26.) Auras cur non exspiret Nilus. (27.) *De Nili fontibus* fabula. (28.) Nili cursus ultra Elephantinen; *Tachompsa* insula; oppidum *Meroë*. (29.) *Automoli*, praesidarii olim Aegyptiorum, qui ad *Aethiopes* transfugerunt. (30.) Ab occidente ibi fluit Nilus. (31.) *Nasamones* iuvenes *interiora Africae* peragrarunt, donec ad fluvium pervenerunt, quem esse *Nilum* existimat Herodotus cum *Etearcho*, rege Ammoniorum. (32-34.)

Aegyptiorum mores, ab aliis populis prorsus diversi: (35-37.) duplex *scripturae* genus. (37.) *Ritus religiosi*. Boum sacrificandorum exploratio et immolatio. (38-40.) Boves feminae *Isidi* consecratae. Graecos aversantur Aegyptii. (41.) Non eosdem Deos colunt omnes Aegyptii, nisi *Isidem* et *Osiridem*. Iupiter *Ammon* cur arietina facie. (42.) *Hercules*, antiquus apud Aegyptios deus. (43.) Hercules Tyrius, et Thasius. Graecorum *Hercules*, alius *Olympius*, alius heros. (44.) Absurda Graecorum de Hercule fabula. (45.) *Pan* apud Mendesios, in antiquissimorum octo deorum numero. (46.) *Sues* non immolant Aegyptii, nisi semel quotannis *Lunae* et *Baccho*. (47. 48.) *Melampus* Bacchi sacra, a Cadmo accepta, Graecos docuit. (49.)

Deos suos Graeci, partim ab Aegyptiis, partim a Pelasgis acceperunt; unum *Neptunum* ab Afris. (50.) *Mercurii* imagines erectis pudendis. *Pelasgi* Samothraciam incolentes. *Cabirorum* sacra. (51.) Deos olim Pelasgi nullis nominibus propriis insignitos coluerant. (52.) *Homeri* et *Hesiodi* theogoniae. (53.) Origo duorum *Iovis oraculorum*, Ammonii et Do-

donaei. (54-57.) *Pompa* sacrae, diversis diis diversas in urbes ductae ab Aegyptiis. (58. 59.) *Dianae* festum Buhasti celebratum. (60.) *Isidis* festum, in urbe Busiri. (61.) *Minervae* festum nocturnum, *lucernis* per totam Aegyptum *accensis*. (62.) *Solis* festum Heliopoli; *Latonae*, in Buto urbe; *Martis* festum Papremi, quo fustibus se mutuo caedebant. (63. 64.) Aegyptiorum et Graecorum in templis adeundis castitas. (64.)

Bestiarum cultus. (65.) *Felium* singularis instinctus: luctus in morte felis, et canis. (66.) Bestiarum mortuarum sepultura. (67.) *Crocodili* natura et mores: (68.) nomen graecum est: Aegyptiis *champs* vocatur. (69.) Captura crocodilorum. (70.) *Hippopotamus*. (71.) Lutra, lepidotus piscis, vulpanser. (72.) *Phoenix*, avis fabulosa. (73.) Sacri serpentes Thebis. (74.) Ex Arabia advolantes *serpentes alatos* conficiunt *ibides* aves, quae idcirco sacrae habentur. (75. 76.)

Aegyptii, omnium hominum doctissimi. Eorum cura corporis; cibis et potus. (77.) In comessatione meminerunt mortis. (78.) Carmen patrium *Maneros*, qui Graecis *Linus*. (79.) Honor maiorum natu. Salutatio mutua. (80.) Vestis lineae; item lanca, sed hac indutos templum ingredi nefas. Consentiant *Orphica* et *Bacchica* instituta, eademque *Aegyptia* et *Pythagorica*. (81.) Ex diei natalis et ex prodigiorum adcurata observatione praedicunt futura. (82.) Divinationem solis diis tribuunt. (83.) *Latonae* oraculum. (*ibid.* coll. c. 155.) Morborum aliorum alii medici. (84.) Luctus in morte propinquorum. (85.) Triplex *condiendorum cadaverum* ratio. (86-88.) Nobilis mulier non continuo post mortem conditur. (89.) A crocodilo raptus, aut fluvio mersus, sacrum funus. (90.) In urbe Chemmi templum *Persei*. (91.) Aegyptiorum loca palustria incolentium victus e *loto*; et *bybloe*. (92.) *Pisces gregales* in mare enantant, redeuntque ad parienda ova. (93.) Oleum ex *hiki* s. *sillio* p. (94.) Remedium adversus *culices*. (95.) *Navium* structura et cursus. (96.) Aegypti a

Nilo inundatae facies et navigatio ultro citroque. (97.)
Anthylla urbs, et *Archandropolis*. (98.)

Antiqua *Aegypti historia*. Primus rex *Menes*, Memphin condidit, in eaque Vulcani templum. (99.) Post Menem reges cccxxx: in his Aethiopes xviii. Regina *Nitocris*, caedem fratris ulta. (100.) *Moeris* rex. (101.) *Sesostris* Asiam et Europam, Thraciam usque, subigit. (102. 103.) *Colchi*, ab Aegyptiis oriundi. (104. 105.) Cippi a Sesostri positi. (106.) Reditus in Aegyptum. (107 - 110.) *Geometriae* origo. (109.) *Colossi* a Sesostre positi. (110.) *Phero* rex, caecus factus, recuperato visu saevit in mulieres. (111.) *Proteus* rex: *Veneris hospitae* templum. (112.) *Parin*, cum *Helena* in Aegyptum delatum, eiecit Proteus; Helenam et opes marito servavit. (113 - 115.) Eam famam non ignoravit *Homerus*. (116.) *Cypria carmina* non sunt Homeri. (117.) Aegyptiorum narratio de *Troia* expugnata. (118.) *Menelaus* Aegyptiis pro beneficio iniuriam reddidit. (119.) *Helenam* Troiae non fuisse probat *Herodotus*. (120.)

Rhampsinitus rex: duo collossos posuit, Aestatem et Hiemem. Regium thesaurum exspoliantes duo fratres, alter laqueo captus; alter capite fratris amputato elapsus, callidissimâ audaciâ cadaver fratris publice suspensum aufert, et ad extremum gener fit regis. (121.) Idem rex *vivus ad inferos* descendisse fertur, et cum *Cerere* aleâ luisse. (122.) *Metempsychosin* statuunt Aegyptii. (123.) *Cheops* rex, impius et durus, maximam *pyramidem* struxit. (124. 125.) Eiusdem filia ex corporis quaestu aliam *pyramidem* posuit. (126.) *Chephren* rex, tertiam *pyramidem* struxit. (127.) Illas pyramides Aegyptii vocant *pastoris Philitionis*. (128.) *Mycerinus* rex, mortuam filiam unicam excavatae *bovi ligneae* inclusit, splendide ornatae. (129 - 132.) Idem dein, noctes diesque luxuriando, reliquum vitae spatium duplicare instituit. (133.) *Pyramidem* reliquit, quae falso *Rhodopidis* esse creditur. (134.) *Rhodopis* metretrix, *Aesopi* olim conserva, tum in Aegyptum ab-

ducta, denique a Charaxo *Sapphus* fratre liberata. (134. 135.) *Asychis* rex: lex de mutuo: pyramis latericia. (136.)

Anysis rex caecus regno exuitur: *Sabaco* Aethiops per 50 annos in Aegypto regnat. (137.) *Bubastis* dea, Graecis *Diana*: cuius magnificum templum in Bubasti urbe. (138.) *Sabaco*, somnio territus, in Aethiopiam redit; *Anysis* rex, ex *Elbo* insula redit, ubi latuerat, regnum recipit. (139. 140.) *Sethon* rex, Vulcani sacerdos, spernit ordinem militarem. *Sannacheribus*, rex Assyriae, Aegyptum adgressus, ingenti clade divinitus adficitur. (141.)

A primo rege *Mene* ad *Sethonem*, intra 11340 annos, nullus deus inter homines adparuit. Bis sol, ubi nunc occidit, ortus est; et, ubi nunc oritur, occidit. Tres generationes conficiunt centum annos. (142.) *Hecataeum*, genus suum a deo repetentem, rident sacerdotes Thebani. Colossi cccxlv, totidem sacerdotum imagines; *piromis* ex *piromide* genitus. (143.) Ante homines, in Aegypto dii regnaverant; quorum postremus *Orus*, *Osiridis* filius, qui *Typhonem* oppressit. *Orus*, Graecis *Apollo*: *Osiris*, *Bacchus*. (144.) Apud Aegyptios *Pan* est in antiquissimorum deorum numero; mediae aetatis, *Hercules*; postremae, *Bacchus*: omnes quidem longe antiquiores Graecorum diis. Nempe Graeci, quo tempore prima dei aliquis notitia ad eos pervenit, eo natum illum deum perhibent. (145. 146.)

Post *Sethonem XII reges* creati, Aegyptum in totidem partes distributam tenuerunt. (147.) Horum mirabile opus, *Labyrinthus*: (148.) et opus adhuc mirabilius, *Moeridis lacus*. (149. 150.) *Psammitichus*, aeneorum virorum ope adiutus, regnum solus occupat. (151. 153.) *Apidi*, qui Graecis *Epaphus*, aulam exstruit. (153.) Agrum *Ionibus* et *Caribus* tribuit: quorum linguâ instituti pueri Aegyptii, *interpretum* munere deinde functi sunt. Abhinc *Aegypti historia certior*. (154.) *Latoniae* oraculum in urbe Buto, ubi *aedes ex uno lapide caesa*, et lacus in quo *Chemmis insula* natans. (155. 156.)

Azotum, Syriae urbem, post 28 annorum obsidionem capit Psammitichus. (157.) Huius filius *Necos* fossam e Nilo in sinum Arabicum ducere instituit: classes ad utrumque mare aedificat: Syros ad *Magdolum* devincit, *Cadytin* magnam Syriae urbem capit. (158. 159.) *Psammis* rex: ad quem *Elei* legatos mittunt. (160.) *Apries*, bellum cum Phoeniciis prospere gesserat. Accepta a *Cyrenaeis* clade, exercitus ab eo deficit, et *Amasin* regem nominat, contra quem *Ionas* et *Caras* armat rex. (161 - 165.) Aegyptiorum VII genera vel ordines. *Calasyries* et *Hermotybies*, ordinis militaris. Utrorumque nomi et numerus. (164 - 166.) Ordinis militaris apud omnes gentes maior dignitas quam opificum. (167.) Stipendium et commoda militum Aegyptiorum. (168.) *Apries* praelio victus et captus. Sepultura regum *Sai*, in Minervae templo. (169.) Ibidem sepultura alicuius dei, et mysteria. Cereris sacra a *Danai* filiabus in Peloponnesum adlata. (170. 171.)

Amasis rex, generis obscuritatem callido invento a contemptu vindicavit: (172.) mane negotia peragebat, per reliquum dici tempus otio et genio indulgebat; (173.) olim privatus, iocorum et potus amans, ne a furtis quidem abstinuerat. (174.) *Aedem monolitham* (cf. c. 155.) Elephantine Sain ad Minervae templum transportari curavit. (175.) Alia templa exornavit, novaque extruxit. (176.) Eius aetate vices mille urbes et oppida in Aegypto florebant: lege cavit, ut quotannis quisque, unde vivat, profiteretur. (177.) *Graecis* Naucratin habitandam concessit, aliisque in locis templa et aras statuere permisit. (178.) Sola *Naucratis* olim Aegyptiemporium. (179.) Templo Delphico deflagrato, *Delphenses* magnifice donavit rex. (180.) Uxor eius *Ladice*, Cyrenaea, Veneri votum factum exsolvit. (181.) Ad plura Graecorum templa, in his ad Minervae quod *Lindi* est, donaria misit Amasis. Idem primus *Cyprum* subegit, tributariamque fecit. (182.)

